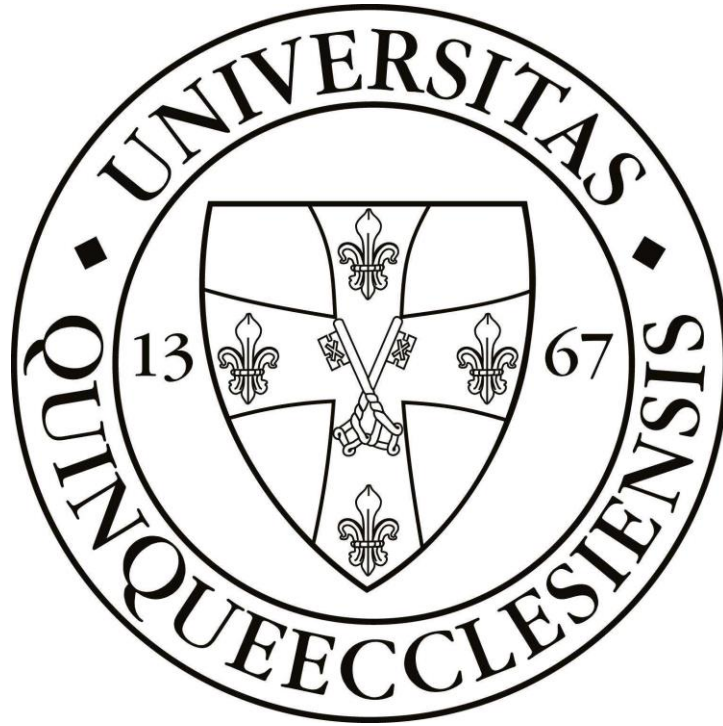

Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar

Doktori Iskola

dr. Schmidt László

Az előreláthatóság megítélése a bírósági gyakorlatban – nemzetközi kitekintéssel –

**Doktori (PhD) értekezés
műhelyvitára készült, nem végleges változata**

Témavezetők:

Prof. Dr. habil. Herke Csongor DSc.
tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA rendes tagja, PTE-ÁJK Doktori Iskola Vezetője

Prof. Dr. habil. Nochta Tibor
egyetemi tanár, PTE-ÁJK Polgári Jogi Tanszék

Pécs, 2023.

Tartalom

I. Bevezetés	4
I. 1. <i>Introduction</i>	7
II. Bevezető gondolatok a kártérítési felelőségről	9
III. Kontraktuális kártérítési felelősség a francia polgári jogban, különös tekintettel az előreláthatósági klauzulára	13
IV. Az előreláthatóság fejlődése a common law kontraktuális felelősségi jogában. ...	18
IV. 1. <i>Mi minősül veszteségnek?</i>	20
IV. 2. <i>A Hadley v. Baxendale-ügy</i>	23
IV. 3. <i>A Victoria Laundry- ügy</i>	25
IV.4. <i>A The Heron II- ügy</i>	26
IV.5 <i>A The Achilleas-ügy</i>	28
IV.6. <i>Kárenyhítési kötelezettség a Common Law jogában</i>	32
V. Kártérítési felelősség, kárenyhítési kötelezettség és előreláthatóság a kínai kötelmi jogban	37
VI. Szerződészegés az új Polgári Törvénykönyvben	41
VI.1. <i>Az előreláthatóság, mint a kártérítés mértéke korlátozásának eszköze</i>	65
VI.2. <i>Összegzés</i>	69
VII. A deliktuális kártérítési felelősség megítélése a Common Law bírósági gyakorlatában	70
VII.1. <i>Donoghue v. Stevenson</i>	70
VII.2. <i>Re-Polemis ügy</i>	72
VII.3. <i>The Wagon Mound (No. 1.) – ügy</i>	73
VII.4. <i>Wells v. Sainsbury & Hannigan Ltd.- ügy</i>	74
VII.5. <i>Smith v. Leech Brain & Co. Ltd.</i>	76
VII.6. <i>The Wagon Mound (No.2.) – ügy</i>	77
VII.7. <i>A Caparo-teszt</i>	78
VII.8. <i>Összegzés</i>	79
VIII. A szerződésen kívül okozott károk megtérítése a magyar polgári jogban az Új Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséig	79
IX. A szerződésen kívül okozott károkért való felelősség az új Polgári Törvénykönyvben	89
IX.1. <i>Összegzés</i>	101
X. Szerződészegés, kártérítés, és előreláthatóság a Bécsi Vételi Egyezmény esetjogában	102

<i>X.1. Az Egyezmény alkalmazási köre, és általános szabályai</i>	103
<i>X.2. Szerződésszegés a Bécsi Vételi Egyezmény esetjogában</i>	106
<i>X.3. Kártérítés a Bécsi Vételi Egyezmény szabályai alapján</i>	110
<i>X.4. Kárenyhítés</i>	114
<i>X.5. Szerződésszegés, kártérítés, és előreláthatóság az Európai Szerződési Jog Alapelveiben</i>	116
<i>X.6. Összegzés</i>	124
XI. A munkajogi kártérítési felelősség bírósági gyakorlata	125
<i>XI.1. A munkáltató kártérítési felelőssége a régi Munka Törvénykönyvében</i>	125
<i>XI.2. Munkaviszonnyal összefüggés</i>	127
<i>XI.3. A munkáltató mentesülése – működési kör</i>	130
<i>XI.4. A munkáltató mentesülése – a munkavállaló közrehatása</i>	133
<i>XI.5. A munkáltató kártérítési kötelezettsége a Munka Törvénykönyvében</i>	137
<i>XI.6. A munkaviszonnyal összefüggés</i>	138
<i>XI.7. Működési kör – ellenőrzési kör</i>	139
<i>XI.8. Az előreláthatóság, illetve annak hiánya</i>	144
<i>XI.9. A károsult kizárólagos elháríthatatlan magatartása</i>	148
<i>XI.10. Összegzés</i>	152
XII. A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, különös tekintettel az előreláthatóság alkalmazhatóságának kérdésére	153
<i>XII.1. A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége a régi Munka Törvénykönyvében és a 2006-os Gt.-ben</i>	153
<i>XII.2. A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége a Munka Törvénykönyvében és a Ptk.-ban</i>	156
<i>XII.3. Az új szabályozás következtében felmerülő kérdések</i>	158
XIV. Összegzés és de lege ferenda javaslatok	166
<i>XIV.1. De lege ferenda javaslat I.</i>	166
<i>XIV.2. De lege ferenda javaslat II.</i>	167
<i>XIV.3. Indokolás</i>	167
XV. Véggövetkeztetések	168
XVI. Irodalomjegyzék	170
<i>XVI. 1. Hazai jogesetek:</i>	170
<i>XVI.2. Külföldi jogesetek :</i>	172
<i>XVI.3. Jogszabályok:</i>	173

<i>XVI.4. Indokolások, kommentárok:</i>	174
<i>XVI. 5. Könyvek, monográfiák, cikkek:</i>	175

I. Bevezetés

A polgári jogi kártérítési felelősség kapcsán már régen megfogalmazódott az az igény, miszerint az okozati (felelősségi) láncolatot valahol meg kell szakítani. Ennek egyik módszere az előreláthatósági klauzula alkalmazása. Az előreláthatósági klauzula, mint kártérítési felelősséget megállapító tényező, és mint a kártérítés mértékét meghatározó intézmény is vizsgálható és vizsgálendő. Az előreláthatósági klauzula kialakulását kezdeti alkalmazását - nemzetközi kitekintéssel is-, és itthoni gyakorlatát egészen a 2013. évi V. törvény (új Ptk.) hatálybalépéséig, illetve azután is kutatom, vizsgálom. Magyarországon már- többek között - Eörsi Gyula, Lábady Tamás és Vékás Lajos is foglalkoztak ezzel a kérdéskörrel, a bírósági gyakorlat is alkalmazta a károkért való helytállási felelősség limitálását, jóval azelőtt, hogy a jogalkotó azt az új Ptk. rendelkezései közé emelve, tételes jogi normává tette volna. Az előreláthatósági klauzula alkalmazásra kerül például az áruk nemzetközi adásvételéről szóló 1980. évi Bécsi ENSZ Egyezményben is és az Európai Szerződési Jog Alapelvei között is. Az új Ptk. jelentős változást hozott a kontraktális kárfelelősség körében amikor is – a régi Ptk.-tól eltérően – elszakította a szerződésszegéssel okozott károkért fennálló felelősséget az addig alkalmazott felróhatósági mércétől, és gyakorlatilag objektív felelősségi alapra helyezte azt. Ez az megoldás sokkal jobban tükrözi a piaci viszonyokat, hiszen egy önként vállalt, tudatos kötelezettség teljesítése nem tehető függővé a szerződéses felek igyekezetétől, szándékától. A megtérítendő károk körének limitálására azonban bevezette az előreláthatósági korlátot, mellyel egyensúlyi helyzetet teremt a felek érdekei között.

A deliktuális felelősség körében alkalmazott teljes kártérítés elve a legtöbb modern jogrendszerben ismert. Bizonyos jogrendszerekben azonban a teljes kártérítés elvén túlmenően a büntető kártérítés jogintézményét is alkalmazzák, mely már nem csupán a bekövetkezett kárra, hanem a jogsértő magatartás társadalomra való veszélyességére is tekintettel van. A gazdasági kapcsolatok körében gyakran maguk a felek korlátozzák felelősségüket a szerződésükben. A deliktuális felelősség körében a teljes kártérítés elvét némiképp finomítja az a magyar Ptk.-ban is ismert lehetőség, mely alapján a bíróság méltányosságból a kártérítés összegét csökkentheti. A gyakorlatban a kontraktuális kárfelelősség megállapítása során a legtöbb problémát az elmaradt haszon, a közvetett károk megtérítése okozza. Az okozati összefüggés vizsgálata során kérdésként merül fel, hogy milyen széles körben enged a joggyakorlat lehetőséget a következményi károk megtérítésére. Az előreláthatóság korlátja az angolszász jogrendszerekben már régóta ismert jogintézmény a kontraktuális és a deliktuális felelősség körében is.

Dolgozatomban végig tekintem az előreláthatósági klauzula kialakulását és fejlődését a legismertebb jogeseteken keresztül – elsősorban – a common law jogában a Hedley v. Baxendale-ügytől a Victoria Laundry és a The Heron-ügyeken át, egészen az Achilleas-ügyig. Ez után a magyar kontraktuális felelősségi jog fejlődését elemzem, ugyancsak a bírói gyakorlat fényében. A kontraktuális kárfelelősség és az előreláthatóság viszonyának elméletét és ítélkezési gyakorlatát a Bécsi Vételi Egyezmény esetjogának, az Európai Szerződési Jog Alapelveinek, és a Uniform Commercial Code (UCC) szabályainak tükrében is bemutatom.

Ezt követően a szerződésszegésen kívül okozott károkért való felelősség (tort law) szabályainak alakulását, fejlődését vizsgálom – elsősorban – a common law esetjogában, majd bemutatásra kerül a magyar deliktuális kárfelelősség fejlődése is. Végül a hatályos Mt.-ben ugyancsak szabályozott előreláthatóság és az új Ptk. szabályait mutatom be a munkajogi kártérítési felelősség és a vezető tisztségviselők felelőssége vonatkozásában.

Tanulmányomban a külföldi és hazai jogfejlődés és az ebből való konzekvenciák levonásán túl arra is választ keresek, hogy az előreláthatóság általánosságban mennyire képes betölteni a neki szánt funkciót, és különösen pedig, hogy egy tipikus tartós jogviszony keretében (vezető tisztségviselői jogviszony) is alkalmazható-e jelen formájában, vagy esetlegesen módosítások lennének szükségesek.

Az új Ptk. két lényeges ponton szakít a korábbi egységes kártérítési felelősségi rendszerrel: eltérő szabályokat állapít meg a felelősség alóli kimentés és a megtérítendő károk feltételei

vonatkozásában a kontraktuális és deliktuális kártérítési felelősség esetében. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség esetében a Ptk. megszigorítja a szerződésszegő fél kimentését, döntően elszakítva a felróhatóságtól, melyet azonban a deliktuális felelősség esetében továbbra is fenntart. A kimentés szigorítását ellensúlyozza ugyanakkor, hogy korlátozza a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét a szerződésszegő fél által a szerződéskötéskor előrelátható károkra. Az objektív alapú kimentés és a kártérítés mértékének korlátozása így megfelelő egyensúlyi helyzetet teremt a szerződő felek közötti kockázatmegosztás terén.¹

A kártérítési felelősségnek eltérőek az alapjai a jogellenes deliktuális károkozó magatartás és a szerződésszegés esetében. Deliktuális felelősség esetén a károkozó és a károsult között a károkozást megelőzően egy abszolút szerkezetű jogviszony létezik, amelynek megszegése fogja létrehozni a felek között az (akkor már relatív szerkezetű) kárkötelmi jogviszonyt. Ezzel szemben szerződésszegési felelősség esetén már a károkozást megelőzően is fennáll egy relatív szerkezetű jogviszony (a szerződés) a felek között. Deliktuális felelősségnél tehát a károkozás általános tilalma szenved sérelmet, és éppen attól lesz jogellenes, hogy kárt okoz. Kontraktuális felelősségnél ugyanakkor a károkozást egy, a szerződésben vállalt kötelezettség megszegése jelenti, vagyis egy olyan kötelezettség nem (szerződésszerű) teljesítése, amelyet a fél önkéntesen, tudatosan, a szerződéssel járó kockázatok ismeretében és azok tudatában vállalt. A leglényegesebb különbség tehát az, hogy a kontraktuális felelősség egy átgondoltan, önként, tudatosan vállalt (szerződéses) kötelezettségvállalás megszegésén alapul, míg a deliktuális kárfelelősségnél ilyen önként vállalt kötelezettség, illetve annak megszegése nem áll fenn.²

A kontraktuális és deliktuális kárfelelősség – fentiek szerinti – megkülönböztetése, és a kontraktuális felelősség szigorítása (objektívizálása) illeszkedik a legújabb nemzetközi tendenciákba is. A korábban már említett Bécsi Vételi Egyezmény és az Európai Szerződési Jog Alapelvei is abból indulnak ki, hogy piaci, kereskedelmi szerződéses jogviszonyokban a nem (szerződésszerű) teljesítés következményei nem tehetők a szerződésszegő fél igyekezetétől függővé. A károsult fél kártérítést igényelhet akkor is, ha történetesen a szerződésszegő felet nem terheli felróhatóság, hiszen joggal bízhatott a szerződés hibátlan teljesülésében. Ezek a módosítások a szerződő felek közötti megfelelő kockázatosztást teremtik meg. A következménykárok limitálására bevezetett előreláthatósági korlát célja, hogy

¹Nochta Tibor: A szerződésszegés általános szabályai, In: Benke József, Nochta Tibor (szerk.): Magyar Polgári Jog Kötelmi Jog I. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2018, 173. o.

²Nochta, 2018, 173-174. o.

a károsult érdekeltté váljon abban, hogy egy esetleges későbbi szerződésszegés olyan kárkövetkezményei tekintetében is tájékoztassa szerződő partnerét, amely a partner számára a szerződéskötéskor nem nyilvánvaló, szokatlan, akár jellegében akár mértékében. Ennek elmaradása esetén a későbbi károsult kiteszi magát annak a kockázatnak, hogy elmaradt hasznára (vagy legalábbis annak egy részére) vonatkozó követelését nem tudja érvényesíteni a szerződést megszegő féllel szemben.³

Minden szerződésnek valamilyen szükséglet kielégítése a célja. A szerződés ezt a célját akkor éri el, ha teljesül, mégpedig a felek által meghatározott időben, módon, és tartalommal, ahogy abban a felek megegyeztek a szerződésük megkötésekor. Minden olyan magatartás, helyzet, állapot vagy körülmény, ami ellentétes a szerződéssel szerződésszegést jelent. Akkor is, ha ez a felek akaratán kívüli okból történik, a szerződésszegés ezért objektív kategória. Szladits Károly szerint mindaz az állapot, körülmény szerződésszegésnek minősül, ami sérti a felek szerződési érdekét. Heinrich Stoll különbséget tett lebonyolódási és oltalmi érdekszavar között. Eörsi a szerződésszegést minden olyan magatartás, állapot vagy körülménnyel írta le, amely a szerződésbe ütközik, vagy valamelyik fél szerződési érdekét és jogát sérti. Harmathy Attila szerint minden olyan helyzet, amely ellentétes a szerződéssel, szerződésszegés, míg Asztalos László megfogalmazásában a szerződésszegés maga a rendellenes eredmény.⁴

I. 1. Introduction

The need to break the causal (liability) chain has long been recognised in civil liability law. One way of doing this is to apply the foreseeability clause. The foreseeability clause can and should be examined both as a factor determining liability for damages and as an institution determining the amount of damages. I will research and examine the initial application of the foreseeability clause - with an international perspective - and its practice in Hungary up to and after the entry into force of Act V of 2013 (the new Civil Code). In Hungary, Gyula Eörsi, Tamás Lábady and Lajos Vékás, among others, had already dealt with this issue, and the limitation of liability for damages was also applied in court practice, long before the legislator made it a specific legal norm by incorporating it into the provisions of the new Civil Code. The

³ Miskolczi Bodnár Péter: A jogi felelősség és a polgári jogi felelősség alapkérdései, a Ptk. kártérítési szabályainak rendszere, a deliktualis és kontraktuális felelősség szétválasztása, In: Barta Judit, Barzó Tímea, Csák Csilla (szerk.): Magyarázat a kártérítési jogról. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2018, 40-41. o.

⁴ Nochta Tibor: A szerződésszegés általános szabályai, In: Benke József, Nochta Tibor (szerk.): Magyar Polgári Jog Kötelmi Jog I, 2018, 164-165. o.

foreseeability clause is also used, for example, in the 1980 Vienna Convention on the International Sale of Goods and in the European Principles of Civil Law. The new Civil Code introduced a significant change in the area of vicarious liability when, unlike the old Civil Code, it separated liability for damages caused by breach of contract from the previously applied standard of fault and placed it on a de facto objective liability basis. This solution reflects market conditions much better, since the performance of a voluntarily assumed, conscious obligation cannot be made dependent on the efforts and intentions of the contracting parties. It has, however, introduced a foreseeability limit to limit the scope of the damages to be compensated, thus striking a balance between the interests of the parties.

The principle of full compensation in tort/delict is familiar in most modern legal systems. However, in some legal systems, the principle of full compensation is supplemented by the legal instrument of punitive damages, which takes account not only of the damage caused but also of the danger to society of the wrongful conduct. In economic relations, the parties themselves often limit their liability in their contracts. The principle of full compensation in tort liability is somewhat refined by the possibility, also known in the Hungarian Civil Code, for the court to reduce the amount of damages on the basis of equity. In practice, the most problems in determining contractual liability are caused by the compensation for loss of profit, i.e. indirect damages. In the causal link test, the question arises as to how broadly the case law allows for the possibility of compensation for consequential damages. The foreseeability clause is a long-established legal concept in Anglo-Saxon legal systems, both in the area of contractual and tort liability.

In my thesis, I will trace the development and evolution of the foreseeability clause through the most well-known cases - primarily - in the common law, from *Hedley v. Baxendale*, *Victoria Laundry* and *The Heron* cases, to *Achilleas*. I will then analyse the development of Hungarian law on vicarious liability, also in the light of judicial practice. I will also present the theory and case law of the relationship between contractual liability and foreseeability in the light of the case law of the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods, the Principles of European Contract Law and the rules of the Uniform Commercial Code (UCC).

I will then examine the development of the rules of tort law, primarily in the case law of the common law, and the development of Hungarian tort law. Finally, I will present the rules of foreseeability, which are also regulated in the current Labour Code, and the new Civil Code in relation to liability for damages under labour law and the liability of senior management.

In my study, in addition to looking at the development of foreign and domestic law and the conclusions to be drawn from it, I also seek to answer the question of the extent to which foreseeability can fulfil its intended function in general and, in particular, whether it can be applied in its present form in the context of a typical long-term legal relationship (managerial relationship) or whether amendments might be necessary.

II. Bevezető gondolatok a kártérítési felelősségről

A felelősség általánosságban valamely követendőnek tartott magatartással való szembe szegülést, jogi értelemben valamely jogszabályi rendelkezés megsértését jelenti. Felelősség akkor keletkezik tehát, ha valamely kötelesség, kötelem megszegése, elmulasztása miatti következményeket rendezni kell. Kötelem és felelősség között az a kapcsolat, hogy a kötelemhez jogi szankció kapcsolódik (felelősség), ugyanakkor a felelősség az azt megelőző kötelemnek köszönheti létét és tartalmát. Kötelem tehát nincs szankció (felelősség) nélkül, ahogy felelősség sincs kötelem nélkül.⁵

A szankció az a következmény, amit a jogalkotó a norma (kötelem) megsértése esetére kilátásba helyez, hogy ezzel biztosítsa a norma (kötelem) tiszteletét. A szankciók két nagy csoportját különböztethetjük meg céljuk szerint. A restitutív szankciók a dolgok eredeti állapotát állítják helyre, és ez a szankciótípus a legjellemzőbb a polgári jog területén. A represszív szankciók célja az előzővel szemben a büntetés, ez a jellegű szankció a polgári jogban nagyon ritka. Marton szerint a két féle szankciócsoport éles elkülönítése nem pontos, ő a különbséget csupán abban látja, hogy a restitutív szankciók tartalma lehatárolt, reparációs szerepe van, vagyis a megzavart állapot helyreállítása a szankció korlátja. Ezzel szemben a represszív szankciók nélkülözik ezt a korlátot, a törvényhozó a szabály megsértőjét más fajta büntetéssel is sújthatja, mint amelyet ő okozott, és a hátrány akár meg is haladhatja az okozott sérelem fokát.⁶

Marton ugyancsak különbséget tett szankcióobligációk (szankciókötelmek), nem szankcióobligációk (kárrendező kötelmek) és kétes eredetű megtérítési kötelmek között. Szankciókötelmről van szó, ha a kártérítési kötelezettség, mint egy jogellenes magatartás

⁵ Marton Géza: A polgári jogi felelősség. Budapest, Triorg Kft, 1992. 14.o. , 19-20. o.

⁶ Marton, 1992. 23-25. o.

következménye e jogellenes magatartáshoz kapcsolódik azért, hogy a megtérítendő vagyoni veszteség nyomása mind a jogsértőt, mind másokat a jövőben visszatartsa a jogsértés elkövetésétől (prevenció). Ez a kártérítési kötelek legnagyobb és legfontosabb csoportja. A kárrendező kötelek esetében maga a szankció szerződésen vagy más ügyleti felvállaláson alapul (biztosítási szerződés, tartozáselismerés, kezesség). A kétes természetű megtérítési kötelek vagy a károkozónak nem vétkes károkozásához fűződnek, vagy a felelős személy felügyeletébe, rendelkezési szférájába tartozó személyek, állatok, üzemek, berendezésekkel kapcsolatosak. Például adós felelőssége a teljesítéshez alkalmazott személyért, munkáltató felelőssége alkalmazottjának harmadik személynek okozott kárért, állattartó, épülettulajdonos felelőssége.⁷

Tehát mindig szükséges egy kötelezettség megszegése, mely aktívan (vagyis cselekvéssel) és passzívan (vagyis mulasztással) egyaránt megvalósítható. A felelősség a társadalmi és a jogi szabályokat megszegő természetes vagy jogi személyt terhelő másodlagos kötelezettség, mely az elsődlegesen előírt magatartás tanúsításának elmulasztása esetén lép elő. A felelősség hátrányos jogkövetkezménye a (polgári jogi) szankció. Célja a megbomlott viszonyok helyreállításán (reparációs cél) túl a kötelezettség megszegés megelőzése is (prevenció cél.) A felelőssége pontosan az, hogy a szankción túl valódi preventív hatást is kifejt. Kétféle felelősségi rendszer létezik.⁸

Az objektív felelősségi rendszer nincs tekintettel a kötelezettség megszegés mögött rejlő pszichikai mozzanatokra, a jogsértő tudatállapotára. A lényeg a megbomlott viszonyok helyreállítása. Az objektív felelősségi rendszerek tehát nem vizsgálják a jogsértő szubjektumát, normaszegő magatartásához való viszonyát, csupán a jogsértés káros következményének helyreállítására törekszenek. Az objektív felelősségnek fontos szerepe van a polgári jogi felelősség eseteiben, míg a modern büntetőjogi felelősségi koncepciója kifejezetten elveti az objektív felelősségre vonás koncepcióját. Az objektív felelősség alkalmazása az egyes felelősségi alakzatok esetében akkor indokolt, amikor az elsődleges jogpolitikai cél a reparáció. Másrészt a szubjektív felelősségi rend az előzőekkel szemben különös jelentőséget tulajdonít a jogsértő pszichéjének, a jogsértő magatartás bekövetkezési körülményeinek. A szubjektív felelősségi rendszer a személyek cselekvési lehetőségeinek indeterminizmusából indul ki. A választás lehetősége

⁷ Marton, 1992, 27-29. o.

⁸ Csécsy Andrea, Fézer Tamás, Havasi Péter, Tóth Endre Tamás, Varga Nelli: Nagykommentár a kártérítési joghoz. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/318/id/A10Y2147.KK/ts/20130701/tr/chain1> 2022. 11. 14.

adott, a kötelezettség megszegéséhez vezető okoknak így jelentősége van. Abban az esetben, ha elfogadjuk, hogy a jogi felelősség fontos célja a prevenció, léteznie kell olyan szubjektív körülményeknek - mentesülési okoknak -, melyek következtében a látszólag kötelezettségszegő magatartás esetén sem alkalmazható a szankció.⁹

A szubjektív felelősség a deliktuális kártérítési felelősség főszabálya. A reparatív funkció mellett, a prevenció hangsúlyozására a kártérítési előfeltételek (kár, jogellenes magatartás, okozati összefüggés) kiegészülnek a jogsértő felrőhatóságának vizsgálatával. Az azonban továbbra is kérdés, hogy a polgári jog mennyiben áldozhatja fel a megsértett vagyoni viszonyok helyreállítását célzó, reparatív funkcióit a megelőzés érdekében. A polgári jog egyensúly megtalálásra törekszik a preventív és reparatív célok között. Ennek megnyilvánulása a polgári jogban a magatartás általános mércéjeként meghatározott felrőhatóság, mely a vétkesség fogalmától azonban sok tekintetben különbözik.¹⁰

A vétkesség egy szubjektív mérce, amely a jogsértő pszichéjéhez, képességeihez, igazodik mely e szubjektív jellegéből adódóan könnyebb mentesülést enged a felelősség alól a jogsértő számára. A vétkesség a tőle elvárhatóság fogalmával tesz különbséget szándékos és gondatlan magatartások, azokon belül egyenes és eshetőleges szándék, tudatos gondatlanság és hanyagság között. A polgári jog ezzel szemben a felrőhatósággal egy objektivizáltabb kategóriát alkotott meg. Az adott helyzetben általában elvárható magatartás követelménye egy társadalmi ideáltipikus magatartás tanúsítását követeli meg. Az adott helyzet némiképp szűkíti ezt, amikor nem egy tértől és időtől független kontextusban vizsgálja a károkozó magatartást, hanem a károkozás konkrét szituációjában a rendelkezésre álló cselekvési alternatívák közül választja ki a társadalmilag elvárt magatartást.¹¹

A (polgári) jogi felelősség rendszere kiszámítható, így szolgálja legjobban prevenciót, a prevenció mellett azonban a polgári jogi felelősségnek az eredeti állapot helyreállítása is kiemelt célja. A polgári jog a vagyoni és személyi viszonyok rendezésének joga. A vagyoni viszonyok megsértésének általános szankciója valamely vagyoni hátrány okozása a

⁹ Nagykomentár a kártérítési joghoz. (Complex Jogtár, online verzió)

¹⁰ Fézer Tamás: A kártérítési jog magyarázata. DOI: [10.55413/9789632958248](https://doi.org/10.55413/9789632958248) <https://mersz.hu/fezer-a-karteritesi-jog-magyarazata/> 2022. 11. 19.

¹¹ Fézer Tamás: A kártérítési jog magyarázata.

jogsértőnek. A polgári jogi felelősség legfontosabb intézménye a kártérítés. A kártérítés alap gondolata, hogy a megbomlott vagyoni viszonyokat helyreállítsa. Egy adott kötelezettség megszegése a kártérítési felelősség valamennyi alakzata esetében szükségszerű elem. Ez teszi a kárfelelősségi rendszert kiszámíthatóvá. Ezáltal felel meg a polgári jogi felelősség a jobbiztonság követelményének. A kötelezettség megszegés a felelősség fogalmának szükségszerű eleme. A jogsértő tudata, tudatállapota (szubjektuma) nem minden esetben vizsgálendő. Az objektív felelősségi alakzatok esetében a jogsértő viszonya a kötelezettsége megszegéséhez a háttérbe szorul, és a sérelmet szenvedett fél hátrányának orvoslása lesz az elsődleges cél. A polgári jogi kárfelelősséghez mindig vagyoni hátrány társul. A kártérítési felelősség szankciójának olyannak kell lennie, mely megfelel a társadalmi elvárásoknak és a reparációt is megfelelően szolgálja.¹²

Vagyoni kár alatt értünk olyan hátrányt vagy veszteséget, mely valakit valamilyen károkozó esemény következtében vagyonában ér. A kár az a változás melyet egy vagyon (universitas iuris) mutat fel egy adott fizikai történés (vagy ennek hiánya) következtében a vagyon jelen állapotának és az adott fizikai történést megelőző állapotának összehasonlítása alapján. A modern jogokban a kár, mint elvont gazdasági jelenség már nem esik egybe a károkozó külső ténnyel, még akkor sem, ha maga a károkozás ténylegesen egy külső fizikai változásban (pl. dolog megrongálódása, megsemmisülése) nyilvánul meg, a jogi kárfogalom ugyanis az adott vagyon károkozó külső esemény hatására bekövetkezett változása, és az esemény előtti állapot közötti különbséget jelenti. E hátrányos különbség jelentkezhet pozitív irányban, vagyis bizonyos már meglévő vagyonelemek kiesésében vagy csökkenésében (damnum emergens, tényleges kár), vagy negatív irányba, vagyis a várt vagyonnövekedés elmaradásában vagy csökkenésében (lucrum cessans, elmaradt haszon). E hátrányos különbségből azonban csak akkor eredeztethető kártérítési kötelelem (kártérítése felelősség), ha a kár-ok és a kár között okozati összefüggés áll(t) fenn.¹³

Az okozati összefüggés vonatkozásában több elmélet is született. Marton élesen bírálja a német jogban kialakult ún. adekvát okozatosság tanát. Ő is elismeri annak szükségességét, hogy az okozati láncot valahol, valamilyen módszerrel, valamilyen elv szerint meg kell szakítani. Ez azonban álláspontja szerint egy jogpolitikai természetű, felelősségi (beszámítási) mérlegelés kérdése kell, hogy legyen nem pedig okozatossági kérdés. Az okozatosság ugyanis

¹² Nagykomentár a kártérítési joghoz. (Complex Jogtár, online verzió)

¹³ Marton, 1992, 118-119. o.

természettudományi kérdés, vagy fennáll vagy nem. Az adekvát okozatosság szerint egy bizonyos ténynek az általános élettapasztalat szerint objektív valószínűséggel alkalmasnak kell lennie arra, hogy az adott kárt előidézze. Marton szerint ezt helyesen adekvát beszámításnak kellene nevezni, és nem az okság vizsgálatában lenne szerepe, hanem a felelősség (beszámítás) területén. A beszámítás abszolút véghatárát a beavatkozó kár-ok teljes leküzdhetetlensége, előreláthatatlansága jelenti. E szerint egy magatartás olyan következményeiért, amiket semmiféle emberi felkészültséggel nem lehet(ett) előre látni, az elsősorban prevenciót szolgáló szankcióval még akkor sem lehet senkit sújtani, ha maga az okozatosság kétségkívül fennáll(t).¹⁴

Az új Ptk. két lényeges ponton szakít a korábbi egységes kártérítési felelősségi rendszerrel: eltérő szabályokat állapít meg a felelősség alóli kimentés és a megtérítendő károk feltételei vonatkozásában a kontraktuális és deliktuális kártérítési felelősség esetében. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség esetében a Ptk. megszigorítja a szerződésszegő fél kimentését, döntően elszakítva a felróhatóságtól, melyet azonban a deliktuális felelősség esetében továbbra is fenntart. A kimentés szigorítását ellensúlyozza ugyanakkor, hogy korlátozza a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét a szerződésszegő fél által a szerződéskötéskor előrelátható károkra. Az objektív alapú kimentés és a kártérítés mértékének korlátozása így megfelelő egyensúlyi helyzetet teremt a szerződő felek közötti kockázatmegosztás terén.

III. Kontraktuális kártérítési felelősség a francia polgári jogban, különös tekintettel az előreláthatósági klauzulára

A francia polgári jogban már a 17. században kidolgozásra kerültek a kártérítésre vonatkozó szabályok, majd ezek a szabályok 1804-ben bekerültek a Code Civilbe. Ennek kapcsán utalni szükséges arra, hogy a francia Code Civilben is megmutatkozott már a teljes kártérítés elve. A francia kódex egyik legjelentősebb eredménye az a rendelkezés, miszerint minden ember kártérítéssel tartozik vétkes károkozásért. Ezzel a rendelkezéssel a polgári jogi felelősség általánosan vétkességi alpra került, és véglegesen leválasztódott a büntetőjogi felelősségről. A fenti „kár” fogalom a károk minden formáját magában foglalja, olyannyira, hogy 1833-tól

¹⁴ Marton, 1992, 122-126. o., 179. o.

kezdődően a bírói gyakorlat az erkölcsi kárt is megítélte, az elmaradt hasznot pedig már a kezdetektől.¹⁵

Marton szerint ugyanakkor a francia polgári jogban a felelősség alapját csupán látszólag adta a vétkesség, ugyanis azt annyira kiszélesíti, hogy a jogsértő terhére írja a legkisebb elővigyázatlanyságot, a legkisebb hibát is. A bonus paterfamilias francia megfelelője, az homme prudent et prévoyant nagyon magas zsinórmértéket állított fel, így az egyén felelősségét a tárgyi (objektív) felelősség határáig kitolta. A francia polgári jog felelősségi rendszere tehát csupán névlegesen állt vétkességi alapon, a felelősség határa megközelítette, vagy akár el is érte a tárgyi (objektív) felelősségét, gyakorlatilag egy leplezett objektív felelősségi rendszerről beszélhetünk, amely a vétkességfogalmat majdhogynem teljesen objektivizálta.¹⁶

Szerződészegés esetén a természetbeni teljesítés a francia jog szerint a szerződészegést elszenvedő jogosult elsődleges jogorvoslati lehetősége. Azokban a helyzetekben azonban, amikor nem lehetséges a természetbeni teljesítés, a francia jog lehetőséget teremt a kártérítés követelésére. A Code Civil korábbi 1146-1152. szakaszai rendelkeztek erről. A francia szabályozás szerint kártérítési igény két esetben merülhet fel, amikor kár keletkezik, vagyis amikor a jogosultat a kötelezett késedelmes teljesítése miatt éri kár, vagy amikor a jogosultat a teljesítés elmaradása miatt éri kár. Mindkét esetben az adós csak akkor tudja kimenteni magát a kártérítés megfizetése alól, ha bizonyítani tudja, hogy kötelezettsége nem vagy késedelmes teljesítése vis maior miatt következett be, ekkor a szerződés lehetetlenül a francia polgári jog szabályai szerint. A kártérítést a francia jogászok gyakran "exécution en équivalent" néven emlegetik. Ez a kifejezés szó szerint "egyenértékű teljesítést" jelent, de "helyettesítő teljesítésként" is fordítható. A kifejezés jól szemlélteti a francia jogban a kártérítés alapvető célját, amely nem más, mint a jogosultat ugyanabba a helyzetbe hozni, amelyben akkor lenne, ha a szerződést annak tartalmának megfelelően teljesítik. Annak érdekében, hogy a jogosultat ebbe a helyzetbe hozza, a bíróság kártérítést ítélhet meg a jogosultnak akár elsődleges jogorvoslati eszközeként, vagyis a természetbeni teljesítés helyett, vagy kártérítést ítélhet meg kiegészítő intézkedésként, akár természetbeni teljesítéssel is együtt. Mindkét esetben a bíróság

¹⁵ Kecskés László: A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben. Budapest, Hvg-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, 2009. 196. o.

¹⁶ Marton, 1992, 55-56. o.

által megítélt kártérítés célja annak biztosítása, hogy a jogosult teljes kártérítést kapjon a szerződésszegésből eredő veszteségért.¹⁷

A teljes kártérítés elve hagyományosan kétféle kárfajtát foglal magába, egyrészt a jogosult által elszenvedett tényleges veszteséget (károkat), másrészt az elmaradt előnyt (profitot, hasznot, nyereséget) amelytől elesett a szerződésszegés következtében. A kárfajták e két kategóriája eredetileg már a római jogban is ismert volt, és még ma is gyakran hivatkozunk rájuk latin kifejezésükkel: *damnum emergens* és *lucrum cessans*. Ezt a két kategóriát fogadták el a francia jogászok a szerződésszegésért járó kártérítés mértékének meghatározása alapjaként. Domat szerint szintén meg kell különböztetni a károkat két kárfajta szerint. Az egyik az, amely a károsult tényleges veszteségben és a jelenlegi vagyonának csökkenésében áll. A másik kárfajta pedig az, amelyek megfoszt valakit valamilyen elérhető nyereségtől.¹⁸

Pothier ugyanerre a megállapításra jutott a *Traité des Obligations* című művében: A "kár" kifejezés arra a konkrét veszteségre utal, amelyet egy személy elszenvedett, és arra az előnyre, amelytől megfosztották.¹⁹ A francia Code Civil (akkori) 1149. cikke gyakorlatilag szóról szóra visszaadja Pothier véleményét: A jogosultat megillető kártérítés általában az őt ért veszteség és az előny melytől elesett... A "tényleges kár" azt a veszteséget jelenti, amelyet a jogosult a kötelezett szerződéses kötelezettségeinek nem teljesítése miatt szenvedett el, az "elmaradt előny" pedig azt a hasznot jelenti, amelyet a jogosult akkor ért volna el, ha a kötelezett a szerződésben előírtaknak megfelelően teljesítette volna kötelezettségeit. A bíróságnak azonban a kártérítés összegének meghatározásakor csak egy összeget kell meghatároznia, és nem köteles megadni, hogy a megítélt teljes kártérítésnek mekkora része tartozik a tényleges kár és melyik az elmaradt haszon kategóriájába.²⁰

Pothier szerint az adós felelőssége a kötelezettség nem teljesítéséből eredő károkért azt jelenti, hogy meg kell térítenie a jogosultnak azt a veszteséget, amelyet a kötelezettség nem teljesítése okozott neki, és azt a nyereséget, amelytől megfosztotta. Ezek a károk a jogosultat ért

¹⁷ Thomas D. Musgrave: *Comparative Contractual Remedies*—The University of Western Australia Law Review Volume 34 2008–2009, 349-351. o.

¹⁸ Musgrave, 2008-2009, 351. o.

¹⁹ M.Pothier: *A treatise on the law of obligations or contracts*. (ford.: William David Evans). Philadelphia, Robert H. Small, Minor Street, 1853. 180. o.

https://books.google.hu/books/about/A_Treatise_on_the_Law_of_Obligations_Or.html?id=Nd4wAAAAIAAJ&redir_esc=y 2022.10.20.

²⁰ Musgrave, 2008-2009, 351. o.

veszteségből és a késedelem miatt elszenvedett nyereségből állnak, feltéve, hogy a veszteség vagy a nyereség elvonása a késedelem szükségszerű következménye.²¹

A francia Charles Dumoulin alkalmazta elsőként ez előreláthatóság fogalmát 1546-ban egy jogeset kapcsán, amely szerint valaki a kádárnál sörös hordót vásárol, azonban a hordóban bort tárol, amely - mint később kiderül - szivárog. A vevő a kádártól a kifolyt bor árának megtérítését követeli, de Dumoulin szerint csak az elfolyt bor mennyiségének megfelelő sör árát kell megtérítenie a kádárnak, hiszen nem számolhatott azzal, hogy a sörshordóban a vevő bort kíván tárolni. A francia Code Civil akkori 1150. cikke kimondta, hogy az adós csak azért a károkért tartozik helytállni, amelyeket előre látott, vagy előre láthatott volna a szerződés megkötésekor, kivéve, ha a szerződésszegést szándékos magatartásával okozta. Az 1151. cikk szerint ugyanakkor a megtérítendő károk – tényleges kár és elmaradt haszon is- még szándékos szerződésszegés esetén is csak a szerződésszegés azonnali és közvetlen (immediate et directe) kárkövetkezményei lehetnek.²²

Az előreláthatóság kezdetlegesen ugyanakkor már 531-ben, Justiniánusnál is megjelent, akinek rendelkezése szerint a megtérítendő károkat „ad duplum” összegre kell korlátozni, ugyanis általában a szerződésszegő fél ezt a kárösszeget előre kellett, hogy lássa.²³

Domat szerint az előreláthatóság akként alkalmazható, hogy a nyereséget vagy veszteséget, amelyet a jogosult kárának részeként kell kiszámítani, arra kell korlátozni, ami a késedelemnek tulajdonítható, és ami annak természetes és szokásos következménye, és amit könnyű volt előre látni..., de nem szabad kiterjeszteni a kártérítést olyan következményekre, amelyek távoliak és teljesen előre nem láthatóak. Továbbá a károk és veszteségek, amelyek megtérítése követelhető, kétféleképpen lehetnek. Az egyik az olyan károk, amelyek oly módon következnek a szerződést megszegő fél cselekményéből, hogy nyilvánvaló, hogy azokat neki kell betudni, mivel nem más okból származnak. A másik fajta pedig azok a károk, amelyek csak távoli következményei az említett szerződésszegő cselekménynek, és amelyek más okból

²¹ M.Pothier, 1853, 181 és 188.o.

²² Schmidt László: Gondolatok az előreláthatósági klauzula kialakulásáról és annak alkalmazásáról nemzetközi és hazai viszonylatban. Tavasz Szél 2019 Konferenciakötet I. kötet 343. o.
https://dosz.hu/_doc/dokumentumfile/2019/11/Tavasz_Szel_-_Spring_Wind_2019_Tanulmanykotet_-_I_kotet_1.pdf 2022. 10. 22.

²³ Wayne Barnes: Hadley v. Baxendale and other common law borrowings from the civil law = Texas Wesleyan Law Review, 2005/11, 636. o.
<https://core.ac.uk/download/pdf/217218118.pdf> 2023.09. 17.

származnak. Álláspontja szerint a károsult csupán az első csoportba eső kárfajták megtérítését igényelheti.²⁴

Pothier szerint, ha a kötelezettnek nem róható fel más, mint gondatlanság, akkor sokkal mérsékeltebben kell a szerződésszegését értékelni, és nem szabad túlterjeszkedni azon, amit a szerződéskötés időpontjában előre lehetett látni, és amibe a kötelezett ezért kifejezetten vagy hallgatólagosan beleegyezett.²⁵

Pothier a fertőzött tehen híres példájával szemléltette, hogy a jogosultat hogyan érheti olyan veszteség, amely nem a kötelezett szerződésszegésének közvetlen következménye. Ha egy eladó csalárd módon elad egy fertőző betegséggel fertőzött tehenet egy olyan gazdálkodónak, aki nem tud a fertőzésről, az eladó kártérítési felelősséggel tartozik minden olyan közvetlen kárért, amelyet a gazdálkodó emiatt elszenved. Az eladó tehát felelős a gazda többi szarvasmarhájának elpusztulásáért, amely közvetlen következménye annak, hogy azok a fertőzött tehenel kapcsolatba kerültek. Ha azonban a gazda ezután nem tudja megművelni a földjét, és így nem tudja kifizetni a tartozásait, és ennek következtében elveszíti a gazdaságát, akkor ezek a veszteségek nem az eladó tevékenységének közvetlen következményei, és így nem téríthetők meg. Az ilyen veszteség Pothier szerint a csalás nagyon távoli és nagyon közvetett következménye, és nincs meg a szükséges kapcsolat, mert bár az állatok elvesztése, amelyet a csalás okozott, befolyásolhatta a sérelmet szenvedett fél pénzügyeit, de más okok is közre játszhattak.²⁶

A korábban már ismertetésre került francia Code Civil korábbi 1151. cikke a jogosult által követelhető kárt a szerződésszegés közvetlen következményére korlátozza, mivel a közvetlenség ezen eleme biztosítja az okozati összefüggést a szerződésszegés és a sérelmet szenvedett fél kára között. A jogosult nem követelhet olyan kártérítést, amely nem a szerződésszegés közvetlen következménye, még akkor sem, ha a szerződésszegés a csalás eredménye. A közvetlenség követelményét az 1150. cikkben meghatározott előreláthatóság eleme teljesíti. Az előreláthatóság, mint a felelősség korlátozása csak azokra a helyzetekre vonatkozik, ahol a szerződést megszegő fél nem járt le csalárdul. Amint azt az 1151. cikk jelzi, amennyiben a szerződésszegő fél csalást követett el, felelős a cselekményeivel okozott kárért, függetlenül attól, hogy az előre látható volt-e vagy sem, bár továbbra is csak a közvetlen kárért

²⁴ Musgrave, 2008-2009, 352. o.

²⁵ M. Pothier, 1853, 188. o.

²⁶ Musgrave, 2008-2009, 353. o.

felel. Ha azonban nem követett el csalást, akkor az általa okozott kár mértéke a közvetlen és előre látható kárra korlátozódik. Ennek oka az, hogy a szerződés megkötésekor a két szerződő fél mindegyike felméri a szerződés megkötésével vállalt kockázatokat. Ennek az előrelátásnak a fényében kell a szerződést megszegő felet felelősségre vonni azért a kárért, amelyet ezzel a másik félnek okozott. Azt, hogy valami előrelátható volt-e vagy sem, objektív alapon, az ésszerű ember (le bon père de famille) mércéje alapján kell meghatározni, nem pedig szubjektív alapon, hogy maga a kötelezett milyen kárt látott előre a szerződésszegéséből eredőnek. Ez azt jelenti, hogy a kötelezett felelős azért a kárért, amelyet egy józan ember előre látott volna, függetlenül attól, hogy ő maga ténylegesen előre látta-e a kárt vagy sem.²⁷

A Cour de cassation (a francia legfelsőbb bíróság) eredetileg úgy ítélte meg, hogy az előreláthatóság, vagyis, hogy a kötelezett helyzetében lévő ésszerű ember mit látott volna előre, csak a bekövetkezett kár típusára vonatkozik. A Cour de cassation 1924 óta azonban úgy ítélik meg, hogy az előreláthatóság a kár típusára és mértékére egyaránt vonatkozik. Azzal, hogy a Cour de cassation mind a kár típusának, mind pedig mértékének előreláthatóságát megkövetelte, azt az álláspontot foglalta el, miszerint a szerződő félnek képet kell tudnia alkotni az általa vállalt kötelezettség mértékéről. A közvetlenség és az előreláthatóság követelménye tehát eltérő szerepet játszik a kártérítési igény tekintetében. A károsultnak először is azt kell bizonyítania, hogy az őt ért kár a szerződésszegés közvetlen és azonnali következménye volt. Ez biztosítja a szükséges okozati összefüggést. A közvetlenség elemének megállapítását követően azonban a jogosult által követelhető közvetlen kár az előreláthatóságra korlátozódik. A szerződést megszegő fél által nem előrelátható közvetlen veszteséget a károsult nem követelheti, ha a kötelezett nem követett el csalást. A francia Code Civil egyetlen cikke sem írja elő kifejezetten, hogy a károsultnak enyhítenie kell a kárát, és a Cour de cassation ítéleteiben sem fogalmazódott meg ilyen irányú elvárás a károsulttal szemben.²⁸

IV. Az előreláthatóság fejlődése a common law kontraktális felelősségi jogában.

Míg a francia szerződési jog 1804-re, a Code civil első kiadására már rendkívül fejlettnak minősült, addig hozzá képest az angol szerződési jog kevésbé volt kiforrott. A szerződési jog csak a 18. század második felében és a 19. század folyamán kezdett fejlődni. Az ipari

²⁷ Musgrave, 2008-2009. 354. o.

²⁸ Musgrave, 2008-2009, 354-355. o.

forradalom által előidézett hatalmas gazdasági és társadalmi átalakulások jelentős változásokat igényeltek, különösen a szerződési jogban. A szerződési jog első jelentős változásai Lord Mansfield döntései nyomán következtek be, aki a londoni kereskedők nyomására igyekezett pontosabb kereskedelmi jogi szabályokat megfogalmazni. Ezen új szabályok megfogalmazásakor Lord Mansfield konzultált magukkal a kereskedőkkel is. Ennek eredményeként mind a bíróságok előtti érvelésben, mind magukban az ítéletekben sokszor hivatkoztak az esetjogon kívüli forrásokra. Azért tartották akkoriban szükségesnek az ilyen további forrásokra való hivatkozást, mert a meglévő precedensek természetüknél fogva nem adták és nem is adhatták meg azokat az általános elveket, amelyekre az angol szerződési jog kifinomultabb joganyaggá történő fejlesztése érdekében törekedtek. Az egyik legbefolyásosabb "külső" forrás, amelyre ebben az időszakban támaszkodtak, Pothier Traité d'Obligations című műve volt. Pothier értekezését 1806-ban fordították le angolra, és könnyen hozzáférhető volt a bírák és a jogalkalmazók számára. Előnye abban rejlett, hogy egyszerű és világos nyelven fogalmazta meg a szerződési jog általános elveit. A Common Law a szerződésszegéssel okozott károk megtérítése vonatkozásában szinte teljes mértékben szabályozatlan maradt. Volt néhány kezdetleges jogi szabály a kártérítés megítélésére vonatkozóan, de mivel a kártérítést az esküdtszék ítélte meg, és mivel az esküdtszéknek nem kellett indokolnia a megítélését, a megítélt kártérítések között jelentős eltérések voltak, és nem lehetett megállapítani, hogy az esküdtszék milyen tényezőket vett figyelembe a megítélés során. Az a gyakorlat, hogy az esküdtek szinte teljesen szabályozatlan mérlegelési jogkörrel rendelkeztek a kártérítés megállapításában, a 18. század második felétől, különösen a kereskedelem felől érkező nyomás miatt, fenntarthatatlanná vált.²⁹

A common law-ban a teljes kártérítés elvének kimondására a Robinson vs. Harman ügyben került először sor. Parke bíró szerint „a common law szabálya az, hogyha a szerződő fél a szerződésszegés következtében kárt szenved, őt olyan helyzetbe kell hozni, mintha a szerződést teljesítették volna.” Ugyancsak erre az álláspontra helyezkedett Alderson bíró, de hozzátette azt is, hogy a szerződést megszedő fél teljes kártérítéssel tartozik.³⁰

A fenti ügyben megállapított elv meghatározta azt a célt, amelyet a kártérítés megítélése szolgál. Nem adott azonban iránymutatást a felperes által követelhető kár mértékére

²⁹ Musgrave, 2008-2009, 355-356. o.

³⁰ Az eredeti szövegben: „The rule of the common law is, that where a party sustains a loss by reason of a breach of contract, he is, so far as money can do it, to be placed in the same situation, with respect to damages, as if the contract had been performed.” Robinson v Harman (1848)
<http://www.commonlii.org/uk/cases/EngR/1848/135.pdf> 2022. 10. 21.

vonatkozóan. Az erre irányuló kísérletek olyan kifejezésekkel próbálták ezt megoldani, hogy azok a károk megtéríthetők, amelyek "természetesen", "azonnal" vagy "szükségszerűen" következnek "magából a szerződésszegésből". Ezek a megfogalmazások azonban nem bizonyultak kielégítőnek, következésképpen a felperes által követelhető kártérítés mértéke továbbra is tisztázatlan maradt.³¹

IV. 1. Mi minősül veszteségnek?

Treitel szerint a szerződésszegés miatti kártérítési jognak nincs világos fogalmi alapja arra vonatkozóan, hogy mi minősül "veszteségnek". Ennek következtében különbséget kell tenni az úgynevezett "közvetlen" kár, azaz a szerződés tárgyát képező teljesítés elmaradása, és a "következménykár", azaz a szerződés szerű teljesítés elmaradás későbbi hátrányos következményei között, ami ahhoz a nézethez vezetett, hogy az előbbiért járó kártérítést vagy a megsértett jog ellentételezéseként, vagy a teljesítés költségeiként kell megítélni. Az ilyen elméletek fő gyakorlati hatása az, hogy a megsértett jog helyettesítésére vagy a teljesítés költségeként megítélt kártérítésre nem vonatkozik – többek között – a kárenyhítési kötelezettség alapelve. Ezek és más elméletek a terminológia megváltozásához vezettek: hagyományosan azt mondták, hogy a felperes jogosult a "várakozási érdeke" védelmére, de egyre gyakrabban hivatkoznak a "teljesítési érdekre". A kár magában foglalja a károsult személyében vagy vagyonában bekövetkezett bármilyen kárt, valamint a bíróságok által már elismert, tágabb értelemben vett gazdasági helyzetének bármilyen más sérelmét. Annak meghatározásakor, hogy a károsult kárt szenvedett-e, a sértett általános helyzetét kell figyelembe venni. A releváns tényezők közé tartozik minden olyan előny, amelyet a megszegett szerződés alapján kapott volna, valamint az abból eredő kötelezettségek alóli mentesülése. Ha például a vevő még nem fizetett, és az eladó jogellenes mulasztása miatt mentesül a kötelezettség alól, akkor a kárát az áru árával csökkentett érték jelenti; ha pedig nem vállalta, hogy többet fizet, mint amennyit az áru ér, akkor egyáltalán nem szenvedett kárt. A bíróság hasonlóképpen figyelembe veszi a károsult általános helyzetét annak meghatározásakor, hogy milyen alapon kell a kártérítést megállapítani: általában nem kötelezi a szerződésszegőt olyan összeg megfizetésére, amely ténylegesen jobba teszi a károsult helyzetét, mint amilyen az lett volna, ha a szerződést annak megfelelően teljesítették volna. Ezt az elvet a Philips v Ward ügy szemlélteti, ahol egy szerződésszegő földmérő elmulasztotta felhívni ügyfele figyelmét arra, hogy egy ház tetőgerendái, amelyet az utóbbi megvásárolni készült, elkorhadtak. Az ítélet

³¹ Musgrave, 2008-2009, 358. o.

szerint az ügyfél nem volt jogosult a hibák kijavítása költségeinek követelésére. Egy ilyen kártérítés jobb helyzetbe hozná őt, mint amilyenben akkor lett volna, ha a szerződést nem szegik meg; mivel lehetővé tenné számára, hogy új tetőt kapjon új fagerendákkal, amelynek fenntartása kevésbé lenne költséges, mint egy régi fagerendákkal rendelkező tetőé. Ezért az ügyfél, vagy csak az általa fizetett ár és a ház vételkori tényleges értéke közötti különbözetre volt jogosult, vagy a ténylegesen fizetett ár és az az ár közötti különbségre, amelyet akkor fizetett volna, ha a földmérő kellő gondossággal járt volna el.³²

Az az elv, miszerint a felperes általános helyzete nem lehet jobb, mint amilyen a szerződés megszegése nélkül lett volna, számos megköötést tartalmaz. Először is, ez az elv nem alkalmazható rugalmatlanul, ha a felperesnek a szerződészegés orvoslásával kapcsolatban ténylegesen költségei merülnek fel. A Harbutt's "Plasticine" Ltd v Wayne Tank & Pump Co Ltd ügyben a felperes gyára leégett az alperes szerződészegése következtében. Az ítélet szerint a felperes követelheti a gyár újjáépítésének költségeit anélkül, hogy figyelembe kéne venni azt a tényt, hogy ezután egy új (és ezért értékesebb) gyárral rendelkezne. Az esetet azzal lehet magyarázni, hogy a felperesnek nem volt más ésszerű alternatívája, mint az újjáépítés. A másik eset, ha például az ügyfél az alperes által adott rossz befektetési tanácsadás következtében szenvedett kárt, és a veszteség elszenvedése előtt a befektetésekből származó jövedelem egy részét a megélhetési kiadásokra költötte. Ez a kiadás nem hozott tartós hasznot az ügyfélnek, és nem kellett figyelembe venni, mivel a szerződés célja éppen az volt, hogy az ügyfélnek megnövekedett jövedelmet biztosítson, így előre látható volt, hogy ezt a jövedelmet vagy annak egy részét olyan módon fogja elkölteni, amely nem hagy számára tartós hasznot. Harmadszor, a Philips v Ward ügyben kifejtett elv nem követeli meg a bíróságtól, hogy figyelembe vegye a felperes által az alperessel kötött, a megszegett szerződéstől eltérő szerződés alapján szerzett előnyöket. Ha tehát a felperes két szerződést köt az alperessel, akkor a felperes által az egyik szerződés teljesítése következtében elért nyereséget nem kell figyelembe venni a másik szerződés megszegése miatti kártérítés megállapításakor.³³

A kártérítés, mint kompenzáció-elv további következménye, hogy a károsult nem kaphat jelentős kártérítést, ha a jogsértés nem érintette hátrányosan a helyzetét; mivel a kártérítés célja a megállapított kár megtérítése, nem pedig az, hogy a károsult félnek ingyenes juttatást nyújtson. Az elvnek ezt az aspektusát legjobban az az eset szemlélteti, amikor egy

³² G.H. Treitel: The Law of Contract by Edwin Peel. London, Sweet & Maxwell Co., 2015. 20-005. – 20-006.

³³ G.H. Treitel, 2015, 20-007.

áruforgalmazó jogtalanul nem szállít egy olyan piacon, ahol csökkennek az árak. Ha a vevő nem fizetett, és ha a szállításra meghatározott időpontban máshol olcsóbban tudja ugyanazt az árut mástól megvásárolni, a szerződésszegésnek prima facie nem volt káros hatása rá, így nem lesz jogosult jelentős mértékű kártérítésre. Hasonlóképpen, a hajótulajdonos nem kaphat jelentős mértékű kártérítést a bérlő rakodási kötelezettségének megszegéséért (elmaradásáért), ha a hajótulajdonos más, jövedelmezőbb munkát talál a hajó számára. A vevő sem követelhet jelentős összegű kártérítést pusztán azért, mert az eladó olyan árut szállít, amely nem felel meg a szerződésben foglaltaknak, ha az valójában nem kevésbé értékes, mint a szerződésben foglaltaknak megfelelő áru. Ezek mind olyan esetek, amikor a „károsultat” egyáltalán nem érte kár. Hasonlóképpen nem kaphat kártérítést az általa elszenvedett kárért, ha ugyanezt a kárt akkor is elszenvedte volna, ha nem történt volna szerződésszegés.³⁴

A szerződésszegéssel okozott kártérítés célja, hogy a károsultat amennyire csak pénzbelileg lehet, ugyanabba a helyzetbe hozza, mintha a szerződést teljesítették volna. Vagyis a károsultnak joga van kártérítést kapni a szerződés tárgyát képező szolgáltatás elvesztéséért, vagyis, hogy a szerződésből eredő vagy a szerződés által keltett elvárásai védelemben részesüljenek. A károsult szerződéses elvárásainak e védelmét szembe kell állítani azzal az elvvel, amely alapján a kártérítés a jogellenes szerződésen kívüli károkozás esetén megítélhető: az ilyen kártérítés célja, hogy a károsultat abba a helyzetbe hozza, amelyben akkor lett volna, ha a jogellenes károkozás nem történt volna meg. Természetesen számos kártérítési esetben a sértett kártérítést kaphat az elmaradt hasznok miatt, például a személyi sérülés következtében elszenvedett várható jövedelemkiesésért, vagy a hasznot hajtó dologban bekövetkezett kár következtében elszenvedett várható nyereségkiesésért. Ezek az elmaradt hasznok azonban teljesen függetlenül léteznek az azokat károsító deliktuális magatartástól: a legtöbb deliktuális cselekmény természetéből adódóan az ilyen jellegű elmaradt hasznokat inkább megsemmisíti vagy károsítja, mintsem újakat hoz létre.³⁵

Érdekesség, hogy az angliai és egyesült államokbeli jogi terminológia szerint a „szerződésszegés” (*breach*) fogalma előfeltételezi a károkért való felelősséget, így nem beszélhetünk „szerződésszegésről”, ha a kárt szenvedett fél nem jogosult kártérítés követelésére.³⁶

³⁴ G.H. Treitel, 2015, 20-008.

³⁵ G.H. Treitel, 2015, 20-021.

³⁶ Ole Lando: Salient Features of the Principles of European Contract Law: A comparison with the UCC = Pace International Law Review, Vol. 13., 2001, 360. o.

IV. 2. A *Hadley v. Baxendale*-ügy

Az ügyet elsőfokon gloucesteri esküdtbírósg tárgyalta. A döntés után az alperesek jogi képviselője tárgyalás megtartását kérte arra hivatkozással, hogy a bíró az esküdteknek téves tájékoztatást adott arra vonatkozóan, hogy milyen szabályok alapján ítélik meg a megtérítendő károk összegét, mértékét.³⁷ Ahogy már fentebb is említésre került, ebben az időszakban a kártérítés megítélése az esküdtek hatáskörébe tartozott. A bíró szerepe itt mindössze az esküdteknek adott útmutatásra korlátozódott. Ha téves tájékoztatást adott, akkor a jogorvoslati lehetőség új tárgyalás megtartása iránti kérelem volt. Ekként került az ügy a Court of Exchequer elé, ami 1854. február 23. napján hozta meg az ítéletét. Az ügyet Parke, Alderson, Platt és Martin bírák tárgyalták.³⁸

A tényállás szerint miután eltört a forgattyús tengelye, Hadley kukoricamalmának működése leállt, amíg a tengelyt ki nem cserélték. Hadley kénytelen volt elküldeni a tengelyt a Joyce és társa nevű mérnöki cégnek, hogy modellként használhassák az új tengely elkészítéséhez. Hadley, és a Baxendale tulajdonában lévő és általa működtetett Pickford és társa szállítmányozási vállalattal szerződést kötött, amely szerint ha Hadley másnap délig leszállítja számukra a tengelyt, akkor fuvarozó a következő napon leszállítja a tengelyt a gyártónak (Joyce és társa). A megállapodásnak megfelelően Hadley dél előtt leszállította a tengelyt a fuvarozónak, és kifizette a szállítási szolgáltatást. Sajnos a szállítás a fuvarozó hanyagsága miatt késett, és a tengelyt több nappal a megbeszélte időpont után szállították le. A fuvarozó szerződésszegése miatt Hadley malma zárva maradt, amíg az új tengelyt le nem szállították. Válaszul Hadley kártérítési igényt nyújtott be a fuvarozó társaság ellen. Hadley kártérítési igényként az elmaradt hasznát is érvényesíteni kívánta.

Alderson bíró ekkor alkotta meg az előreláthatóság fogalmát:

"Ha két fél olyan szerződést kötött, amelyet egyikük megszegett, a másik fél a szerződésszegés miatt olyan méltányos és ésszerű kártérítésre jogosult, amely megfelel annak a kárnak amely vagy magából a szerződésszegésből természetesen, azaz a dolgok szokásos menete szerint ered, vagy olyanak, amelyről ésszerűen feltételezhető, hogy a szerződés megkötésének időpontjában mindkét fél a szerződésszegés valószínű következményeként számolhatott." ³⁹

<https://core.ac.uk/download/pdf/46711796.pdf> 2023. 09. 20.

³⁷ Csöndes Mónika: Előrelátható károk? Az előreláthatósági korlát hatása szerződésszegési kártérítési jogunkra. Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 2016. 79. o.

³⁸ Csöndes, 2016, 79-80. o.

³⁹ *Hadley v Baxendale* 1854] EWHC Exch J70 (1854) 9 Ex Ch 341; 156 ER 145

az eredeti szövegben: Where two parties have made a contract which one of them has broken, the damages which the other party ought to receive in respect of such breach of contract should be such as may fairly and reasonably

„Ha pedig a szerződés megkötésének különleges körülményeit a felperes közölte az alperessel, és így mindkét fél számára ismertek voltak, akkor az ilyen szerződés megszegése esetén olyan károkat lehet ésszerűen feltételezni, amelyek megegyeznek azokkal a károkkal, amelyek a szerződés megszegéséből az ilyen ismert és közölt különleges körülmények között szokásosan következnek. Másrészt azonban, ha ezek a különleges körülmények a szerződést megszegő fél számára teljesen ismeretlenek lennének, akkor legfeljebb olyan károkkal számolhatott, amely általában és az esetek nagy többségében az ilyen a szerződésszegésből eredne.”⁴⁰

A konkrét esetben egyébként Alderson úgy ítélte meg, hogy a fuvarozóknak nem kellett azzal számolniuk, hogy a felperesi malom üzemképtelen lesz egészen addig amíg ők le nem szállítják javításra a tengelyt, ugyanis az ilyenek esetek nagy többségében ez nem így történik, a felperes pedig nem tájékoztatta alperest erről a rendkívüli és szokatlan körülményről. A – termelés kieséséből – eredő kár tehát nem volt előrelátható szerinte. Szerinte az ügy körülményeiből a fuvarozóknak nem kellett volna tudniuk, hogy a késedelem következményeként a malomban nem tudnak örölni, hiszen a felperes akár póttengellyel is rendelkezhetett volna, ennek hiányáról pedig alperest nem tájékoztatta. A későbbi gyakorlat és a jogirodalom is arra az álláspontra helyezkedett, miszerint a fenti előreláthatósági szabály voltaképpen nem is egy, hanem két szabályból áll. A már idézett szabály első mondata alapján azt a kárt kell megtéríteni, ami a szerződésszegés rendszerinti és szokásos következménye. A második mondat szerint pedig azt a kárt kell megtéríteni, aminek lehetséges (valószínű) bekövetkeztével a felek számolhattak a szerződés megszegésekor a szerződést később megszegő fél tudomására hozott tények és körülmények alapján.⁴¹

Azzal, hogy a kártérítés mértéke arra korlátozódott, amivel a szerződő feleknek ésszerűen számolnia kellett, vagy azért, mert a kár a szerződésszegés eredményeként természetes módon következett volna be, vagy azért, mert a felek által előre ismert különleges körülmények álltak fenn, a bíróság olyan szabályt állapított meg, amely az esküdtszék általi kármegállapítás

be considered either arising naturally, i.e., according to the usual course of things, from such breach of contract itself, or such as may reasonably be supposed to have been in the contemplation of both parties, at the time they made the contract, as the probable result of the breach of it.

<https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Exch/1854/J70.html> 2022. 10. 21.

⁴⁰ Hadley v Baxendale 1854] EWHC Exch J70 (1854) 9 Ex Ch 341; 156 ER 145

Az eredeti szövegben: Now, if the special circumstances under which the contract was actually made were communicated by the plaintiffs to the defendants, and thus known to both parties, the damages resulting from the breach of such a contract, which they would reasonably contemplate, would be the amount of injury which would ordinarily follow from a breach of contract under these special circumstances so known and communicated. But, on the other hand, if these special circumstances were wholly unknown to the party breaking the contract, he, at the most, could only be supposed to have had in his contemplation the amount of injury which would arise generally, and in the great multitude of cases not affected by any special circumstances, from such a breach of contract

⁴¹ Csöndes, 2016, 83 és 90. o.

ellenőrzési eszközeként működött, ezáltal sokkal biztosabbá és kiszámíthatóbbá téve a kártérítés mértékének megállapítását.⁴²

IV. 3. A Victoria Laundry- ügy

A Victoria Laundry (Windsor) Ltd. v. Newman Industries Ltd. ügyben a felperesek egy bojler vásároltak az alperesektől, amelyet azonnal a mosodai üzleti tevékenységük szolgálatába kívántak állítani. Az alperesek a megbeszélte időponthoz képest öt hónappal később szállították le az eszközt, ami miatt a mosodát üzemeltető cég profitvesztést szenvedett. A felperes káraként az 5 hónap alatti elmaradt hasznát igényelte. Állítása szerint ugyanis, ha az alperes határidőre teljesít, akkor üzleti tevékenysége körében újabb megrendeléseket is elvállalhatott volna, valamint elfogadhatta volna a Honvédelmi Minisztérium ajánlatát, melyet teljesíteni is tudott volna, de amelyet azonban az alperes szerződészegése miatt nem állt módjában elfogadni. A bíróság megállapította, hogy az alperesek tudatában voltak annak, hogy a szállítást követően a vevők azonnal üzembe akarták állítani az új bojler, így felelősek az elmaradt hasznáért, ami az időkiesés miatt keletkezett, de a kivételesen jövedelmező minisztériumi szerződés elmaradása miatt kárért nem felelnek, mivel erről nem lehetett tudomásuk a szerződéskötéskor. Erre a nem szokványos kockázatra fel kellett volna hívni a másik fél figyelmét.⁴³

Ebben az ügyben Asquith LJ bírósági elnök megalkotta az ún. ésszerű előreláthatóság (reasonable foreseeability) szabályát, mellyel újra formálta a Hadley v Baxendale ügyben megalkotott előreláthatósági szabályt, és gyakorlatilag „egybegyúrta” azt.

Eszerint „szerződészegés esetén a károsult fél csak a ténylegesen keletkezett kárnak azt a részét jogosult követelni, amely a szerződészegésből ésszerűen előreláthatóan következhetett. Az, hogy az adott időpontban mi volt előre látható, a felek, vagy mindenesetre a szerződészegést később elkövető fél akkori ismereteitől függ.”⁴⁴ Az ésszerű előreláthatóság

⁴² Musgrave, 2008-2009, 359. o.

⁴³ Schmidt László: Gondolatok az előreláthatósági klauzula kialakulásáról és annak alkalmazásáról nemzetközi és hazai viszonylatban. Tavaszi Szél 2019 Konferenciakötet I. kötet 344. o.
https://dosz.hu/_doc/dokumentumfile/2019/11/Tavaszi_Szel_-_Spring_Wind_2019_Tanulmanykotet_-_I_kotet_1.pdf 2022. 10. 22.

⁴⁴ Az eredeti szövegben: In cases of breach of contract the aggrieved party is only entitled to recover such part of the loss actually resulting as was at the time of the contract reasonably foreseeable as liable to result from the breach,” „What was at that time reasonably so foreseeable depends on the knowledge then possessed by the parties or, at all events, by the party who later commits the breach.”

Schmidt László: The practice of the foreseeability clause. X. Interdiszciplináris Jubileumi Konferencia Tanulmánykötet, 2021, 712. o.

szabálya szerint kétféle ismeret létezik, a vélelmezett és a tényleges ismeret. Asquith LJ szerint, mint ésszerű személy (reasonable man) mindenki úgy tekintendő, hogy ismeri a "dolgok szokásos menetét", és következésképpen azt is, hogy milyen kár származhat a szerződésszegésből e szokásos menetben. Ezen a vélelmezett ismereten kívül azonban létezik az a tudás, amellyel a szerződésszegő ténylegesen rendelkezik, vagyis a "dolgok szokásos menetén" kívül eső olyan különleges körülményekről, amelyek miatt a szerződésszegés e különleges körülmények között nagyobb kárt okozhat. Alderson Hadley-ügyben kifejtett álláspontja szerint az lehet megtérítendő kár, amellyel mindkét félnek számolnia kellett. A Victoria Laundry ügyben Asquith LJ azonban a szükséges tudatosságot a szerződésszegő fél tudatosságára korlátozta, kijelentve, hogy a megtérítendő kár attól függ, hogy végső soron milyen tudással rendelkezik az a fél, "aki később elköveti a szerződésszegést". Továbbá a megkövetelt mérce mind a vélelmezett, mind a szerződésszegő fél tényleges ismerete tekintetében objektívnek kell, hogy legyen. Elegendő, hogy amennyiben mérlegelte volna a kérdést, akkor ésszerű emberként arra a következtetésre jutott volna, hogy a kérdéses kár bekövetkezhet. Ez gyakorlatilag megegyezik a francia Civil Code vonatkozó szabályával.⁴⁵ Ezzel az ítéleti megállapítással vált a károk előreláthatóságának kérdése egyszerre tény-és jogkérdéssé. Ha egy adott kártípus a szerződésszegés szokásos, rendszerinti következménye, akkor azt az adott kártípust a szerződést megszegő félnek mindig előre kell látnia, mint a szerződésszegés lehetséges következményét.⁴⁶

IV.4. A The Heron II- ügy

Az 1960. október 15-én kelt charterszerződéssel a felperesek az alperes Heron II. nevű hajóját vették bérbe, hogy Constanzából 3 000 tonna cukorral Basrah-ba menjen. A hajó november 1-jén hagyta el Constanzát és december 2-án érkezett meg Basrah-ba kilenc napos késéssel. A felperesek szándéka az volt, hogy a cukrot azonnal eladják Basrah-ba való megérkezést és a kereskedők általi ellenőrzést követően. Az alperes erről ugyan nem tudott, de arról igen, hogy a cukornak felvevőpiaca van ott. A késedelem alatt a cukor ára jelentősen esett, így csupán kisebb összegért volt lehetséges az értékesítés. A felperes kérte megtéríteni azt a kárt, ami a hajó késedelme miatt érte, nevezetesen, a korábbi piaci ár és a tényleges értékesítési ár közötti különbözetet. Alperes elismerte, hogy köteles fizetni a cukor értéke után kilenc napra kamatot

https://dok.pte.hu/sites/dok.pte.hu/files/Nyomtatv%C3%A1nyok/IDK2021_Tanulmánykötet_tomorított.pdf
2022. 10. 22.

⁴⁵ Musgrave, 2008-2009, 360-361. o.

⁴⁶ Csöndes, 2016, 94. o.

és bizonyos kisebb költségeket, de tagadta, hogy a piaci érték csökkenése figyelembe vehető a kártérítés megállapításakor.⁴⁷

Lord Reid szerint az a kár térítendő meg, aminek bekövetkezésével a szerződést megszegő fél valószínűség szerint számolhatott. A valószínűség olyan fokát kell elérni, ami szerint a kár bekövetkezése könnyen megtörténhet, nem valószínűtlen (not unlikely). Az a kár, aminek bekövetkezése lehetséges ugyan, de csak kevés esetben fordul elő, nem tekinthető olyannak, amivel a felek észszerűen számolhattak, kivéve, ha a másik fél ennek bekövetkeztének lehetőségét a szerződésszegés fél tudomására hozza.⁴⁸

Lord Reid szerint az ésszerű előreláthatóság alkalmazása összekeveri a szerződéses kártérítés mértékének meghatározását a deliktális kártérítés mértékének meghatározásával. Alderson megállapítását felülvizsgálva Lord Reid megjegyezte, hogy az nem az előrelátható és az előre nem látható eredmények között tesz különbséget, hanem a valószínű eredmények között, mivel azok az esetek nagy többségében bekövetkeznek, és a valószínűtlen eredmények között, mivel azok csak az esetek kis kisebbségében következnek be. Lord Reid szerint továbbá Alderson egyértelműen arra gondolt, hogy egy olyan eredményt, amely az esetek nagy többségében bekövetkezik, joggal és észszerűen úgy kell tekinteni, mint amire a felek számíthattak volna, de egy olyan eredményt, amely bár előrelátható, mint jelentős lehetőség, de csak az esetek kis számában következik be, nem kell úgy tekinteni, mint amire a felek számíthattak volna.⁴⁹

Lord Reid szerint tehát: „a döntő kérdés az, hogy a szerződéskötéskor az alperes rendelkezésére álló információk alapján fel kellett-e ismernie, vagy a helyzetében lévő ésszerűen gondolkodó embernek fel kellett-e volna-e ismernie, hogy a szerződésszegésből eredő kérdéses kár elég valószínűsíthető ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy a kár a szerződésszegésből természetes módon következett, vagy hogy az ilyen jellegű kárral számolnia kellett volna.”⁵⁰

Lord Reid ezután különbséget tesz az előreláthatóság értelmezése és funkciója között a kontraktális és a deliktális kárfelelősség esetében:

⁴⁷ Schmidt, 2021, 713. o.

⁴⁸ Csöndes, 2016, 94. o.

⁴⁹ Musgrave, 2008-2009, 361. o.

⁵⁰ az eredeti szövegben:

The crucial question is whether, on the information available to the defendant when the contract was made, he should, or the reasonable man in his position would, have realised that such loss was sufficiently likely to result from the breach of contract to make it proper to hold that the loss flowed naturally from the breach or that loss of that kind should have been within his contemplation.

C Czarnikow Ltd v Koufos (The Heron II) [1967] UKHL 4 (17 October 1967)

[https://www.bailii.org/cgi-](https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1967/4.html&query=(the)+AND+(heron)+AND+(II))

[bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1967/4.html&query=\(the\)+AND+\(heron\)+AND+\(II\)](https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1967/4.html&query=(the)+AND+(heron)+AND+(II)) 2022. 10. 22.

„ A deliktuális kárfelelősség modern szabálya egészen más, és sokkal szélesebb körű felelősséget ír elő. Az alperes minden olyan kárért felel, amely észszerűen előre láthatóan bekövetkezhet, még a legszokatlanabb esetben is, kivéve, ha a kockázat olyan csekély, hogy egy értelmes ember az összes körülményt figyelembe véve indokoltnak érezné, hogy elhanyagolja. És a különbségnek jó oka van. A szerződésben, ha az egyik fél meg akarja védeni magát egy olyan kockázattal szemben, amely a másik fél számára szokatlanok tűnik, a szerződés megkötése előtt felhívhatja erre a másik fél figyelmét, és akkor nem kell megvizsgálni, milyen körülmények között fog a másik fél felelősséget vállalni ebben az esetben. A deliktuális kártérítési ügyekben azonban a károsult félnek nincs lehetősége arra, hogy ilyen módon védekezzen, és a károkozó nem panaszkodhat észszerűen, ha fizetnie kell valamilyen nagyon szokatlan, de mindazonáltal előre látható kárért, amely az ő hibájából ered.”⁵¹

Az előzőekben ismertetett ügyek alapján a következőképpen fogalmazható meg az előreláthatóság szabálya: Egy adott kártípus vagy kárfajta nem távoli következménye a szerződésszegésnek, ha a szerződés megkötésekor bekövetkezésükkel észszerűen számolhattak bekövetkezésükkel, mint a szerződésszegés nem valószínűtlen (not unlikely) következményével.⁵²

IV.5 A The Achilleas-ügy

A tényállás szerint az alperes, a Transfield Shipping Inc. 2003. január 22-én kelt bérleti szerződéssel öt-hét hónapos időtartamra 13 500 USD napi áron bérelt egy hajót a felperestől, a Mercator Shipping Inc-től. Egy 2003. szeptember 12-én kelt kiegészítéssel a hajót további öt-hét hónapra 16 750 USD napi díjszabással bérebe vette azzal, hogy a visszaszállítás legkésőbbi időpontjaként 2004. május 2-t tűzték ki. Április 20-án az alperes 2004. április 30. és május 2. közötti visszaszállításról adott értesítést. Az alperes új, négy-hat hónapos bérleti szerződést kötött egy harmadik féllel, amely az uralkodó piaci feltételek miatt 39 500 USD napi bérleti áron került megállapításra. A harmadik fél bérlőnek történő átadás legkésőbbi időpontja 2004. május 8. volt. Kevesebb mint két héttel 2004. május 2. előtt a felperes „albérletbe” adta a hajót. A felperes által nem befolyásolható körülmények miatt a hajó visszaadására csak 2004. május 11-én került sor. Addigra a piaci árak csökkentek, és az alperes megállapodott a harmadik fél

⁵¹ Az eredeti szövegben: The modern rule in tort is quite different and it imposes a much wider liability. The defendant will be liable for any type of damage which is reasonably foreseeable as liable to happen even in the most unusual case, unless the risk is so small that a reasonable man would in the whole circumstances feel justified in neglecting it. And there is good reason for the difference. In contract, if one party wishes to protect himself against a risk which to the other party would appear unusual, he can direct the other party's attention to it before the contract is made, and I need not stop to consider in what circumstances the other party will then be held to have accepted responsibility in that event. But in tort there is no opportunity for the injured party to protect himself in that way, and the tortfeasor cannot reasonably complain if he has to pay for some very unusual but nevertheless foreseeable damage which results from his wrongdoing.

C Czarnikow Ltd v Koufos (The Heron II) [1967] UKHL 4 (17 October 1967)

⁵² Csöndes, 2016, 95. o.

bérlővel, hogy az új bérleti szerződésben a napi díjat 31 500 USD-re csökkenti, cserébe a harmadik fél bérlő beleegyezett, hogy a felmondási határidő 2004. május 11-ig meghosszabbításra kerüljön. A hajó tulajdonosa követelte a harmadik fél bérlővel eredetileg megállapodott napi bérleti díj és a módosított napi bérleti díj közötti napi 8 000 USD különbséget, amelynek jogalapja hajó későbbi bérbeadása volt. A követelt összeg összesen 1.364.584,37 USD volt. Az alperes azt állította, hogy a követelést a piaci árfolyam és a bérleti díj közötti különbségre kell korlátozni arra a kilencnapos időszakra, amikor a tulajdonos nem tudta használni a hajót. Az általa kalkulált összeg összesen 158 301,17 USD volt. Első fokon a választottbíró, majd a fellebbviteli bíróság a teljes követelést megítélte. A Lordok Háza azonban helyt adott a perorvoslatnak, és a kártérítés összegét a piaci ár és a bérleti díj közötti különbségre korlátozta arra az időszakra, amely alatt a késedelmes átadás miatt nem használhatta a hajót.⁵³

Lord Hoffmann szerint a felek kártérítési felelősségét a felek szándékára kell alapítani, ugyanis minden szerződéses kötelezettség (felelősség) önkéntesen vállalt. Helytelen lenne ugyanis olyan kockázatok vonatkozásában is felelőssé tenni valakit, amely kockázatokat egy adott piacon szokásos szerződés megkötésével a fél észszerűen nem vállalt önkéntesen.⁵⁴

Szerinte az ügy alapvető elvi kérdést vet fel a szerződéses kártérítési jogban: az a szabály, hogy a (sérelemet szenvedett) fél követelheti az előre látható ("nem valószínűtlen") károk megtérítését, olyan külső jogi szabály-e, amely kifejezett ellenkező rendelkezés hiányában minden szerződéses félre vonatkozik, vagy pedig prima facie feltételezés arról, hogy a felek szándéka feltehetően mi volt, amely ugyan kétségtelenül alkalmazható az esetek túlnyomó többségében, de nem alkalmazható azokban az esetekben, amikor a kontextus, a körülmény vagy a kérdéses piac általános felfogása azt mutatja, hogy a fél észszerűen nem tekinthető úgy, hogy felelősséget vállalna az ilyen károkért?⁵⁵

⁵³ Schmidt, 2021, 714-715. o.

⁵⁴ Transfield Shipping Inc v Mercator Shipping Inc [2008] UKHL 48 (9 July 2008) [https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/2008/48.html&query=\(the\)+AND+\(achilleas\)+AND+\(2008\)](https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/2008/48.html&query=(the)+AND+(achilleas)+AND+(2008)) 2022. 10. 23.

⁵⁵ Az eredeti szövegben: „The case therefore raises a fundamental point of principle in the law of contractual damages: is the rule that a party may recover losses which were foreseeable ("not unlikely") an external rule of law, imposed upon the parties to every contract in default of express provision to the contrary, or is it a prima facie assumption about what the parties may be taken to have intended, no doubt applicable in the great majority of cases but capable of rebuttal in cases in which the context, surrounding circumstances or general understanding in the relevant market shows that a party would not reasonably have been regarded as assuming responsibility for such losses”?

Transfield Shipping Inc v Mercator Shipping Inc [2008] UKHL 48 (9 July 2008)

Lord Reid szerint a felek észszerűen azt gondolhatták, hogy ebben az ügyben (is) a késedelmes (vissza)szállításból általában eredő kár a piaci árfolyamon történő bérbeadás és a tényleges áron történt bérbeadás különbsége lenne a vonatkozó időszakban. Ez olyasvalami, amit mindenki, aki ezen az adott piacon tevékenykedik tud, és várhatóan figyelembe vesz. A bérlőtől azonban nem lehetett elvárni, hogy tudja, ha - ami nem volt valószínűtlen - egy későbbi szerződésre kerülne sor, a tulajdonosok hogyan járnának el az esetleges új bérlőkkel. Ez olyasvalami volt, amire nem volt ráhatásuk, és a szerződés megkötésének időpontjában teljesen kiszámíthatatlan volt. A peres felek közötti szerződés megkötésekor semmit sem lehetett tudni arról, hogy milyen feltételekkel kerülhet sor egy esetleges későbbi bérleti szerződés megkötésére - például, hogy milyen rövid vagy hosszú lesz az időszak, vagy hogy mi történik, ha az előző bérleti szerződés lejár, és a tulajdonos nem tudja tartani a későbbi bérlőnek ígért kezdőnapot. Igaz, hogy egyik félnek sem volt befolyása a piaci helyzetre. De az a dolgok szokásos menete, hogy a piaci árak ingadoznak. Így feltételezhető, hogy a szerződésszegő fél vállalta a felelősséget a késedelem okozta azon veszteségért, amely a tényleges árfolyam és a piaci árfolyam különbségéből adódott az adott időszakban. Nem élhetünk ilyen feltételezéssel ugyanakkor, ha a követelt veszteség nem magának a piaci változásnak az eredménye, ami – a fentiek szerint- mérlegelhető, hanem a tulajdonosok és az új bérlők között kötött megállapodásokból ered, ami nem.⁵⁶

Lord Rodger álláspontja szerint, amikor a felek 2003 szeptemberében megkötötték a kiegészítést, egyik fél sem gondolhatta volna észszerűen, hogy a kilenc napos késedelem "a dolgok szokásos menetében" olyan mértékű veszteséget okoz a tulajdonosoknak, amely mértékű kártérítést követelnek. Ez a mértékű veszteség nem volt az ilyen jellegű szerződésszegés "szokásos következménye". Ebben az esetben ez a mértékű veszteség csak a rendkívül változékony piaci körülmények miatt következett be, amelyek mind a tulajdonosok

⁵⁶ Az eredeti szövegben: „In this case it was within the parties' contemplation that an injury which would arise generally from late delivery would be loss of use at the market rate, as compared with the charter rate, during the relevant period. This something that everybody who deals in the market knows about and can be expected to take into account. But the charterers could not be expected to know how, if - as was not unlikely - there was a subsequent fixture, the owners would deal with any new charterers. This was something over which they had no control and, at the time of entering into the contract, was completely unpredictable. Nothing was known at that time about the terms on which any subsequent fixture might be entered into - how short or long the period would be, for example, or what was to happen should the previous charter overrun and the owner be unable to meet the new commencement date. It is true that neither party had any control over the state of the market. But in the ordinary course of things rates in the market will fluctuate. So it can be presumed that the party in breach has assumed responsibility for any loss caused by delay which can be measured by comparing the charter rate with the market rate during that period. There can be no such presumption where the loss claimed is not the product of the market itself, which can be contemplated, but results from arrangements entered into between the owners and the new charterers, which cannot.”

Transfield Shipping Inc v Mercator Shipping Inc [2008] UKHL 48 (9 July 2008)

kezdeti (különösen jövedelmező) ügyletét egy harmadik féllel, mind pedig a tulajdonosokra gyakorolt későbbi nyomást eredményezték, hogy alacsonyabb árat fogadjanak el. 2003 szeptemberében (vagyis a szerződés megkötésekor) ezt a mértékű veszteséget észszerűen nem lehetett előre látni, mint ami a késedelem miatt valószínűleg bekövetkezik. Ennek megfelelően túl távoli volt ahhoz, hogy szerződésszegés miatti kártérítési igényt lehessen érvényesíteni.⁵⁷

Mint látható, Lord Hoffmann és Lord Hope más megközelítést alkalmazott, amelyben nagyobb hangsúlyt fektetett arra, amit az előreláthatóság mögöttes alapjaként azonosítottak. Ez az alap az, hogy az alperes csak olyan kárért tartozik felelősséggel, amelyet a felek szándéka szerint ő visel, azaz olyan kárért, amelyért feltételezzük, hogy felelősséget vállalt, vagy amely a kötelezettségei körébe tartozik. Mint más területeken is, a felek szándékát objektíven kell megállapítani. A legtöbb esetben ezt kizárólag annak vizsgálata alapján kell meghatározni, hogy a kár olyan volt-e, ami észszerűen előre látható volt, de legalábbis annak kellett volna lennie, de bizonyos esetekben más tényezők vezethetnek arra a következtetésre, hogy a felek nem akarták, hogy a szerződésszegő fél akár még az észszerűen előre látható kárért is felelősségre vonható legyen. Az Achilleas-t ilyen esetnek tekintették. Mind Lord Hoffmann, mind Lord Hope szerint az egyik ilyen tényező a kár kiszámíthatatlan vagy nem számszerűsíthető jellege volt, amelyre az alperesek nem voltak befolyással, így például a további bérleti szerződés hossza és feltételei. Lord Hoffmann számára további tényező volt a piaci várakozás, azaz a hajózási ágazat azon felfogása, hogy a bérlő felelőssége csupán a „túlhasználati” időszakra korlátozódik.⁵⁸

Treitel szerint ironikus, hogy az Achilleas-ügyben ténylegesen elszenvedett tipikus veszteséget túlságosan távolinak ítélték egy olyan hipotetikus veszteség miatt, amelyet ténylegesen nem szenvedtek el, míg a Victoria Laundry-ügyben egy tipikus, de hipotetikus veszteséget térítettek meg, miután kizárták a ténylegesen elszenvedett, de szokatlan veszteséget (az állami szerződésekkel kapcsolatos veszteséget). Szerinte bizonyos értelemben az Achilleas-ügyben elért eredmény olyannak tűnik, amire a Lordok Háza korábban azt mondta, hogy nem szabadna

⁵⁷ Az eredeti szövegben: I am satisfied that, when they entered into the addendum in September 2003, neither party would reasonably have contemplated that an overrun of nine days would "in the ordinary course of things" cause the owners the kind of loss for which they claim damages. That loss was not the "ordinary consequence" of a breach of that kind. It occurred in this case only because of the extremely volatile market conditions which produced both the owners' initial (particularly lucrative) transaction, with a third party, and the subsequent pressure on the owners to accept a lower rate for that fixture. Back in September 2003, this loss could not have been reasonably foreseen as being likely to arise out of the delay in question. It was, accordingly, too remote to give rise to a claim for damages for breach of contract.

⁵⁸ G.H. Treitel: *The Law of Contract* by Edwin Peel. London, Sweet & Maxwell Co., 2015. 20-109.

tenni, mivel olyan felelősségi korlátot vezet be, amelyet az alperes a felperessel kötött szerződésbe ugyan belefoglalhatott volna, de nem tette meg.⁵⁹

Csöndes Mónika szerint ebben a döntésben megfigyelhető, hogy a szokatlan károkhoz hasonlóan a szokásos károk vonatkozásában is elindult az a folyamat, miszerint az előreláthatósági korlát, mint diszpozitív szabály alkalmazásakor egy további teszt (assumption of responsibility) is alkalmazásra kerülhet a megtérítendő károk mértékének korlátozására.⁶⁰

IV.6. Kárenyhítési kötelezettség a Common Law jogában

A 19. században a Common Law egy másik fontos eleme fejlődött ki, ami a kárenyhítés volt. A kárenyhítés fogalma alapján a felperes nem követelhet kártérítést olyan (mértékű) kárért, amelyet megfelelő intézkedésekkel minimalizálhatott volna. Bár a kárenyhítés kezdetleges fogalma már 1677 óta része volt a Common Law-nak, csak a 18. század második felétől vált jelentős elemmé a kártérítés kiszámításában. Jelentőségének növekedése az ipari forradalom során drámaian megnövekedett kereskedelem következménye volt, ami a piaci árak ingadozásának kérdését fontos szempontként vetette fel a kártérítés megfelelő összegének meghatározásakor. A kárenyhítés kérdését az esküdtszék a 18. század végén kezdte mérlegelni a kártérítés megállapítása során, később azonban ez olyan tényezővé emelkedett, amelyet az esküdtszéknek kötelezően figyelembe kellett vennie a kártérítés megítélésekor. 1872-ben, a Frost V Knight ügyben Cockburn CJ kijelentette, hogy a kárenyhítést a kártérítés mértékének kiszámításakor figyelembe kell venni. Szerinte a károsult sok esetben elháríthatja, vagy mindenesetre lényegesen csökkentheti azokat a káros hatásokat, amelyek egyébként a szerződés teljesítésének elmaradásából erednének, és a szerződés megszegéséért járó kártérítés megállapításakor az esküdtszék természetesen figyelembe veszi mindazt, amit a felperes tett, vagy amire lehetősége volt, és amit körütekintő emberként ésszerűen meg kellett volna tennie, és amivel a kárát csökkentette vagy csökkenthette volna. A "kötelezettség" szóhasználat azonban némileg félrevezető, mivel, ha a felperes elmulasztja a kárenyhítést, akkor nem keletkezik felelőssége az alperessel szemben. Az egyetlen következménye annak, hogy a felperes elmulasztja a kárenyhítést, az, hogy csökken a kártérítésként követelhető összeg.

⁵⁹ Treitel, 2015, 20-110.

⁶⁰ Csöndes Mónika: A szerződésszegési jog előreláthatósági korlátjának joggazdaságtani modellje és annak kritikája = Állam-és Jogtudomány, LV. évfolyam, 2014/1, 15. o.
<http://real.mtak.hu/18118/1/2014-1-csondes.pdf> 2023. 09. 17.

Ezenfelül a kárenyhítési kötelezettség teljesítésének elmulasztása csak akkor releváns, ha az alperes hivatkozik a felperes ezirányú mulasztására.⁶¹

Treitel a kárenyhítési kötelezettséget két aspektusban is tárgyalja. Először is, a felperesnek ésszerű lépéseket kell tennie a kár minimalizálása érdekében; másodsor pedig tartózkodnia kell az ésszerűtlen, a kárát növelő lépések megtételétől.⁶² A kárenyhítési kötelezettség alapjául szolgáló elvből következik, hogy ez a kötelezettség általában csak akkor keletkezik, amikor a károsult tudomást szerez a szerződésszegésről. Amennyiben a károsult nem szerzett tudomást a szerződésszegésről, a kárenyhítési kötelezettség nem merül fel pusztán azért, mert gondatlanul mulasztotta el azt felfedezni; de az ilyen gondatlanság más aspektusból is releváns lehet, például a kár (vagy annak egy része) túl távolivá tétele vagy a megtérítendő összeg csökkentése szempontjából. Ezek a technikák általában nagyjából ugyanarra az eredményre vezetnének, mint a kárenyhítési kötelezettség elvei; de nincs nyomós ok annak megállapítására, hogy ezek az elvek soha nem alkalmazhatók, ha a felperesnek egyértelmű lehetőségei voltak a szerződésszegés felfedezésére, de nem élt velük, pl. ha a vevőt figyelmeztették az áru vizsgálatának szükségességére, de ezt elmulasztotta.⁶³

Ha a károsult nem tesz ésszerű lépéseket a kára minimalizálása érdekében, akkor az elmulasztásból eredő (többlet)kára tekintetében nem éhet kártérítési követeléssel. Általában helyettesítő szerződést kell kötnie. Például, ha az eladó nem szállít, a vevőnek megfelelő adott időben és adott piacon helyettesítő árut kell vásárolnia. Ha ezt elmulasztja, nem követelheti a megtérítését azon további kárának, amelyet azért szenvedhet el, mert az adott piacon áremelkedés történt, vagy mert megfosztották attól a lehetőségtől, hogy az áru használatából vagy viszonteladásából nyereséget szerezzen. Ha például egy ügyfél jogellenesen visszautasít egy szolgáltatásnyújtásra vonatkozó szerződést egy olyan időpontban, amikor a károsult félnek szabad kapacitása van, akkor nem vehető figyelembe annak lehetősége, hogy ez a fél egy új ügyféllel új szerződést köthet: egy ilyen új szerződés nem lesz a megszegett szerződés valódi helyettesítője, mivel a károsult fél a szerződésszegés nélkül mindkét szerződést teljesíteni tudta volna. A károsultnak azonban csak olyan lépéseket kell tennie, amelyek ésszerűek: nem kell tehát olyan lépéseket tennie, amelyek bonyolult pereskedésbe vonnák, vagy amelyek ártanának

⁶¹ Musgrave, 2018-2019, 362-363. o.

⁶² G.H. Treitel: Law of Contract London, Sweet & Maxwell Co., 1991. 866.

⁶³ Treitel, 2015, 20-115.

üzleti reputációjának, vagy amelyek ésszerűtlen költségekkel vagy kellemetlenségekkel járnának.⁶⁴

Előfordul, hogy a károsult félnek a kárenyhítési kötelezettségének azáltal kell eleget tennie, hogy a szerződésszegő féltől olyan teljesítést fogad el, amely valamilyen módon eltér az eredetileg szerződéstől. Így ha a megállapodás szerinti rakomány nem került berakodásra, a hajótulajdonos köteles lehet kárenyhítésre azáltal, hogy elfogad egy ésszerű ajánlatot egy másik rakományra, akár alacsonyabb áron; ha egy eladó hitelnyújtásba egyezik bele, majd csak fizetés ellenében hajlandó szállítani, a vevő köteles lehet eleget tenni a kárenyhítésnek azáltal, hogy elfogadja az ilyen szállítást ahelyett, hogy mástól a vásárolna az adott piacon; és ha az eladó nem tud a megállapodás szerinti időpontban szállítani, a vevőnek a kárenyhítés körében el kell fogadnia a késedelmes szállítást. Ezekben az esetekben a károsult fél által a teljesített és az eredetileg kikötött teljesítés közötti különbség miatt elszenvedett veszteség könnyen és megfelelően figyelembe vehető a kártérítés körében. Nem kell enyhítenie a kárát azáltal, hogy elfogadja a módosított teljesítésre vonatkozó ajánlatot, amely megszünteti a kártérítéshez való jogát. A károsult fél akkor sem köteles kárenyhítésre a módosított teljesítésre vonatkozó ajánlat elfogadásával, ha az ajánlat nem egyértelmű, vagy ha nem jóhiszeműen tették, és nem több, mint "pereskedési trükk", vagy ha a módosítás jelentős kárt okoz neki, pl. egy termék vásárlójának nem kell elfogadnia az eladónak a szerződésben foglaltaknál rosszabb minőségű árut tartalmazó ajánlatát, még akkor sem, ha ez figyelembevételre kerül (pl. árcsökkentés révén.) Valamelyest hasonló elv alapján a jogellenesen elbocsátott munkavállalónak nem kell elfogadnia a státuszcsökkentéssel vagy alacsonyabb munkakörrel járó újbóli foglalkoztatásra vonatkozó ajánlatot; és nem kell elfogadnia a korábbi munkáltató ajánlatát sem, hogy visszavegye őt, még az eredeti feltételek mellett sem, ha a jogellenes elbocsátás személyes megalázó körülmények között történt, pl. mások előtt elkövetett köteleességszegés vádjával.⁶⁵

Ha a felperes ésszerűtlenül jár el a kárenyhítési kötelezettsége teljesítése során, akkor az emiatt elszenvedett többletveszteség megtérítését nem kérheti. Így általában nem szabad például többet költenie a teljesítés hibájának orvoslására, mint amennyit a dolog a hiba nélkül érne; és nem szabad továbbra is költségeket viselnie a teljesítés felajánlása érdekében, miután a másik fél egyértelműen jelezte, hogy nem fogadja el a teljesítést. Ezek azonban csak általános szabályok: a döntő kérdés minden esetben az, hogy a felperes ésszerűen járt-e el. Ezt a kérdést

⁶⁴ Treitel, 2015, 20-115-116.

⁶⁵ Treitel, 2015, 20-117.

szemléletesen illusztrálja a Banco de Portugal v. Waterlow & Sons Ltd. ügy. Az alperesek szerződést kötöttek a Portugál Nemzeti Bank számára bankjegyek nyomtatására, de a szerződés megszegésével nagy mennyiséget szállítottak ezekből egy bűnözőnek, aki azokat Portugáliában forgalomba hozta. Amikor a bank ezt felfedezte, visszavonta a kibocsátott bankjegyeket és vállalta, hogy a kérdéses bankjegyeket másra cseréli. Az alperesek azzal érveltek, hogy csak a bankjegyek nyomtatási költségeiért felelnek: minden további kár a bank saját hibájából keletkezett. A Lordok Háza azonban többséggel az alpereseket tartotta felelősnek a bankjegyek teljes névértékéért, mivel a Bank magatartása ésszerű volt, tekintettel a nyilvánossággal szembeni kereskedelmi kötelezettségeire. Hasonló eredményre jutottak abban az esetben, amikor egy üdítőital-gyártónak szennyezett összetevőket szállítottak. Megállapították, hogy az összetevőt tartalmazó termékek visszavonásával és megsemmisítésével a gyártó ésszerűen járt el jó hírnevének védelme érdekében, még akkor is, ha a szennyeződés csak elhanyagolható egészségügyi kockázatot jelentett; és hogy az összetevő szállítója felelős volt a gyártó veszteségéért.⁶⁶

Lehetséges, hogy a kárenyhítési kötelezettség teljesítése során tett lépések ésszerűek, de valójában növelik a kárt. Például egy vevő, aki elfogadja az eladó előre jelzett szerződésszegését, köteles enyhíteni a kárt azáltal, hogy az elfogadás időpontjában az adott piacon helyettesítő terméket vásárol. Ha a pótvásárláskor a piaci ár meghaladja a szerződéses árat, a különbség megtérítését követelheti. Ez még akkor is így van, ha a szállításra meghatározott időpontra a piaci ár a szerződéses ár alá esett, így a vevőt - ha nem teljesítette volna a kárenyhítési kötelezettségét - egyáltalán nem érte volna kár.⁶⁷

A bekövetkezett kárt néha enyhíthetnek tekinthető, ha a szerződésszegés következtében a jogosultnak ténylegesen származik valamilyen előnye. Ha például mentesül a saját teljesítési kötelezettsége alól, ezt a tényt figyelembe kell venni annak eldöntésekor, hogy mekkora veszteséget szenvedett el, ha egyáltalán szenvedett veszteséget. De akár előnye származhat abból is, hogy teljesíti kárenyhítési kötelezettségét, például azáltal, hogy talál egy olyan munkát, amely ahhoz hasonló, mint amelyből jogellenesen elbocsátották. Ebben az esetben is figyelembe veszik a másik munkahelyen szerzett jövedelmét a jogellenes elbocsátás miatti kártérítés megállapításakor. Az ilyen esetek alapelve az, hogy a kártérítés célja a [felperes] kárának megtérítése, nem pedig a meggazdagodása. Van az eseteknek egy további csoportja,

⁶⁶ Treitel, 2015, 20-118.

⁶⁷ Treitel, 2015, 20-119.

amikor a felperesnek előnye származik abból, hogy olyasmit tesz, amit nem kellett volna tennie a kárenyhítési kötelezettségének teljesítése során, pl. a jogellenesen elbocsátott munkavállaló olyan munkát vállal, amely státuszcsökkentéssel jár. A kártérítés megállapításakor figyelembe veszik az adott munkakörben elért tényleges jövedelmét, annak ellenére, hogy ez egy olyan munka volt, amelyet nem kellett volna elvállalnia a kárenyhítési kötelezettségének teljesítése során. Egyes ilyen jellegű előnyöket azonban nem vesznek figyelembe; és a kétféle juttatás közötti különbséget a *Lavarack v Woods of Colchester Ltd.* ügy példája szemlélteti. A felperest jogellenesen bocsátották el az alpereseknél fennálló munkaviszonyából, és így mentesült a velük kötött szerződésének azon rendelkezése alól, amely szerint az alperesek írásbeli beleegyezése nélkül nem vehet részt vagy nem lehet érdekelt más vállalkozásban (kivéve, ha tőzsdén jegyzett befektetések tulajdonosaként szerepel). Elbocsátását követően: (1) az X társaságnál vállalt munkát, alacsonyabb fizetésért, mint amennyit az alpereseknél keresett; (2) megszerezte az X társaság részvényeinek felét; és (3) pénzt fektetett be az Y társaság részvényeibe. Mivel mindkét társaság részvényeinek értéke emelkedett, úgy ítélték meg, hogy az X társaság részvényeinek értéknövekedését figyelembe kell venni a felperes kártérítésének csökkentésekor, az Y társaság részvényeinek értéknövekedését azonban nem. Az előbbit rejtett díjazásnak tekintették, míg az utóbbi "nem az elbocsátás közvetlen következménye", hanem "járulékos előny" volt.⁶⁸

Az a kérdés, hogy egy előny a szerződésszegés "járulékos" vagy "közvetlen következménye", nehéz ok-okozati problémákat vethet fel. A *British Westinghouse v Underground Electric Rys of London* ügyben A vállalta, hogy B-nek meghatározott hatásfokú turbinákat szállít, de kevésbé hatékonyakat szállított, amelyek több szenet használtak. B elfogadta és használta azokat, fenntartva magának a kártérítési igényt. Néhány év elteltével, és mielőtt A turbinái elhasználódtak volna, B kicserélte azokat másikkra. Ezek annyival hatékonyabbak voltak, mint A turbinái lettek volna, még akkor is, ha a szerződésnek megfelelően készültek volna, hogy az A turbináinak várható élettartamának teljes időtartama alatt B ténylegesen kevesebb szenet használt fel, mint amennyit a szerződésben meghatározott hatásfokú, A által szállított turbinákkal felhasznált volna. A Lordok Háza úgy ítélte meg, hogy B-nek nem volt kötelessége új turbinák vásárlásával enyhíteni a kárt. Mivel azonban az új turbinákat A szerződésszegésének következményeként vásárolta meg, az új turbinák használatából származó pénzügyi előnyt be kellett számítani a turbinák megvásárlásának költségeibe. Mivel B szénmegtakarítása meghaladta ezt a költséget, ezért nem követelhetett semmit. Ez még akkor

⁶⁸ Treitel, 2015, 20-120.

is így volt, ha azzal lehetett érvelni, hogy a B által így elért előny csak részben volt a szerződésszegés eredménye; mivel az eredetileg szerződésben foglalt turbinák elavulttá váltak, így egy ésszerű üzletember akkor is kicserélte volna őket, ha azok a szerződésnek megfelelnek. Másrészt B-t a turbinák cseréje előtt is kár érte, mivel a turbinák üzemeltetési költségei magasabbak voltak, mint a szerződésnek való megfelelés esetén lett volna, Ez a veszteség nem csökkent az új turbinák megvásárlásával, és ennek megfelelően megtéríthető.

A British Westinghouse-ügyben kimondásra került, hogy egy előny csak akkor vehető figyelembe, ha az "a szerződésszegés következményeiből származik". Ebből a követelményből következik, hogy a kártérítést nem csökkenti a károsult által a szerződésszegés következményei ellen kötött biztosítás (kivéve, ha a szerződés úgy rendelkezik, hogy a károsult egyetlen jogorvoslati lehetősége a biztosító ellen irányul); vagy az a tény, hogy a károsult a kárért kártérítést kap egy harmadik féllel kötött más szerződés alapján, vagy hogy a károsult a kár tekintetében olyan harmadik fél által nyújtott ingyenes előnyöket kapott, akit nem terhelt ezirányú kötelezettség. A kártérítés mértéke nem csökken önmagában azért sem, mert a károsult a hibás dolgot a szerződéses árnál magasabb áron értékesítette tovább. A Hussey v Eels ügyben a felpereseket azzal a téves állítással vették rá egy ház megvásárlására, hogy nem volt süllyedés. Több mint két évvel később úgy döntöttek, hogy lebontják a házat, és a telket az általuk fizetett ár másfélszereséért értékesítették tovább, miután építési engedélyt kaptak két lakásra a telken. Feltételezve, hogy ez a viszonteladás nyereséget hozott a felpereseknek, a bíróság úgy ítélte meg, hogy ezt nem kell figyelembe venni: nem a károsodást okozó hiba okozta a nyereséget is, mivel a viszonteladás "nem ... egy olyan folyamatos ügylet része volt, amelynek a vásárlás ... a kezdete volt". Hasonlóképpen, ha a vevő a piaci ár alapján jogosult kártérítésre, akkor ezt a kártérítést általában nem csökkentik azon az alapon, hogy jó üzletet kötött azáltal, hogy a piaci ár alatt vásárolt egy helyettesítő terméket. Ha azonban egy vevő, aki jogosan utasította vissza az árut, ezt követően ugyanezt az árut a piaci (és a szerződés szerinti) ár alatt vásárolja meg az eladótól, ezt a tényt figyelembe veszik az eladó kártérítési felelősségének csökkentése vagy megszüntetése érdekében.⁶⁹

V. Kártérítési felelősség, kárenyhítési kötelezettség és előreláthatóság a kínai kötelmi jogban

⁶⁹ Treitel, 2015, 120-121.

Az előreláthatóság jogintézményét nem csupán a klasszikus, nagy jogrendszerek kártérítési joga alkalmazza, hanem – mások mellett - a kínai polgári jog is.

A jelenlegi megelőző, 1999. évi kínai szerződési törvény (Uniform Contract Law, UCL) hatályba lépése előtt a szerződéseket Kínában három külön szerződési törvény és a polgári jog általános elvei (General Principles of Civil Law, GPCL) szabályozták. Az első szerződéstörvény a gazdasági szerződéstörvény (Economic Contract Law, ECL) volt, amelyet a társadalmi gazdasági rend védelme, a gazdasági hatékonyság előmozdítása és az állami tervek végrehajtásának biztosítása érdekében alkottak meg. Kizárólag a jogi személyek közötti gazdasági szerződésekre vonatkozott. A második a külgazdasági szerződési törvény (Foreign Economic Contract Law, FECL), amely csak a külföldi gazdasági ügyletekre volt alkalmazható. A harmadik törvény, a technológiai szerződésekről szóló törvény csak a technológiai fejlesztésre vonatkozó szerződéseket szabályozta. Emellett az 1986-ban kiadott GPCL általános elveket tartalmazott mindenféle szerződésre vonatkozóan. Elméletileg a GPCL magasabb státusszal rendelkezett a kínai jogforrások hierarchikus rendjében, mint a többi szerződéstörvény. Ez azt jelentette, hogy a GPCL nem csupán hiánypótló funkciót töltött be, hanem mindenféle szerződésre vonatkozóan meghatározta az irányadó elveket, és felülbírálta az egyes szerződési törvények ellentmondásos rendelkezéseit. Ez a három szerződéstörvény tele volt ellentmondásokkal, redundanciákkal, és hiányzott belőlük az általános szerződéses kapcsolatok néhány alapvető szabálya és intézménye. Ezek a problémák és Kína közelgő WTO-felvétele arra készítette a kínai jogalkotót, hogy egységes szerződési törvényt alkosson.⁷⁰

Az UCL 1999. október 1-jén lépett hatályba. Az ECL, a FECL és a TCL helyébe lépett. Ennek megfelelően a jelenlegi kínai szerződési jog magában foglalja az UCL-t és a GPCL-t. Az UCL tartalmazza a fő szabályokat, az 1986-os GPCL pedig készenléti jogként hiánypótló funkciót tölt be. Emellett a bírósági értelmezések további gyakorlati útmutatást is nyújtanak. Az UCL megalkotásakor a kínai jogalkotók az UNIDROIT alapelveire, a CISG-re és más külföldi jogi normákra támaszkodtak. Az UCL tervezetének elkészítéséhez a német Polgári Törvénykönyvet, a japán Polgári Törvénykönyvet és a tajvani Polgári Törvénykönyvet alaposan tanulmányozták és különböző mértékben követték. Ezen túlmenően az UNIDROIT-

⁷⁰ Niu Zhian: The law of damages in Chinese contract law: A comparative study of damages calculation in Chinese law, English law and the CISG, with empirical results from Chinese practice. Egyetemi doktori disszertáció. Hollandia, 2015, Tilburg University.

[The law of damages in Chinese contract law: A comparative study of damages calculation in Chinese law, English law and the CISG, with empirical results from Chinese practice — Tilburg University Research Portal](#) 2021.04.01.

elveket és a CISG-t is szorosan követték, és néhány helyen másolták. Emellett a Common Law-t is figyelembe vették az általános rész és az adásvételi szerződésről szóló fejezet megfogalmazásakor.⁷¹

A kártérítésre vonatkozó általános szabályt a 113. cikk tartalmazza. A 113. cikk (1) bekezdése egyértelműen kimondja, hogy a megítélt kártérítés magában foglalja mind a "damnum emergens" (elszenvedett kár), mind a "lucrum cessans" (elmaradt haszon) kártérítést, amennyiben azok a szerződésszegő fél által a szerződéskötés időpontjában előre láthatóak voltak. Úgy rendelkezik, hogy ha egy fél megszegi a szerződést, a károsult fél kártérítést követelhet a szerződésszegésből eredő kára és a szerződés teljesítéséből származó esetleges haszna erejéig, amennyiben a szerződés nem tartalmaz likviditási záradékot. Azt is előírja, hogy a kártérítés nem haladhatja meg a szerződésszegésből eredő azon veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésekor előre látott vagy előre látnia kellett volna.⁷² Így például, ha az eladó elmulasztja a gyártáshoz szükséges anyagok leszállítását, a vevő követelheti mind a szerződés teljesítésére fordított költségeit, például a szállítás megszervezésének költségeit, mind pedig azt a nyereséget, amelyet az anyagok gyártáshoz való felhasználásából szerezhettek volna. Ezen túlmenően a kártérítés összegének korlátozására általános szabályként elfogadja az előreláthatóságot. Ezen túlmenően a 112., 114. és 119. cikk a kiegészítő kártérítésre, a kötbérre és az enyhítésre vonatkozó szabályokat tartalmazza. A 112. cikk szerint, ha valamelyik fél elmulasztotta a szerződés teljesítését, ha a másik félnek a későbbi teljesítés vagy a nem megfelelő teljesítés orvoslása ellenére egyéb kára keletkezett, a szerződésszegő félnek ezekért a károkért is kártérítést kell fizetnie.⁷³ Álláspontom szerint kifejezetten érdekes a 114. cikk, amely lehetővé teszi a szerződő felek számára, hogy a szerződésszegés mértékére tekintettel megállapodjanak a kötbér mértékéről, vagy előírják az egyik fél szerződésszegéséből eredő károkért járó kártérítés kiszámításának módját.⁷⁴ A 119.

⁷¹ Niu Z, 2015, 122. o.

⁷² Contract Law of The People's Republic of China (Uniform Contract Law, UCL) 113. szakasz (1) bekezdés
Where a party fails to perform its obligations under the contract or its performance fails to conform to the agreement and cause losses to the other party, the amount of compensation for losses shall be equal to the losses caused by the breach of contract, including the interests receivable after the performance of the contract, provided not exceeding the probable losses caused by the breach of contract which has been foreseen or ought to be foreseen when the party in breach concludes the contract.

<http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/clotproc376/> 2022. 10. 27.

⁷³ UCL 112. szakasz

Where a party fails to perform its obligations under the contract or its performance fails to conform to the agreement, and the other party still suffers from other damages after the performance of the obligations or adoption of remedial measures, such party shall compensate the other party for such damages.

⁷⁴ UCL 114. szakasz (1) bekezdés

cikk pedig a kárenyhítési kötelezettségről szól, előírja, hogy a károsult félnek meg kell tennie a megfelelő intézkedéseket a szerződésszegésből eredő kárainak enyhítésére.⁷⁵

Az UCL szerinti kártérítési szabályok – az új magyar Ptk.-hoz hasonlóan- "jogi transzplantációnak" tekinthetők, mivel azok főként a Bécsi Vételi Egyezményből következnek. Az Egyezmény az egyik fő hivatkozási alap az UCL megszövegezéséhez, és az UCL szerinti kártérítési szabályok nagymértékben hasonlítanak az Egyezmény szerinti szabályokra. Például a 113. cikk a 74. cikkét, a 119. cikk enyhítési szabálya szintén az Egyezmény 77. cikkét követi. Így ésszerűnek tűnik arra következtetni, hogy a kártérítési szabályok általában az Egyezmény szerinti rendelkezésekből következnek. Az Egyezményhez hozzá és az angol joghoz képest azonban a szerződéses kártérítésre vonatkozó kínai rendelkezések általánosabbak és pontatlanabbak. Az UCL például nem rendelkezik a kártérítés számítási módszereiről, például a konkrét és absztrakt módszerekről, amelyeket az Egyezmény 75. és 76. cikke, az angol Sale of Goods Act 1979 (SGA) 50., 51., 53. szakasza és az angol esetjog ír elő. A UCL továbbá nem érinti az olyan kérdéseket, mint az esély elvesztése vagy a nem vagyoni kár, és ezeket a bíróságok mérlegelésére bízza. Ezek az általános rendelkezések nem biztos, hogy teljes körű normatív iránymutatást tudnak adni a bíróságok számára a kártérítés megítéléséhez. A kínai jogtudósok általában kénytelenek külföldi jogszabályokból és nemzetközi egyezményekből, például az Egyezményből iránymutatásokat keresni.⁷⁶

A Kínai Népköztársaság Polgári Törvénykönyve 2021. január 1. napján lépett hatályba.⁷⁷ A kínai Ptk. alapján többféle jogkövetkezménye is lehet a szerződésszegésnek, így pl. az egyidejű teljesítés felfüggesztése, a teljesítés követelése, kártérítés követelése, árcsökkenés stb. A kínai Ptk.-nak is a teljes kártérítés az alapelve. E szerint a szerződést megszegő fél felelős a szerződésszegéssel okozott károkért.⁷⁸

The parties may agree that if one party breaches the contract, it shall pay a certain sum of liquidated damages to the other party in light of the circumstances of the breach, and may also agree on a method for the calculation of the amount of compensation for the damages incurred as a result of the breach.

⁷⁵ UCL 119. szakasz

Where a party breached the contract, the other party shall take the appropriate measures to prevent the losses from increasing; where the other party's failure to take appropriate measures results in additional losses, it cannot demand compensation for the additional losses.

⁷⁶ Niu Z, 2015, 126-127. o.

⁷⁷ Pen Guo, Linxuan Li: The Reform of Contract Rules in China's New Civil Code = European Journal of Law Reform 2021 (23) 2, 242. o.

<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=382a6c62-7fbb-4cd2-a663-27348a7415d8%40redis> 2023. 01. 18.

⁷⁸ Pen Guo, Linxuan Li: i. m. 253. o.

A kínai Ptk. 584. cikke szerint, ha valamelyik fél nem teljesíti szerződéses kötelezettségét, vagy teljesítése nem felel meg a megállapodásnak, és emiatt a másik felet kár éri, a kártérítés összege megegyezik a szerződésszegés által okozott kárral, beleértve a szerződés teljesítése esetén várhatóan elért előnyöket is, de nem haladhatja meg a szerződésszegésből eredő esetleges veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésekor előre látott vagy előre látnia kellett volna.⁷⁹

Ennek megfelelően a bíróságoknak két faktort kell figyelembe venniük a kártérítés mértékének meghatározásakor: az egyik faktor a szerződésszegéssel okozott kár tényleges nagysága, a másik pedig az esetleges veszteség, amelynek viszont előre láthatónak kellett (volna) lennie.⁸⁰

VI. Szerződésszegés az új Polgári Törvénykönyvben

A 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) absztrakt formában fogalmazza meg a szerződésszegés lényegét. Az érvényesen létrejött szerződéseket a tartalmuknak megfelelően kell teljesíteni a pacta sunt servanda alapelvnek megfelelően. Ha bármely tartalmi elem tekintetében a szerződés nem teljesül, vagyis a kötelezettség szerződésszerű teljesítése elmarad, szerződésszegés valósul meg. A szerződésszegés tehát a teljesítési létszakhoz kapcsolódó jogintézmény, a szerződés teljesítésének valamilyen rendellenességét, fogyatékoságát jelenti. Szerződésszegés bármilyen magatartás vagy más körülmény, amely azt eredményezi, hogy a szerződés egyáltalán nem, vagy nem a tartalma szerint valósul meg.⁸¹

Minden szerződéses ígéret elvárásokat kelt a jogosultban. Ezekben az elvárásokban azonban sokféle módon lehet csalódni: a kötelezett teljesen megtagadhatja a teljesítést, vagy teljesít ugyan, de hibásan vagy késve. Ezekben az esetekben a szerződést megszegő fél nem teljesíti a szerződésből eredő kötelezettségeit.⁸²

A szerződésszegés objektív tény, bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása. A szerződésszegés bekövetkezik, ha a fél nem jut hozzá a szerződés tartalma

⁷⁹ kínai Ptk. 584. cikk

<http://www.npc.gov.cn/englishnpc/c23934/202012/f627aa3a4651475db936899d69419d1e/files/47c16489e186437eab3244495cb47d66.pdf> 2023. 08. 15.

⁸⁰ Pen Guo, Linxuan Li: i. m. 254. o.

⁸¹ Kemenes István: A szerződésszegés általános szabályai, In.: Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (továbbiakban: a Ptk. Nagykommentárja) szerk.: Vékás Lajos/Gárdos Péter (Complex Jogtár, online kiadás) <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20220528/lr/chain29364> 2022. 10. 15.

⁸² Reinhard Zimmermann: The Law of Obligations – Roman Foundations of the Civilian Tradition. Cape Town, Juta & Co Ltd., 1992, 783.

szerinti szolgáltatáshoz, függetlenül attól, hogy ez a kötelezett magatartásán kívül eső tényezők vagy a kötelezett ellenőrzési köréhez tartozó objektív vagy szubjektív körülmények miatt történt. Annak ellenére, hogy a szerződésszegés objektív tény, a szerződésszegés jogkövetkezményei alól van helye kimentésnek. A jogkövetkezmények egy része a szerződésszegés objektív ténye folytán, a kötelezett magatartásától vagy annak kimentésétől függetlenül is beáll, más jogkövetkezmények alól viszont kimentésnek van helye, és a kimentő okok is eltérő feltételeket fogalmazhatnak meg. Az új Ptk. a magyar jogi nyelvben hagyományos tradicionális szerződésszegés terminológia megőrzése mellett, de megújult, korszerű tartalommal szabályozza a jogintézményt.⁸³

A *pacta sunt servanda* elve került kifejtésre a BDT2018. 3823. számon közzétett eseti döntésben. E szerint a szerződés teljesítése nem merül ki abban, hogy a kötelezett a vállalt magatartást kifejti, hanem a jogosulti érdek kielégítését, az elérni kívánt joghatás bekövetkeztét - teljesülését – jelenti. A tényállás szerint az alperesi önkormányzat kizárólagos tulajdonában állt a tehermentes belterületi, beépítetlen terület megjelölésű ingatlan, melyre a felek 2009. július 17. napján adásvételi szerződést kötöttek 38 060 000 Ft-os vételáron, az eladó javára 99 évre szóló haszonélvezeti jog alapításával. A felperes vállalta pályázatában az ingatlanon saját költségén az önkormányzati kötelező egészségügyi alapellátáshoz kapcsolódóan a helyi lakosság ellátását szolgáló egészségügyi létesítmény, úgynevezett alapellátási „egészségház” létrehozását. Rögzítették, hogy a felperest terhelik a vállalt beruházás megvalósításához kapcsolódó teljes infrastrukturális és közműépítési költségek. 2015. november 2-án a felperes arról tájékoztatta az alperest, hogy a korábban alperes által megállapított 16 500 000 Ft-os összeget nem áll módjában elfogadni, ezért bejelentette elállását az adásvételi szerződéstől és az együttműködési megállapodástól. Indoklasként rögzítette, hogy a Gyftv-ben történt változás olyan jogi környezetet teremtett, amely következtében a szóban forgó ingatlanban patika nyitása nem volt lehetséges. A szerződéskötést követően beállott körülmény miatt az elállás lehetséges, ami az ingatlan átruházására is kiterjed. A felperes keresetében - a szerződésektől történt elállásra hivatkozással - az eredeti állapot helyreállítása jogcímén az alperest 38 060 000 Ft vételár visszafizetésére kérte kötelezni, és egyidejűleg az ingatlan tulajdonjogának alperes részére történő visszajegyzése iránt kérte a földhivatal megkeresését. Kifejtette, hogy az adásvételi szerződés és az együttműködési megállapodás csak együttesen értelmezhető. A

⁸³ Kemenes István: A szerződésszegés általános szabályai, In.: Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (továbbiakban: a Ptk. Nagykommentárja) szerk.: Vékás Lajos/Gárdos Péter (Complex Jogtár, online kiadás) <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20220528/lr/chain29364> 2022. 10. 15.

2011. január 1-jétől hatályos Gyftv. olyan jogi környezetet teremtett, amely alapján az ingatlanban patika nyitása nem volt lehetséges. Miután a beruházás gazdasági megtérülését a gyógyszerárak emelkedése biztosította volna, a szerződéskötés után bekövetkező jogszabályi változások miatt csak olyan aránytalan áldozatok árán lehetett volna teljesíteni a szerződést, amely a felperestől nem volt elvárható. Kifejtette, hogy miután a gyógyszerárak szabályozásának ilyen volumenű változása a szerződés megkötésekor nem volt előre látható, a feleknek közösen kell viselniük a következményeket, mert arra az észszerű kockázatvállalás körében nem számíthatnak. Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította. A felperesi fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság a fellebbezésnek helyt adott, kiemelve, hogy a szerződés teljesítése nem merül ki csupán annyiban, hogy a kötelezett a vállalt magatartását kifejti, hanem a jogosulti érdek kielégítése, az elérni kívánt joghatás bekövetkezése, teljesülése is szükséges. Nem önmagával a szolgáltatási cselekménnyel, hanem a célba vett eredmény maradéktalan megvalósulásával ér véget. A teljesítés nem csak a kötelezett cselekvését, hanem azt is jelenti, hogy a vállalt szolgáltatás teljesül, és ahhoz a másik fél ténylegesen hozzájut. A kötelezett rendszerint a magatartásának kifejtésével teljesíti a kötelezettségét, a szerződés teljesítése azonban ennél tágabb értelmű; a szerződés teljesülése adott esetben a feleken kívül eső körülményektől is függ.⁸⁴

Az új Ptk. meghatározza a szerződésszegés fogalmát. E szerint a szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása.⁸⁵ A bevezető szabály egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy a törvényben nevesített magatartásokon vagy körülményeken kívül bármilyen magatartás (akár tevés, akár mulasztás) megvalósíthat szerződésszegést, amely azt eredményezi, hogy a szerződés egyáltalán nem, vagy nem a tartalma szerint megy teljesedésbe. A szerződés megszegését eredményezheti tehát a szerződés bármely tartalmi elemének bármilyen magatartással megvalósuló sérelme. A szerződésszegés ténye független attól, hogy a szerződésszegő fél ki tudta-e menteni magát vagy sem; a kimentés a szerződésszegés szankciói vonatkozásában lesz releváns. A kimentésre vonatkozó általános szabályt az új Ptk. a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályánál mondja ki. A szerződésszegés szankcióinak lényege, hogy milyen jogokat érvényesíthet a sértett fél szerződésszegő partnerével szemben, ha ez utóbbi olyan okból, amelyért ő viseli a kockázatot, nem szerződésszerűen teljesít. A szerződésszegés szankciórendszere több szinten, az

⁸⁴ BDT2018. 3823. számon közzétett Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.187/2017. számú ügyben hozott határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A18H3823.BDT/ts/20220528/> 2022. 11. 12.

⁸⁵ 2013. évi V. törvény (új Ptk.) 6:137.§ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300005.TV/ts/20220801/lr/chain4836> 2022. 11. 12.

általánostól a különös felé haladva egymásra épül. Az összes szerződésszegésre kiható feltételek a szerződésszegés általános szabályai között találhatóak; ezektől az egyes nevesített szerződésszegési esetekre vonatkozó rendelkezések eltérhetnek; és mindezek kiegészülhetnek az egyes szerződéstípusok körében található szankciókkal.⁸⁶

A szerződésszegés jogkövetkezményeinek feltételeinél a törvény érvényesíti az arányosság követelményét a sérelem jellege, nagysága és a szankció között. Ha a szerződésszegésnek csak enyhébb következményei vannak, a sértett fél sem élhet súlyos jogkövetkezményekkel.⁸⁷

A szerződésszegés legalapvetőbb jogkövetkezménye, hogy a nem teljesült szolgáltatásért, illetve a szolgáltatás nem teljesült részéért ellenszolgáltatás sem jár. Ez a jogkövetkezmény független attól, hogy a szolgáltatás miért nem teljesült, illetve, hogy azért a kötelezett felelős vagy sem. A szerződés tartalmához képest bármely szerződésszegés önmagában megvalósulhat, és független attól is, hogy a szerződést szegő fél kimentette-e magát vagy sem. Viszont, ha a szerződésszegés alól nem tudja magát kimenteni, vagyis a fél felelőssége megállapítható, további - kártérítési - jogkövetkezmények is érvényesíthetők vele szemben. Szerződésszegés esetében négy alapvető jogkövetkezmény alkalmazható: a) a szerződés szerű teljesítés követelése, b) a visszatartási jog gyakorlása, c) elállás, illetve felmondás, d) kártérítés. A szerződésszegésnek azok a jogkövetkezményei, amelyek egymást nem zárják ki, együttesen is érvényesíthetők. Együttesen érvényesíthető például adott esetben a szerződéstől való elállás és a kártérítés, kizárják viszont egymást a természetbeni teljesítés követelése és az elállási jog gyakorlása. A károsult az érdeksérelemének orvoslására más jogintézményt is igénybe vehet, nemcsak a szerződésszegés jogkövetkezményeit. A jogosult az ún. konkuráló jogcímek közül a számára az adott esetben előnyösebb jogcímet válassza. Ilyenkor a követelés jogcímét egyértelműen meg kell jelölni, a választás ugyanis azt jelenti, hogy a követelést a bíróság is csak a megjelölt jogcím alapján bírálhatja el. Más kérdés a jogkövetkezmények levonása, ami kapcsán az új Ptk. több helyen külön felhatalmazást ad a bíróságnak arra, hogy eltérjen a jogosult kérelmétől.⁸⁸

A régi Ptk. annak 318. §-ának utaló normája segítségével egységesen szabályozta a kontraktuális és a deliktuális károkért való felelősséget. Az egységes kártérítési rendszer

⁸⁶ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (új Ptk.) Indokolása <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1300005.TVI/lr/chain1981> 2022. 11. 12.

⁸⁷ új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

⁸⁸ Kemenes István: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online kiadás)

kiterjedt mind a felelősség alóli kimentés, mind a kár megtérítésének szabályaira, mind pedig a kapcsolódó részletkérdésekre, mint például a kártérítés módjára. Emellett azonos volt az elévülési idő is. Ez a megoldás komoly gyakorlati előnyökkel is járt: a szerződésszegési és a szerződésen kívüli kártérítési felelősségi tényállások között esetlegesen felmerülő elhatárolási kérdéseknek nem volt gyakorlati következménye. Ha ugyanis a felelősség alóli kimentés szabályozása és a megtérítendő kár meghatározása a két felelősségi rendszerben egyforma volt, ráadásul a kártérítési igény elévülési ideje is ugyanaz volt, legfeljebb elméletileg lehetett érdekes, de gyakorlati következménnyel nem járt, hogy egy kártérítési felelősséget maga után vonó jogellenes károkozó magatartást szerződésszegésnek kellett tekinteni vagy szerződésen kívül elkövetett magánjogi deliktumnak. A Ptk. két lényeges ponton szakított az egységes kártérítési jog rendszerével. Eltérő alpra helyezi a kimentést a kontraktuális és a deliktuális kártérítési felelősség esetében, és ugyancsak különböző szabályokat állapít meg a megtérítendő kár feltételeinél. Ezen változásnak indoka az, hogy a kártérítési felelősségnek eltérő az alapja deliktuális jogellenes károkozó magatartás és kontraktuális felelősség esetében, és ezeket a különbségeket törvényi szinten is meg kell jeleníteni. Szerződésen kívüli kárfelelősség esetében a felek között a károkozó magatartást megelőzően „csak” egy abszolút szerkezetű jogviszony létezik, és egy tartózkodásra kötelező tiltó norma megsértése hozza létre a relatív szerkezetű kárkötelmet. Szerződésszegésért való felelősség esetében viszont a károkozást megelőzően is fennáll egy szerződés a felek között, amely meghatározza a felek jogait és kötelezettségeit. Az eltérés indoka, hogy a károkozó magatartás más természetű a két területen. Szerződésen kívüli kárfelelősségnél a károkozás általános tilalma szenved sérelmet, és a magatartást éppen attól lesz jogellenes, hogy annak következtében kár következik be. Szerződésszegéssel okozott kárfelelősségnél viszont a károkozó magatartást a szerződésben vállalt kötelezettség megszegése jelenti, egy olyan kötelezettség nemteljesítése vagy nem szerződészerű teljesítése tehát, amelyet az illető fél a helyzete és a szerződéssel járó kockázatok felmérése után önként vállalt magára. A szerződéses jogviszony a károkozó és a károsult személyét is behatárolja: a károkozó a kárt nem általában „másnak”, hanem a „másik szerződő félnek” okozza. A kontraktuális kártérítési felelősség szerződéses kötelezettséget és annak megszegését tételezi fel. A döntő különbség tehát az, hogy a kontraktuális felelősséget egy önként, tudatosan, átgondoltan vállalt szerződéses kötelezettségvállalás megszegése alapozza meg; ez a feltétel a deliktuális kárfelelősség esetében hiányzik. A kontraktuális és a deliktuális kárfelelősség kiinduló alapjában mutatkozó különbség következményeit a Ptk. az említett két vonatkozásban vonja le. Egyrészt a szerződésszegési kártérítési felelősség szabályozásánál megszigorítja a szerződésszegő fél kimentését elszakítva azt a deliktuális

felelősség körében változatlanul megtartott felróhatósági elvtől. Másrészt, a kimentés megszigorítását ellensúlyozva, a szerződésszegő fél által a szerződéskötéskor előrelátható károkra korlátozza a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét. A két változtatás szorosan összefügg egymással. A megszigorított kimentés és a kártérítés nagyságának korlátozása egészséges egyensúlyi helyzetet teremt a vagyoni forgalomban a szerződő felek közötti kockázatmegosztás terén. Az előzőeken kívül az új Ptk. is megtartja a kártérítési felelősségi jog egységét.⁸⁹

A Fővárosi Ítéltábla BDT2017. 3719. számon közzétett eseti döntése szerint „a szálloda a tóparti stégéhez való közvetlen lejutást, mint szerződéses szolgáltatást a rendeltetésének megfelelően, biztonságosan köteles nyújtani; ennek hiányában kontraktuális kárfelelőssége - kimentés hiányában - fennáll. Nem minősül a tó partján álló szálloda ellenőrzési körén kívül eső oknak az, hogy a stéghez vezető úton - a helyi önkormányzat által elrendelt elsőfokú víz- és kárelhárítási készültség miatt - homokzsákokból álló védgát készült.” A felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy az alperes megsértette a testi épséghez és egészséghez fűződő jogát azzal, hogy nem biztosította a szállodától a tóig való biztonságos lejutást, és ennek következtében balesetet szenvedett. Kérte továbbá, hogy a bíróság kötelezze az alperest 249 300 Ft kártérítés és a keresetlevél benyújtásától számított késedelmi kamat, valamint 200 000 Ft sérelemdíj és 2014. július 21-től késedelmi kamat fizetésére. A felperes kárigénye ténybeli alapjaként előadta, hogy 2014. július 21. és 25. között az alperes által üzemeltetett hotelben nyaralt. 2014. július 24-én a szálloda tóparti stégéhez kívánt lemenni az odavezető kikövezett sétányon, azonban a lejárót keresztező, homokzsákokból álló védgáton elesett, ennek következtében részleges bokaszalag-szakadást szenvedett. Az alperes arra hivatkozott, hogy a balesetért nem terheli felelősség, mert a homokzsákokat az önkormányzat helyezte el, és a strand az önkormányzat tulajdonában van, ő azt csak bérlő. Álláspontja szerint a perben a Ptk. 6:142. §-a nem alkalmazható, a felperes kárigényét a deliktuális kárfelelősség szabályai szerint kell elbírálni. A felperes vagyoni kárait bizonyítatlannak, a sérelemdíj iránti igényét eltúlzottnak tartotta. Az elsőfokú bíróság ítéletével megállapította, hogy az alperes 2014. július 24-én a perbeli hotelban történt balesettel összefüggésben megsértette a felperes egészséghez, testi épséghez fűződő személyiségi jogát. Kötelezte az alperest 200 000 Ft sérelemdíj és kamatai, továbbá 25 000 Ft kárösszeg és annak kamatai megfizetésére, ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Kifejtette, hogy a felperes a kárát az alperes szerződésszegésével hozta

⁸⁹ Az új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

összefüggésbe, ezért a kereset a kontraktuális károkozás szabályai szerint volt elbírálendő. Álláspontja szerint az alperes a Ptk. 6:142. §-a szerint a felelősség alól magát kimenteni nem tudta. Megállapította, hogy a hotelben szolgálatot teljesítő személyek számára egyértelmű volt, hogy az egymásra helyezett és felázott zsákok veszélyhelyzetet jelentenek a szállóvendégek számára. Megállapítható volt továbbá, hogy a szerződésszerű teljesítés érdekében az alperesnek lehetősége lett volna akár átjáró elhelyezésére a homokzsákok felett, így biztosítandó a parthoz való biztonságos lejutást, vagy akár kisebb szakasz felszabadítására a lejárónál, vagy legalább a veszélyforrás jól látható jelzésére. Az alperes tehát nem tudta bizonyítani, hogy ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta a balesetet, és annak elkerülése vagy a kár elhárítása nem volt tőle elvárható. Az alperesei fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság szerint helyesen járt el, amikor a felperes kártérítés és sérelemdíj iránti igényét a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai alapján vizsgálta, és helytállóan jutott arra a következtetésre, hogy az alperes a kimentésének Ptk. 6:142. §-ában meghatározott konjunktív feltételeit nem bizonyította. A homokzsákokat ugyan valóban nem az alperes, hanem az önkormányzat helyezte el a területen, azonban a baleset időpontjában védekezési készség, illetve szükséghelyzet bizonyítottan nem állt fenn. Ennek hiányában pedig nem volt olyan helyzet, amely a szerződésszerű teljesítés szempontjából az alperes ellenőrzési körén kívül eső oknak minősült volna.⁹⁰

A Ptk. 6:142. §-a szerint aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.⁹¹

A Ptk. alap gondolata szerint a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség alóli kimentés szabályozásánál mindenekelőtt a kockázatok felek közötti helyes elosztását kell szem előtt tartani és a lehető legkiegyensúlyozottabban megoldást megtalálni. Ettől csak másodsorban kell preventív hatást elvárni. Pusztán a „felróhatóság” hiányának bizonyítása melletti mentesülés lehetővé tétele a szerződésszegéssel okozott kárfelelősség területén még akkor sem optimális, ha arra objektíve tipizált mérce felállításával kerül sor, mint a régi Ptk.-ban. Az üzleti viszonyokra jellemző nagyszámú tényező közül ugyanis eleve nehéz

⁹⁰ BDT2017. 3719. (Fővárosi Ítélet tábla 6.Pf.20.052/2017/5.)

<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A17H3719.BDT/ts/20220801/> 2022. 10. 15.

⁹¹ új Ptk. 6:142. §

kiválasztani a releváns magatartásokat, és azok között értékelni az esetleges emberi hibákat, azok szerepét és súlyát. E helyett inkább az az optimális kiindulópont, hogy valamely (gazdasági) tevékenység üzletszerű folytatása szükségszerű kockázatvállalást jelent, és az esetleges jogvita feloldása nem a magatartás utólagos értékelésével, hanem a tevékenységgel együtt járó kockázat telepítése útján célszerű. A magánjogi szerződéseknél a szerződésszegéssel okozott károk következményeinek telepítése tehát elsősorban kockázatelosztást, és egy esetleges egyéni hiba szankcionálását kell, hogy jelentse. Ez a megközelítés a nem kifejezetten üzleti szerződések körében is megfelelő, általában itt is helyes tehát a szerződésszegésért megállapítandó kártérítési felelősség alóli kimentés elszakítása a felróhatósági elvtől. Az új Ptk. ezért a károkozó kimentési lehetőségét minden szerződésnél, tehát a nem üzleti szerződési viszonyokban is megszigorítja.⁹²

Az új Ptk. koncepciója szerint tehát a szerződéses, vagyis önkéntes kötelezettségvállalás nem szerződésszerű teljesítésének szankcionálása nem lehet a szerződésszegő fél igyekezetének függvénye. A károsult fél a kárának megtérítésére tarthat igényt akkor is, ha a szerződésszegő adott esetben úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A szerződéses kötelezettség megszegése miatt ennél szigorúbb kimentési mércét kell alkalmazni, mert a másik fél jogos üzleti és üzleti várakozásai a szerződésszegés folytán meghiúsultak. A bírói gyakorlat ennek megfelelően a régi Ptk. kimentési klauzuláját szervezeti jogalanyok szerződésszegése esetén fokozatosan szigorítva kezdték értelmezni. A Legfelsőbb Bíróság korábban például egy köztisztasági feladatokat vállalkozásban végző gazdasági társaság kártérítési felelősség alóli mentesüléséhez nem találta megalapozottnak azt a körülményt, hogy az a településen rendszeresen végezte a hó eltakarítását, szórását és a kézi tisztítást; a mentesüléshez azt kellett volna bizonyítania, hogy a baleset helyszínén megtett mindent annak érdekében, hogy veszélyhelyzet ne keletkezzen, illetve hogy az a lehető leggyorsabban megszűnjön (BH1996. 34.) Egyes bírói döntések szerint a szakmai szabályok betartása önmagában nem vezet mentesüléshez (BH2006. 400.) A régi Ptk. is megállapított felróhatóságtól független, szigorúbb kimentést előíró szerződésszegési felelősségi eseteket, például a kötelezetti késedelem miatt a szolgáltatásban bekövetkezett kárért, a fuvarozási

⁹² Kemenes István: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja ((Complex Jogtár, online kiadás)

szerződésnél, a rendhagyó letétnél vagy közreműködő jogosulatlan igénybevételenek eseteiben.⁹³

Az új Ptk. a szerződésszegés miatt bekövetkezett kárért való felelősség alóli mentesüléshez azt a feltételt írja elő, hogy a károkozó körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül merüljön fel. Ez az elvárás tulajdonképpen a mentesülés alapfeltétele. Ha az e feltétellel kapcsolatos bizonyítási tehernek a kötelezett nem tesz eleget, (a feltételek konjunktív jellege miatt) a kimentés további feltételeit már nem is kell vizsgálni (BDT2017. 3695.). Ha viszont megállapításra kerül, hogy a szerződésszegést a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta, a kimentés másik két feltétele továbbra is vizsgálandó, és a kimentésre csak akkor kerülhet sor, ha azok is megállapításra kerülnek.⁹⁴

Ezt erősíti meg egy új bírói döntés, mely BDT2022. 156. számon került közzétételre. Ebben az eljárásban a Kúria elvi éllel kifejtette, hogy a kötbérfelelősség alól csak akkor mentesülhet a kötelezett, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény okozta, amely a szerződéskötéskor nem volt előre látható, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. E feltételek konjunktívak, azaz a mentesüléshez mindegyikük egyidejű fennállta szükséges, megfordítva: egyik feltétel hiánya önmagában kizárja a mentesülést. Az alapul fekvő tényállás szerint felperes ajánlatkérőként nyílt közbeszerzési eljárást folytatott le. A képviselőjében eljáró S. Zrt. mint felelős akkreditált közbeszerzési szaktanácsadó kiegészítő tájékoztatás keretében 2019. március 21-én az M. termékek felhasználási engedélyének kedvezményes (GOV) beszerzésével kapcsolatos kérdésre úgy nyilatkozott, hogy a felperes nem tartozik a kormányzati kedvezményes körbe. A közbeszerzési eljárás ajánlattételi szakaszában beérkezett előzetes vitarendezési kérelemre a szaktanácsadó 2019. március 25-én azt javasolta, hogy az ajánlatkérő módosítsa a közbeszerzési kiírást és a dokumentációkat, figyelemmel a kiegészítő tájékoztatásban tett nyilatkozatra úgy, hogy a beszerezni kívánt M. licenctermekek egyike sem lehet kormányzati (GOV) licenc. A felperes módosította a közbeszerzési eljárás második részére vonatkozó műszaki leírást, a szoftverek meghatározásából törölte a GOV-specifikációt. A módosításról korrigendum-hirdetmény került feladásra, amely annak megjelenését követően vált elérhetővé. A felperes az alperest hirdette ki az eljárás nyerteseként, erre tekintettel a felperes, mint vevő

⁹³ Vékás Lajos: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online verzió)

⁹⁴ Vékás Lajos: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online verzió)

és az alperes, mint eladó között 2019. június 5-én létrejött a szerződés az ajánlattételi dokumentációban meghatározott műszaki specifikációnak megfelelő szoftverelemek beszerzésére és üzembe helyezésére. A felek a teljesítési határidőt valamennyi szolgáltatási elem teljesítése tekintetében egy napban, a vételárat 34 927 177 forint + áfa, azaz bruttó 44 357 517 forintban határozták meg. A szerződés 7.1. pontja szerint meghiúsulás és/vagy késedelmes teljesítés esetén, amennyiben az eladó olyan okból, amelyért felelős, megszegi a szerződést, kötbért köteles fizetni. A felperes a 2019. szeptember 25-én kelt levelében a kötelezett késedelmé miatti érdekmúlásra figyelemmel a szerződéstől elállt, és felhívta az alperest 10 478 153 forint meghiúsulási kötbér 30 napon belül történő megfizetésére. A felszólító levelet az alperes 2019. október 1. napján átvette, az igényelt kötbért azonban nem fizette meg. A felperes keresetében 10 478 153 forint meghiúsulási kötbér és járuléka megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Kérése jogalapját a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:186. § (1) bekezdésében és 6:155. § (1) bekezdésében jelölte meg, valamint utalt az adásvételi szerződés 7.1. és 7.3. pontjára. Szerint az alperes az adásvételi szerződésben foglalt kötelezettségét nem teljesítette, az elállás napjáig 111 nap késedelembe esett, azt nem mentette ki, az adásvételi szerződés érvényes és hatályos, amelytől jogszerűen állt el, ezért a meghiúsulási kötbérré szerződésszerűen tart igényt. Alperes arra hivatkozott, hogy a szerződésszegésért nem felelős, a kialakult helyzetről a felperest tájékoztatta, a késedelmét kimentette. A licencszállítás előkészítése körében kellő gondossággal járt el, tisztázta az M. M. Kft.-vel a licencek szállíthatóságát, a GOV-jogosultságot. Nem terheli felelősség azért, mert az M. M. Kft. a felperes számára a GOV-licenceket nem biztosította. Az elsőfokú bíróság ítéletében a keresetet elutasította. Határozatának indokolása szerint a számla hiánya nem jelenti azt, hogy a felperes a meghiúsulási kötbérigényéről lemondott, a számla kibocsátásának legfeljebb a kötbérkövetelés esedékessége, illetőleg a késedelembeesés időpontja szempontjából van jelentősége. Az alperes érvénytelenségi kifogásait alaptalannak ítélte. Kifejtette, az adásvételi szerződés nem minősül semmisnek arra figyelemmel, hogy az alperes azért nem tudott szerződésszerűen teljesíteni, mert a felperes GOV-licencre nem volt jogosult. Az adásvételi szerződés nem sérti a társadalom általános értékítéletét, az általánosan elfogadott erkölcsi normákat, ezért nem minősül jóerkölcsbe ütközőnek. Az alperes részéről a tévedés sem volt megállapítható, hiszen a felperes több esetben nyilvánvalóvá tette, hogy kormányzati kedvezményre nem jogosult, így az alperes saját kockázatára kötötte meg a szerződést. Ugyanezen okból a felperes részéről a megtévesztés, mint szándékos, célzatos magatartás sem állapítható meg. A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét a per főtárgya tekintetében részben és akként változtatta meg, hogy

kötelezte az alperest 10 478 153 forint és ennek kamatai megfizetésére, egyebekben az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. Hangsúlyozta, hogy miután a felperes az alperes szerződésszegésére - azaz az alperes felróható magatartására - hivatkozással érvényesített kötbérigényt, ezt a Ptk. 1:4. § (3) bekezdése alapján megtehetette abban az esetben is, ha esetlegesen maga is felróhatóan járt el. Az alperes 2019. június 9. napját követően sem teljesített, így harminc napot meghaladó késedelembe esett, a meghiúsulási kötbér fizetési kötelezettség bekövetkezett, a felperes jogszerűen tartott igényt a kötbérre. Kiemelte, hogy a kötbérfizetési kötelezettség alóli mentesüléshez az alperesnek a szerződésszegését, azaz a késedelmét kellett kimentenie. Csak akkor mentesülhetett, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körön kívül eső, előre nem látható és elháríthatatlan körülmény okozta. Rámutatott, az alperes a kimentés körében kizárólag arra hivatkozott, hogy az M. M. Kft. a felperes tekintetében a GOV-licenceket nem biztosította. A mentesülési feltételek körében a másodfokú bíróság elvi éllel rögzítette, hogy az ellenőrzési körön kívül eső mentesülési ok megfogalmazása a felelősség többi eleméhez hasonlóan absztrakt, amit a jogalkotói szándék szerint objektív mércével és nem felróhatósági alapon kell megközelíteni. Az ellenőrzési körön kívüli fordulat a jogalkotói törekvés fényében helyesen a vis maior tartalmi elemeként értelmezendő. A szerződésszegésért való felelősség alóli kimentés feltételrendszere a fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozott károkért való felelősség kimentési feltételeihez áll közel és az a „belső” vis maior esetében nem teszi lehetővé a felelősség alóli mentesülést. Önmagában az, hogy a szerződésszegő fél az adott körülményt nem képes befolyásolni, illetve nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell tekinteni. Ebből következően ellenőrzési körbe eső lehet az olyan belső objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem volt befolyásolható és amely a gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható. A másodfokú bíróság megítélése szerint az a körülmény, hogy az M. M. Kft. a felperes személyére figyelemmel az alperes számára a GOV-licenceket nem biztosította, nem tekinthető az alperes ellenőrzési körön kívül eső körülménynek, ezért az alperes a kötbérfelelősség alól nem mentesült, amire tekintettel köteles a kereseti kérelemnek megfelelő meghiúsulási kötbér megfizetésére. Az alperes a felülvizsgálati kérelmében a kötbérfelelősség alóli mentesülésével kapcsolatos jogerős ítéleti indokolást is vitatta, e körben azt állítva, hogy mentesülése fennáll, mert a perbeli szerződés teljesítését ellenőrzési körön kívüli ok akadályozta, így jogszabálysértő a másodfokú bíróságnak az az álláspontja, miszerint az általa hivatkozott körülmény az ún. belső vis maior körébe tartozna. A Kúria szerint a másodfokú bíróság helytállóan rögzítette jogerős ítéletében a kötbérfelelősség alóli mentesülés feltételeként tartalmilag a Ptk. 6:142. § második mondatának normaszövegét. Ehhez a Kúria

hozzáfűzte, hogy a jogalkotó a Ptk. 6:186. § (1) bekezdés második mondatában kifejezetten rögzítette a kimentés lehetőségét, ugyanakkor a kötbérfelelősséget a szerződésszegésből eredő kártérítési felelősséggel azonos módon szigorította azzal, hogy a mentesülést a szerződésszegés miatti felelősség alól történő kimentéshez kötötte. Majd idézte a Ptk. tervezetéhez fűzött indokolást, miszerint: „[a] törvény a kötbérfelelősséget a szerződésszegésből eredő kártérítési felelősséggel egyező módon szabályozza: a szerződésszegő fél a kötbérfelelősség alól akkor mentesülhet, ha szerződésszegését kimenti. Ezzel tehát a kötbérigény kontraktuális kárfelelősségi megítélés alá esik. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályainak szigorítása, objektivizálása mellett indokolatlan volna, hogy a kárátalány-funkciót betöltő kötbér alól más feltételekkel mentesülhessen a kötelezett, mint az őt egyébként terhelő kontraktuális kárfelelősség alól”. Minderre tekintettel a Kúria ugyancsak elvi érveléssel kifejtette, hogy a - a korábbi, felróhatósági alapú felelősséggel szemben - a kötelezett a kötbérfelelősség alól csak akkor mentesülhet, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény okozta, amely a szerződéskötéskor nem volt előre látható, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. E feltételek konjunktívák, azaz a mentesüléshez mindegyikük egyidejű fennállta szükséges, megfordítva: egyik feltétel hiánya önmagában kizárja a mentesülést. Hozzátette azt is, hogy a Ptk. e körben kodifikációs mintájául szolgált Bécsi Vételi Egyezmény gyakorlata szerint egészen addig, amíg a szerződés tárgya a piacon - még ha veszteségek árán is - beszerezhető, nincs szó ellenőrzési körön kívül eső körülményről.⁹⁵

Hasonlóképpen foglalt állást a Kúria a BH2021. 259. számon közzétett eseti döntésében, amikor is kimondta, hogy a szerződésszegésért való kártérítési felelősség objektivizált, a szerződő felek közötti kockázatosztáson alapuló felelősségi forma, aminek körében a károkozó magatartás felróhatóságának - eltérően a deliktuális kárfelelősség szabályától - nincs jelentősége. A mentesülés körében az „ellenőrzési körén kívüli” fordulat a vis maior tartalmi elemeként értelmezendő, nem mérhető a „gondos ellenőrzés” vagy a felróhatóság mércéjével. A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás szerint a felperes az üzembentartója a L. Motorsport Egyesület tulajdonát képező BMW M3 típusú személygépkocsinak (a továbbiakban: gépkocsi), amelyen a felperes megrendelése alapján a németországi G.-P. cég 2014 augusztusában tuningolást végzett. A teljesítménynövelő rendszer beépítése után a felperes a motor meghibásodását észlelte, ezért a hibakódot megküldte a G.-P. cégnek, amelynek a

⁹⁵ BH2022. 156. számon közzétett Kúria Pfv.V.20.666/2021/6. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A22H0156.GK/ts/20220528/> 2022. 11. 13.

tájékoztatása szerint a hiba nem állt összefüggésben a teljesítménynöveléssel. Ezt követően a felperes a motorhiba kijavítását az alperestől rendelte meg. A gépkocsi átvételekor az alperes azt az információt kapta a felperes munkatársától, hogy a motor gyorsítás közben, terhelés alatt vészüzembe kapcsol, majd elveszi a teljesítményt, amely hibát a felperes leállítással és a gépkocsi újraindításával tudja - átmenetileg - megszüntetni. Az alperes által végzett diagnosztika elektromos ellátással kapcsolatos problémát jelzett. Az alperes törvényes képviselője az M7-es autópályán próbaútra indult a gépkocsival. A visszafordulás előtt a gépkocsi vészüzembe kapcsol, a műszerfalán több hibajelző lámpa kigyulladt, ezért a motort leállította, majd újraindította és visszatért az autópályára. A 4. sebességfokozatba váltást követően, gyorsítás közben egy nagy csattanást, kelepelő hangot hallott és füstfelhőt látott. Ekkor üresbe tette az autót, félrehúzódott és kihívta az autómentőt. A próbaút során a gépkocsi motorja tönkrement, az 5. számú dugattyú és henger, illetve hajtókar súlyosan roncsolódott. A hiba oka kenési elégtelenség miatti túlmelegedés volt, amely azért állt elő, mert a tuningolás során a motor teljesítményének 50%-os megemelését nem alapozták meg a csapágysor szükséges cseréjével és nem alkalmaztak nagyobb teljesítményű olajszivattyút. A felperes 2015. év végén, 2016. év elején a G.-P. céggel a motort kicseréltette, amellyel összefüggésben 13 000 euró összegű költsége merült fel. A L. Motorsport Egyesület a felperessel 2017. november 8. napján kötött engedményezési szerződéssel a perbeli követelését a felperesre engedményezte. A felperes keresetében 4 000 000 forint és járulékai megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Keresete jogalapjaként a Ptk. 6:157. §-át és 6:158. §-át jelölte meg. Az alperes érdemben arra hivatkozott, hogy nem követett el szerződésszegést, a kár bekövetkezése nem volt előre látható. Érvelése szerint egy már gyárilag tuningolt gépkocsi került tovább tuningolásra a G.-P. cég által, amelynek során a gyári beállításokhoz képest is jelentős, általa nem ismert változtatások történtek. A gépkocsi motorja néha menet közben váratlanul vészüzemmódba kapcsol, egyéb tünete azonban nem volt. Saját diagnosztikai eszközeivel nem talált hibát, az menet közben jelentkezett, ezért volt szükség arra, hogy a hiba feltárása, illetve rekonstruálása érdekében próbaútra vigye a gépkocsit, amit a próbaút előtt elindított, melegítette a motort, majd ezt követően indult el vele és fokozatosan gyorsított. A próbaút szükségességéről a felperes is tudott, ő pedig kellő gondossággal járt el, kikérdezte a felperest.

Vitatta a károkozás jogellenességét, mivel a próbaút egy csak menet közben jelentkező hiba feltárása érdekében szükségeszerű és célszerű volt, beletartozott a szerződésszerű teljesítésbe. Vitatta azt is, hogy a kár az ellenőrzési körén belül következett be, mert amikor ez a hiba korábban jelentkezett, csak annyi tünete volt, hogy leállt a motor, ezért arra nem készülhetett

fel, hogy a motor törése fog bekövetkezni. A hiba inkább szoftveresnek, mint hardveresnek tűnt. Állította, hogy nem láthatta előre a kárt, mert korábban a hibát egy újraindítással meg lehetett oldani és az diagnosztikai eszközökkel nem volt kimutatható, csak menet közben lehetett feltárni. Utalt arra is, hogy a kár azonnal bekövetkezett, azt semmilyen figyelmeztetés, hangjelzés nem előzte meg. A hiba azért következett be, mert a felperes az összekötő rúd csapágójának cseréjét nem végeztette el. Az elsőfokú bíróság az ügy érdemében megállapította, hogy a felek között a Ptk. 6:238. §-a szerinti vállalkozási szerződés jött létre a perbeli gépkocsi megjavítására. Nem volt vitatott, hogy a gépkocsi addig működőképes motorja az alperes által a vállalkozási szerződés teljesítése keretében végzett próbaút során szenvedett töréskárt, amelynek kijavításával kapcsolatban a felperesnél számlával igazoltan 13 000 euró javítási költség mint kár merült fel. Mindezek alapján az elsőfokú bíróság érvelése értelmében a Ptk. 6:146. § szerinti törvényi tényállási elemek - így a szerződés teljesítése során tanúsított károkozó magatartás, a kár és e kettő közötti okozati összefüggés - fennálltak. Az elsőfokú bíróság kiemelte, hogy a teljesítménynövekedésnek nem voltak meg a fizikai feltételei, a gépkocsi nem kapott új forgattyúcsapágókat és nem lett megnövelve az olajszivattyú szállítási teljesítménye sem. Rámutatott, a próbaút megtétele nem volt indokolatlan, és annak során az alperes törvényes képviselője vezetői hibát sem vétett. Ebből arra következtetett, hogy a meghibásodást az alperes által nem befolyásolható, vagyis ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta. A mentesülés további feltételeit illetően az elsőfokú bíróság szerint az alperes a rendelkezésére állt adatok alapján alappal nem következtethetett arra, hogy próbaút megtétele során a motor töréskárt fog szenvedni, ezért megállapíthatónak tartotta, hogy a motorhibát a szerződéskötéskor az alperes által előre nem látható körülmény okozta. Az elsőfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy az alperes törvényes képviselője az újraindítást követően semmi olyat nem tapasztalt, ami a hiba bekövetkezésére utalt volna, amiből azt állapította meg, hogy az alperesnek a próbaút során nem kellett a motor töréskárával számolnia, így tőle a károkozó körülmény elkerülése vagy a kár elhárítása nem volt elvárható. Mindezek alapján az elsőfokú bíróság azt állapította meg, hogy az alperes kártérítési felelősség alóli mentesülésének mindhárom konjunktív feltétele fennállt, ezért a keresetet elutasította. A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet megváltoztatta és kötelezte az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 4 000 000 forint kártérítést. A jogerős ítélet értelmében a Ptk. 6:142. §-a szerint a károkozót nem a felróhatóság hiánya, hanem a külső, elkerülhetetlen és előre nem látható körülmény bizonyítása mentesíti a kártérítési felelősség alól. A mentesülés konjunktív feltételei közül a másodfokú bíróság elsőként azt vizsgálta, hogy a károkozó - a motor széttörését eredményező - körülmény az alperes ellenőrzési körén kívül

esett-e. Rámutatott: a kontraktuális kárfelelősség objektivizált rendszerében az ellenőrzési kör fogalma a tevékenységi, működési körrel azonos tartalommal bír. Nem vitás, hogy a javításra átvett gépkocsi motorja az alperes - mint autójavítással, BMW szakszervizeléssel foglalkozó társaság - által végzett tevékenység, a hiba feltárását szükségessé tevő próbaút során ment tönkre, tört szét, vagyis a vállalalkozási szerződés teljesítése során. A hibajelenség diagnosztizálását célzó vezetés (próbaút) a vállalalkozási szerződés alapján vállalt javításhoz kapcsolódott, ezért ez az alperes ellenőrzési körébe tartozó körülmény. A másodfokú bíróság hangsúlyozta, hogy a kárt okozó körülmény akkor minősülne az alperesi szakszerviz ellenőrzési körén kívül esőnek, ha az független lenne a szerviztevékenységétől, ami az adott esetben nem állapítható meg. Ebből a szempontból nincs jelentősége annak, hogy a műszaki szakvélemény a motorhiba alapvető okát nem vezetési hibában, hanem a korábban végzett teljesítménynövelés hiányosságaiban állapította meg. A felek szerződéses jogviszonyát illetően kiemelte: nem azt kellett vizsgálni, hogy a javítás megrendelését indokoló motorhibát mi okozta, hanem azt, hogy a teljes motorcserét szükségessé tevő törés - a felperesnek a vállalalkozási szerződés teljesítése során okozott kár - az alperes ellenőrzési körén belüli vagy azon kívüli okból következett-e be. A másodfokú bíróság kifejtette, hogy az alperes a vállalalkozási szerződés megkötésével lényegében vállalta az ellenőrzési körébe tartozó (és az ezen kívüli, de előre látható és objektíve nem elháríthatatlan) valamennyi körülmény miatti kárveszély viselésének a kockázatát, ezért irrelevánsak voltak az alperesnek a szakszerű, gondos eljárására és a felróhatóság hiányára történő hivatkozásai. Erre tekintettel tévesnek ítélte az elsőfokú bíróságnak a próbaút indokoltságával kapcsolatos álláspontját, mert az - és az elvárható magatartással kapcsolatos további indokok - nem vezethettek az alperes mentesüléséhez. Önmagában abból, hogy a hibás, de működő motor az alperes általi próbaút során tört szét, egyértelműen megállapítható, hogy a károkozás az alperes ellenőrzési körén belüli körülmény következménye. Miután a másodfokú bíróság a konjunktív feltételek közül az első mentesülési ok fennálltát nem találta megállapíthatónak, a kártérítési felelősség alóli mentesüléshez vezető további körülmények vizsgálatát szükségtelennek tartotta. A felülvizsgálati kérelmet előterjesztő alperes szerint helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a meghibásodást általa nem befolyásolható, ekként ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta. Ehhez képest szerinte a másodfokú bíróság az „ellenőrzési kör” fogalmát indokolatlanul, végtelenen leegyszerűsítette, megalapozatlanul kitágította. Az alperes felülvizsgálati hivatkozása szerint az „ellenőrzési kör” fogalma a magyar jogban a munkajog területén „működési kör” néven, a munkáltató kártérítési felelőssége egyik meghatározó elemeként jelent meg. A Ptk. javaslat indokolása is azt a körülményt tekinti ellenőrzési körön

kívülinek, amely a fél által nem befolyásolható, amelyre nem képes hatást gyakorolni. Az alperes érvelése értelmében a Ptk. és a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) szabályainak azonossága arra vezethető vissza, hogy a jogalkotó mindkét esetben a korábbi szabályozástól eltérő kockázattelepítést tartott szükségesnek, olyan kárviselést, amely elsősorban a reparációt tekinti célnak, aminek érdekében objektív feltételként szabja meg az ellenőrzési kört mint a kimentést kizáró feltételt, de „emellett beépíti a felrőhatóságot is”. Kitért arra is, hogy a jogirodalomban kifejezesebb nézet szerint az a tény, hogy a szerződésszegő fél az adott körülményt nem volt képes befolyásolni, illetve arra ráhatást gyakorolni, nem azt a kérdést dönti el, hogy a körülmény az ellenőrzési körön belüli vagy kívüli volt-e, hanem valójában azt, hogy elkerülhetetlen, elháríthatatlan volt-e. Erre tekintettel a „ráhatás”, de különösen a „befolyás” szó felfogható tisztán objektív tényként, de elvárható magatartásként is. Éves az alperes felülvizsgálati érvelése az anyagi jogi jogszabálysértésként megjelölt Ptk. 6:142. § második mondatában szabályozott mentesülési feltétel, az „ellenőrzési körön kívüli körülmény” tekintetében is. A Kúria döntése szerint a másodfokú bíróság mindenben helyesen mutatott rá a Ptk.-nak a szerződésszegésért való felelősség körében szabályozott mentesülési feltételek lényegére, az „ellenőrzési kör” fogalmának tartalmára és az ebből a szempontból vizsgálandó körülményt (próbaút) is helyesen határozta el a per egyéb adataitól és a felek irreleváns hivatkozásaitól. E körben kiemelte, hogy a régi Ptk. a 318. §-ának utaló normája segítségével egységesen szabályozta a szerződésszegéssel és a szerződésen kívüli magatartással okozott károkért való felelősséget. Ez az egységes kártérítési rendszer - egyebek mellett - kiterjedt a felelősség alóli kimentés szabályaira is. Ehhez képest a Ptk. alapvetően eltérő felelősségi szabályokat tartalmaz a szerződésszegéssel okozott károkért való (kontraktuális) és a szerződésen kívül okozott károkért fennálló (deliktuális) felelősségre vonatkozóan. Előbbit a 6:142. §-ban, utóbbit a 6:519. §-ban szabályozza azzal, hogy 6:144. § a kontraktuális felelősségi tényállásra a deliktuális felelősség szabályainak kiegészítő alkalmazását rendeli a károsult kármegelőzési, kárelhárítási, kárenyhítési kötelezettsége, a kár fogalma és a kártérítés módja tekintetében, a méltányossági alapú mérséklés lehetőségének kizárásával. A két felelősségi alakzat közötti egyik különbség a felelősség alóli kimentés (mentesülés) szabályainak eltérő alapra helyezése. A koncepcionális változás oka a kártérítési felelősség gyökereinek eltérése: deliktuális felelősségnél a károkozó és a károsult között csak egy abszolút szerkezetű - alapvetően egy tartózkodásra kötelező tiltó normaként megjelenő - jogviszony áll fenn, és az említett norma megsértése hozza létre a felek közötti, relatív szerkezetű kárkövetelmélet. Kontraktuális felelősségnél viszont a károkozást megelőzően is fennáll a felek között egy relatív szerkezetű jogviszony (maga a szerződés), amely meghatározza az

egymással szembeni jogait és kötelezettségeiket. Az alperes kártérítési felelősségét tehát a Ptk. 6:142. §-a szerinti szabályok alkalmazásával kellett megítélni.⁹⁶

Az új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye szerint az új Ptk. vonatkozásában egyértelmű jogalkotói cél az, hogy a szerződésszegésért való felelősség alóli kimentés szintje szigorúbb legyen, mint a felróhatósági alapú kárfelelősségé. A kimentési okok is ehhez képest kerültek kodifikálásra. Az „ellenőrzési körön kívül eső” mentesülési ok megfogalmazása a felelősség többi eleméhez hasonlóan absztrakt, amely a jogalkotói szándék szerint objektív és nem felróhatósági alapú. Az „ellenőrzési körön kívül” fordulat a jogalkotói törekvés fényében helyesen a vis maior tartalmi elemeként értelmezendő, és semmiképpen sem lehet mérhető a „gondos ellenőrzés” vagy a felróhatóság mércéjével. A szerződésszegésért való felelősség alóli kimentés feltételrendszere a fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozott károkért való felelősség kimentési feltételeihez áll közel. A kontraktuális kárfelelősség szabályai a „belső” vis maior esetében nem teszik lehetővé a felelősség alóli mentesülést. A szerződésszegő fél a kárfelelősség alól csak akkor mentesül, ha az elháríthatatlan körülmény az ellenőrzési körön kívül esik. Önmagában az, hogy a szerződésszegő fél az adott körülményt nem tudja befolyásolni, illetve nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell tekinteni. „Ebből következően ellenőrzési körbe eső lehet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem volt befolyásolható, és amely a gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható.”⁹⁷

A kötelezett ellenőrzési körön kívül eső körülményeket nem lehet taxatívén felsorolni, de bizonyos típusokat ki lehet emelni. Ilyen körülménynek tekinthetők mindenekelőtt a vis maior hagyományos esetei. A fél ellenőrzési körön kívülinek tekinthetők tehát a természeti katasztrófák: földrengés, tűzvész, járvány, aszály, fagykár, árvíz, szélvihar, villámcsapás stb., továbbá bizonyos politikai-társadalmi események: mint például háború, forradalom, felkelés, szabotázs, közlekedési útvonal (repülőtér) lezárása. Idesorolhatók ezenkívül meghatározott állami intézkedések: behozatali-kiviteli tilalmak, devizakorlátozások, embargó, bojkott, országhatár, országon belüli régiók vagy települések lezárása járvány esetén és hasonló. Ebbe a körbe tartozhatnak adott esetben súlyos üzemzavarok, valamint a szerződésszerű teljesítést lehetetlenné tevő radikális piaci változások (mint drasztikus árrobbanás, a fizetés pénznemének

⁹⁶ BH2021. 259. számon közzétett Kúria Pfv. V. 21.339/2020/9. számú határozata
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A21H0259.PK/ts/20220528/> 2022. 11. 13.

⁹⁷ Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/000V0019.PTT/ts/20220528/> 2022. 11. 13.

rendkívüli meggyengülése stb.). A másik oldalról, mindenképpen a szerződésszegő fél ellenőrzési körén belül lévő okoknak kell tekinteni a kötelezett üzemi rendjében és a szerződésszerű teljesítéshez vezető folyamat szervezésében, a kötelezett alkalmazottainak magatartásában, beszerzési nehézségekben megnyilvánuló okokat, továbbá az áru tervezési (fejlesztési) hibáját, különösen, ha a kötelezett maga állítja elő az árut. A bíróságnak mindig az adott az eset összes körülményeit mérlegelve kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a fél ellenőrzési körén kívül eső körülményként merült-e fel a szerződésszerű teljesítés akadálya. Az ellenőrzési kör azonban nem azonos a több helyen is alkalmazott érdekkörrel. Az ellenőrzési kör a kontraktuális felelősség alóli mentesülés egyik feltétele, tehát felelősségi kategória. Ehhez képest az érdekkör olyan esetekben dönti el – elsősorban – a kárveszélyviselés telepítését, ahol egyik fél felelősségét sem lehet megállapítani. Az érdekkör tehát kockázatalosztási, felelősség nélküli kárelosztási funkciót tölt be.⁹⁸

A Fővárosi Ítéltábla szerint a Ptk. 6:142. §-ára figyelemmel a felperesnek az a nyilatkozata, hogy az ő működési körében felmerült okok miatt nem állt meg a buszsofőr a kijelölt megállóhelyen, a kártérítési felelősség alóli mentesülésének további vizsgálatát szükségtelenné tette (BDT2017. 3695.). A Szegedi Ítéltábla szerint önmagában nem mentesít a kárfelelősség alól az a körülmény, hogy a szerződésszegés olyan okra vezethető vissza, amelyre a kötelezett nem képes hatást gyakorolni, az nem volt általa befolyásolható. Ha ugyanis a károkozó számára elháríthatatlan körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körén belül merült fel, akkor nem mentesülhet a szerződésszegő a kárfelelősség alól akkor sem, ha a körülmény egyébként elkerülhetetlen volt (BDT2018. 3952.).⁹⁹

A BDT2022. 4541. számon közzétett eseti döntés a szerződésszegő fél által igénybe vett közreműködő kapcsán megállapította, hogy a kötelezett a teljesítéshez igénybe vett közreműködő szerződésszegésére ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában általa előre nem látható körülményként csak akkor hivatkozhat, ha a közreműködő szerződésszegését is az ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában általa előre nem látható körülményként okozta. A tényállás szerint a felperes tulajdonát képezte a perbeli ingatlan. Ezen ingatlanon a felperes lakásokat, üzlethelyiséget, valamint gépkocsi beálló helyeket és tároló helyiségeket tartalmazó teremgarázst, és egyéb helyiségeket tartalmazó

⁹⁸ Vékás Lajos: A szerződészegés általános szabályai, In: Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Complex Kiadó, Budapest, 2013, 605. o.

⁹⁹ Vékás Lajos: A szerződészegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online kiadás)

lakóházat kíván felépíteni értékesítés céljára. A felperes, mint eladó és az alperes mint vevő között 2017. szeptember 26. napján adásvételi szerződések jöttek létre a fenti ingatlanon utóbb alapítandó társasházban megépítendő lakásokra és teremgarázs-beállóhelyekre. A felek az adásvételi szerződés 21. pontjában az építési határidő végső időpontját (2018. április 30.) több mint 135 nappal történő túllépés esetére megállapodtak arról, hogy a felperest mint vevőt a 136. nappal kezdődően késedelmi időszakra a lakás négyzetméterenként, illetve beállóhelyenként havi 1000 Ft késedelmi kötbér illeti meg. Arról is megállapodtak, hogy az eladó legfeljebb 45 napi késedelem idejére köteles a vevő részére késedelmi kötbért fizetni. A szerződést kötő felek valamennyi adásvételi szerződés 22. pontjában arról állapodtak meg, hogy ha az eladó rajta kívülálló esemény vagy körülmény következtében, többek között, de nem kizárólag: természeti katasztrófa, árvíz, tűzvész, járvány, szokatlanul kedvezőtlen időjárás, háború vagy más katonai, illetve terrorista tevékenység, sztrájk, munkaerő- vagy nyersanyaghiány, jogszabályváltozás (a továbbiakban együtt: vis maior) miatt részben vagy egészben képtelenné válik a jelen szerződésből eredő kötelezettségének teljesítésére, akkor a vis maior miatti teljesítési képtelenség mértékének és időtartamának megfelelően az eladó kötelezettségét az akadályozó tényező fennállásáig felfüggesztettnek kell tekinteni, és a határidők ezen időtartam alatt nyugszanak, így ezen időtartam vonatkozásában eladót késedelmi kötbér-fizetési kötelezettség sem terheli. A felek megállapodtak abban is, hogy ha a szerződés teljesítése olyan okból válik lehetetlenné, amelyért egyik fél sem felelős – így különösen: vis maior vagy elháríthatatlan külső oknak nem minősülő egyéb természetbeni esemény, avagy harmadik személyek közrehatása (pl. forradalom, lázadás, zendülés, az építési engedély eladónak fel nem róható okból történő visszavonása vagy hatályon kívül helyezése stb.) –, úgy a szerződés megszűnik. A szerződés teljesítésének lehetetlenné válásáról tudomást szerző fél haladéktalanul köteles erről a másik felet tájékoztatni. A felek megállapodtak abban is, hogy a szerződés e pontban írt okból történő megszűnése esetében a meghiúsulási kötbérfizetési kötelezettség vagy egyéb kártérítési kötelezettség egyik felet sem terheli, azonban az eladó a vevő által már megfizetett vételárrészeket köteles egyszeres összegben, kamatmentesen, a szerződés megszűnéséről való tudomásszerzést követő 5 hónapon belül visszafizetni a vevő részére. felperes 2018. szeptember 6. napján kelt levelében az adásvételi szerződések 22. pontjában foglaltakra utalással arról tájékoztatta az alperest, hogy az építőiparban tapasztalható rendkívüli mértékű építőanyaghiány, úgyszintén a rendkívüli, korábban soha nem tapasztalt munkaerőhiány miatt az adásvételi szerződés teljesítése a társaság részéről lehetetlenné vált. Emiatt az illetékes építési hatóság által kiadott építési engedélyben foglalt határidő, azaz 2018. május 21. napja is eredménytelenül telt el, azaz ezen

határidő lejártáig az építkezés befejezésére nem került sor, és sajnálatos módon erre az elkövetkező időszakban sem tudnak sort keríteni, figyelemmel arra, hogy számos szakipari vállalkozó megszegte a szerződését és az építkezésről levonult, míg új, kellő szakértelemmel és munkaerő-kapacitással rendelkező kivitelezőket a rendkívüli munkaerőhiányra tekintettel nem lehet felkutatni. Hangsúlyozta, hogy kötbérfizetési kötelezettség vagy egyéb kártérítési kötelezettség egyik felet sem terheli, a fentebb részletezett gazdasági és jogi akadályok miatt azzal, hogy az eladó a vevő által már megfizetett vételárrészleteket köteles egyszerre egy összegben kamatmentesen az adásvételi szerződés megszűnéséről való tudomásszerzést követő 5 hónapon belül visszafizetni a vevő részére. Felperes keresetében kérte, hogy – jogkövetkezményekre tekintet nélkül is – a bíróság állapítsa meg, hogy az alperessel 2017. szeptember 26. napján létrejött fenti adásvételi szerződések okán és létrejöttével egyidejűleg a 2017. szeptember 26. napján adott hozzájáruló nyilatkozat, bejegyzési engedély érvénytelen. Álláspontja szerint a Hozzájárulási nyilatkozatokban foglalt bejegyzési engedély jogszabályba ütközik, mert lehetetlen szolgáltatásra irányul, át nem ruházott tulajdonjog bejegyzéséhez járul hozzá, mivel a felek szándéka nem tulajdoni hányad, hanem a jövőben létrehozandó társasházi lakások 1/1 tulajdonjogának átruházására irányult, ezért érvénytelen. Az alperes viszontkeresetet terjesztett elő, amelyben kérte, hogy a bíróság kötelezze a felperest a 2017. szeptember 26. napján a perbeli ingatlanok vonatkozásában megkötött adásvételi szerződések semmisségének kiküszöbölésére azzal, hogy azok 22. pontjában ne szerepeljen a „munkaerő- vagy nyersanyaghiány” mint „vis maior”-nak minősített megszűnési ok. Kérte továbbá, hogy kötelezze a bíróság a felperest a szerződések 17. pontjában foglaltak szerint az ingatlanok birtokbaadására, valamint 177 150 Ft késedelmi kötbér megfizetésére. Kifejtette, hogy a szerződések azon feltételei, amelyek vis maiornak minősítik a munkaerő- vagy nyersanyaghiányt, jóerkölcsbe ütköznek, mivel a felperes már akkor tudott arról, hogy nyersanyag- és munkaerőhiány van a gazdaságban, és ezzel a kikötéssel rosszhiszeműen úgymond mentőövet próbált magának biztosítani arra az esetre, ha bármilyen oknál fogva megszeretnék szüntetni a szerződést. Felperes a viszontkereset elutasítását kérte. Hivatkozott arra, hogy a jóerkölcsbe ütközés nem nyilvánvaló, nem a felperesnek felróható, az érintett szövegrész lehetetlenülésként értelmezhető a felperes megközelítésében. Állította, hogy a szerződés teljesítése gazdaságilag is ellehetetlenült, amely miatt a szerződés megszűnt. A megismételt elsőfokú eljárásban a felperes előadta, hogy a munkaerőhiány oka – a gazdaságban bekövetkezett áremelkedésen túl – az, hogy a vele kötött szerződéseiket a vállalkozói megszegték, az építkezésekről levonultak és a teljesítést megtagadták. Ezért több vállalkozó szerződését fel kellett mondania, és új vállalkozót, aki az előzővel azonos díjért végezte volna

el a munkát, nem lehetett találni. Érvelése szerint az építkezés és a használatbavételi engedély megszerzésének késedelméért az alvállalkozói felelősek, amely miatt a felperessel kötött szerződés teljesítése lehetetlenült, illetve ezek a körülmények megalapozzák a késedelmek kimentését is. Indítványozta igazságügyi szakértő által készített szakvéleménynek a perben való felhasználását, továbbá az egyéb alvállalkozóival folyamatban lévő peres eljárás iratainak beszerzését. A megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság ítéletével kötelezte a felperest, hogy fizessen meg az alperesnek 177 150 Ft kötbért. Határozatának indokolása szerint a munkaerő- vagy építőanyaghiány ellenőrzési körön kívül eső ok, amely kapcsán a felperest terhelte annak bizonyítása, hogy e körülmény a szerződéskötés időpontjában nem volt előrelátható, illetve nem volt elvárható, hogy azt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Rámutatott, hogy az előreláthatóság kérdését objektíven kell vizsgálni, amely azt jelenti, hogy nem a szerződésszegő fél által ténylegesen előrelátható akadályok vezethetnek a mentesüléshez, hanem azok az ellenőrzési körön kívüli akadályok, amelyeket a szerződésszegő féllel azonos helyzetben lévő, kellő körültekintéssel, gondosan eljáró személynek az adott helyzetben nem kellett előre látnia. Ezzel összefüggésben azonban a felperes konkrét tényállítást nem tett, bizonyítást nem ajánlott fel, és a hivatkozott körülményekről a szerződéskötés időpontjában tudomással is bírt, mivel a szerződés kifejezetten rögzíti erre a körülményre a felek nyilatkozatát. Az akadályozó körülmény elkerülhetőségének vagy a kár elháríthatóságának bizonyítását szakkérdésnek ítélte. Felperes a fellebbezésében – többek között – arra hivatkozott, hogy az építőipari beruházási szektorban bekövetkezett, korábban soha nem tapasztalt, előre nem látható hirtelen áremelkedés minősülhet a szerződésszegés jogkövetkezményei alóli mentesülés okának. Álláspontja szerint az elsőfokú ítéletből nem állapítható meg, hogy az előreláthatósággal összefüggésben milyen konkrét tényállítást kellett volna tennie. Állította, hogy a per tárgyát képező szerződések megkötésének időpontjában nem láthatta előre, hogy az általa igénybevett vállalkozók a szerződéseiket megszegik, a teljesítést megtagadják, valamint a munkaerőhiány és áremelkedés miatt csak hosszú idő elteltével lehet pótolni a szerződésszegőket, ha egyáltalán lehet. Az új vállalkozók pedig az eredeti díjak többszöröséért vállalják a feladatok elvégzését, de a kereslet hatalmas emelkedése miatt csak hosszú idő elteltével tudnak munkába állni. A másodfokon eljáró bíróság a fellebbezést nem találta alaposnak. Kifejtette, hogy a felperes fellebbezésében nem az adásvételi szerződések tárgyát képező lakások és helyiségek megvalósítására irányuló építkezés, kivitelezés lehetetlenülésére hivatkozott, hanem a bekövetkezett árváltozások miatt az alperessel megkötött szerződéseknek az eredeti szerződési feltételek melletti teljesíthetlenségére, mivel az már számára nem gazdaságos. A felperes a teljesítését fizikailag kizáró okot a

fellebbezésében így nem állított, a védekezésében előadottak az érdekbeli, gazdasági lehetetlenülésre utalnak. A felperes egy folyamatban lévő kivitelezés esetében megvalósítandó lakásokra és helyiségekre kötött adásvételi szerződéseket az alperessel, amelyben hét hónapos teljesítési határidő került meghatározásra. Ilyen rövid időtartamra a szerződés megkötésekor a gazdasági tényezőket ismernie kellett a gazdálkodó szervezet felperesnek, számolnia kellett azzal, hogy ezen időtartamon belül kell megvalósítania a szerződések tárgyát képező lakásokat és helyiségeket, és úgy kellett tevékenységét megszerveznie, hogy a szerződés tárgyát képező lakások és helyiségek a kikötött ellenszolgáltatásból megvalósíthatók legyenek. Az adásvételi szerződéseknek vállalkozási elemei is voltak, mivel jövőben elkészülő lakásokra és helyiségekre vonatkoztak, és az alperes ellenszolgáltatását egy összegben, átalányárként határozták meg. Ebből a felperesnek, mint a gazdasági élet professzionális szereplőjének fel kellett ismernie az ügyletből eredő öt terhelő kockázatokat, így azt, hogy a szükséges építőanyagok, munkaerő esetlegesen bármely okból megnövekedő költségeit nem tudja áthárítani a vele szerződő félre. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a felperes a 2018. szeptember 6. napján kelt levelében a lehetetlenülés okaként nem is jelölte meg a költségeinek növekedését, ilyenre először a perben a viszontkeresettel szembeni ellenkérelmében hivatkozott. A szerződés érdekbeli lehetetlenülése így nem merülhet fel, szerződéses kötelezettségéből fakadóan a felperesnek viselnie kell az építőanyag- és munkaerőköltség esetleges növekedésének következményét. Az „ellenőrzési körön kívül eső” mentesülési ok megfogalmazása a felelősség többi eleméhez hasonlóan absztrakt, amelyet a jogalkotói szándék szerint objektív mércével, és nem felróhatósági alapon kell megközelíteni. Az „ellenőrzési körön kívül” fordulat a jogalkotói törekvés fényében, a vis maior tartalmi elemeként értelmezendő. A szerződésszegésért való felelősség alóli kimentés feltételrendszere a fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozott károkért való felelősség kimentési feltételeihez áll közel, és a „belső” vis maior esetében nem teszi lehetővé a felelősség alóli mentesülést. A szerződést szegő fél a kártérítési felelősség alól csak akkor mentesül, ha az elháríthatatlan körülmény az ellenőrzési körön kívül esik. Önmagában az, hogy a szerződést megszegő fél az adott körülményt nem képes befolyásolni, illetve nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell tekinteni. Ebből következően ellenőrzési körbe eső lehet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem volt befolyásolható, és amely a gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható. Az a tény, hogy a szerződésszegő fél az adott körülményt nem volt képes befolyásolni, illetve nem volt képes hatást gyakorolni rá, nem azt a kérdést dönti el, hogy a körülmény az ellenőrzési körön belüli vagy kívüli volt-e, hanem valójában azt, hogy

elkerülhetetlen, elháríthatatlan volt, vagy pedig elkerülhető. A szerződésszegéshez vezető körülmény akkor elkerülhetetlen, illetve a kár akkor elháríthatatlan, ha az a fél által nem volt befolyásolható, amire nem képes hatást gyakorolni. A megadott szempont tehát a konjunktív mentesítő körülmények másik fordulatához tartozik. A megkülönböztetés azért lényeges, mert csak az ellenőrzési körön kívüli körülmény mentesít a felelősség alól, ha „elkerülhetetlen, elháríthatatlan” volt, ugyanakkor nem mentesül a károkozó, ha az ellenőrzési körön belüli körülmény volt elkerülhetetlen és pedig akkor sem, ha arra a kötelezettnek nem volt befolyása, nem volt képes hatást gyakorolni rá. A munkaerőhiány kapcsán és a késedelem kimentése körében külön is hivatkozott a felperes arra, hogy a kivitelezés során vele szerződéses viszonyban álló vállalkozók szerződésszegéseket követtek el, amelyek miatt volt szükséges más vállalkozókat keresni. A felperes vállalkozóinak szerződésszegése azonban nem jelent ellenőrzési körön kívül eső körülményt. Egyrészt ugyanis ilyen körülményként ezt a felek közötti adásvételi szerződések 22. pontja külön nem nevesíti, és az nem érthető a munkaerőhiány fogalmába, ilyen kiterjesztően a szerződés nem értelmezhető. Másrészt a felperes az általa a teljesítéséhez igénybe vett közreműködőért úgy felel, mintha maga járt volna el, így a felperes által igénybe vett vállalkozó tevékenysége a felperes ellenőrzési körébe tartozónak minősül. Mentésüléséhez ezért nem elegendő a vállalkozójának szerződésszegő magatartására hivatkozni, azt is állítania és bizonyítania kell, hogy a teljesítéséhez igénybe vett vállalkozó sem tartozik felelősséggel a szerződésszegésért ¹⁰⁰

A kimentés második feltétele az új Ptk. szerint, hogy a szerződésszegő fél számára a saját ellenőrzési körén kívül felmerülő körülmény ne legyen előre látható. Ebből következően nem ad alkalmat a kárfelelősség alóli mentesülésre a fél ellenőrzési körén kívül felmerülő teljesítési akadály sem, ha azzal (például a közlekedési útvonal lezárásával vagy az állami export- vagy importtilalommal) a kötelezettséget vállaló félnek a szerződéskötéskor objektíve, azaz a szerződésszegő fél helyzetében lévő személy mércéjével mérve, számolnia kellett. Az előreláthatóságot tehát nem az adott szerződést megszegő személyre vonatkoztatva, hanem az ő helyzetében lévő személy objektív mércéjével mérve kell vizsgálni. A szerződésszegés alól mentesüléshez szükséges előreláthatóság a szerződés szerű teljesítést akadályozó körülményre, vagyis a szerződésszegésre és nem a kárkövetkezményekre vonatkozik, másként értelmezendő tehát, mint a Ptk. 6:143. § (2) bekezdése szerint előreláthatóság. A „referencia-

¹⁰⁰ BDT2022. 4541. számon közzétett Szegedi Ítéletábra Pf.III.20.361/2021/4. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A22H4541.BDT/ts/20220528/> 2022. 11. 13.

időpont” a szerződéskötés időpontja, vagyis a kötelezettség vállalásának időpontja. Ekkor kell ugyanis a kötelezettnek felmérnie azt, hogy képes-e szerződésszerű teljesítésre.¹⁰¹

Harmadik konjunktív feltétele a kimentésnek, hogy nem volt elvárható, hogy a szerződésszegő fél a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülményt elkerülje, vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa. Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy az elvárhatóság követelménye csak a kimentés e harmadik feltételének vizsgálatánál játszik szerepet, amikor is a szerződést megszegő félnek sikerült azt bizonyítania, hogy a teljesítés akadálya az ellenőrzési körén kívül merült fel, és azt is, hogy az akadály a kötelezettség vállalásakor nem volt előre látható. Az elvárhatóság követelménye a szerződésszegésre vezető körülmény elkerülése és elhárítása szempontjából a kötelezettől a szerződésszerű teljesítés érdekében elvárt erőfeszítés végső határát jelöli ki. Rendszerint akkor teljesül ez a kimentési feltétel, ha a teljesítési akadály kárkövetkezménye a kötelezett által nem volt befolyásolható. A szerződésszegő félnek mind a fenyegető kár elkerülésére, mind pedig a kár elhárítására egyaránt törekednie kell. A törvény elvárja tehát a kötelezett tevőleges kármegelőző és kárelhárító magatartását. Míg az akadály előreláthatóságának „referencia-időpontja” a szerződéskötés időpontja, addig ez a harmadik feltétel - értelemszerűen - a szerződésszegés időpontjában vizsgálendő. Az új Ptk. a bizonyítási terhet mindhárom kimentési feltétel tekintetében a szerződésszegő fél vállára helyezi.”¹⁰²

Az új Ptk. Tanácsadó Testülete szerint a szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülésnek a Ptk. 6:142. §-ában meghatározott szabályai a felelősséget a felróhatósághoz képest szigorúbb szintre emelik. A szerződésszegésért való felelősség a szerződés megszegésének a következménye. A felelősség vizsgálatát ezért megelőzi a szerződésszegés megállapítása. A kötelezett a szerződést akkor szegi meg, ha a szerződés alapján őt terhelő kötelezettség szerződésszerű teljesítése bármely okból elmarad, Abban az esetben, ha a szerződés alapján a kötelezettet a gondos eljárás kötelezettsége terheli, a szerződést akkor szegi meg, ha a tevékenysége az elvárt gondosság mércéjének nem felel meg. Jellemzően ilyen kötelezettség terheli a megbízottat a megbízási szerződés alapján. Megbízási jellegű jogviszonyok esetén abban az esetben, ha a kötelezett (megbízott) tevékenysége a szerződés alapján megkövetelt gondos eljárás követelményének megfelelt, szerződésszegést nem követett el, ezért a szerződésszegésért való felelősség alapvető feltétele sem valósul meg. Így nem kerülhet sor a

¹⁰¹ Vékás Lajos: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁰² Vékás Lajos: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online kiadás)

szerződésszegésért való felelősség alóli kimentés feltételeinek vizsgálatára sem. Abban az esetben, ha a kötelezett (megbízott) tevékenysége a szerződés alapján elvárt gondosság mércéjének nem felelt meg, a szerződést megszegte és a szerződésszegésért való felelősség feltételeinek vizsgálatára, köztük a szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülés feltételeinek a vizsgálatára kerül sor.¹⁰³

VI.1. Az előreláthatóság, mint a kártérítés mértéke korlátozásának eszköze

A Ptk. 6:143. §-a szerint kártérítés címén meg kell téríteni a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárt. A szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonaiban keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár, mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt. Szándékos szerződésszegés esetén a jogosult teljes kárát meg kell téríteni.¹⁰⁴

Az új Ptk. a szerződésszegési kártérítés körében is a teljes kártérítés elvéből indul ki. E szerint a megtérítendő kár elvben mind a szolgáltatásban keletkezett kárt („tapadó kárt”), mind a jogosult egyéb vagyonaiban bekövetkezett kárt (következménykárt), mind pedig a jogosult elmaradt hasznát magában foglalja. Az előreláthatósági klauzula bevezetésével ugyanakkor korlátok közé szorítja az új Ptk. a megítélhető következménykárokat és az elmaradt jövedelmet (lucrum cessans). A szerződésszegés következtében ténylegesen felmerülő kárral, azaz a szerződésszegés következményeinek elhárításához szükséges indokolt költségeivel, a fedezeti vétel vagy eladás kárkövetkezményeivel, hibás teljesítés esetén a szolgáltatás hibájában álló kárral stb. - mint lehetséges kárral - a szerződésszegő félnek mindig számolnia kell. Ebben a körben az előreláthatósági klauzula nem jut tehát szerephez.¹⁰⁵

A következménykárok és az elmaradt haszon tekintetében a bírói gyakorlat eddig is állított fel korlátokat, és tett kivételeket a teljes kártérítés elve alól. Ehhez különböző módszereket alkalmaztak. Néha a bizonyítottság hiányával indokolták a jogosult által érvényesített kárigény részleges elutasítását, máskor az okozati összefüggés hiányát hozták fel döntésük indokaként. A kártérítés mértékének korlátozásaként különösen gyakran szerepel az oksági kapcsolat megszakadása. Mivel a kárkövetkezmények láncolata elvileg végtelen, a bíróság - a teljes kártérítés elvének fenntartása mellett - az okozati lánc elvágásával szoríthatja keretek közé a

¹⁰³ Új Ptk. Tanácsadó Testület <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/000V0020.PTT/ts/20220801/> 2022. 10. 15.

¹⁰⁴ Ptk. 6:143. § (1)-(3) bekezdések

¹⁰⁵ Az új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

ténylegesen megtérítendő kárt. Az okozatosság határainak megvonásával történő felelősségmérés elsősorban az ún. adekvát okozatosság elvének alkalmazásával történik. A bírói ítéletek nem ritkán egyéb módon (például a károkozó magatartás és a kár közötti okozati összefüggés „laza” voltára, távolságára, nem „döntő” vagy nem lényeges jellegére stb. hivatkozással) szakítják meg az okozati összefüggést a szerződésszegés és a következménykárok, illetve az elmarad haszon között.¹⁰⁶ Az új Ptk-ban alkalmazott előreláthatósági klauzula ösztönzi a szerződő felet arra, hogy a szerződéskötéskor szükség szerint tájékoztassa a másik felet egy esetleges szerződésszegés várható kárkövetkezményeiről, különösen az elmaradt haszon és a lehetséges következménykárok nagyságáról. Ha ugyanis az általa előre látott, de a másik fél által nem ismert kockázatról nem ad tájékoztatást, a bekövetkező kárt neki kell viselnie.¹⁰⁷ Az előreláthatóság fő célja a szokatlan, előre nem látható, és ezért előre nem is kalkulálható károk kizárása. Az adott szerződés szokásos következményeit lényegesen meghaladó károk kockázatát általában csakis a szerződő partner információja vagy tájékoztatása alapján ismerheti meg a másik fél. A kockázatok ismeretében hozható megalapozott döntés a szerződés megkötéséről és annak feltételeiről: az ellenszolgáltatásról, az esetleges felelősségkorlátozásról, illetve biztosítási szerződés kötéséről stb. Az előreláthatósági klauzula rugalmas eszköz a bíróság kezében a szerződésszegés következményeinek felek közötti megosztásához, és jobban illik a szerződési jogi szemlélethez, a piaci megfontolásokhoz, az üzleti gondolkodásmódhoz.¹⁰⁸

Az előreláthatósági klauzula alkalmazása azt jelenti, hogy a következménykárok és az elmaradt haszon megtérítendő összege nem lehet magasabb annál a veszteségnél, amelyet a szerződésszegő fél a szerződéskötéskor előre látott, vagy amelyet előre láthatott volna a tények és körülmények alapján, amikről, mint a szerződés megszegésének lehetséges következményeiről a szerződés megkötésekor tudott vagy tudnia kellett.¹⁰⁹

A megtérítendő kár meghatározásánál alkalmazott előreláthatóság nem azonos a kárfelelősség alóli kimentés egyik feltételeként meghatározott előreláthatósággal. A megtérítendő kár meghatározásánál alkalmazott előreláthatóság követelménye kizárólag a szerződő partnernél esetlegesen bekövetkező kárra és annak nagyságrendjére vonatkozik. Nem fogja tehát át magát a szerződésszegést vagy annak lehetőségét és a felelősség további előfeltételeit: az okozati

¹⁰⁶ Az új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁰⁷ Az új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁰⁸ Az új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁰⁹ Az új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

összefüggést és a kimentés három elemét. A kárfelelősség alóli kimentés egyik feltételként alkalmazott előreláthatóság és a megtérítendő kár mértékét behatároló előreláthatóság tehát két különböző dologra vonatkozik: az előbbi a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülményre, az utóbbi a szerződésszegés által a jogosult jövedelem-kiesésére és esetleges következménykárait. Az új Ptk. az előreláthatóság fogalmát itt is ugyanúgy objektív értelemben használja, mint a kimentéssel kapcsolatban. E szerint az előreláthatósági követelményt nem a konkrét szerződésszegőre, hanem egy hasonló helyzetben lévő személyre vonatkoztatva kell érteni.¹¹⁰ Vékás Lajos szerint a szerződést megszegő fél felelőssége ezért nemcsak az általa ténylegesen előre látott károokra terjed ki, hanem mindarra, amit egy, az ő helyében ésszerűen és gondosan eljáró személy előre látott volna.¹¹¹ Hasonlóképpen foglal állást Fuglinszky Ádám¹¹² és Csöndes Mónika is.¹¹³

Ide tartozik mindaz, amit a jogosult a szerződéskötést megelőzően a szerződéssel kapcsolatban a kötelezett tudomására hozott, különösen a szerződéshez fűződő elvárásai, az áru vagy más szolgáltatás felhasználási módja és célja, egy speciális üzleti helyzet stb. Mindebből következik, hogy az adott üzletágban szokásosnak tekinthető kárkövetkezményeket a szerződésszegő félnek mindig meg kell térítenie. A konkrét szerződés szokatlan kockázatát viszont a szerződést megszegő félnek csak akkor kell viselnie, ha az adott kockázatot a szerződéskötés időpontjában ténylegesen ismerte, előre látta. Az előreláthatóság követelménye nem megy el odáig, hogy a szerződő félnek a várható kockázatot részleteiben, a kárkövetkezmények összecsomósítására kiterjedően ismernie kelljen. Elegendő, de egyben szükséges is viszont, hogy a fél felismerhette: egy esetleges szerződésszegése milyen jellegű és milyen nagyságrendű kárt idézne elő.¹¹⁴

¹¹⁰ Vékás Lajos: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár online kiadás)

¹¹¹ Vékás Lajos: Előreláthatósági klauzula szerződésszegésből eredő kártérítési igényeknél = Magyar Jog, 2002/9.

<https://szakcikadatbazis.hu/doc/2916863> 2023. 09. 20.

¹¹² Fuglinszky Ádám: Az előreláthatósági klauzula egyes kérdései, avagy kinek, mikor és mit kell előrelátnia = Magyar Jog, 2011/7, 416. o.

https://fuglinszky.com/wp-content/uploads/2017/01/Magyar_Jog_2011_El%C5%91rel%C3%A1that%C3%B3s%C3%A1g.pdf 2023.09.20.

¹¹³ Csöndes Mónika: Az előreláthatósági szabály mint a szerződésszegéssel okozott károk megtérítésének korlátja- hatékony és/vagy igazságos?, Pázmány Law Working Papers, 2012/24, 22. o.

<http://plwp.eu/docs/wp/2012/2012-24-Csondes.pdf> 2023.09.17.

¹¹⁴ Vékás Lajos: A szerződésszegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár online kiadás)

A Fővárosi Törvényszék a P.205.530/2015/40. számú ítéletében megállapította az alperes étterem felelősségét, amiért a felperesek az alperesnél elfogyasztott ételtől Hepatitis-A vírussal fertőződtek meg, és akik emiatt – többek között- elmaradt munkabér megtérítése iránt indítottak keresetet. Az előreláthatóság kapcsán utalt arra, hogy alperes szerződésszegő magatartása az volt, hogy olyan ételt szolgáltatott, amelynek elfogyasztása következtében a felperesek Hepatitis A vírussal fertőződtek. Egy étterem működtetőjének ellenőrzési körébe tartozik a jogszabályoknak megfelelő higiénés viszonyok biztosítása, és értelemszerűen előre látható, hogy amennyiben nem biztosítják a megfelelő higiénét, annak fertőzéses megbetegedés lehet a következménye. Nem kétséges továbbá, hogy egy étterem üzemeltetőjétől elvárható, hogy a felhasználásra kerülő élelmiszereket megfelelően tiszta körülmények között tárolja, és a közegészségügyi szabályok betartásával készítse el az étlapon szereplő ételeket, elkerülve ilyen módon a fertőzéseket. Megállapította továbbá, a felperesek vagyoni kára tekintetében, hogy azok bekövetkezése a szerződés megkötésekor a szerződésszegés lehetséges következményeként előre látható volt. „Mindenkinek, aki éttermet üzemeltet, számíthatnia kell arra, hogy ha nem tartja be a közegészségügyi előírásokat, annak az lehet a következménye, hogy a szerződő fél a szolgáltatás hibája következtében megbetegedik. Azzal is számolnia kell, hogy betegség esetén munkabérkiesés keletkezhet a betegállomány időtartamára, közlekedési többletköltség merülhet fel az orvosi kezelésekkal kapcsolatban, gyógyszerköltség keletkezhet, illetve a hétköznapi élet részeként folytatott sporttevékenység akadályozottsága következtében is felmerülhet vagyoni kár.”¹¹⁵

A Fővárosi Ítéletábla a Gf. 40.195/2017/4. számú határozatában ugyancsak kifejtette, hogy az adott esetben az alperes önmagában az áru jellegéből, a szállítás módjából előre láthatta, illetve felismerhette, hogy ha a korábbi vashulladék szállítását követően a fuvarszekőzt nem takarítja ki kellő gondossággal, akkor az árunak a fuvarszekőzről más árura történő billentése ez utóbbi áru sérülését okozhatja.¹¹⁶

Az új Ptk. szerint a károsultat terheli a bizonyítási kötelezettség arra vonatkozóan, hogy a szerződést megszegő fél a szerződésszegés kárkövetkezményeit mennyiben látta előre, illetve kellett, hogy előre lássa. Mivel a megtérítendő kár (és azon belül annak mértéke) a szerződésszegő fél felelősségének egyik alapvető előfeltétele, bizonyítása a károsult szerződő

¹¹⁵ Fővárosi Törvényszék P.25.530/2015/40. számú határozata
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 11. 13.

¹¹⁶ Fővárosi Ítéletábla Gf.40.195/2017/4. számú határozata
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 11. 13.

fél terhére esik. Az előreláthatósági klauzula céljának megvalósulása is ezt a megoldást kívánja meg. Annak érdekében ugyanis, hogy a későbbi szerződészegő fél a szerződés megkötésekor megalapozottan és tudatosan tudjon a kockázatvállalás ügyében állást foglalni, mindenképp a későbbi károsultnak kell őt megfelelő ténybeli (ismeretbeli) helyzetbe hoznia. Neki kell megfelelő tájékoztatás formájában gondoskodnia arról, hogy szerződő partnere a várható károk kockázatának minél pontosabb ismeretében tudjon dönteni a kockázat vállalásáról, a kockázatvállalás áráról, esetleg a kockázatnak biztosítással történő kivédéséről.¹¹⁷

Ezt erősítette meg a Kúria is a BH2021. 258. számon közzétett eseti döntésében is, mikor kimondta, hogy következménykárral összefüggő kártérítési igény érvényesítésekor a sérelmet szenvedett jogosultat terheli annak bizonyítása, hogy a kár, mint a szerződészegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt. Az indokolásban kifejtésre került, hogy a felperes az általa tervezett további telekvásárlásokról, összevonásokról, és az így kialakítandó újabb ingatlanon tervezett beruházásról a szerződés megkötésekor bizonyítottan nem tájékoztatta az alperest, ekként az sem volt előre látható, hogy egy ily módon, a jövőben létrejövő új ingatlanon tervezett beruházást bármilyen módon, formában és mértékben hátrányosan befolyásolhat (potenciálisan, azaz a lehetőség szintjén) a vezeték léte, és szükséges annak költséggel járó áthelyezése. Enélkül viszont - ezért a kártípusért - az alperest nem terhelheti kártérítési felelősség.¹¹⁸

Azt a felet, aki a szerződést szándékosan szegi meg (például másnak adja el a leszerződött árut, vagy jogos indok nélkül megtagadja a szerződés teljesítését), a törvény nem védi az előreláthatósági klauzulával, neki a jogosult teljes kárát meg kell térítenie.”¹¹⁹

V.2. Összegzés

Mint látható tehát, az új Ptk. jelentősen átalakította a magyar magánjogi felelősség rendszerét. A szerződészegéssel okozott károkért való felelősséget elszakította a felrúthatóságtól, és a veszélyes üzemi felelősséghez hasonló, gyakorlatilag objektivizált felelősségi rezsímet vezetett be, ahol a szerződést megszegő fél csupán nagyon kis körben tudja kimenteni a szerződészegését. Ezzel párhuzamosan – gyakorlatilag ezt ellensúlyozandó – ugyanakkor a

¹¹⁷ Vékás Lajos: A szerződészegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online kiadás)

¹¹⁸ BH2021. 258. számon közzétett Kúria Pfv. V. 20.077/2021/12. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A21H0258.PK/ts/20220528/> 2022. 11. 13.

¹¹⁹ Vékás Lajos: A szerződészegés általános szabályai, In: Az új Ptk. Nagykommentárja (Complex Jogtár, online kiadás)

megtérítendő károk mértékét az előreláthatósági klauzula segítségével észszerű, előrelátható korlátok közé szorítja, ezzel egyensúlyi helyzetet teremtve a felek érdekei között. A kontrakutális felelősség elszakítása a felróhatósági elvtől álláspontom szerint indokolt és helyes lépés volt, hiszen egy szerződéses kötelezettség teljesítése vagy nem teljesítése nem lehet a fél igyekezetétől függő. Kritikaként fogalmazható meg ugyanakkor előreláthatósági klauzulával kapcsolatban, hogy tartós jogviszonyok esetében nehézséget okoz az alkalmazása. Ez különösen a vezető tisztség viselők felelőssége vonatkozásában izgalmas kérdés, amire dolgozatomban későbbi fejezetemben megpróbálok választ is adni.

VII. A deliktuális kártérítési felelősség megítélése a Common Law bírósági gyakorlatában

VII.1. Donoghue v. Stevenson

Az 1932-es Donoghue v. Stevenson- ügy ugyancsak egy igazi mérföldkő a jogfejlődésben. A tényállás szerint Mrs. Donoghue egy barátnőjével gyömbérsörrel locsolt fagyit fogyasztott egy edinburghi kávézóban. A kávéház tulajdonosa az eredeti, sötét üvegből öntötte rá a sört a fagyialtra. Mrs. Donoghue barátnője kiöntötte az üvegből a maradék gyömbérsört, amikor is az üvegből a sörrrel együtt egy oszlófélben lévő csiga is kifolyt. Mrs. Donoghue a látványtól és a sörtől megbetegedett. A Lordok Háza helyt adott a keresetének a sört gyártó és palackozó Stevenson vállalattal szemben, annak ellenére, hogy köztük nem volt szerződéses jogviszony.¹²⁰

Az eljáró bírók közül Lord Atkin szerint ez az ügy volt az addigi legfontosabb ügy a Lordok Háza előtt és megalapozta az ún. szomszéd-doktrínát amikor is kimondta, hogy az a szabály, hogy szeresd felebarátodat, a törvényben azt jelenti, hogy nem szabad bántanod felebarátodat; és a jogász arra a kérdésére, hogy ki a felebarátom, korlátozott választ kap. Meg kell tennünk az ésszerű gondosságot, hogy elkerüljük azokat a cselekedeteket vagy mulasztásokat, amelyekről ésszerűen előre látható, hogy alkalmasak arra, hogy megkárosítsák a szomszédot. Ki tehát a jog szerint a szomszédunk? A válasz a következő: azok a személyek, akiket a cselekedetünk olyan szorosan és közvetlenül érint, hogy ésszerűen úgy kell tekintenünk rájuk, mint érintettekre, amikor a kérdéses cselekedetekre vagy mulasztásokra összpontosítunk.¹²¹

¹²⁰ Kecskés László: Polgári jogi fejlődés az angol és a skót jogban. Budapest, Hvg-Orac Lap És Könyvkiadó Kft. 2012. 237. o.

¹²¹ Az eredeti szövegben: The rule that you are to love your neighbour becomes in law, you must not injure your neighbour; and the lawyer's question, Who is my neighbour? receives a restricted reply. You must take reasonable care to avoid acts or omissions which you can reasonably foresee would be likely to injure your neighbour. Who, then, in law is my neighbour? The answer seems to be — persons who are so closely and directly affected by my

Kimondásra került továbbá, hogy amikor egy személy árut szolgáltat abból a célból, hogy azt egy másik személy használja, olyan körülmények között, hogy minden józan ésszel gondolkodó ember azonnal felismeri, hogy ha nem alkalmazza a szokásos gondosságot és szakértelmet a szolgáltatott dolog állapotát vagy a szolgáltatás módját illetően, akkor fennáll annak a személynek vagy vagyonnak a sérülése, akinek a használatára a dolgot szolgáltatják, és aki azt használni fogja, akkor kötelessége a szokásos gondosság és szakértelem alkalmazása az ilyen dolog állapotát vagy a szolgáltatás módját illetően. Az ilyen szokásos gondosság vagy szakértelem elmulasztásáért pedig, ha a kár bekövetkezik, felelősséggel tartozik.¹²²

Az ítéletben az előreláthatóság vonatkozásában is fontos tétel került megállapításra: Eszerint a felelősség csak akkor merülhet fel, ha egy ésszerűen gondolkodó ember előre látta volna és elkerülhette volna a cselekménye vagy mulasztása következményeit. A jelen esetben az alperes, amikor a gyömbérsört gyártotta, tudatában volt (kellett lennie) annak, hogy azt a közösség tagjai fogják fogyasztani. Az ítélet szerint nem mondható, hogy ésszerű emberként nem lehetett volna elvárni tőle, hogy előre lássa, hogy ha gondatlanul végzi az előállítási folyamatot, akkor megkárosíthatja azokat, akiktől azt várta és kívánta, hogy fogyasszák el a gyömbérsörét. Az így felmerülő károkozás lehetősége nem tűnik olyan távolinak, hogy az felmentené őt az előrelátás alól.¹²³

Az ítélet jelentősége, hogy formálisan megalapította az önálló tort of negligence-t, az általános gondossági kötelezettség fennállását deklarálta mások károsításának elkerülésére, és

act that I ought reasonably to have them in contemplation as being so affected when I am directing my mind to the acts or omissions which are called in question. *Donoghue v Stevenson* 1932 SC (HL) 31, [1932] AC 562, [1931] UKHL 3, [1932] UKHL 100
[https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1932/100.html&query=\(Donoghue\)+AND+\(v\)+AND+\(Stevenson\)](https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1932/100.html&query=(Donoghue)+AND+(v)+AND+(Stevenson))
2022. 11. 12.

¹²² Az eredeti szövegben: Whenever one person supplies goods for the purpose of their being used by another person under such circumstances that everyone of ordinary sense would, if he thought, recognize at once that, unless he used ordinary care and skill with regard to the condition of the thing supplied or the mode of supplying it, there will be danger of injury to the person or property of him for whose use the thing is supplied, and who is to use it, a duty arises to use ordinary care and skill as to the condition or manner of supplying such thing. And for a neglect of such ordinary care or skill whereby injury happens a legal liability arises to be enforced by an action for negligence. *Donoghue v Stevenson* 1932 SC (HL) 31, [1932] AC 562, [1931] UKHL 3, [1932] UKHL 100

¹²³ Az eredeti szövegben: It is sometimes said that liability can only arise where a reasonable man would have foreseen and could have avoided the consequences of his act or omission. In the present case the respondent, when he manufactured his ginger-beer, had directly in contemplation that it would be consumed by members of the public. Can it be said that he could not be expected as a reasonable man to foresee that if he conducted his process of manufacture carelessly he might injure those whom he expected and desired to consume his ginger-beer? The possibility of injury so arising seems to me in no sense so remote as to excuse him from foreseeing it. *Donoghue v Stevenson* 1932 SC (HL) 31, [1932] AC 562, [1931] UKHL 3, [1932] UKHL 100

kiindulópontja lett termelői felelősség jogintézményének. Kimondásra került az az általános kötelezettség, aminek megsértése minden negligens károkozásért való helytállás alapja, a general duty gyakorlati határaival együtt. Az ítéletben tehát egyszerre volt jelen egy általános felelősségalapító és felelősségkorlátozó formula is, így egyszerre töltötte be a felelősségi generálklauzula és a beszámítási elmélet funkcióját. Az ítélet azonban rengeteg kritikát kapott mind az előreláthatóság, mint a felelősségalapítás korlátozása tárgyában, mind pedig a „szomszéd-doktrína” tárgyában.¹²⁴ Ennek ellenére Lord Reed szerint a XX. század egyik legjelentősebb ügye, illetve döntése volt, mert lefektette a modern deliktuális kártérítési jog alapjait.

VII.2. Re-Polemis ügy

A Re-Polemis ügy tényállása szerint az alperes alkalmazottai éppen rakományt rakodtak egy hajó rakodótérbe, amikor gondatlanságból elejtettek egy nagyméretű deszkát. A fa esés közben nekicsapódott valami másnak, ami szikrát hozott létre, amely begyújtotta a környező benzingőzt, ami végül a hajó jelentős pusztulásához vezetett. Első fokon (választottbírósi eljárás) úgy ítélték meg, hogy az eredmény ésszerűen nem volt előrelátható az alperes által, emiatt az alperes nem felelős a bekövetkezett károkért. Az ügyben az volt a kérdés, hogy felelősségre vonható-e az alperes olyan események kimeneteléért, amelyeket teljes mértékben az ő (vagy megbízottjai) cselekményei okoztak, de amelyeket sem az érintett fél, sem bármely más fél ésszerűen nem láthatott előre. A fellebbviteli bíróság azonban az ok-okozati összefüggés és a felelősség megítélése tekintetében szigorú felelősségi megközelítést alkalmazott, és ezt követően megállapította, hogy az alperes felelős a gondatlan magatartásából eredő valamennyi következményért. Azt a tényt, hogy e következmények mértéke nem volt sem szubjektíven értékelhető, sem objektíven előrelátható, irrelevánsnak ítélte.¹²⁵ Az ítélet szerint a károkozás ésszerű előre látásának megléte vagy hiánya határozza meg a cselekmény gondatlan vagy véltlen jogi minőségét. Ha a cselekményt ily módon gondatlannak minősítik, akkor az a kérdés, hogy bizonyos károk megtéríthetők-e, csak attól a választól függ, hogy azok a cselekmény közvetlen következményei-e. A Re-Polemis ügyben a bíróság szerint egyértelmű volt, hogy a deszka lezuhanását okozó cselekmény jogilag gondatlan volt, mivel ésszerűen

¹²⁴ Kecskés, 2012, 238-239. o.

¹²⁵ Legal Case Summary: Re Polemis and Furness, Withy & Co Ltd [1921] 3 KB 560
<https://www.lawteacher.net/cases/re-polemis-and-furness-withy.php> 2022. 11. 12.

lehetett számítani (előre lehetett látni) a hajó bizonyos mértékű károsodására.¹²⁶ Az ítéletben kialakított közvetlen ok teszt inkább kritikákban részesült. E szerint nem ad konkrét segítséget a bírónak, és így kiszámíthatatlanná teszi a döntéseket, a ténybeli és jogi okozatosságot pedig összemossa. Egyetlen erényeként a rugalmassága került említésre.¹²⁷

VII.3. *The Wagon Mound (No. 1.)* – ügy

A *The Wagon Mound*- ügy tényállása szerint az alperes egy olyan hajó bérlője volt, amely a sydneyi kikötőben olajat szállított. Az alperes munkásainak gondatlansága miatt nagy mennyiségű olaj került a kikötőbe, és a rakpart alá, ahol a munkások oxigénacetilén hegesztőberendezést használtak. A rakpart alatti olajban egy törmelékdarabon pamuthulladék úszott, amelyet a fenti rakpartról lezúduló olvadt fém meggyújtott. Ez pedig meggyújtotta a vízben úszó olajat, és a tűz kárt okozott magában a rakpartban. Ebben az ügyben az volt a kérdés, hogy a felperes rakpartját elpusztító tűz az alperes gondatlanságának előrelátható következménye volt-e. Ebben az ítéletben a bíróság nem tartotta fenn a *Re-Polemisen* alkalmazott közvetlen okozatossági tesztet. Az ítélet szerint ugyanis ha valamilyen korlátot kell szabni azoknak a következményeknek, amelyekért a gondatlan cselekvő felelősségre vonható - és valamilyen korlátnak lennie kell -, akkor miért kell elvetni azt a tesztet (az ésszerű előreláthatóság), amely - mivel az alapján ítélik meg, amit az ésszerű embernek előre kellett volna látnia - megfelel az emberiség közös lelkiismeretének, és miért egy olyan tesztet (a "közvetlen" következmény) kell helyette alkalmazni, amely nem vezet máshová, mint az okozatiság véget nem érő és megoldhatatlan problémáihoz.¹²⁸ Az ítéletben elsősorban attól a

¹²⁶ Az eredeti szövegben: The presence or absence of reasonable anticipation of damage determines the legal quality of the act as negligent or innocent. If it be thus determined to be negligent, then the question whether particular damages are recoverable depends only on the answer to the question whether they are the direct consequence of the act.' ... 'In the present case it is clear that the act causing the plank to fall was in law a negligent act, because some damage to the ship might reasonably be anticipated. If this is so then the appellants are liable for the actual loss, that being on the findings of the arbitrators the direct result of the falling board. *Re Polemis*, [1931] 4(2) Cambridge Law Journal 125 [https://www.trans-lex.org/290025/_re-polemisen-\[1931\]-4-cambridge-law-journal-125/](https://www.trans-lex.org/290025/_re-polemisen-[1931]-4-cambridge-law-journal-125/) 2022. 11. 12.

¹²⁷ Fuglinszky Ádám: A polgári jogi felelősség útjai vegyes jogrendszerben Québec, Kanada. Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 2010, 291. o.

¹²⁸ Az eredeti szövegben: some limitation must be imposed upon the consequences for which the negligent actor is to be held responsible — and all are agreed that some limitation there must be — why should that test (reasonable foreseeability) be rejected which, since he is judged by what the reasonable man ought to foresee, corresponds with the common conscience of mankind, and a test (the “direct” consequence) be substituted which leads to no-where but the never-ending and insoluble problems of causation.

Overseas Tankship (UK) Ltd v Morts Dock & Engineering Company Ltd [1961] UKPC 2 (18 January 1961) [1961] 2 WLR 126, [1961] 1 Lloyd's Rep 1, 100 ALR2d 928, [1961] 1 All ER 404, 1961 AMC 962, [1961] UKPC 2, [1961] AC 388 https://www.bailii.org/uk/cases/UKPC/1961/1961_2.html 2022. 11. 12.

tételtől igyekeztek elmozdulni, hogy az előre (nem) láthatóság irreleváns, ha a kár "közvetlen". Ennek során a bírák elkerülhetetlenül ragaszkodtak ahhoz, hogy a felelősség megállapításánál a lényeges tényező az, hogy a kár olyan jellegű-e, amelyet az ésszerű embernek előre kellett volna látnia. Ez összhangban van azzal az általános nézettel, amely Lord Atkin szerint: a gondatlanságért való felelősség, akár így nevezzük, akár úgy kezeljük, mint más rendszerekben a "culpa" egy fajtáját, kétségtelenül azon az általános közérzeten alapul, hogy erkölcsileg helytelenül jár el, amiért az elkövetőnek fizetnie kell. Ezen elvtől való eltérés, ha a felelősséget kizárólag attól teszik függővé, hogy a kár a megelőző cselekmény "közvetlen" vagy "természetes" következménye. A bírák feltették a kérdést: Ki ismeri vagy ismerheti a természet összes folyamatát? De ha helytelennek vesszük, hogy egy embert azért kellene felelősségre vonni az ésszerű ember által előre nem látható kárért, mert az "közvetlen" vagy "természetes" volt, ugyanígy helytelen lenne, ha megmenekülne a felelősség alól, bármilyen "közvetett" is legyen a kár, ha előre látta vagy ésszerűen előre láthatta azokat a közbeeső eseményeket, amelyek a kár bekövetkezéséhez vezettek. Így az előreláthatóság lesz a határos teszt. Ennek az elvnek az újbóli megerősítésével úgy vélték, hogy nem térnek el, hanem követik és továbbfejlesztik a gondatlanságra vonatkozó jogot.¹²⁹ A bíróság végül megállapította, hogy a felperes tulajdonát ért kár, bár az alperes gondatlanságának közvetlen következménye volt, előre nem látható következmény volt, és az alperes kártérítési felelőssége nem áll fenn. Mint látható tehát az ítékezés itt már elmozdul a közvetlen okozatosságtól („direct remoteness”) az ésszerűen előreláthatóság („reasonably foreseeable”) felé.

VII.4. Wells v. Sainsbury & Hannigan Ltd.- ügy

Az Új-Zélandi Fellebbvitel Bíróság ebben a fenti ügyben „tovább gondolta” az előreláthatóságot. A tényállás szerint Wells és egy Carey nevű munkástársa mindketten a ugyanabban a gyárban dolgoztak. Carey egy sűrített levegős tömlőt kezelt, amelyet

¹²⁹ Az eredeti szövegben: They have been concerned primarily to displace the proposition that unforeseeability is irrelevant if damage is "direct." In doing so they have inevitably insisted that the essential factor in determining liability is whether the damage is of such a kind as the reasonable man should have foreseen. This accords with the general view thus stated by Lord Atkin in *Donoghue v. Stevenson* : "The liability for negligence, whether you style it such or treat it as in other systems as a species of 'culpa,' is no doubt based upon a general public sentiment of moral wrongdoing for which the offender must pay." It is a departure from this sovereign principle if liability is made to depend solely on the damage being the "direct" or "natural" consequence of the precedent act. Who knows or can be assumed to know all the processes of nature? But if it would be wrong that a man should be held liable for damage unpredictable by a reasonable man because it was "direct" or "natural," equally it would be wrong that he should escape liability, however "indirect" the damage, if he foresaw or could reasonably foresee the intervening events which led to its being done: Thus foreseeability becomes the effective test. In reasserting this principle their Lordships conceive that they do not depart from, but follow and develop, the law of negligence as laid down by Baron Alderson.

Overseas Tankship (UK) Ltd v Morts Dock & Engineering Company Ltd [1961] UKPC 2 (18 January 1961)

gépjárművek karosszériafelületeinek tisztítására használtak. Egy teherautó elejét, amelyet tisztított, megkerülte, és odament egy olyan helyre, ahol Wells és néhány más alkalmazott beszélgetett. A bizonyítékok ellentmondásosak voltak arról, hogy pontosan mi történt ekkor, de néhány másodperccel később a légtömlő közel került Wellshez, és egy légáramlat miatt körülbelül 80 vagy 90 font/négyzetcentiméteres nyomással feljutott Wells végbelébe és a beleibe, súlyos sérüléseket okozva neki. Wells kártérítést követelt a munkáltatótól, mint aki közvetett felelősséggel tartozik alkalmazottja, Carey gondatlanságáért. A tárgyaláson az esküdtszék megállapította, hogy Carey gondatlan volt, és hogy a gondatlanság a munkaviszonya során történt. A Fellebbviteli Bíróság is megállapította, hogy a károkozó munkavállaló teljes kártérítéssel tartozik.¹³⁰ A bíróság szerint ebben az ügyben a kereset alapjául szolgáló kár más jellegű volt, mint amit a Wagon Mound (No. 1.) ügyben ésszerűen előre láthattak. Arra is utaltak, hogy a Wagon Mound ügyben semmi olyan nem hangzott el, ami azt a nézetet igazolná, hogy az előreláthatóság tesztje megköveteli, hogy a történet minden részletének előre láthatónak kell lennie. Elegendő, ha a károkozónak ésszerűen előre kellett volna látnia azt a fajta kárt, amely ténylegesen bekövetkezett.¹³¹ A bíróság azon az alapon, hogy a munkatársnak, Careynek ésszerűen előre kellett volna látnia, hogy a nyomás alatt álló légáramlat Wells testének számos puha részét megsebesítheti, ha a tömlőt közelről felé irányítják, a munkáltatót tartotta felelősnek. Az ítélet szerint az a tény, hogy az a végbélbe hatolt és ezt a konkrét sérülést okozta, lényegtelen. Egyszerűen csak az történt, hogy a tömlő abba az irányba volt irányítva. Ez csupán egy volt a több lehetséges sérülés közül, amelyek mind ugyanabba az osztályba vagy fajtába tartoztak. A felelősség megállapításánál lényeges tényező, hogy a kár olyan jellegű-e, amelyet az ésszerű embernek előre kellett volna látnia.¹³² Mint látható ebben az ügyben a fellebbviteli bíróság középutat választott, és azt az álláspontot foglalt el, amely szerint a lány testrészek sérüléséért való felelősség a lány testrészek sérülésének előreláthatóságától függ. A Wells-ügyben pedig a ténylegesen bekövetkezett

¹³⁰ M.J.P: Foresaability of injury and remoteness of damage Wells v Sainsbury & Hannigan Ltd. [1962] N.Z.L.R.=V.U.W Law Review 41-42. o.

<http://www.nzlii.org/nz/journals/VUWLawRw/1964/4.pdf> 2022.01.27.

¹³¹ Az eredeti szövegben: In short, the damage in that case, in respect of which the action was brought, was of a different kind from that which would be reasonably foreseen by those responsible for the escape of the furnace oil. Secondly, nothing in our opinion was said in that case [The Wagon Mound] which would justify the view that the test of foreseeability requires that all the details of what happened should be foreseeable. It is sufficient if the wrongdoer should reasonably have foreseen the kind of injury which in fact occurred.

M.J.P: Foresaability of injury and remoteness of damage Wells v Sainsbury & Hannigan Ltd.

¹³² Az eredeti szövegben: The fact that it [the stream of air] entered his rectum and did this particular injury is irrelevant. It just happened that the hose was pointed in that direction. It was merely one of several possible injuries all of the same class or kind. The essential factor in determining liability is whether the damage is of such a kind as the reasonable man should have foreseen.

bélsérülés csupán az ilyen sérülések egyik fajtája volt. Jól látható, hogy a bíróság az ellenkező következtetésre is juthatott volna, továbbra is alkalmazva az ésszerű előreláthatóság tesztjét, ha a ténylegesen bekövetkezett sérülést alacsonyabb absztrakciós szinten írta volna le. (Tehát az alperesnek konkrétan a végbél és a belek sérülését kellett volna előre látnia.) A Wells-ügyben hozott határozat tehát jól szemlélteti az ésszerű előreláthatóság tesztjének megtévesztő voltát, mint olyan ügy megoldására szolgáló eszközt, amelyben a felperes azzal érvel, hogy az általa elszenvedett kár ésszerűen előrelátható volt, de az alperes ezt vitatja.¹³³

VII.5. Smith v. Leech Brain & Co. Ltd.

Ezen ügy tényállása szerint a felperes (elhunyt)férje az alperesek, a munkáltatói gondatlansága miatt égési sérülést szenvedett az ajkán. Az égési sérülés végül rákos és halálos kimenetelű lett. Az özvegy kártérítési pert indított gondatlanság miatt.¹³⁴ Az ítélet szerint az égés az alperes gondatlanságának előrelátható következménye volt, és ez vezetett a halálhoz. Az alperes felelős volt a haláláért. Nem kellett bizonyítani, hogy a rák okozta halál előre látható volt, sem azt, hogy egy átlagember nem halt volna bele a sérülésbe.¹³⁵ Parker bíró kifejtette, hogy az előreláthatósági teszt lényege nem az, hogy a munkáltatók ésszerűen előre láthatták-e, hogy az égési sérülés rákot okoz, és hogy az áldozat meg fog halni. A kérdés az, hogy ezek a munkáltatók ésszerűen előre láthatták-e az elszenvedett sérülés típusát, nevezetesen az égési sérülést. Az, hogy az adott esetben mekkora az a kár, amelyet az említett égés következtében elszenvedett, az áldozat jellemzőitől és alkatától függ.¹³⁶ Ez az ítélet tehát, ha más tényállás alapján és az előreláthatóság problémájának más aspektusát is érintve, mégis összhangban van a The Wagon Mound (No.1.) ügyben adott bírói értelmezéssel, mivel elutasítja annak elfogadását, hogy a gondatlan károkozó soha nem felel olyan kárért, amelyet ésszerűen nem láthatott előre. Ha elfogadjuk, hogy a felperes által elszenvedett kár típusát ésszerűen előre kellett volna látni, az ilyen típusú kárért való felelősség mértéke attól függ, hogy a bíróság milyen absztrakciós fokon írja le a kárt. A Wells-ügy és a Smith v. Leech Brain & Co. Ltd. alapján, a bíróság az előreláthatóság tesztjének alapjául szolgáló megfelelő általános szint

¹³³ M.J.P: Foresaability of injury and remoteness of damage Wells v Sainsbury & Hannigan Ltd

¹³⁴ M.J.P: Foresaability of injury and remoteness of damage Wells v Sainsbury & Hannigan Ltd

¹³⁵ <http://www.e-lawresources.co.uk/Smith-v-Leech-Brain.php> 2022. 11. 12.

¹³⁶ Az eredeti szövegben: „The test is not whether these employers could reasonably have foreseen that a burn would cause cancer and that [the victim] would die. The question is whether these employers could reasonably foresee the type of injury he suffered, namely, the burn. What, in the particular case, is the amount of damage which he suffers as a result of that burn, depends upon the characteristics and constitution of the victim.”
[Smith v Leech Brain and Co Ltd: CA 1962 - swarb.co.uk](http://www.swarb.co.uk) 2022. 11. 12.

kiválasztásakor - bár ez a választás ritkán történik meg kifejezetten - a gyakorlati igazságosság szempontjai alapján dönt. Érdekes azonban, hogy ha a Polemis ügyben megállapított régi (közvetlen oksági) tesztet alkalmazták volna, a Smith- és a Wells-ügy eredményei pontosan ugyanezek lettek volna. A Smith-ügyben a rák okozta halál minden bizonnyal az alperes gondatlanságának közvetlen következménye volt. Hasonlóképpen a Wells-ügyben a károkozó munkavállaló gondatlansága által okozott bélsérülés a gondatlanság közvetlen következménye volt.¹³⁷

VII.6. *The Wagon Mound (No.2.) – ügy*

Ennek az ügynek a tényállása szerint az alperes hajója, a "The Wagon Mound" gondatlanságból olajat engedett a tengerbe egy Sydney kikötőjéhez közeli rakpart közelében. Az események szerencsétlen láncolata azt eredményezte, hogy az olaj összekeveredett a pamuttörmelékekkel, amely ezt követően a közeli hegesztőművekből származó szikrák által meggyulladt. Ez nagy és pusztító tüzet okozott, amely gyorsan terjedt, és súlyosan megrongált több közeli hajót és a dokkot.¹³⁸ Ebben az ügyben megállapításra került, hogy a károkozó akkor is kártérítési felelőséggel tartozik a bekövetkezett kárért, ha annak bekövetkezésének lehetősége ugyan nagyon valószínűtlen, de annak bekövetkezhetősége, és valós kockázata előre látható volt.¹³⁹ Az ítélet szerint az egyetlen kérdés az, hogy egy ésszerű ember, aki rendelkezik a Wagon Mound főmérnökétől elvárható ismeretekkel és tapasztalattal tudta volna-e, hogy fennállt a valós veszélye annak, hogy a vízen lévő olaj valamilyen módon kigyullad és ha ez bekövetkezik, a hajókban vagy más vagyontárgyakban bekövetkező súlyos károk nem csupán előre láthatóak, hanem nagyon is valószínűek.¹⁴⁰ Az ítélet szerint gyakorlati nehézséget jelentett annak tényszerű megítélése, hogy - feltételezve, hogy a tűzkár bizonyos mértékű, de nem magas kockázata előre látható volt - elegendő-e ez a kockázat ahhoz, hogy káresemény

¹³⁷ M.J.P: Foresaability of injury and remoteness of damage *Wells v Sainsbury & Hannigan Ltd*

¹³⁸ *The Wagon Mound No.2* [1967] 1 AC 617 *Privy Council* <http://www.e-lawresources.co.uk/The-Wagon-Mound-No-2.php> 2022. 11. 12.

¹³⁹ Fuglinszky, 2010, 291-292. o.

¹⁴⁰ Az eredeti szövegben: It follows that in their Lordships' view the only question is whether a reasonable man having the knowledge and experience to be expected of the chief engineer of the Wagon Mound would have known that there was a real risk of the oil on the water catching fire in some way: if it did, serious damage to ships or other property was not only foreseeable but very likely. *Overseas Tankships (U.K.) Limited v The Miller Steamship Co. Pty. Limited and another (and Cross-appeal Consolidated) (New South Wales)* [1966] UKPC 10 (25 May 1966) https://www.bailii.org/uk/cases/UKPC/1966/1966_10.pdf 2022. 11. 13.

bekövetkezése esetén kártérítési felelősséget vonjon maga után.¹⁴¹ Kifejtették továbbá, hogy ennyi olaj vízre kerülése jelentős időt vett igénybe, és egy éber hajógépésznek időben észre kellett volna vennie a kiömlést. Tudnia kellett volna, hogy az ilyen típusú olaj a vízben meggyulladhat, és hogy a hajógépésznek valószínűleg tudnia kellett volna, hogy ez már korábban is megtörtént. A tétlenséget legfeljebb az igazolhatja, hogy azt is tudnia kellett volna, hogy ez csak nagyon kivételes körülmények között történhet meg. „Ez azonban nem jelenti azt, hogy egy józan gondolkodású ember elfelejtené ezt a kockázatot, és nem tenne semmit, amikor ilyen könnyen meg lehetne előzni. Ha egyértelmű, hogy egy ésszerű ember felismerhette vagy előre láthatta és megelőzhetné volna a kockázatot, akkor ebből az következik, hogy a károkozó kártérítési felelősséggel tartozik.” A károsultnak megítélésre is került 80.000.- és 1.000.- font kártérítés.¹⁴²

VII.7. A Caparo-teszt

A Caparo-ügyben kialakításra került az úgynevezett „három lépéses teszt”, vagy „Caparo-teszt”. Az ügy tényállása szerint befektetők egy csoportja (Caparo Industries) egy harmadik fél - a Fidelity - vállalatába kívánt befektetni. A Caparo Industries megvizsgálta a Fidelity könyvelését, amelyet az alperes (Dickman) készített. A beszámolóból úgy tűnt, hogy a Fidelity jelentős nyereséget ért el, és a Caparo megvásárolta a társaság részvényeinek egyharmadát. Később kiderült, hogy a beszámoló téves volt, és a Fidelity valójában veszteségesen működött. A Caparo ezután beperelte Dickmant a veszteségeiért. A House of Lords végül a kereset elutasítása mellett döntött.¹⁴³ A Caparo-teszt három szakaszból áll: előreláthatóság (foreseeability), „közelség” (proximity) és méltányosság (fairness). Az első lépés azt vizsgálja, hogy előre látható-e, hogy a károkozó gondatlansága kárt okozhat a károsultnak. A második lépés azon alapul, hogy a károkozó és a károsult között van-e „közeli kapcsolat”. Ez nem azt jelenti, hogy a károkozó és a károsult között fizikai közelségnek kell lennie, hanem azt, hogy a károkozó magatartás és a károsult károsodása között valamilyen oksági kapcsolatnak kell

¹⁴¹ Az eredeti szövegben: there does seem to be a real practical difficulty, assuming that some risk of fire damage was foreseeable, but not a high one, in making a factual judgment as to whether this risk was sufficient to attract liability if damage should occur.

Overseas Tankships (U.K.) Limited v The Miller Steamship Co. Pty. Limited and another (and Cross-appeal Consolidated) (New South Wales) [1966] UKPC 10 (25 May 1966)

¹⁴² Az eredeti szövegben: But that does not mean that a reasonable man would dismiss such a risk from his mind and do nothing when it was so easy to prevent it. If it is clear that the reasonable man would have realised or foreseen and prevented the risk then it must follow that the appellants are liable in damages.

Overseas Tankships (U.K.) Limited v The Miller Steamship Co. Pty. Limited and another (and Cross-appeal Consolidated) (New South Wales) [1966] UKPC 10 (25 May 1966)

¹⁴³ <https://www.lawteacher.net/lectures/tort-law/negligence/duty-of-care/> 2022. 11. 14.

fennállnia. A Caparo harmadik és egyben utolsó lépése annak megállapítását foglalja magában, hogy a bíróságok részéről tisztességes, igazságos és ésszerű lenne-e annak megállapítása, hogy a károkozó gondossági (duty of care) kötelezettséggel tartozott a károsulttal szemben. E kritérium homályos jellege miatt ezt a szakaszt egyfajta "biztonsági szelepnek" lehet tekinteni, amely lehetővé teszi a bírói mérlegelést azokban az esetekben, amikor a közfelfogás azt diktálhatja, hogy ésszerűtlen lenne a gondossági kötelezettség fennállásának megállapítása. Ha tehát mindhárom kérdésre igenlő a válasz, akkor az esetről elmondható, hogy megfelel a Caparo-tesztnek, és így a gondossági kötelezettség fennállása megállapítható.¹⁴⁴

VII.8. Összegzés

Mint látható tehát, a common law tort joga a Donoghue v Stevenson-ügyben alkalmazott „szomszéd-tesztől” eljutott a „három lépéses tesztig”. Így már nem csupán az előreláthatóság, vagy akár az ésszerű előreláthatóság, és/vagy nem csupán az ok-okozati összefüggés, szükségeltetik a kártérítési felelősség megállapításához, hanem az, hogy ezen felelősség megállapítása tisztességes, igazságos, és ésszerű is legyen az eset összes körülményeit figyelembe véve. Az azonban az előreláthatóság vonatkozásában elmondható, hogy a kár bekövetkezte (még ha annak valószínűsége csekély is), egy ésszerűen és kellő gondossággal eljáró ember számára előrelátható kell, hogy legyen, ugyanakkor a bekövetkező kárnak sem konkrét mértékét vagy fajtáját nem szükséges előre látni, elég csupán a kár általában vett fajtájának, típusának és annak bekövetkezése lehetőségének előrelátása.

VIII. A szerződésen kívül okozott károk megtérítése a magyar polgári jogban az Új Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséig

A deliktuális kárfelelősség körében hosszú ideig a vétkességi elv (szubjektív felelősség) volt az uralkodó felfogás. Ennek alapja a római jogból ered, pontosabban a bonae fidei iudiciumból, aminek következtében a stricti iuris keresetek esetében a bíró a bona fides zsinórmértéke alapján értékelhette a fél magatartását. Ezt követően a Lex Aquiliában az iniuria miatt háttérbe szorult dolus (szándékosság) helyett kialakult a felelősség mértékét meghatározó hármas kategória: culpa lata (nagyfokú gondatlanság), culpa levis (enyhe gondatlanság, mely a bonus et diligens paterfamilias gondosságához mért), valamint a culpa in concreto (az adott adóshoz mért egyéni gondosság). Érdeemes itt megjegyezni, hogy ebben a rendszerben a custodia (objektív) felelősség nem egy különleges felelősségi alakzat, hanem a felelősségmérés

¹⁴⁴ <https://www.lawteacher.net/lectures/tort-law/negligence/duty-of-care/>

alfajainak egy módja volt és meg is előzte a *bonus et diligens paterfamilias*, mint felelősségi mérce általánossá válását. A középkori jogtudomány azonban a vétkességnek a fenti elvont, objektív mértékét vette át változatlanul, és állította az egyébként szubjektív, egyéni vétkességen (felróhatóságon) alapuló felelősségi gondolkodás középpontjába.¹⁴⁵

A későbbiekben elsősorban a technikai fejlődés hatására egyre komolyabb szükség lett a vétkességi felelősség helyett egy szigorúbb felelősségi rendszer alkalmazására, mely (tisztán) elsőként az 1838. évi német vasúti törvényben manifesztálódott. A francia *Code Civil* már ugyan korábban, de csupán *implicite* tartalmazta az objektív felelősséget, ahol az *homme prudent et prévoyant* mérceje magában foglalja a legkisebb hibát is.¹⁴⁶

A felróhatóság legtágabb határait a *conditio sine qua non*-elv és a feltételek egyenértékűségének tana jelöli ki Martonnál. Eszerint minden olyan körülmény, ami nélkül nem következett volna be a kár, okozati (*conditio sine qua non*), így az „általuk körvonalazott felelősség parttalan.”¹⁴⁷ Ennél szűkebb az adekvát okozatosság elmélete, amely szerint a károkozó csak az adekvát módon okozott károkért felel, vagyis csak olyan következményekért nem lesz felelős, amik az események egészen szokatlan láncolata miatt következnek be. A felelősség tehát minden olyan következményért fennáll, amivel számolni lehetett a dolgok általános menete során, de nem atipikusak. Az adekvát okozatosság elve nem kívánja meg a kárnak az adott, konkrét károkozó általi előrelátását, elég, ha az ok károkozásra való általános alkalmassága bármely értelmes ember számára felismerhető, még akkor is, ha maguk az egyes következmények nem voltak felismerhetőek.¹⁴⁸

A jogellenesség a jogi beszámítás alapja, ami akkor áll fenn, ha egy személy magatartása a jogrenddel vagy a jó erkölccsel ellentétes. Itt tehát elsődlegesen nem egy adott személy jogilag védett érdekének sérelméről van szó, hanem magának a jogrendnek a sérelméről van a hangsúly. A polgári jogi felelősség feltételei közül általában a jogellenesség és a felróhatóság elhatárolása jelent problémát. A szubjektív vétkességi felelősségi rendszer a jogellenességen túlmenően a felróhatóságot is megköveteli a kártérítés előfeltételeként. Itt azonban már egy jogellenes

¹⁴⁵ Landi Balázs: A jogellenesség eszme-és forrástörténete a magyar magánjogban. Budapest, Szent István Társulat- Az apostoli Szentszék könyvkiadója, 2021. 104. o.

¹⁴⁶ Landi, 2021, 107-108. o.

¹⁴⁷ Ld. Landi, 2021, 109. o.

¹⁴⁸ Landi, 2021, 109. o.

magatartás felróhatóságát kell vizsgálni, vagyis nem elegendő csupán annak megállapítása, hogy a jogrend és valaki joga sérült, a károkozó magatartás szubjektív oldala is vizsgálendő.¹⁴⁹

Eörsi Gyula szerint a „vétkesség denaturálódott”, ami által még inkább eltávolodott a büntetőjogi felelősségtől (bűnösségtől). Ennek a denaturálódásnak a végpontját a francia Code Civil bírói gyakorlatában látja, mely az 1384.§-ba beépítette a vétkesség (megdönthetetlen) vélelmét, hogy főleg a közlekedésben a „dolgok tettéért” az üzembentartó vétkességére tekintet nélkül feleljen. Később azonban a bírói gyakorlat ezt elszakította a fenti szakasztól és kialakította a „dolgok tettéért” fennálló, vétkességtől független felelősséget. Szerinte a vétkességen alapuló és az attól független felelősség nem egymás ellentétei, hanem az objektív felelősség a vétkességi felelősség határeseté, de ez nem szünteti meg a felróhatóság követelményélt. A felróhatóságot „a károkozásra vonatkozó optimistán elítélő társadalmi ítéletként” definiálja. A felróhatóság kiterjed az egész felelősségi skálára, a valóságos vétkességtől a denaturálódott vétkességen át a veszélyes üzemi felelősség speciális szabályaiig, a vis maiornál szűnik meg, ahol a felelősség egyébként is megszűnik, ott csak legfeljebb felelősségen kívüli kártelepítő szabályról lehet szó.¹⁵⁰ Eörsinél pszichikai eredményfelelősséggé alakul a jogi felelősség, aminek az az alapja, hogy a károkozóban a jogellenes magatartás elleni pszichikai mozzanatok nem voltak elég erősek, a károkozó tehát azért felel, mert a magatartás felróható módon „váltódott ki” személyében.¹⁵¹

Eörsi – Martonnal egyezően – bírálta az adekvát okozatosság elvét. Felelősségi elméletében a felróhatósághoz, mint okhoz kapcsolódik a jogellenesség, mint okozat. Landi Balázs szerint azzal azonban, hogy Eörsi beemeli a felróhatóságot az okozatosság elméletébe, gyakorlatilag újra alkotja az általa egyébként kritizált adekvát okozatosság „előrelátható eredményt kiváltó magatartását a jogilag releváns okban.” A vétkességet a felróhatóságra cseréli, ugyanis ez utóbbiba gond nélkül beleférnek az olyan, objektívnek nevezett esetek, mint pl. a veszélyes üzemi felelősség, jogalap nélküli gazdagodás stb.¹⁵²

Eörsi szerint a „a felróhatóság a vétkességnél tágabb értelmet kapva elfoglalja a vétkességnek szánt, de a vétkességnek a veszélyes üzem felelőssége miatt oda nem adható központi helyet a polgári jogi felelősség rendszerében”¹⁵³, miáltal létrejön az „egységes, a magatartás értékelésén

¹⁴⁹ Landi, 2021, 109-110. o.

¹⁵⁰ Eörsi Gyula: Összehasonlító polgári jog. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975. 330-331. o.

¹⁵¹ Landi, 2021, 125. o.

¹⁵² Landi, 2021, 126-130. o.

¹⁵³ Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái, a polgári jogi felelősség, In: Landi, 2021, 133. o.

alapuló polgári jogi felelősségi rendszer- az a felelősségi rendszer, mely feloldja a szubjektív és objektív felelősség ellentétét, és létrehozza a polgári jogi felelősség sokat keresett eszmei, jogpolitikai és dogmatikai egységét.”¹⁵⁴ A felróhatósággal tehát a szocialista polgári jog is megalkotta a saját zsinórmértékét az elvárt magatartás kapcsán a bonu paterfamilias mintájára. Vétkes tehát az aki „az adott helyzetben általában elvárható” magatartást elmulasztja. Ez egyrészt kiküszöböli a belső, szubjektív tényezők bizonyításának szükségszerűségéből adódó problémákat, másrészt egy objektivizált mércét vezet be „általában” és a „tőle elvárható” fogalmakkal. A vétkeesség határát a jogellenességhez hasonlóan az okozati összefüggés jelenti, vagyis a vétkeesség határa ott van, ahol a kártérítés, mint a polgári jog szankciója már nem képes befolyásolni a károkozó magatartását, hogy előrelátóbb legyen.¹⁵⁵

Az 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat (továbbiakban: Mtj.) 1709. és 1710.§-a szerint, aki másnak jogvédte érdekét jogellenesen és vétkesen, bárcsak közvetve is megsérti, köteles a másoknak - a sértettnek - ebből eredő kárát megtéríteni. Ugyanez a kötelezettség terheli azt is, aki a jóerkölcsbe ütköző módon másnak szándékosan kárt okoz. Kötelmi jog megsértése az adós részéről csak annyiban esik a tiltott cselekményekre vonatkozó szabályok alá, amennyiben a sértő cselekmény tekintet nélkül a kötelmi viszonyra jogellenes.¹⁵⁶

Szladits a szerződésen kívül okozott károk vonatkozásában különbséget tett tiltott cselekmények és véttlen felelősség között. „Aki mást a jog ellenére vétkesen megkárosít, magánjogi tiltott cselekményt követ el és az okozott kárt megtéríteni tartozik.” Álláspontja szerint tiltott magánjogi cselekmény mindenekelőtt az összes abszolút anyagi jognak a vétkes megsértése, bár a tiltott cselekmény nemcsak alanyi jog, hanem általában bármely jogvédte érdek ellen irányulhat. Azok a jogszabályok, melyek magánérdekeket védenek alanyi jog biztosítása nélkül, éppen a tiltott cselekmények általános szabályából nyerik szankciójukat. Ilyenek például azok a büntető-, és közigazgatási jogszabályok, amelyek közvetlenül a közrendet, de közvetve magánérdekeket is védenek. Ezekon kívüli cselekményként határozza meg a jó erkölcsbe ütköző, és a joggal való visszaélést megvalósító cselekményeket. Kiemeli,

¹⁵⁴ Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái, a polgári jogi felelősség, In: Landi, 2021, 133. o

¹⁵⁵ Landi, 2021, 133-134. o.

¹⁵⁶ 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat 1709-1710. §.

<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/77/id/92800000.TVJ/ts/10000101/> 2022. 11. 01.

hogy ezek a tiltott cselekmények nem szükséges, hogy bűncselekményt is megvalósítsanak. Már Szladits is foglalkozott azzal, a perjogi kérdéssel, hogy (bűncselekményt is megvalósító esetekben) a kártérítési ügyben eljáró polgári bíróságot mennyiben köti a büntetőbíróság határozata. A 49. sz. J.D.-re hivatkozva kifejti, hogy a polgári bíróság csupán azt nem állapíthatja meg, hogy a vádlott a terhére rótt bűncselekményt elkövette, de a tényálláshoz nincs kötve.¹⁵⁷

Már Szladitsnál is megjelenik az okozatosság mellett az előreláthatóság követelménye is a deliktuális kárfelelősség vonatkozásában. A tilos cselekmény és a kár közötti oksági kapcsolat a kártérítés feltétele. Az oksági kapcsolat azt jelenti, hogy a kárt az élet rendes felfogása szerint a cselekménynek lehet tulajdonítani. Így például nem lesz oka a kárnak az a cselekmény, amely nélkül is bekövetkezett volna a kár,¹⁵⁸ de lehet közvetett is az okság,¹⁵⁹ azonban mindenképpen okozatos az a kár, amelynek bekövetkezését a cselekmény elkövetője előre láthatta.¹⁶⁰ A fentiekén túl szükséges a cselekvő vétkessége is. Tiltott károkozó cselekményt csak szándékosan vagy gondatlanul lehet elkövetni azzal, hogy a szándéknak a károsító eredményre nem kell irányulnia, elégséges, ha az elkövető a cselekményt magát akarja. Ahhoz, hogy egy cselekmény tiltott legyen, a jogellenesség is szükséges, vagyis nem tiltott a cselekmény, ha valamilyen ok a jogellenességet kizárja. Ilyen lehet, ha különös jogszabály, az általános erkölcsi felfogás, vagy a közérdek a sértést megengedhetővé teszi,¹⁶¹ vagy a sértett ebbe beleegyezik.¹⁶²

Vétlen felelősségről akkor beszélhetünk Szladitsnál, ha valaki mást a jog ellenére, de vétlenül (szándékosság és gondatlanság nélkül, vagyis nem jogellenesen) károsít meg, így nem követ el tiltott cselekményt, és még a károsítás tényének ellenére sem köteles kártérítésre. Ilyenkor a károsultnak a kártérítés iránti érdeke áll szemben a károkozónak azzal az érdekével, hogy a nem vétkes magatartásáért ne lehessen felelősségre vonható. Ez a két érdek egyenlő értékű, ezért a jog tartózkodik a beavatkozástól. A vétlenül okozott kárt az okozónak csak akkor kell megtérítenie, ha erre külön jogszabály kötelezi. Ez akkor fordulhat elő, ha a károsító esemény a felelős személy gazdasági érdekkörében állt elő (tárgyi felelősség), vagy ha a kártérítésre

¹⁵⁷ Szladits Károly: A magyar magánjog vázlatja. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1933. 281-283. o.

¹⁵⁸ példája szerint valakit megölnék egy hajón, de utána a hajó elsüllyed, és az összes utas meghal. A házmester ugyan nyitva hagyta a kaput, de a betörők a egy másik nyitva maradt kapun is bejuthattak.

¹⁵⁹ példája szerint valaki leitat más valakit, akinél előre látja, hogy ittasan kárt fog okozni.

¹⁶⁰ példája szerint valaki harapós kutyát szabadon tart, vagy forgalmas (járt) helyen lövöldözik.

¹⁶¹ példája szerint nem követ el tilos cselekményt a lelkész, aki a korcsmában italozó vendégeket a vallási érzületre hivatkozva erről lebeszél, holott ebből a korcsmárosnak anyagi hátránya keletkezik.

¹⁶² Szladits, 1933, 284-285. o.

méltányosságból kerül sor. Tárgyi felelősség alatt a veszélyes üzemi felelősség, az állattartók felelőssége, és az épületkárokért való felelősséget kell érteni. Méltányossági a felelősség akkor, ha a felek viszonyai és az eset egyéb körülményei alapján méltányos a kár okozóját a kár megtérítésére kötelezni. Például, ha vétőképtelen személy okoz másnak jogellenesen kárt, de nagy vagyonnal vagy jövedelemmel rendelkezik, úgy méltánytalan volna, ha a kárt a károsultnak kéne viselnie.¹⁶³

Az 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Ptk.) 339.§-a szerint aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A bíróság a kárért felelős személyt rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények alapján a felelősség alól részben mentesítheti.¹⁶⁴ A polgári jogi kártérítési felelősség egy - és talán a legáltalánosabb - a polgári jogi szankciók közül. Mint szankciónak célja, hogy megbüntesse azt, aki a társadalom által károsnak ítélt cselekedetet hajt végre. A polgári jogi kártérítési felelősség másik célja a fennálló vagyoni viszonyok védelme. A kártérítés fő célja, hogy olyan helyzetet teremtsen, mintha a károkozó esemény be sem következett volna, ezért a kártérítés a kár nagyságához, nem pedig a károkozó szubjektív magatartásához igazodik. A polgári jogi kártérítési felelősségnek négy alapvető feltétele van: jogellenesség, felróhatóság, kár, okozati összefüggés a kár és a felróható tevékenység (mulasztás) között. A feltételek közül a jogellenesség, a kár, valamint az okozati összefüggés a kártérítési felelősség szükségképpen elemei ezzel szemben a felróhatóság csak rendszerinti elem. A régi Ptk. egy utaló szabály segítségével - néhány eltéréssel - a deliktuális felelősségre vonatkozó szabályokat rendelte alkalmazni kontraktuális felelősség esetén is. Az általános felelősségi alakzat azt jelenti, hogy mindenki köteles a kárt megtéríteni, aki azt másnak jogellenesen okozta és nem tudja bizonyítani, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.¹⁶⁵

A jogellenesség esetében a törvény vélelmezi a károkozó magatartás jogellenességét, azaz minden károkozó magatartás jogellenes, hacsak más jogszabály az adott károkozást jogszerűnek nem minősíti, vagy a károsult hozzá nem járult a károkozáshoz. Minden azzal a következménnyel jár, hogy a jogellenességet a károsultnak az eljárás során nem kell bizonyítania. A károkozó mentheti ki magát a felelősség alól azzal, hogy bizonyítja, hogy az

¹⁶³ Szladits, 1933, 293-302. o.

¹⁶⁴ 1959. évi IV. törvény (rég Ptk.) 339.§ (1)–(2) bekezdés
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/95900004.TV/ts/20140101/>

¹⁶⁵ Jogtár-kommentár a régi Ptk.-hoz
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/95900004.TV/ts/20140101/>

adott károkozás nem minősül jogellenesnek. A kár szintén szükségképpen eleme a kártérítési felelősség megállapításának. Ha tehát nincs kár, akkor kártérítési felelősségről sem beszélhetünk, függetlenül attól, hogy a kérdéses magatartás társadalmilag elítélendő vagy akár jogellenes volt-e. Az ún. teljes kártérítési elve alapján a kártérítés mértéke a kár nagyságához igazodik. Ez alapján a polgári jog a következő elemeket tekinti a kár részének - s így ezek megtérítését írja elő - a ténylegesen felmerült kár (*damnum emergens*), az elmaradt haszon (*lucrum cessans*), valamint a kár elhárítása, enyhítése stb. körében esetlegesen felmerült költségek. A harmadik szükséges elem az okozatosság, amely szerint a jogellenes magatartás és a bekövetkezett kár között okozati összefüggésnek kell fennállnia. Okozati összefüggést akár aktív, vagyis tevőleges magatartás, akár passzív magatartás, vagyis mulasztás megalapozhat. Az okozati összefüggés közvetlen és közvetett is lehet. Közvetett összefüggés alapozza meg a kárfelelősséget például a károkozó magatartásból származó sérülés folytán szükségszerűen kialakuló megbetegedésért.

A polgári jogi kártérítési felelősség általános, vagyis felróhatóságon alapuló alakzatában a fenti három elem együttes megléte esetén sem mindig van helye a kártérítési felelősség megállapításának. Mentésül ugyanis a felelősség alól az, aki bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, vagyis magatartása nem volt felróható. Az elvárhatóság kérdésénél abból kell kiindulni, hogy mindenkinek úgy kell eljárnia, hogy a kár bekövetkezése megelőzhető legyen. Az elvárhatóság objektív fogalom, társadalmilag elvárható magatartást jelent. A törvény az „általában” szóval azt fejezi ki, hogy nem egyéni adottságok alapján írja elő a normát, hanem úgynevezett objektív zsinórmértéket alkalmaz. Az adott helyzetben kitétel pedig azt jelenti, hogy a törvény egyediesíti is a társadalmi mércét és azt vizsgálja, hogy az adott helyzetben a konkrét tényállás mellett mi tekintendő elvárhatónak. A kártérítés sikerességéhez a károsultnak azt kell bizonyítania, hogy kára következett be, a kárt a károkozó tevése vagy mulasztása okozta, és a kár bekövetkezte és a károkozó magatartása között okozati összefüggés is fennáll, továbbá, hogy eleget tett kárelhárítási kötelezettségének. A károkozó mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a károkozás jogszabályi rendelkezés alapján nem volt jogellenes, vagy kimentti magát a felelősség alól azzal, hogy bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.¹⁶⁶

Az „adott helyzetben általában elvárható” fordulat tulajdonképpen az egész polgári jogi felelősség kulcsát jelenti. Ez mondja ki ugyanis a felelősségre vonás lényegét, és magyarázza

¹⁶⁶ Jogtár-kommentár a régi Ptk.-hoz

a felelősségre vonhatóság valódi tartalmát. A felelősségi jogalap szempontjából különbség tehető vétkes és vétkesség nélküli felelősség között, e megkülönböztetésnek főleg a polgári jogban van jelentősége. Viszont köztudott az is, hogy a vétkesség értelme koronként, illetve jogrendszerenként nem teljesen ugyanaz. A magyar polgári törvénykönyv bizonyos fokig új utakon jár, amikor az „adott helyzetben általában elvárható” fogalommal operál, és ilyen értelemben újszerűen bontja ki a vétkesség fogalmát, és adja meg annak tartalmát. A vétkesség ugyanis alapvető értelmében a szándékosságot és gondatlanságot jelenti, és szubjektív megítélést jelent olyan értelemben, hogy a jogellenes magatartás tanúsítójának szubjektív akaratát helyezi középpontba. A régi Ptk. a „vétkesség” kifejezést általában mellőzi; a szándékos, illetve gondatlan megjelölést is csak meghatározott esetben - ahol ahhoz eltérő jogkövetkezmények fűződnek - kapcsolja, és eme hagyományos elnevezések helyett a már idézett formulát alkalmazza. A régi Ptk. a szándékosságot és a gondatlanságot tulajdonképpen nem iktatta ki a polgári jog rendszeréből, de az új megfogalmazással egyértelműbbé és tudatosabbá teszi a vétkességi elemek lényegi sajátosságát. Ezért általában amikor a polgári jogban „vétkes felelősségről” van szó, akkor a „felróhatóság” kitéltet használjuk, de gyakran a felróhatóság szinonimájaként beszélünk vétkességről, illetve szubjektív felelősségről, mint ahogy a fel nem róható magatartások esetében a vétkes vagy objektív felelősség jelenti a szinonimát. A felróhatóság a polgári jogban az ún. rendes felelősségnek egyik döntő és lényeges jellemzője. A régi Ptk. 339. § (1) bekezdésében foglalt felelősséget szokás a polgári jog rendes felelősségi formájaként nevezni. Ez azt jelenti, hogy amennyiben törvényi kivétel nincsen, a magatartás (polgári jogi) felelősséget akkor von maga után, ha a jogellenes és kárt eredményező magatartás tanúsítója nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A fel nem róható magatartások csak akkor járnak polgári jogi következményekkel, illetve váltanak ki szankciót, ha ezt az objektív magatartást maga a törvény kifejezett megfogalmazással felelősséget eredményezőnek ítéli meg. Más szóval az objektív felelősség a polgári jogban kivételesen (de nem kivételként) érvényesülő felelősségi tétel, még akkor is, ha tudatában kell lennünk annak, hogy a felróhatóság nélküli (objektív) felelősség esetkörei, illetve tényállásai állandóan bővülő tendenciát mutatnak.¹⁶⁷

A cselekmény és a kár közötti ok-okozati összefüggés büntetőjogi és polgár jogi megítélése kapcsán a Kúria a BH2020.70. számon közzétett eseti döntésében kimondta, hogy ha az elítélt bűnössége olyan bűncselekmény vonatkozásában került megállapításra, amelynek tényállási

¹⁶⁷ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényhez (szerk.: Gellért György) <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/312/id/A08Y2649.KK/ts/20140101/lr/chain8822> 2022. 10. 31.

eleme az elkövetési magatartás és a bekövetkezett eredmény közötti okozati összefüggés megléte, a polgári perben a jogellenes magatartás és a beállt eredmény közötti okozati összefüggés fennállása már nem vitatható. A károkozó alperes bűnösségét halálos tömegszerencsétlenséget okozó, foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétsége miatt állapították meg. A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményért fennálló büntetőjogi felelősséghez a foglalkozási szabályok megszegésének tényén túl szükséges az is, hogy a szabályszegés és a bekövetkezett eredmény - jelen esetben más személy halála - között az okozati összefüggés fennálljon. A foglalkozási szabályok megszegése mellett tehát a szabályszegés és a bekövetkezett eredmény közötti okozati összefüggésnek is megállapíthatónak kell lennie. Ezt a büntetőügyben eljáró bíróság vizsgálta és az okozati összefüggést fennállónak ítélte meg, amikor a károkozó alperes bűnösségéről döntött. A Kúria rámutatott arra, hogy a polgári perben eljáró bíróságot a bűncselekmény elkövetését megállapító büntetőügyben hozott határozat köti, de csupán annyiban, hogy a polgári bíróság nem térhet el a bűnösség kérdésében elfoglalt büntetőbírói állásponttól. Azzal ellentétesen nem juthat arra a következtetésre, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt. A kártérítési kötelezettség körében megállapíthat eltérő tényállást, mérlegelhet eltérően, vagy akár kármegosztást alkalmazhat, ha a károsult vagy jogelődje közreható magatartása megállapítható. A bűnösség kérdésére is kiható, a büntetőítélettel ellentétes megállapítást azonban nem tehet.¹⁶⁸

A túlélési (gyógyulási) esélyt azonban a Kúria szerint nem az okozatosság, hanem a felróhatóság körében kel értékelni, ha történt orvosi hiba, az egészségügyi szolgáltató csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hiba nélkül sem maradt volna esély a túlélésre. Az ezzel ellentétes álláspont ugyanis azt eredményezné, hogy az alperesnek a kimentésre nem lenne lehetősége, a felróhatóság hiányának bizonyítása kiüresedne. Az esély csökkenése, elvesztése akkor lehet alapja a kártérítési felelősségnek, ha a károkozó magatartás kifejtésekor reálisan fennállt.¹⁶⁹

A jogellenesség körében már korábban is megállapította a bírósági gyakorlat azt az alapelvet, miszerint önmagában az, hogy egy adott magatartás más jogág jogszabályai szerint jogszerű,

¹⁶⁸ BH2020.70 számon közzétett Kúria Pfv. III. 21.266/2018. számú határozata
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A20H0070.PK/ts/20191127/lr/chain19> 2022. 11. 03.

¹⁶⁹ BH2022. 262. számon közzétett Kúria Pfv.III.21.396/2021/7. számú határozata
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A22H0262.PK/ts/20140101/> 2022. 11. 03.

nem mentesít az ezzel a magatartással okozott károk megtérítéséért való polgári jogi felelősség alól.¹⁷⁰

A BH1975.145. számon közzétett eseti döntés alapjául szolgáló tényállás szerint a felperesek tulajdonában levő házasingatlan közvetlen közelében - az I. r. alperes által 1967-ben megadott építési engedély alapján - 1967-1968-ban lakóházakat építésére került sor. Ennek során a mélyfekvésű építési területet - az építési engedély előírásainak megfelelően - feltöltötték. A felperesek ingatlanának egy részét, amelyen szamócaültetvény, szőlő és gyümölcsfák voltak, 1970. tavaszán két alkalommal is elöntötte a víz. Ennek következtében a szamócaültetvény, valamint a gyümölcsfák egy része elpusztult. A felperesek a felmerült káruk megtérítésére kérték az alperesek kötelezését. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az építkezéssel másnak okozott kár megtérítése alól önmagában az építési engedély előírásainak a megtartása nem mentesít. Ha az építkezés, illetőleg az építési terület feltöltése következtében a szomszédos ingatlanokra folyó víz elvezetése érdekében nem úgy jártak el, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható, a polgári jogi felelősségük a fennállhat.¹⁷¹

A *neminem laedere*, vagyis a károkozás általános tilalmának elvéből indult ki a Szegedi Ítéletábla, amikor kimondta, hogy a vagyoni kár megtérítése iránti igény szempontjából a jogellenesség a kár okozásából következik, ugyanis - ha törvény kivételt nem tesz - minden károkozás jogellenes. Kifejtette, hogy a kártérítést igénylő félnek bizonyítania kell a károkozó jogellenes magatartását, az ebből eredő károsodását és a kettő közötti okozati összefüggést. A felelősség alóli mentesülésre akkor van lehetőség, ha az alperes a felelősség alól kimenti magát, azaz bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogyan az az adott helyzetben általában elvárható. Ahhoz, hogy a felróhatóság kérdése vizsgálódás tárgyát képezhesse a kártérítési felelősség három, károsulti érdekkörbe eső elemét kell bizonyítani, azaz elsődlegesen az alperesi magatartás jogellenességét, a felperest ért kárt és a kettő közötti okozati összefüggést, és csak ezután értékelhető - az alperes terheként - a magatartás szubjektív jellemzője, az alperesi magatartás felróható-e, azaz lehetőség van-e a felelősség alóli mentesülésre vagy sem. Hangsúlyozta, hogy a vagyoni kár megtérítése iránti igények érvényesítésekor a jogellenesség a kár okozásából következik, ugyanis - ha törvény kivételt nem tesz - minden károkozás jogellenes, miután a törvény a károkozás általános tilalmát deklarálja. A nem vagyoni kár tekintetében a

¹⁷⁰ Wellmann György (szerk.): Az új Ptk. magyarázata VI/VI. Budapest, Hvg-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013, 431. o.

¹⁷¹ BH1975. 145. számon közzétett Legfelsőbb Bíróság V. 20 656/1974. számú határozata. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/975H0415.PK/ts/20140101/> 2022. 11. 05.

jogellenességnek az az alapja, hogy a törvény a személyek személyhez fűződő jogait is - vagyoni jogaikkal egy sorban - védelem alá helyezi és mindenkit arra kötelez, hogy a személyhez fűződő jogokat tiszteletben tartsa [Ptk. 75. § (1) bek.]. Hivatkozott az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 1.) AB határozatára is, aminek értelmében a nem vagyoni kártérítés alkalmazásának feltétele valamely személyiségi jog megsértése. A személyiség az egyes ember testi és szellemi struktúrája, nem kizárólag mentális, de nem is kizárólag fizikai jelenség. A személyiségvédelem alapulhat törvényben nevesített jog sérelme alapján történő igényérvényesítésen (például becsület, testi épség, egészség sérelme), ugyanakkor miután a törvény nem taxatív felsorolást ad a személyiségi jogokról, így általános személyiségi jog alapján is igényelhető jogvédelem. A felperesi vagyoni kártérítési igény tekintetében tehát az alperesi magatartás jogellenességét a vagyoni hátrányokozás önmagában megalapozta.¹⁷²

Ugyancsak a Szegedi Ítéltábla mondta ki, hogy a károkért való felelősség szempontjából jogellenes minden olyan magatartás, ami károsodásra vezet, kivéve, ha a károkozó magatartás jogellenességét kizáró ok áll fenn. Az orvosi beavatkozás az esetek jelentős részében testi sértést valósít meg, ahol a jogellenességet a beteg beleegyezése zárja ki. A beteg eleget tesz bizonyítási kötelezettségének, ha igazolja, hogy az őt ért hátrány - amelyre beleegyezése nem terjedt ki - az egészségügyi intézmény által végzett kezelés alatt, az orvos által végzett beavatkozásokkal összefüggésben keletkezett. Az egészségügyi, orvosi szakmai szabályok megszegésének nem a jogellenesség, hanem a felróhatóság körében van jelentősége. Az orvos kártérítési felelősségének szükségképpen eleme, hogy a beteg kára az orvos cselekvéssel vagy mulasztással elkövetett kezelési hibájával okozati összefüggésben következett be; a mulasztás irreleváns, ha a bekövetkezett hátrányokat a megfelelő kezelés sem küszöbölhette volna ki.¹⁷³

IX. A szerződésen kívül okozott károkért való felelősség az új Polgári Törvénykönyvben

A régi Ptk.-hoz képest a 2013. évi V. törvény (továbbiakban: új Ptk.) jelentős változásokat eszközölt sok téren, de a legmarkánsabb változások a felelősségi jogot érintették. Az új Ptk. – a régi Ptk.-tól eltérően – külön felelősségi alapra helyezte a szerződésszegéssel okozott

¹⁷² BDT2005. 1261. számon közzétett Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.158/2003. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A05H1261.BDT/ts/20140101/> 2022. 11. 05.

¹⁷³ BDT2007. 1689. számon közzétett Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.359/2006. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A07H1689.BDT/ts/20140101/> 2022. 11. 05.

károkkért való felelősség (kontraktuális felelősség) és a szerződésen kívül okozott károkkért való felelősség (deliktuális felelősség) szabályait. Míg az előbbinél az új Ptk. szakít a felróhatósággal, addig az utóbbinál továbbra is érvényben marad a károkozó felróhatóságán alapuló kárfelelősségi rezsím.

A Ptk. Szakértői Javaslata a károkozás általános tilalmát mondta ki¹⁷⁴ arra tekintettel, hogy az ítélkezési gyakorlat nem fogadta el egységesen az általános magán deliktum elvét, hanem sokszor megkívánta a jogellenesség külön bizonyítását, ahol azonban problémát okozott, hogy gyakran keveredett egymással a jogellenesség és a felróhatóság fogalma. A Szakértői Javaslattal azonban csupán látszólag foglalt állást a károkozás általános tilalma mellett, valójában azonban nem tudott szabadulni a korábbi szabályozás alapján kialakult joggyakorlat fogalmai közül, és kísérletet sem tesz olyan alapvető fogalmak, mint pl. a jogellenesség, felróhatóság, elvárható magatartás stb. újragondolására. A Szakértői Javaslattal tehát sem a felróhatóság sem a magánjogi deliktum mellett nem foglalt egyértelműen állást, helyette mindkettőt használta, ezzel a joggyakorlatra „tolva” a választás felelősségét.¹⁷⁵

A Bizottsági Javaslattal már nem minden károkozást tilt, hanem csak a jogellenes károkozást.¹⁷⁶ Itt tehát a jogellenesség már a kárra reagál, nem az emberi magatartásra, vagyis a magatartás önmagában nem, csak következményében lehet jogellenes. A Bizottsági Javaslattal sem megy el azonban odáig, hogy kimondja a különbséget a jogellenesség, mint felelősség alapító, és a felróhatóság hiánya, mint felelősség megszüntető körülmény között. A Javaslattal az előreláthatósággal gyakorlatilag bevezeti az adekvát okozatosságot, ahol a károkozó csak olyan következményekért nem lesz felelős, amik az események szokatlan láncolata következtében állnak elő. Azonban a felróhatóság fenntartásával az, hogy a konkrét károkozó előre látta vagy láthatta volna a kárt, nem feltétele a kártérítési felelősség megállapításának, elegendő, ha az bármely értelmes ember számára előrelátható volt, vagy legalábbis lett volna.¹⁷⁷

A Ptk.6:518. §-a szerint a törvény tiltja a jogellenes károkozást.¹⁷⁸ Az új Ptk. Indokolása szerint ennek jelentősége abban áll, hogy a törvény az általános szabályok között tisztázza a kártérítési

¹⁷⁴ 5:509.§ (1) bekezdése: A törvény tiltja a károkozást. Minden károkozás jogellenes, kivéve, ha törvény eltérően rendelkezik.

¹⁷⁵ Landi, 2021, 180-184. o.

¹⁷⁶ 6:515.§ A törvény tiltja a jogellenes károkozást.

¹⁷⁷ Landi, 2021, 185-188. o.

¹⁷⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban: új Ptk.) 6:518. §
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300005.TV/ts/20220801/lr/6%253A518> 2022. 11. 05.

norma tényállási elemeit. Ennek körében - a jogirodalomban és a joggyakorlatban kialakult vitát eldöntve – az új Ptk. kimondja, hogy a törvény tiltja a jogellenes károkozást, azaz a kártérítési feltételeként megkívánt jogellenesség külön bizonyítása szükségtelen, ugyanis a károkozás ténye önmagában bizonyítja a magatartás jogellenességét.¹⁷⁹

A Ptk.6:520. §-a szerint minden károkozás jogellenes, kivéve, ha a károkozó a kárt a károsult beleegyezésével okozta; a jogtalan támadás vagy a jogtalan és közvetlen támadásra utaló fenyegetés elhárítása érdekében a támadónak okozta, ha az elhárítással a szükséges mértéket nem lépte túl; szükséghelyzetben okozta, azzal arányos mértékben; vagy jogszabály által megengedett magatartással okozta, és a magatartás más személy jogilag védett érdekét nem sérti, vagy a jogszabály a károkozót kártalanításra kötelezi.¹⁸⁰ Az új Ptk. megfogalmazza azokat az eseteket, amelyekben a károkozás nem minősül jogellenesnek. Ezek közül a joggyakorlatban problémát elsősorban az ún. jogági jogellenesség függetlenségének kérdése okozott. Ahogy korábban a Legfelsőbb Bírósági döntése is megállapította, a Ptk. egyértelművé teszi, hogy önmagában az a tény, hogy a károkozó a kárt jogszabály által megengedett magatartással okozta, nem teszi jogszerűvé a károkozást. Ehhez az szükséges, hogy a magatartás más személy jogilag védett érdekét ne sértse, vagy a jogszabály a károkozót kártalanításra kötelezze.¹⁸¹ Így például nem minősül jogellenesnek az abból fakadó károkozás, hogy egy vállalkozásnak konkurenciája jelenik meg, amely a vevők egy részét elcsábítja, hiszen e körben nem létezik olyan védett jogi érdek, amelyet a versenytárs jogszabály által megengedett magatartása sértene. Jogellenes lesz ugyanakkor a károkozás abban az esetben, ha az építkező elveszi a szomszéd lakás benapozottságát, függetlenül attól, hogy az építkezésre jogerős építési engedély birtokában került sor, mivel az a szomszéd jogilag védett érdekét sérti.¹⁸²

A Kúria a BH2021. 256. számon közzétett eseti döntésével megerősítette a korábbi döntéseket, mikor megállapította, hogy a magánjogi jogellenesség nem azonos a közigazgatási jogsértéssel. A magánjogi jogellenesség magából a kár okozásából következik, mert a magatartás a károkozás általános tilalmába ütközik. Megerősítette, hogy nem minden, az adott ágazatra vonatkozó jogszabály előírásait sértő magatartás polgári jogilag jogellenes, hanem ezek közül csak az, amely kárt is okoz. A Ptk. a jogellenes károkozást tiltja, kártérítési felelősség a

¹⁷⁹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről indokolása
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1300005.TVI/> 2022. 11. 05.

¹⁸⁰ új Ptk. 6:520. §

¹⁸¹ új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁸² A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal (szerk.: Vékás Lajos). Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013, 944. o.

jogellenes károkozásához kapcsolódik, polgári jogi értelemben minden, károkozással járó magatartás jogellenes, kivéve, ha a károkozó magatartás jogellenességét kizáró ok áll fenn. A magánjogi jogellenesség ezért nem azonos a jogszabálysértéssel, a közigazgatási jogsértéssel. A magánjogi jogellenesség magából a kár okozásából következik, mert a magatartás a károkozás általános tilalmába ütközik.¹⁸³

A Fővárosi Ítéltábla PJD2021.4. számon közzétett döntése alapjául szolgáló tényállás szerint felperes keresetével 5 226 000 forint közigazgatási jogkörben okozott kár megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Keresete ténybeli alapjaként előadta, hogy 2015. február 10-én megvásárolt a perben nem álló eladótól egy személygépkocsit. Az alperes 2015. február 11-én - a gépjármű közreműködő útján történt eredetiségvizsgálatának elvégzését követően - hatósági bizonyítványt állított ki, amelyben megállapította a jármű egyedi azonosító adatainak, vizsgált műszaki adatainak és okmányainak valódiságát, valamint azt, hogy a gépkocsi nem szerepel a körözési nyilvántartásban. Ennek alapján a felperes tulajdonjogát a gépjármű-nyilvántartásba bejegyezték. 2015. június 2-án a rendőrhatalóság a lefoglalta, majd 2017. március 7-én kiadta az eredeti német tulajdonosnak. A felperes az alperes kárfelelősséget megalapozó magatartását abban jelölte meg, hogy valótlan tartalmú hatósági bizonyítványt állított ki. Az Ítéltábla megállapítása szerint az önálló jogági jogellenességből következően a károkozásra alkalmatlan magatartás polgári jogilag nem jogellenes. A kártérítés iránti perben a bíróság csak a káreseményt és az általa megjelölt kárt vizsgálhatja. Polgári jogi szempontból nem releváns a tulajdonszerzés járműnyilvántartásba való deklaratív hatályú bejegyzésének.¹⁸⁴

A károsulti beleegyezés kapcsán a kialakult bírói gyakorlat kellően szilárd, következetes és egységes. A Legfelsőbb Bíróság iránymutatása szerint a sportoló tulajdonképpen a sporttevékenységgel együtt járó esetleges károk kockázatának a viselésébe egyezik bele. Eszerint a sportesemény során elszenvedett sérülés - akkor is, ha a játékszabályok megsértése szándékosan történt - a játékkal együtt járó kockázati körön belül marad, és a károsult beleegyezése folytán kizárja a károkozás jogellenességét. A felvállalt kockázat határain kívül esik viszont és kártérítési felelősséggel jár, ha a játékos a sérülés okozásának célzatával fejt ki szándékos, a játékszabályokat durván sértő károkozó magatartást. Az új Ptk.-ból ugyanakkor kikerült az a régi Ptk.-ban még meglévő szabály, hogy a beleegyezés társadalmi érdeket vagy

¹⁸³ BH2021. 256. számon közzétett Kúria Pfv. III. 20.775/2020/4. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A21H0256.PK/ts/20220801/> 2022. 11. 06.

¹⁸⁴ PJD2021. 4. szám alatt közzétett Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.828/2019/6/II. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A21H0004.PJD/ts/20220801/> 2022. 11. 05.

közérdeket nem sérthet. Ezen szabály helyett megfelelően alkalmazható a Ptk. 6:526. §-ának az a rendelkezése, amely szerint az emberi életet, testi épséget vagy egészséget megkárosító károkozásért való felelősséget korlátozó vagy kizáró szerződési kikötés semmis.¹⁸⁵

A jogos védelem vonatkozásában kiemelendő, hogy az állandó bírói gyakorlat és a Legfelsőbb Bíróság iránymutatása szerint a jogos védelem polgári jogi és büntetőjogi fogalmai nem esnek egybe. Az ebbe a körbe eső megengedett károkozások meglehetősen ritka eseteinek gyakorlati elbírálása szintén problémamentes. A Legfelsőbb Bíróság elvi élel fejtette ki, hogy a jogos védelem mértékének a túllépése jogellenes magatartás, amelynek a menthetőségét már a felróhatóság körében kell értékelni (BH2001. 574.). Az általános bírói gyakorlat ezt az elvi tételt megfelelően követi és alkalmazza. Vagyis, ha a bíróság mérlegelése alapján a jogos védelmi magatartás az arányosság követelményét túllépte, a magatartás jogellenessége miatt csupán a felróhatóság hiányának bizonyítása vezet a tényleges mentesüléshez. A hivatkozott bírósági határozat szerint „az alperestől a házastársával való dulakodás, a szóbeli fenyegetés, a három személy vele szembeni fenyegető fellépése, az ablakok betörése és a gázspray alkalmazása után nem volt elvárható a védekezés szükséges mértékének felismerése, ezért a védekezés módjának alkalmazásánál felróhatósága, következésképpen a kártérítő felelőssége nem volt megállapítható.” A jogos védelem fogalmát a Ptk. nem határozza meg, az a bírói gyakorlat szerint nem azonos azonban a büntetőjog jogos védelem fogalmával.¹⁸⁶

A Ptk. 6:521. §-a szerint nem állapítható meg az okozati összefüggés azzal a kárral kapcsolatban, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia.¹⁸⁷ Az új Ptk. egyik legfontosabb és legjelentősebb újítása, hogy a szerződésen kívül okozott károk megtérítése esetében elvágja az okozati láncot, és a deliktuális károkozó által előrelátható károkra mérsékli a megtérítendő károk körét.

Az Indokolás szerint a kártérítési ítélezés bizonytalansága jelentős részben abból fakadt, hogy a régi Ptk. valamennyi okozott kár megtérítését írta elő, ez viszont, adott esetben akár rendkívül távoli, a károkozó által teljes mértékben előre nem látható károk megtérítését tette volna lehetővé. A bíróságok különböző megoldásokkal próbálták az ilyen károk megtérítését is elkerülni. Az új Ptk. tehát - elismerve a bíróságok törekvésének indokoltságát - elvágja az okozati láncot az olyan károk tekintetében, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett

¹⁸⁵ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20220528/lr/chain34596> 2022. 11. 05.

¹⁸⁶ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁸⁷ új Ptk. 6:521. §

előre látnia. Ez a bíróságok mérlegelését természetesen továbbra is szükségessé teszi, de a rendelkezés alkalmas lehet arra, hogy megteremtse a kiszámítható ítélkezési gyakorlat alapját.¹⁸⁸

Legfelsőbb Bíróság már egy korai ítéletében (BH1984. 195.) kimondta, hogy az előre pontosan fel nem mérhető körülmények bekövetkeztére nem állapítható meg kárfelelősség. Az ügy tényállása szerint a zsiliprendszer és egy önjáró uszály összeütközése folytán következett be a károsodás, amelynek során a Legfelsőbb Bíróság azt állapította meg, hogy a zsiliprendszer működése körében előre fel nem mérhető áramlási viszonyok alakulnak ki, így az ezzel kapcsolatos kárbekövetkezés előreláthatatlan. Később a Legfelsőbb Bíróság egy döntésében azt hangsúlyozta, hogy az oksági láncban figyelembe veendő, hogy a károkozásra vezető eseménysor elindítója látta-e, illetve láthatta-e a bekövetkező eredményt (BH2008. 299.). Az oksági folyamatba beiktatásra került tehát az előreláthatósági korlát. Az előreláthatóságnak különösen nagy szerepe van a Nagykommentár szerint egy újfajta kár-tényállási esetcsoportban, az ún. „esély elvesztése mint kár” esetcsoportban. Egyes európai jogrendszerek az esély elvesztését egy önálló kártípusnak tekintik, és nem az okozatosság keretében vizsgálják. A gyógyulás esélyének az elvesztése, vagy nemritkán az életben maradás esélyének az elvesztése az újabb bírói gyakorlatban az orvosi beavatkozásokkal, szolgáltatásokkal kapcsolatban fordul elő, változás tapasztalható azonban e területen. Korábban a bíróságok jellemzően elutasították az ilyen kereseteket, hivatkozással arra, hogy nem bizonyítható a gyógyulás, illetve az életben maradás azokban az esetekben, amelyekben a diagnosztikai tévedés megállapítható volt az orvos terhére, vagy az orvosi beavatkozás késedelmesen történt meg. Az utóbbi időben viszont a bírói gyakorlat már az egészségügyi intézménnyel vagy az orvossal szemben marasztaló ítéletet hoz. A Nagykommentár szerint az orvosi műhibaperekben a bíróságok az ok-okozati összefüggés fennállását mintegy vélelmezik, és nincsenek figyelemmel az előreláthatóságra. A BDT2008. 1801. számú döntésben a bíróság akként foglalt állást, hogy az egészségügyi intézmény akkor mentesül a kártérítési felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az egészségügyi ellátásban résztvevőktől általában elvárható gondossággal járt el, és a beteg állapotának a rosszabbodása vagy elhalálása ennek ellenére következett be és előreláthatatlan volt. Az előreláthatóság (foresight test) leginkább a common law-ban érvényesül, egyszerűen azon pragmatista szemléletnél fogva, hogy illogikus valakit gondatlanságért felelőssé tenni az előreláthatóság határain túl. A common law ideáltipikus embere a reasonable man, az üzleti ügyeit észszerűen és előrelátóan lebonyolító üzletember, a

¹⁸⁸ új Ptk. Indokolása (Complex Jogtár, online kiadás)

mindennapi élet embere, aki a végső mérce a magatartás és az okozott károk közötti okozati összefüggés megállapításánál. A PJD2018. 22. számú döntés szerint a Ptk. 6:521. §-a nem szűkíti a károkozó felelősségét, csupán a korábban is megkívánt okozatossági lánc meglétének a megállapításához kíván szempontot nyújtani. A károkozónak nem kell előre látnia a kár bekövetkezéséhez vezető teljes oksági folyamatot, csupán azt kell felismernie, hogy az adott magatartás, mulasztás milyen jellegű és nagyságrendű kárt okozhat. E körben nem a konkrét károkozó tudattartalma vizsgálendő, hanem az, hogy egy kellő gondossággal eljáró személynek mit kell előre látnia. A kártérítési felelősség akkor áll fenn, ha egy átlagosan gondos személynek - annak valószínűségére tekintettel - ezen kockázattal számolnia kell. Hangsúlyosan kiemelendő, hogy a Ptk. 6:143. § (2) bekezdése szerint a szerződésszegéssel okozott következménykárokat és az elmaradt vagyoni előnyt - a szándékos szerződésszegés esetét kivéve - olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződéskötés időpontjában előre látható volt. Ez a rendelkezés ugyanúgy a teljes kártérítés kiindulóelvének (Ptk. 6:522. §) az észszerű korlátozását célozza, mint a deliktuális kárfelelősség esetében az előreláthatóság. A két szabály azonban - eltérő szerepüknek megfelelően - különböző módon kívánja elérni ugyanazt a célt. A deliktuális felelősségi esetében a felelősség megállapításához szükséges okozati összefüggés láncának az elvágását segíti az előreláthatóság. A kontraktuális felelősségi szabályban viszont - a szerződő felek közötti kockázatelosztó funkcióhoz híven - a kár fogalmát szűkíti.¹⁸⁹

A BH2021. 45. számon közzétett eseti döntés tényállása szerint felperes lakása előtti szakaszon 2016. január 7-én éjjel megcsúszott az I. rendű alperes által üzemeltetett helyi járatú autóbusz, kidöntve egy beton villanyoszlopot, amely hatalmas robajjal rádőlt a lakás utcafronti szakaszának falára. A felperes ettől kezdődően 2016 novemberéig - az autóbusz közlekedésének átszervezéséig - a hálósobáját nem tudta alvás céljára használni attól tartva, hogy újabb hasonló baleset történik. Az I. rendű alperes a baleset időpontjában a II. rendű alperesnél rendelkezett érvényes felelősségbiztosítással. A felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy az I. rendű alperes megsértette a személyiségi jogait, az egészséghez és a magánélet, magánlakás sérthetetlenségéhez fűződő jogát, ezért az alpereseket egyetemlegesen 500 000 forint sérelemdíj megfizetésére kérte kötelezni. A Kúria álláspontja szerint nem vitás, hogy a deliktuális kárfelelősségnél is vizsgálni kell az előreláthatósági követelményt, mint az oksági kapcsolat feltételét a káresemény időpontjára vonatkoztatottan.

¹⁸⁹ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Complex Jogtár, online kiadás)

Ebből következik, hogy valóban nem állapítható meg az okozati összefüggés azzal a kárral kapcsolatban, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia. Előre látható ugyanakkor az, amellyel az adott körülmények között észszerűen előre számolni lehet. Nem fogadta el tehát a Kúria az I. rendű alperes azon érvelését, amely szerint csak azon személyek vonatkozásában előre látható egy baleset következtében kialakult lelki trauma, akik utasok, vagy akiket elütött volna a busz, vagy akik közvetlenül a helyszínen tartózkodtak. Az I. rendű alperes által igénybe vett autópálya mellett lakóházak helyezkedtek el, ezért a józan logika szabályait követve előre lehetett látni, hogy egy ház sérülésével járó balesetben nemcsak anyagi károk keletkezhetnek, hanem sérülhet az ott lakók testi és lelki egészsége is. A Kúria elvi élel leszögezte, hogy a perbeli káresemény kapcsán az I. rendű alperesnek nem azt kellett előre látnia, hogy a felperesnek fóbiája alakul ki a baleset miatti ijedtség hatására, hanem azt, hogy a házban tartózkodó személy lelki egészsége is sérülhet a lakóhelyét érintő baleset hatása következtében. Hangsúlyozta ugyanakkor a Kúria, hogy minden ügyben egyedileg kell vizsgálni a baleset körülményeit, annak környezetére gyakorolt közvetlen és közvetett hatását, illetve az előreláthatóságot. Azt azonban rögzíteni kell, hogy a testi épséghez, egészséghez (beleértve a lelki egészséget) való jog sérelme esetén nem fogadható el az előreláthatóság szűk értelmezése. Deliktuális kárfelelősségnél pedig az előreláthatóság az oksági kapcsolat feltétele. Előreláthatónak tekinthető a káreseménynek az a következménye, amellyel az adott körülmények között a józan logika szabályai szerint, észszerűen számolni lehet.¹⁹⁰

A PJD2018. 22. szám alatt közzétett eseti döntés tényállása szerint a felperes gyermekei képviseletében adásvételi szerződést kötött ingatlanok eladására. A szerződés szerint a 2 800 000 forint vételárát a vevő a mezőgazdasági szakigazgatási szerv jóváhagyó határozatának kézhezvételét követő tíz napon belül egy összegben, készpénzben volt köteles megfizetni. A Földforgalmi tv. előírásainak megfelelően a szerződést az alperes jegyzője 2015. október 22. és 2015. december 22. napja között kifüggesztette az önkormányzati hivatal hirdetőtábláján. Elővásárlásra jogosult elfogadó nyilatkozatot nem nyújtott be. A vonatkozó jogszabályt megsértve az alperes jegyzője az előírt nyolc nap helyett csak 2016. február 15-én küldte meg az iratjegyzéket és a szerződést a mezőgazdasági igazgatási szervként eljáró kormányhivatalnak. Az adásvételi szerződés hatósági jóváhagyására 2016. április 7. napján került sor, a vevő ezen a napon kifizette a vételárát. A felperes 2015. november 15. napján adásvételi szerződést kötött a T. Kft.-vel egy körbálázó gép megvásárlására 2 460 000 forint +

¹⁹⁰ BH2021. 45. szám alatt közzétett, Kúria Pfv. III. 21.585/2018/14. számú határozata <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A21H0045.PK/ts/20220801/> 2022. 11. 06.

áfa vételár ellenében. A felperes a vételár összegéből foglalóként 820 000 forint + áfa összeget a szerződés megkötésekor átadott az eladónak, a vételár fennmaradó részét 2016. február 28. napjáig volt köteles megfizetni, mely kötelezettségének nem tett eleget. A T. Kft. 2016. március 2. napján kelt levelével felszólította a vételárhátralék megfizetésére, majd mivel ez nem történt meg, 2016. március 21-én kelt levelével az adásvételi szerződéstől elállt, amelynek következtében felperes az 1 041 400 forint összegű foglalót elveszítette. A felperes 2016. február 21-én a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Földhivatali Főosztályához mint mezőgazdasági igazgatási szervhez fordult, kifogásolva a jegyző eljárását. A kormányhivatal megállapította, hogy a jegyző nem tartotta be jogszabályi kötelezettségét, azonban kifejtette, hogy a jegyző eljárása nem tartozik a kormányhivatal hatáskörébe, a jegyző eljárása nem hatósági ügy, így törvényességi felügyeleti eljárás kezdeményezésére nem látott lehetőséget. A felperes keresetében kérte kötelezni az alperest 1 041 400 forint és kamatai megfizetésére. A felperes szerint, ha az alperes eleget tesz jogszabályi kötelezettségének, és legkésőbb 2015. december 30-ig továbbítja az adásvételi szerződést, a jóváhagyási eljárás lezárult volna a körbálázó gép vételárának kifizetésére szabott határidőben, de 2016. március 21-ig mindenképpen. Mivel a földek eladásából származó vételárból - amelyet gyermekei neki ajándékoztak - kívánta rendezni a megvásárolt gép árát, azt így rendezni tudta volna a T. Kft. felé, és a foglaló összegét nem veszíti el. A Debreceni Ítéltábla – az elsőfokú bíróság keresetet elutasító döntését helyben hagyva- kifejtette, hogy a károkozónak nem a kár bekövetkezéséhez vezető teljes oksági folyamatot kell előre látnia, csupán azt kell felismernie, hogy az adott magatartás, vagy mulasztás milyen jellegű és nagyságrendű kárt okozhat. E körben nem az adott, konkrét károkozó tudattartalma vizsgálendő, hanem az, hogy egy kellő gondossággal eljáró személynek mit kell előre látnia. A károkozó kártérítési felelőssége akkor áll fenn, ha egy átlagosan gondos személynek - tekintettel annak valószínűségére - ezen kockázattal számolnia kell.¹⁹¹

A Ptk.6:519. §-a szerint, aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.¹⁹² A Ptk. tartalmilag nem változtatott a régi Ptk. szerződésen kívüli felelősség általános szabályát kimondó rendelkezésen. A felróhatóság fogalmát ugyan a régi Ptk. a deliktuális felelősség

¹⁹¹ PJD2018. 22. szám alatt közzétett Debreceni Ítéltábla Pf.II.21.077/2017/3. számú határozata

<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A18H0707.PJD/ts/20220801/> 2022. 11. 06.

¹⁹² Ptk. 6:519. §

általános szabályai között definiálta (régi Ptk. 339.§ (1) bekezdés)¹⁹³, az új Ptk. azonban nem ezt a megoldást választotta. Az új Ptk. a Bevezető Rendelkezések között, az 1:4. §-ban határozza meg a felróhatóság fogalmát. Eszerint, ha e törvény eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.¹⁹⁴ Ennek megsértése a felróhatóság. Ebből következik, hogy a Ptk.-nak később már nem kell meghatároznia, hogy mit jelent a felróhatóság, hanem elég csupán annak deklarációja, hogy a deliktális felelősség alól a károkozó akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.¹⁹⁵ A felróhatóság alapján a jogalkalmazási gyakorlat a felelősségnek az emberi magatartásra és annak befolyásolhatóságára koncentráló olyan mércéjét érti a felróhatóság alatt, amely hatékonyan ötvözi a két alapvető felelősségi elvet: a szubjektív és az objektív felelősséget. A felróhatóság tehát nem tisztán individuális vétkességen alapuló fogalom, hanem azáltal, hogy a „szemrehányhatóságot” az objektív, társadalmi elvárhatóság mércéjével méri, bizonyos fokig objektívizálódik. Más az elvárhatóság a laikkal és a szakemberrel, az egyéni vállalkozással és a multinacionális cégekkel szemben. A felróhatóság tehát az egyéni gondossági mértékhez igazodó és azon alapuló klasszikus vétkességi elvet objektívizálja. Mindez azt is jelenti, hogy a magatartást nem csupán a szubjektív tényezőkhöz, képességekhez és akarathoz kell mérni, hanem a felróhatóság egyszerre a konkrét és az általánosra koncentráló idealizált fogalomhoz igazodik, amelyet esetről-esetre külön mérlegeléssel kell megállapítani.¹⁹⁶ A régi Ptk. 339. §-a rendelkezés (annak ellenére, hogy mind felelősségjogi irodalom, mind a jogalkalmazási gyakorlat felróhatóságon alapuló felelősségnek tekinti) valójában nem a felróhatóságon alapul. A szabály első fordulata szerint: aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Ez a felelősségi szabály pedig valójában objektív, és a felelősséget a károkozáshoz és nem a felróhatósághoz kapcsolja. A törvény arra ad lehetőséget, hogy a felróhatóság hiányának a bizonyításával a károkozó mentesüljön a kártérítési felelősség alól. Ez a mentesülés azonban nemcsak a felróhatóság tényleges hiányának a bizonyításától, hanem a bizonyítás sikerétől is függ. A károkozó ugyanis nem akkor mentesül a felelősség alól, ha magatartása nem volt felróható, hanem akkor, ha a felróhatóságának a hiányát bizonyítani is tudja. A bizonyítás sikerének a kockázatát, és annak esetleges sikertelenségét is tehát a károkozó viseli.¹⁹⁷

¹⁹³ régi Ptk. 339. § (1) bekezdés: ...Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

¹⁹⁴ Ptk. 1:4. §

¹⁹⁵ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁹⁶ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Complex Jogtár, online kiadás)

¹⁹⁷ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Complex Jogtár, online kiadás)

A BH2021. 74. szám alatt közzétett eseti döntés tényállása szerint az I. rendű felperes édesapja és a II. rendű felperes nagyapja 2013 novemberében stroke-ot kapott. A kórházból történt elbocsátása után a felperesek ápolták és gondozták. 2015 augusztusában halmozott epilepsziás roham miatt ismét kórházba került. A felperesek ezt követően előbb egy átmeneti gondozóházban helyezték el, majd az alperes 2016. februárjában határozatlan időre felvette, és a súlyos demens részlegben gondozta. Ebben a zárt részlegben a gondozottak szabadon közlekedhettek. Az itt található egyik, nyitható ablakú szoba ajtaját az alperes nem zárta. A felperesek hozzátartozója 2016. márciusában az említett szobába bement, annak ablakát kinyitotta, és onnan kiesett. Az elszenvedett súlyos mellkasi, hasi és gerinc sérülése miatt, az életmentő kezelések és műtétek ellenére 2016. április 2-án elhunyt. A felperesek az alperest sérelemdíj és kártérítés megfizetésére kérték kötelezni keresetükben. Az elsőfokú bíróság ítéletében a kereseti kérelemhez képest csökkentett összegű sérelemdíj és kártérítés megfizetésére kötelezte alperest. A felróhatóság körében kiemelte, hogy ha az alperes a felperesek hozzátartozóját a súlyos pszichiátriai betegsége miatt nem tudta ellátni, úgy jogosult lett volna megtagadni a felvételét, vagy az áthelyezéséről intézkedhetett volna; ennek hiányában viszont gondoskodnia kellett volna a biztonságos ellátásáról. Figyelembe vette azt is, hogy az alperesnek tudomása volt a kérdéses szoba jelentette problémáról. Emiatt azt állapította meg, hogy az alperes a felelősség alól nem tudta magát kimenteni. A másodfokú bíróság az elsőfokú döntést a per főtárgya tekintetében helybenhagyta. Egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy a felróhatóság körében vizsgálta alperes magatartását, vagyis, hogy úgy járt-e el ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A Kúria a felülvizsgálati kérelmet nem találta megalapozottnak. Kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság az alperes károkozó magatartását abban a mulasztásban jelölte meg, hogy a felperesek hozzátartozójának elhelyezésére szolgáló súlyos demens részlegben egy nyitható ablakú szobát nem zárt kulccsal, s ezáltal nem biztosított olyan körülményeket, amelyek megakadályozhatták volna a balesetet. Elvi élel kifejtette a Kúria, hogy „a kártérítési felelősséget megalapozó mulasztás nem csupán valamely jogszabály által megkövetelt tevőleges magatartás kifejtésének elmaradása lehet; ehhez képest annak vizsgálata, hogy mi lett volna a károkozótól az adott helyzetben általában elvárható tevékenység, a felróhatóság körében végezhető el.” Ezt azért hangsúlyozta, mert az alperes nem tett különbséget a felelősség két szükségképpeni feltétele, a károkozó magatartás és a jogellenesség között, hanem azokat együtt említve a jogellenes magatartás tanúsításának hiányát állította. Hangsúlyozta továbbá, hogy az alperesnek a jogellenességet a jogszabálysértéssel azonosító helytelen álláspontja a Ptk.6:518. § és 6:520.§-ában foglalt jogszabályi rendelkezések teljes figyelmen kívül hagyásán alapult, és ebből következően

indokolatlanul sérelmezte, hogy a bíróságok az ítéleteik indokolásában a magatartásának jogellenessé minősítéséhez szükséges jogszabályhelyeket nem tüntették fel. Az okozati összefüggés kapcsán utalt arra, hogy az alperes már említett mulasztása és a felperesek hozzátartozójának halála között szerves kapcsolat állt fenn, az okozati láncolatot más körülmény nem szakította meg, az oksági folyamatban tehát az alperes magatartása releváns oknak minősült. Az alperes sikertelen kimentése kapcsán kiemelte, hogy annak körben kizárólag annak a ténynek volt jelentősége, hogy az alperes többszöri jelzés ellenére sem intézkedett az általa gondozott, súlyosan demens idős emberek számára nyilvánvalóan balesetveszélyes helyzet megszüntetése érdekében. Az alperesnek a megfelelő biztonság biztosítása érdekében figyelembe kellett volna vennie az adott részlegben ellátottak demens állapotát. Az alperes akkor tanúsította volna az elvárható magatartást, ha megtett volna mindent annak érdekében, hogy a tetteinek következményeit felmérni nem tudó, demens, idős ember fizikailag biztonságban legyen, ne legyen lehetősége önmagában kárt tenni. Ennek az elvárhatóságnak nem felelt meg az, hogy az osztályon volt olyan szoba, ahova a felperesek hozzátartozója különösebb erőfeszítés nélkül be tudott menni, ott pedig nyitható ablakot találhatott, ahonnan kizuhant. E körben jelentőséget tulajdonítani annak is a Kúria, hogy az adott szobába korábban is be tudtak menni a betegek, oda be is jártak. Az alperestől elvárható lett volna, hogy vagy a helyiség ajtajának, vagy ablakának zárhatóságát biztosítsa, csakúgy, mint a többi szobában.¹⁹⁸

A BH2020. 329. számon közzétett eseti döntésben a Kúria kifejtette, hogy a szomszédjogi sérelemre alapított, a szükségtelen zavarástól való tartózkodás tilalmának megsértésével keletkezett károk megtérítése iránti követeléseket a szerződésen kívül okozott károkért való felelősségre vonatkozó általános szabályok szerint kell elbírálni. A zavarás fennállása ugyanakkor bizonyításra szoruló ténykérdés, míg a zavarás szükségtelenségének megállapítása a bíróság mérlegelési jogkörébe eső jogkérdés. A zavarás ténye önmagában nem alapítja meg a kártérítési felelősséget, és csak akkor kell vizsgálni, hogy a perbeli ingatlanok értékcsökkenését eredményezte-e, ha a bíróság mérlegelési jogkörében eljárva a zavarás szükségtelenségét állapítja meg.¹⁹⁹

¹⁹⁸ BH2021. 74. szám alatt közzétett Kúria Pfv. III. 21.414/2019/4. számú határozata
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A21H0074.PK/ts/20220801/> 2022. 11. 11.

¹⁹⁹ BH2020. 329. számon közzétett Kúria Pfv. I. 20.874/2019. számú ügyében hozott határozat
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A20H0329.PK/ts/20220801/> 2022. 11. 11.

IX.1. Összegzés

Mint a fentiekből is látható tehát, az új Ptk. elszakítja egymástól a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség (kontraktuális kárfelelősség) szabályait a szerződésen kívül okozott károkért fennálló felelősség (deliktuális felelősség) szabályaitól. Az előbbinél a felróhatóságtól független, tulajdonképpen objektivizált felelősségi mércét vezetett be, míg az utóbbinál továbbra is a felróhatóságon alapul a károkozó kártérítési felelőssége. A bizonyítás teher nem változott, a károsultnak (felperesnek) kell bizonyítani a károkozó személyét, a károkozó magatartást, a magatartás és a bekövetkezett kára közötti okozati összefüggést, és a kár nagyságát. A károkozónak (alperesnek) pedig a mentesüléshez vagy azt kell bizonyítania, hogy károkozása nem volt jogellenes, vagy pedig, hogy ugyan jogellenes volt, de nem volt számára felróható a károkozó magatartás, vagyis úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Az előreláthatóság vonatkozásában pedig elengedhetetlen annak hangsúlyozása, hogy a deliktuális kárfelelősségnél alkalmazott előreláthatóság nem azonos a kontraktuális kártérítési felelősségnél alkalmazott előreláthatósággal.

A károsult kontraktuális kártérítés esetén csak akkor követelheti a kárának a megtérítését, ha a kár és a szerződésszegő magatartás között ok-okozati összefüggés áll fenn, a kár tehát a szerződésszegés következménye (és annak az oka nem más), de a bekövetkezett károk közül csak az(ok) térítendő(k) meg, amely(ek) előre láthatóak voltak. A megtérítendő károk körének meghatározásakor szükséges eldönteni azt, hogy a szerződésszegéssel okozatos kárkövetkezmények közül melyek azok, amelyek előre láthatóak voltak, akár szokásos kárként, akár szokatlan kárként, mert bekövetkezésükkel a szerződés megkötésének időpontjában a megismert tények és átadott információk birtokában számolni lehetett, és ezért azokat a szerződésszegő félnek meg kell térítenie.²⁰⁰

A deliktuális kárfelelősség esetében alkalmazandó előreláthatóság pedig – ahogy arra már fentebb is történt utalás – elvágja az okozati láncot az olyan károk tekintetében, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia.

²⁰⁰ Csöndes Mónika: A Ptk. 6:521. § szerinti előreláthatóságról a Miskolci Törvényszék 13.P.21.001/2017/7. számú és a Debreceni Ítéltábla Pf.II.21.077/2017/3. számú ítélete tükrében = Polgári Jog 2018/10. – Jogesetelemzés
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A1801002.POJ/ts/20220801/> 2022. 11. 11.

X. Szerződészegés, kártérítés, és előreláthatóság a Bécsi Vételi Egyezmény esetjogában

Az áruk nemzetközi adásvételéről szóló Bécsi Vételi Egyezmény (továbbiakban: Egyezmény) 1980-ban került elfogadásra és 1988-ban lépett hatályba. Az Egyezmény egységes anyagi jogi szabályokat állít fel, hogy szabályozza az áruk nemzetközi adásvételét, valamint az eladók és a vevők jogait és kötelezettségeit.²⁰¹ 2020. szeptember 28-i állapot szerint több, mint 90 ország ratifikálta az Egyezményt.²⁰²

Az Egyezmény létrejöttéhez vezető út három lépésből állt. Az első lépés az 1928-as Hatodik Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia volt. Az első tervezet csak a kontinentális polgári jogi hagyományokra támaszkodott, nem vette figyelembe sem a common law hagyományait, sem más jogrendszerek hagyományait. Ezt a tervezetet nem is fogadta el a nemzetközi közösség. A második lépés az 1951-es Hágai Konferencia volt, ahol két Egyezmény is elfogadásra került, melyeket azonban az ENSZ tagállamai nem fogadtak el. 1966-ban az ENSZ létrehozta a Nemzetközi Kereskedelmi Bizottságot (United Nations Commission on International Trade Law, továbbiakban: UNCITRAL). Az UNCITRAL 62 állam és 8 nemzetközi szervezet képviselőjével 1980-ban ülésezett Bécsben, melynek eredményeként létrejött az Egyezmény.²⁰³ Magyarországon az 1987. évi 20. törvényerejű rendelettel került kihirdetésre.

Az Egyezmény cikkei alapelveket fogalmaznak meg, melyek a feleket és a bíróságokat is segítik értelmezni a felek jogait és kötelezettségeit, mint például annak a félnek a védelme aki okkal bízott a másik fél magatartásában, a felek együttműködési és tájékoztatási kötelezettsége, kárenyhítési kötelezettség, szerződési szabadság, jóhiszeműség és tisztesség elve.²⁰⁴

²⁰¹ Wethmar-Lemmer: Applying the CISG via the rules of private international law: Articles 1(1)(b) and 95 of the CISG – analysing CISG Advisory Council Opinion 15 =2016 De Jure 58-73

<http://dx.doi.org/10.17159/2225-7160/2016/v49n1a4> 2021. 05. 20

²⁰² <https://iicl.law.pace.edu/cisg/page/cisg-list-contracting-states> 2021.05.20.

²⁰³ James P. Quinn: The Interpretation and Application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods <http://classic.austlii.edu.au/au/journals/IntTBLawRw/2004/9.html> 2021.05.21.

²⁰⁴ Caroline Delisle Klepper: The Convention for the International Sale of Goods: a practical guide for the State of Maryland and its trade community = Maryland Journal of International Law, Vol15., Issue2, 1991. 237. o. <https://core.ac.uk/download/pdf/56359274.pdf> 2023. 09. 20.

X.1. Az Egyezmény alkalmazási köre, és általános szabályai

Az Egyezmény 1. cikk (1) bekezdése szerint az Egyezmény, a különböző államokban telephellyel rendelkező felek között, áruk adásvételére vonatkozó szerződésekre alkalmazandó, ha ezek az államok Szerződő Államok, vagy a nemzetközi magánjog szabályai valamely Szerződő Állam jogának alkalmazásához vezetnek. Az a tény, hogy a felek telephelye különböző államokban van, nem vehető figyelembe, ha ez sem a szerződésből, sem a felek üzleti kapcsolataiból, illetve bármely általuk tett közlésből - a szerződéskötést megelőzően vagy a szerződéskötés időpontjában - nem tűnik ki. Az Egyezmény alkalmazása szempontjából sem a felek állampolgársága, sem a felek, illetve a szerződés polgári jogi vagy kereskedelmi jogi jellege nem vehető figyelembe.²⁰⁵ Így például, ha az egyik szerződő fél telephelye Magyarországon van, a másik szerződő fél telephelye pedig Kínában, és az árut Budapestről Pekingbe szállítják, úgy az Egyezmény alkalmazandó lesz a felek ezen adásvételi szerződése vonatkozásában. Telephely alatt azt a helyet kell érteni, ahol a vállalkozást nyilvántartásba vették.²⁰⁶ A Szegedi Ítéltábla egy 2013-as jogesetben megállapította az Egyezmény közvetlen alkalmazhatóságát egy magyar és egy cseh társaság közötti jogvitában, de ugyanígy járt el a Kúria is egy magyar és egy német társaság ügyében.²⁰⁷

A felek azonban a szerződésben megállapodhatnak az Egyezmény alkalmazásában. Így, ha egy török eladó textil termékeket ad el egy brit társaságnak, mivel csupán Törökország részes állama az Egyezménynek és Nagy-Britannia nem, az Egyezmény csak akkor lesz alkalmazandó, a török bíróságok előtt, ha a felek ezt kikötötték.²⁰⁸

Az Egyezmény 10. cikk (a) bekezdése szerint az Egyezmény alkalmazása szempontjából a) ha valamely félnek egynél több telephelye van, azt kell telephelynek tekinteni, amelyik a legszorosabb kapcsolatban van a szerződéssel és annak teljesítésével, figyelembe véve azokat a körülményeket, amelyeket a felek a szerződés megkötésekor vagy az azt megelőző bármely

²⁰⁵ 1987. évi 20. törvényerejű rendelet 1. cikk (1)-(3) <https://cisg7.institut-e-business.de/pdf/Textsammlung/textsammlung-ungarisch.pdf>

²⁰⁶ Islam, Zahidul: Applicability of the Convention on Contracts for International Sale and Goods (CISG) = IOSR Journal Of Humanities And Social Science. 14. 78-81. 10.9790/1959-1437881. https://www.researchgate.net/publication/271256183_Applicability_of_the_Convention_on_Contracts_for_International_Sale_and_Goods_CISG 2021. 05. 20

²⁰⁷ Vadász Vanda: Szemelvény a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazása köréből – tekintettel a magyar bíróságok legújabb esetjogára = Külgazdaság, Jogi melléklet, LXI. évf. 2017. január-február, 10. o. https://kulgazdasag.eu/api/uploads/06_jogi_60bad87ale.pdf 2023. 09.20.

²⁰⁸ Ibrahim Gül: Freedom of Contract, Party Autonomy and its Limits under CISG = Hacettepe HFD, 6(1) 2016, 90. o. <https://hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C6S1makale4.pdf> 2023. 09. 20.

időpontban ismertek vagy számításba vettek.²⁰⁹ Ennek megfelelően, ha például az eladónak van telephelye Magyarországon és Németországban is, a vevőnek pedig csak Magyarországon, és a szerződés megkötése és a teljesítése a magyarországi telephellyel van a legszorosabb kapcsolatban, az Egyezmény alkalmazására nem kerülhet sor.

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara mellett működő Nemzetközi Választottbíróóság is foglalkozott az Egyezmény alkalmazhatóságával. A 7531/1994. számú ügyben a kínai alperes eladó állványszerelvényeket adott el az osztrák felperes vevőnek. A vevő szerint az áruk minősége nem volt megfelelő, így elállt a szerződéstől. Később a felperes vevő továbbértékesített az árukat és kártérítést követelt az eladótól tekintve, hogy a termékeket csak részben és csökkentett áron tudta értékesíteni. A választottbíróóság az Egyezmény alkalmazhatóságát állapította meg.²¹⁰

Az Egyezmény 1.cikk (1) bekezdés b) pontja szerint az Egyezmény akkor is alkalmazandó, ha a nemzetközi magánjog szabályai valamely Szerződő Állam jogának alkalmazásához vezetnek. A zürichi bíróság például annak ellenére állapította meg az Egyezmény alkalmazhatóságát egy svájci eladó kapcsán, hogy Svájc nem Szerződő Állam. A tényállás szerint a svájci felperes eladó birkabőr kabátokat adott el a liechtensteini vevőnek, aki azokat Fehéroroszországba kívánta szállítani. Miután néhány kabát leszállításra került, a vevő minőségi kifogást emelt az áruk ellen, és elállt a szerződéstől. A felperes a teljes eredeti összeg kifizetését, míg az alperes a korábbi kifizetések visszatérítését követelte. A zürichi bíróság szerint az Egyezmény annak ellenére alkalmazandó a svájci nemzetközi magánjogi szabályok alapján, hogy Svájc nem Szerződő Állam.²¹¹

Az Egyezmény 2. cikke szerint az Egyezmény nem vonatkozik arra az adásvételre amelynek tárgya személyes, családi vagy háztartási használatra vásárolt áru, kivéve ha az eladó akár a szerződéskötést megelőző bármely időpontban, akár a szerződés megkötésekor, nem tudott és nem is kellett tudnia arról, hogy az árut ilyen célra vásárolták; amely árverés keretében történt; amely végrehajtáson vagy egyéb hatósági intézkedésen alapul; amelynek tárgya kötvény,

²⁰⁹ Egyezmény 10. cikk a) pont

²¹⁰ ICC Arbitration case 7531 of 1994. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V00/509/00/PDF/V0050900.pdf?OpenElement> 2021.05.20.

²¹¹ Handelsgericht des Kantons Zürich; HG930634 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V99/892/77/PDF/V9989277.pdf?OpenElement> 2021.05.20.

részvény, beruházási biztosíték, forgatható értékpapír vagy pénz; amelynek tárgya folyami és tengeri hajó, légpárnás hajó vagy légi közlekedési eszköz; amelynek tárgya villamosenergia.²¹²

Ezen rendelkezések alapján a bíróságoknak meg kell vizsgálniuk, hogy az adott szerződést nem zárja-e ki az Egyezmény az alkalmazási köréből.²¹³ A fentiek értelmében az Egyezmény nem alkalmazható olyan adásvételre, aminek a tárgya olyan áru amit a szerződés megkötésekor kizárólagosan személyes, családi vagy otthoni használatra szánnak. A vevő szerződéskötés kori akaratelhatározása számít, nem pedig az, hogy ténylegesen mire használja az árut. Így például egy autó vagy motor megvásárlására nem feltétlenül lesz alkalmazandó az Egyezmény.²¹⁴ Ugyanakkor, ha az árut magánszemély vásárolja meg, de kereskedelmi vagy munka célra, az Egyezmény alkalmazandó lesz. Alkalmazandó lesz az Egyezmény tehát, ha például egy profi fotós kamerát vesz üzleti felhasználásra, ha egy vállalkozás tisztálkodószereket vesz az alkalmazottainak, ha egy autókereskedő autót vesz.²¹⁵ Amint az már korábban említésre került, az Egyezmény nem lesz alkalmazható, ha az árut személyes, családi, vagy otthoni használatra veszi a vevő, feltéve, hogy az eladó nem tudta és nem is kellett tudnia sem az szerződés megkötésekor sem azt megelőzően, hogy a vevő ilyen célra kívánja használni az árut. Ezt azt jelenti, hogy az Egyezmény csak akkor nem alkalmazható, ha az áru fenti célokból való vétele az eladó előtt tudott volt, vagy látható. Ez leginkább objektív elemek vizsgálatával állapítható meg, mint például az áruk természete, mennyisége és a szállítási cím.²¹⁶

Az egyik esetben, amikor egy olasz importált autót értékesítő osztrák cég, az alperes, egy Lamborghini Countachot adott el a felperesnek, egy svájci vevőnek, az eladó azonban nem tudta leszállítani az autót a vevőnek, a bíróság úgy ítélte meg, hogy mivel az autót személyes használatra vásárolták, annak 2. cikkének a) pontja értelmében az Egyezmény nem alkalmazható az ügyre. A bíróság azonban kifejtette, hogy akkor lett volna alkalmazható, ha az

²¹² Egyezmény 2. cikk

²¹³ UNCITRAL: Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods—2016 UNITED NATIONS 2016 Edition <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/cisg-digest-2016.pdf> 2021.05.22.

²¹⁴ UNCITRAL: Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods—2012 UNITED NATIONS 2012 Edition <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/cisg-digest-2012-e.pdf> 2021. 05. 22.

²¹⁵ UNCITRAL: Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods—2008 UNITED NATIONS 2008 Edition <https://iicl.law.pace.edu/cisg/page/2008-uncitral-digest-case-law-united-nations-convention-international-sale-goods-digest-10> 2021. 05. 22

²¹⁶ UNCITRAL: Digest of Case Law -2016

eladó bizonyította volna azt a tényt, hogy "nem tudta, és nem is kellett volna tudnia, hogy az árut ilyen használatra vásárolták"²¹⁷

Egy másik ügyben egy holland fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy az Egyezmény nem alkalmazható. A felperes és a két alperes tárgyalásokat kezdett egy, az alperesek közös tulajdonában lévő jacht eladásáról. A felek a jachtnak a felperes részére történő eladásáról szóló dokumentumot készítették, amelyet mindhárman aláírtak. Egy nappal később az alperesek a jachtot egy harmadik félnek magasabb áron értékesítették. Az első alperes tájékoztatta a felperest a szerződés felbontásáról, mondván, hogy a második tulajdonos nem hatalmazta fel arra, hogy a jachtot a megállapodás szerinti áron eladja. A felperes ezt követően eljárást indított a bíróság előtt, amelyben a szerződésszegésből eredő kártérítést követelt. Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította. A felperes fellebbezett e határozat ellen. Az eljárás során kérdésként merült fel az Egyezmény ügyben történő alkalmazhatósága. E tekintetben a fellebbviteli bíróság úgy vélte, hogy az ügy egy jacht eladására, vagy legalábbis annak eladására vonatkozó előzetes megállapodásra vonatkozott, és ez a 2. cikk szerint nem alapozza meg az Egyezmény alkalmazhatóságát.²¹⁸

X.2. Szerződésszegés a Bécsi Vételi Egyezmény esetjogában

Az Egyezmény 25. cikke kimondja, hogy felek egyike által elkövetett szerződésszegés akkor alapvető, ha az a másik félnek olyan hátrányt okoz, amely jelentős mértékben megfosztja őt attól, amit a szerződés alapján jogosult elvárni, kivéve, ha a szerződésszegő fél nem látta előre és egy észszerűen gondolkodó, hasonló személy, azonos körülmények között sem látta volna előre az ilyen következményt.²¹⁹

Az Egyezmény szerinti szerződésszegés két kategóriába sorolható: alapvető szerződésszegés és nem alapvető szerződésszegés. A szerződésszegés különböző kategóriái különböző jogorvoslatokra jogosítják fel a károsult felet: az alapvető szerződésszegés a szerződéstől való elállásra, az áru kicserélésének követelésére vagy kártérítésre jogosít; a nem alapvető szerződésszegés pedig például az áru kijavítására vagy árcsökkentésre, illetőleg kártérítés

²¹⁷ Oberster Gerichtshof; 10 Ob 1506/94 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V98/506/26/PDF/V9850626.pdf?OpenElement> 2021.05.22.

²¹⁸ The Netherlands: Court of Appeals of Arnhem No. 2000/605 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/585/98/PDF/V0858598.pdf?OpenElement> 2021. 05.22.

²¹⁹ 1987. évi 20. törvényerejű rendelet 25. cikk <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/98700020.TVR/ts/20160201/2022.10.06.>

követelésére jogosít.²²⁰ Az Egyezmény inkább a szerződésszegés következményeire összpontosít, nem pedig annak eredetére. A kiindulópont a szerződés vagy az Egyezmény szerinti bármely kötelezettség teljesítésének elmulasztása. A teljesítés elmulasztása lehet késedelmes teljesítés, az áru nem megfelelősége, a tájékoztatási vagy gondossági kötelezettségek megszegése stb. Az Egyezmény egyetlen formulát használ a szerződéses kötelezettségek megszegésének leírására. A szerződésszegés minősítésére használt egyetlen kiegészítő elem a szerződésszegés súlyosságára vonatkozik: ha a szerződésszegés "alapvető", a sértett fél a jogorvoslatok szélesebb palettájából választhat, mint ha a szerződésszegés nem "alapvető".²²¹

Fontos megemlíteni, hogy az Egyezmény nem foglalkozik a csalárd, megtévesztő magatartásokkal, álképviseléttel vagy termékfelelősségi kérdésekkel – az eladott árun kívül más dologban okozott károk esetében-, ezeket meghagyja a nemzeti jogoknak.²²²

Az alapvető szerződésszegés jogintézményének eredetét az angol jognak tulajdonítják. A kifejezést valóban használták az angol jogban. Az alapvető szerződésszegés az 1950-es években jelent meg, mint a kárfelelősséget kizáró záradékok kontrollálására szolgáló bírói eszköz, amelynek lényege, hogy a kárfelelősséget kizáró vagy korlátozó szerződéses rendelkezések se mentesítsék a kártérítési felelősség alól azt, aki alapvető szerződésszegést követett el. Az alapvető szerződésszegés meghatározása soha nem volt túl pontos, így alkalmazásáról az 1970-es évek végére el is tekintettek.²²³

Az Egyezmény 25. cikke a jogsértés alapvető, vagy jelentős voltát a jogosult gyakorolt hatása alapján határozza meg. A szerződésszegés akkor jelentős, ha a jogosult lényegében nem azt kapja, amit a szerződés alapján elvárható volt. Az Egyezmény létrejöttkor Bécsben a német delegáció a jogosult szubjektív érdekét tartotta meghatározónak, nem pedig az ebből eredő

²²⁰ Yan Li: Remedies for Breach of Contract in the International Sale of Goods - A Comparative Study between the CISG, Chinese Law and English Law with reference to Chinese Cases, University of Southampton, School of Law, Doctoral Thesis, 253.o. <https://eprints.soton.ac.uk/188007/> 2021. 05. 24.

²²¹Christiana Fountoulakis: Remedies for breach of contract under the United Nations Convention on the International Sale of Goods <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-010-0179-3.pdf> 2021.05.24.

²²² Ingeborg Schwenzer, Pascal Hachem: The CISG-The story of Worldwide Success, 2009, 133. o. https://edoc.unibas.ch/45574/1/20110913164502_4e6f6c6e5b746.pdf 2023. 09. 20.

²²³ Bridge, Michael: Avoidance for fundamental breach of contract under the UN Convention on the International Sale of Goods = International and Comparative Law Quarterly, 2010 https://www.researchgate.net/publication/48910665_Avoidance_for_fundamental_breach_of_contract_under_the_UN_Convention_on_the_International_Sale_of_Goods 2021. 05. 24.

(vagy fenyegető) kár objektív mértékét. Az ad hoc munkacsoport, majd később a plenáris ülés is a német delegáció álláspontját követte. Tehát nem a szerződésszegés objektív súlyossága, és nem a kár mértéke határozza meg, hogy egy szerződésszegés alapvetőnek minősül-e, inkább a jogosult számára való jelentősége a fő mérlegelési szempont. Természetesen a jogosultnak hátrányt kell szenvednie, azt azonban nem kell bizonyítania, hogy a szerződésszegés miatt mekkora kára keletkezett vagy fog keletkezni, bár ezt például a megállapított vételárból is ki lehet akár következtetni többek között.²²⁴

Az alapvető szerződésszegéshez az szükséges, hogy az egyik fél szerződésszegést kövessen el. A szerződésben foglalt bármely kötelezettség megszegése elegendő - feltéve, hogy az alapvető szerződésszegés egyéb feltételei fennállnak -, függetlenül attól, hogy e kötelezettséget a felek kifejezetten kikötötték-e, vagy az Egyezmény rendelkezéseiből következik. Még egy mellékkötelezettség megszegése is alapvető szerződésszegéshez vezethet. Például, ha egy gyártónak kötelessége egy bizonyos védjeggyel ellátott árut kizárólag a vevő számára fenntartani, és a gyártó a védjeggyel ellátott árut másnak is megvételre kínálja (és ezt a vevő figyelmeztetése után is folytatta), a gyártó alapvető szerződésszegést követ el.²²⁵

Ahhoz, hogy egy szerződésszegés alapvetőnek minősüljön, meghatározott súlyúnak és jellegűnek kell lennie. A sérelmet szenvedett félnek olyan hátrányt kell elszenvednie, amely lényegében megfosztja attól, amire a szerződés szerint jogosult volt. A szerződésszegésnek tehát meg kell semmisítenie vagy lényegesen le kell értékelnie a sértett fél jogos szerződéses elvárásait. Az, hogy milyen elvárások jogosak, a konkrét szerződéstől és a szerződési rendelkezések által előírányzott kockázatmegosztástól, a felek közötti szokásoktól és az Egyezmény rendelkezéseitől függ. A vevő például általában nem várhatja el, hogy a szállított áru megfeleljen a vevő országában érvényes előírásoknak és hivatalos szabványoknak²²⁶. Így a vevő országában ajánlott szintet meghaladó kadmiumtartalmú kagylók szállítása nem minősült alapvető szerződésszegésnek (vagy egyáltalán szerződésszegésnek), mivel a vevő nem várhatta el, hogy az eladó megfeleljen ezeknek az előírásoknak, és mivel a kagylók kis adagokban történő fogyasztása önmagában nem veszélyeztette a fogyasztó egészségét. A bíróság azonban az említett ügyben három kivételt állapított meg azon szabály alól, hogy az eladónak nem kell ismernie és betartania a vevő országában érvényes előírásokat: ha a két

²²⁴ Part III of the CISG. In: UN Law on International Sales. Springer-Lehrbuch. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-540-49992-3_3 2021.05.24.

²²⁵ UNCITRAL: Digest of Case Law -2016

²²⁶ UNCITRAL: Digest of Case Law -2016

ország előírásai azonosak; ha a vevő a szerződés megkötése előtt vagy a szerződés megkötésekor tájékoztatta az eladót ezekről az előírásokról, vagy ha az eladó különleges körülmények miatt tudott vagy tudnia kellett volna ezekről az előírásokról, mert például kifejezetten a vevő országába irányuló exportra specializálódott, vagy ott fiókteleppel rendelkezik.²²⁷

Egy másik esetben a bíróság úgy ítélte meg, hogy az eladó teljesítésének elmulasztása nem minősült alapvető szerződésszegésnek (csak súlyosnak), így az nem vezethetett a szerződéstől való elálláshoz. Ebben az ügyben egy ukrán (felperes) és egy olasz cég (alperes) 2002-ben adásvételi szerződést kötött, amelynek értelmében a felperesnek egy német cég által gyártott, de az alperes által felújított és értékesített gépet kellett volna megvásárolnia. A szerződés megkötése után nem sokkal a szerződés teljesítésével kapcsolatban a felek között nézeteltérések merültek fel: a gép leszállítása, üzembe helyezése és üzemeltetése nagyon problematikusnak bizonyult. A felperes kifogásolta a gép késedelmes szállítását és üzembe helyezését, hogy a gép nem felelt meg a felek által elfogadott műszaki és minőségi előírásoknak, valamint a gép működési hibáit. A felperes az eladó alapvető szerződésszegése miatt a szerződéstől elállt, így követelte a vételár visszafizetését és az eladó által a vállalt kötelezettségek elmulasztása miatt okozott kár megtérítését, tekintettel arra is, hogy az eladó nem nyújtott műszaki segítséget. A bíróság megállapította, hogy szerződésszegés történt, mivel a vevő legalább egy évig nem számíthatott az őt megillető teljesítésre. A bíróság azonban úgy ítélte meg, hogy ez a szerződésszegés nem volt alapvető, ezért hozta meg a fent említett ítéletet.²²⁸

Egy német vásárló ruhákat rendelt az őszi szezonra egy olasz eladótól. A szállításnak több részszállításban kellett volna megtörténnie július és szeptember között. Az eladó késedelembe esett már az első szállítással is, és csak november 10-én ajánlotta fel az utolsó szállítást. A vevő nem volt hajlandó elfogadni a késedelmes szállítást. A bíróság megállapította, hogy a vevő kifejezetten az őszi szezonra rendelte a ruhákat, amit az olasz eladó ismert. Az eladónak tudnia kellett volna, hogy a vevő nem kötött volna szerződést, ha a szerződéskötéskor tudta volna, hogy a ruhák csak az őszi szezon vége felé fognak megérkezni. A bíróság ezért

²²⁷ Bundesgerichtshof (Germany) VIII ZR 159/94 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V96/842/23/IMG/V9684223.pdf?OpenElement> 2021. 05. 24.

²²⁸ Arbitral Tribunal - Chamber of National and International Arbitration of Milan Case 1190 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V12/561/64/PDF/V1256164.pdf?OpenElement> 2021. 05. 24.

megállapította, hogy az eladó alapvető szerződésszegést követett el, erre tekintettel a vevő érvényesen állt el a szerződéstől.²²⁹

X.3. Kártérítés a Bécsi Vételi Egyezmény szabályai alapján

Az Egyezmény 74-77. cikkei foglalkoznak a kártérítés szabályaival. Ezek alapján a fél szerződésszegése következményeként járó kártérítés összege megegyezik azzal a veszteséggel, amely a szerződésszegés következtében a másik felet érte, ideértve az elmaradt hasznot is. Ez a kártérítés nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésének időpontjában előre látott vagy amelyet előre kellett látnia azon tények és körülmények alapján, amelyekről mint a szerződésszegés lehetséges következményeiről az említett időpontban tudott vagy tudnia kellett.²³⁰

A szerződéstől való elállás, illetve annak felmondása esetén, ha ezt követően a vevő ésszerű módon és ésszerű időn belül helyettesítő árut vásárolt, vagy az eladó az árut újra eladta, a kártérítést igénylő fél követelheti a szerződéses ár és a fedezeti ügylet ára közötti különbözet, valamint a 74. Cikk szerint járó valamennyi egyéb kára megtérítését.²³¹

A szerződéstől való elállás, illetve annak felmondása esetén, ha az árunak piaci ára van, a kártérítést igénylő fél - ha nem vásárolt és nem adott el a 75. Cikkben foglaltak szerint - kártérítésként a szerződésben meghatározott ár és az elállás (felmondás) időpontjában fennállott piaci ár közötti különbözetet, valamint a 74. Cikk alapján érvényesíthető egyéb kárait igényelheti. Ha azonban a kártérítést igénylő fél az áru átvételét követően állt el a szerződéstől, az elállás időpontjában fennállott piaci ár helyett az áru átvételének időpontjában fennállott piaci ár az irányadó. Az előző bekezdés alkalmazása szempontjából piaci ár az az ár, amely azon a helyen irányadó, ahol az áru szolgáltatásának meg kellett volna történnie vagy ha azon a helyen nincs kialakult piaci ár, az olyan más helyen kialakult árat kell alapul venni, ami - az áru fuvarozásával kapcsolatos költségek közötti eltérést is megfelelően számításba véve - ésszerűen figyelembe vehető.²³² Az Egyezmény kártérítésre vonatkozó szabályai nem csak azokban az esetekben alkalmazhatóak, amikor a felek között a szerződésszegés ellenére fennmarad a szerződéses jogviszony, hanem már megszűnt szerződéses jogviszony esetében

²²⁹ Part III of the CISG. In: UN Law on International Sales.

²³⁰ 1987. évi 20. törvényerejű rendelet 74. cikk

²³¹ 1987. évi 20. törvényerejű rendelet 75.cikk

²³² 1987. évi 20. törvényerejű rendelet 76.cikk

is.²³³ Csak a pénzben kifejezhető anyagi kárt kell pénzben megtéríteni. A lelki sérelemért, fájdalomért és szenvedésért járó kártérítés az Egyezmény alapján nem téríthető meg.²³⁴

Az Egyezmény kártérítési szabályainak alkalmazása során a teljes kártérítés elve érvényesül: a szerződésszegés által okozott összes kárt meg kell téríteni. Az Egyezmény a megtérítendő károk korlátozását az előreláthatóság követelménye révén éri el. Az előreláthatóság követelménye azokra a károkra korlátozza a kártérítést, amelyek a szerződés megkötésének időpontjában általában várhatóak, vagy amelyeket a szerződés megkötésének időpontjában a kötelezett előre láthatott. A teljes jóvátétel alapja azt jelenti, hogy a jogosult szerződésszegést követő gazdasági helyzetét össze kell hasonlítani azzal a helyzettel, amelyben a jogosult akkor lett volna, ha a szerződésszegésre nem következett volna be. Általában a jogosult számára a szerződésszegés által okozott előnyöket is kell figyelembe venni, például az eladó által nem szállított futószalag felállításának elmaradásával megtakarított költségeit. A gazdasági előnyök levonása azonban csak akkor megengedhető, ha az összhangban van a szerződésszegéssel okozott kár megtérítésére irányuló kötelezettség céljával és tárgyával.²³⁵

Az előreláthatósággal, mint a megtérítendő károk korlátozásának eszközével kapcsolatban - az Egyezmény vonatkozásában - Peter Schlechtriem fogalmazza meg azt a gondolatot, miszerint ez egy félrevezető fogalom, ami félreértésekre adhat okot. Álláspontja szerint minden esemény elképzelhető, így előrelátható, és ha ezt a szó szoros értelmében használnánk, akkor nem lehetne helye a kártérítés korlátozásának.²³⁶

Az Egyezmény ugyancsak elszakítja a kártérítési felelősséget a felróhatóságtól így nem követeli meg a szerződésszegő fél vétkességét. A károsult fél a szerződésszegés miatt elszenvedett minden olyan kárának megtérítését követelheti, amely kár a szerződésszegés lehetséges következményeként előre látható volt. A rendelkezés célja, hogy a károsult fél olyan helyzetbe kerüljön, mintha a szerződésszegő fél megfelelően teljesítette volna a szerződést. A szerződésszegés esetén igénybe vehető kártérítés pontos mértékének kiszámítása számos kérdést vet fel, például azt, hogy milyen kárt kell megtéríteni, vagy hol vannak a kár

²³³ Holtzer Imre Gábor: A Bécsi Vételi Egyezmény 74. cikke, mint általános kártérítési szabály alapján megtéríthető károk kapcsolata az előreláthatósági klauzulával = *Iustum Aequum Salutare* XVI. 2020. 4. 223. o. https://ias.jak.ppke.hu/2020sz/16_Holtzer_IAS_2020_4.pdf 2023. 09. 20.

²³⁴ Part III of the CISG. In: *UN Law on International Sales*

²³⁵ Part III of the CISG. In: *UN Law on International Sales*

²³⁶ erről bővebben lásd: Peter Schlechtriem: Basic structures and general concepts of the CISG as Models for a Harmonisation of the Law of Obligations = *Juridica International* X/2005, 33. o. https://www.juridicainternacional.eu/public/pdf/ji_2005_X_27.pdf 2023. 09. 20.

előreláthatóságának határai. Az Egyezmény különleges szabályokat ír elő a kártérítés kiszámítására, ha a szerződéstől elálltak és fedezeti szerződés megkötésére került sor, vagy éppen nem került sor, de létezik aktuális piaci ár. Nem kell kártérítést fizetni, ha a kötelezett az ellenőrzési körén kívül eső akadály miatt mentesül a felelősség alól.²³⁷

A szerződésszegő fél felel az általa előre látott károkért, valamint azokért a károkért, amelyeket előre kellett volna látnia, vagy amelyeket ésszerűen előre láthatott volna. Az Egyezmény nem zárja ki kifejezetten az előreláthatósági szabály alkalmazása alól a szándékos, gondatlan vagy súlyosan gondatlan nemteljesítés eseteit. Az Egyezmény szerinti előreláthatóság elve nem teszi lehetővé az előre nem látható károk megtérítését, még akkor sem, ha a nemteljesítés szándékos vagy súlyos gondatlanságból eredő mulasztás. A 74. cikk mögött meghúzódó jogpolitikai cél, hogy a felek kiszámíthassák az adott szerződés kockázatait és a potenciális felelősségi szabályokat, hogy megvédjék magukat a szerződésszegésből eredő, előre nem látható károk kockázatától. Emellett ösztönözheti a másik fél előzetes tájékoztatását a szerződéssel kapcsolatos lényeges körülményekre vonatkozóan a szerződéses tárgyalások során.²³⁸

A 74. cikk szubjektív és objektív elemek vizsgálatát is előírja az előreláthatóság vonatkozásában. Ezek az elemek a szerződést megszegő fél tudásához kapcsolódnak. A szubjektív előreláthatóság a szerződésszegő fél tényleges ismereteitől függ, az objektív pedig azt jelenti, hogy az adott személynek milyen ismeretekkel kellett volna rendelkeznie.²³⁹

A 74. cikkel kapcsolatban az egyik esetben a bíróság úgy ítélte meg, hogy "a nyereségkiesés mindig előre látható az áru leszállításának elmaradása esetén". Kifejtette továbbá, hogy ha a szóban forgó szerződéssel azonos típusú szerződések megkötése a kártérítést követelő fél mindennapi üzleti tevékenységének részét képezi, a kártérítés mértékének megállapítását az Egyezmény 75.cikke szerint kell elvégezni, ha az elállást követő bármely értékesítés fedezeti ügyletnek minősül, ami az adott ügyben nem került bizonyításra. A bíróság azonban

²³⁷ Christiana Fountoulakis: Remedies for breach of contract

²³⁸ Niu, Z: The law of damages in Chinese contract law: A comparative study of damages calculation in Chinese law, English law and the CISG, with empirical results from Chinese practice”
[https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/the-law-of-damages-in-chinese-contract-law-a-comparative-study-of-2021.05.24.](https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/the-law-of-damages-in-chinese-contract-law-a-comparative-study-of-2021.05.24)

²³⁹ Niu.Z.: The law of damages

megjegyezte, hogy az Egyezmény 76. cikke nem zárja ki a kártérítésnek a 74. cikk szerinti kiszámítását, amely feljogosítja az eladót, hogy a gyártási költségek és a szerződéses ár közötti különbözetet követelje, feltéve, hogy ez a különbözet nem haladja meg azt a kárt, amelyet a szerződésszegő fél előre látott vagy előre kellett volna látnia.²⁴⁰

Az úgynevezett következménykárokkal kapcsolatban a bíróság úgy ítélte meg, hogy amennyiben a (szerződésszegő) fél általános szerződési feltételei kizárják a következménykárok megtéríthetőségét, a károsult fél jogosult az áru kijavításával kapcsolatban felmerült költségeinek megtérítésére, de nem jogosult a szerződést megszegő fél nemteljesítése következtében a saját vevőjével (fogyasztójával) való kapcsolatában elszenvedett egyéb kárainak megtérítésére.²⁴¹

Egy lengyel fellebbviteli bíróság (egy olyan ügyben, amelyben egy lengyel eladó és egy dán vevő szerződést kötött áru értékesítésére, de a lengyel eladó az árut tiltott anyagból állította elő) úgy ítélte meg, hogy a szerződéses tárgyalásokkal kapcsolatos költségek az áru nem megfelelőse nélkül is felmerültek volna, így azok az Egyezmény 74. cikke alapján nem tekinthetők kárnak, és az eladó nem láthatta előre a vevőnél a tárgyalások során felmerülő költségeket. A bíróság azonban úgy döntött, hogy az áru szállításának és kirakodásának költségeit meg kell téríteni, mivel az eladó ésszerűen előre láthatta azokat. A fellebbviteli bíróság azt is megállapította, hogy az áru tárolásával kapcsolatos költségek előre láthatóak, tehát megtéríthetőek, de a raktárak (ahol a vevő a terméket tárolta) biztosítási díját az eladó nem látta előre, így az nem térítendő meg.²⁴²

Egy finn fellebbviteli bíróság kimondta, hogy a kártérítés mértékének meghatározásakor abból a gazdasági helyzetből kell kiindulni, amelyben a károsult fél a szerződés megfelelő teljesítése esetén lett volna. Ezért a bíróság kimondta, hogy a kártérítés összege akár magasabb is lehet, mint a szerződés névértéke. A bíróság szerint az eladó tudta, hogy a vevő a port saját termékeibe fogja beépíteni, amelyeket továbbértékesít az ügyfeleinek. Kártérítésként a vevő a következő kárelemek megtérítését követelte: a saját vevőinek adott kártérítés amiért a szennyezett termékeket kivonja a piacról, a szennyezett termékek vevőitől való visszavásárlásából eredő költségeket, a szennyezett termékek megsemmisítéséből és a kapcsolódó készletleírásokból (készletvesztés) eredő költségeket, valamint a szerződésszegés vizsgálatával kapcsolatos

²⁴⁰ Oberster Gerichtshof (Austria) 1 Ob 292/99v <http://www.unilex.info/cisg/case/481> 2021.05.26.

²⁴¹ Oberster Gerichtshof (Austria) 7 Ob 301/01t <http://www.unilex.info/cisg/case/858> 2021. 05. 26.

²⁴² Szczecin Court of Appeal (Poland) I ACa 637/12 <http://www.unilex.info/cisg/case/1984> 2021. 05.26.

költségeket, beleértve a béreket, utazási költségeket, szállítási költségeket, kémiai elemzési költségeket és megsemmisítési költségeket. A bíróság megállapította, hogy a vevő által követelt kárelemek mindegyike megtéríthető az Egyezmény 74. cikke alapján.²⁴³

X.4. Kárenyhítés a Bécsi Vételi Egyezményben

A szerződésszegésre hivatkozó fél köteles, a körülmények figyelembevételével, minden ésszerű intézkedést megtenni, ami szükséges a szerződésszegésből eredő károk csökkentése érdekében, ideértve az elmaradt hasznot is. Ha elmulasztja megtenni ezeket az intézkedéseket, a szerződésszegést elkövető fél a kártérítési összeg olyan mértékű csökkentését igényelheti, mint amilyen mértékben a kár enyhíthető lett volna.²⁴⁴ John Felemegas szerint a kárenyhítési kötelezettségben tulajdonképpen a jóhiszeműség alapelve jelenik meg.²⁴⁵

A kárenyhítés jogi jellegét illetően két elmélet létezik: az első szerződéses kötelezettségnek, a második pedig köteletségnek tekinti. A kárenyhítés az Egyezmény által szabályozott nemzetközi termékértékesítésben nem szerződéses kötelezettség, mivel a kötelezett fél nem folyamodhat az Egyezmény által a felek szerződéses kötelezettségeinek nem teljesítése esetére megállapított jogorvoslati lehetőségekhez. Ehelyett ez egy köteletség. E köteletség nem teljesítése a jogosultra nézve olyan következményekkel jár, hogy nem tud teljes kártérítést követelni a másik fél szerződésszegése miatt.²⁴⁶ Álláspontom szerint ugyanakkor annak ellenére, hogy ez nem (feltétlenül) szerződéses kötelezettség, mégiscsak kötelezettség, mégpedig jogszabályon alapuló kötelezettség, hiszen az Egyezmény ezt kifejezetten előírja.

Ha a jogosult a kárenyhítési kötelezettségét megszegte, akkor a kártérítési igény a kötelezett kérésére csökkentésre kerül a jogosult kárenyhítési kötelezettségének elmulasztása miatt kár összegével. A kárenyhítési kötelezettség fennállásának és megszegésének bizonyítása, beleértve egy esetleges konkrét kárenyhítési intézkedés észszerűségét is, a kötelezettet terheli. A kárenyhítési kötelezettség, illetve annak megszegése csak akkor vehető figyelembe, ha a kötelezett arra hivatkozik, mivel a jogosult az, akinek kártérítést kell követelnie.²⁴⁷

²⁴³ Court of Appeal of Turku S 04/1600 <http://www.unilex.info/cisg/case/2019> 2021.05.27.

²⁴⁴ Bécsi Vételi Egyezmény 77. cikk

²⁴⁵ John Felemegas: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods: Article 7 and its uniform interpretation, PhD-értkezés, University of Nottingham, 2000, 79. o. <https://eprints.nottingham.ac.uk/11055/1/325698.pdf> 2023. 09. 20.

²⁴⁶ Jorge Oviedo-Albán: Mitigation of Damages for Breach of Contract for the International Sale of Goods <https://www.redalyc.org/jatsRepo/825/82556549010/movil/index.html> 2021. 05. 27.

²⁴⁷ Part III of the CISG. In: UN Law on International Sales

Egy ügyben az ausztrál szövetségi bíróság úgy ítélte meg, hogy ellentétes lenne a kereskedelmi észszerűséggel, ha a 77. cikk második mondatában foglaltak alapján a szerződésszegő félre háruló bizonyítási teher annyit jelentene, hogy az említett fél egyszerűen azt állítja, hogy a vétlen fél nem teljesítette a 77. cikk első mondatában foglalt kötelezettségét. Mivel a perben a szerződést megszegő eladó nem bizonyította, hogy joga van a vevőnek fizetendő kártérítés összegének csökkentésére, kérelme elutasításra került.²⁴⁸

A spanyol legfelsőbb bíróság például úgy ítélte meg, hogy indokolatlan volt, hogy az eladó nem fogadta el a vevő azon ajánlatát, hogy a fennmaradó árut a szerződésben foglaltaknál alacsonyabb áron - de magasabb áron, mint amennyit az eladó néhány nappal később egy harmadik félnek történő értékesítésből kapott - vásárolja meg. A bíróság megállapította, hogy az eladónak el kellett volna fogadnia a vevő fenti ajánlatát, mint ésszerű intézkedést a vevő szerződésszegése miatt elszenvedett profit kiesés mérséklésére, ahogyan azt az Egyezmény 77. cikke is előírja. A bíróság végül úgy ítélte meg, hogy az eladó csak a szerződéses ár és a vevő által egymás után többször felajánlott ár közötti különbszetre jogosult kártérítésként, csökkentve az eladó által elszenvedett profit kiesésért járó kártérítést azzal az összeggel, amellyel a veszteséget mérsékelni kellett és lehetett volna.²⁴⁹

Az amerikai 11th Circuit Court of Appeal úgy ítélte meg, hogy az eladó ésszerűen mérsékelte veszteségeit. A vevőnek, mint szerződésszegő félnek kellett bizonyítania, hogy az eladó nem tett ésszerű lépéseket veszteségei mérséklésének érdekében. A vevő azonban nemcsak, hogy nem nyújtott be ilyen bizonyítékot, hanem a bíróság az eladó által benyújtott bizonyítékok alapján azt is megállapította, hogy az eladó egyrészt igyekezett a lehető leghamarabb csökkenteni veszteségeit (mindössze 17 nappal a vevő elutasító levelének kézhezvételét követően), másrészt a lehető legmagasabb áron értékesítette a szóban forgó árut.²⁵⁰

Egy orosz kereskedelmi bíróság úgy ítélte meg, hogy az eladó nem nyújtott be bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy az Egyezmény által megkövetelt ésszerű intézkedéseket tett a kár enyhítésére, különösen a gyors romlásnak kitett áruk eladása érdekében. A tárolt áruk jelentős

²⁴⁸ Federal Court of Australia VID 1080 of 2010 (Castel Electronics Pty. Ltd. v. Toshiba Singapore Pte. Ltd.) <http://www.unilex.info/cisg/case/1641> 2021. 05. 27.

²⁴⁹ Tribunal Supremo (Internationale Jute Maatschappij, BV v. Marín Palomares, SL) <http://www.unilex.info/cisg/case/431> 2021. 05. 27.

²⁵⁰ U.S. Court of Appeals (11th Circuit) 05-13995 (Treibacher Industrie, A.G. v. Allegheny Technologies, Inc.) <http://www.unilex.info/cisg/case/1136> 2021. 05. 27.

része megromlott, a többit pedig ingyenesen jótékonyági szervezeteknek adták át. A bíróság megállapította, hogy amennyiben az eladó megszegte a szerződést, csak az ár 25%-ának visszatérítésére jogosult (a biztosítási és szállítási költségek levonása után).²⁵¹

A sértett felek alábbi jellegű intézkedései általában ésszerűnek minősülnek: fedezeti szerződés megkötése ésszerű időn belül és ésszerű áron a le nem szállított áruk pótlására; szerződéskötés egy harmadik féllel, mivel a szerződésszegő fél nem tudta időben leszállítani az árukat; javaslat az alvállalkozónak, hogy az eladó által késve leszállított árut 10 százalékos árengedménnyel fogadják el; a vételár csökkentésének elfogadása az áru visszaküldése helyett; a vevő engedélyének kérése a vevő védjegyével megjelölt áruk tovább értékesítésére.²⁵²

X.5. Szerződésszegés, kártérítés, és előreláthatóság az Európai Szerződési Jog Alapelveiben

Az Európai Szerződési Jog Alapelvei (Principles of European Contract Law, továbbiakban: PECL) az Európai Szerződési Jogi Bizottság munkája, melyben a tagállamokból érkező jogászok vettek részt Ole Lando professzor vezetése alatt. Ez tulajdonképpen egy válasz volt arra az igényre, hogy az Európai Unióban a közösségi jog által szabályozott egyes szerződéstípusok mellett egy egységes szabályozás létrejöjjön az szerződési jog alapelvei vonatkozásában is. A szerződési alapelvek harmonizációja különösen fontos a közös piac megfelelő működése érdekében. Az EU jogalkotása nagyon aktív a szerződési jog területén. Így például számos irányelv született a biztosítási jog, a munkajog, a fogyasztóvédelem és a fogyasztó szerződéseiben alkalmazott tisztességtelen általános szerződési feltételek területén is. A PECL-t megelőzően azonban nem volt egységes, általános szerződési szabályozás, így a különböző tagállami szabályozások hatottak végig az olyan alapvető szerződési kérdéseken, mint a szerződések megkötése, érvényessége/érvénytelensége, szerződésszegés és kártérítés. A PECL célja nem csupán az, hogy csökkentse a különböző tagállami szabályozásokból eredő problémákat, hanem az is, hogy egy olyan alapot adjon, melyre egy esetleges későbbi közösségi jogharmonizáció bátran támaszkodhat. Ennek fényében az egyik legnagyobb előnye a PECL-nek abban rejlik, hogy hidat képez a kontinentális és a common law jog között.²⁵³ A PECL elkészültét komoly munka előzte meg, megalkotása sok időt vett igénybe, több mint 20

²⁵¹ Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation 340/1999
<http://www.unilex.info/cisg/case/876> 2021. 05. 27.

²⁵² UNCITRAL: Digest of Case Law -2016

²⁵³ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.): Principles of European Contract Law, Kluwer Law International, 2000, xxi-xiii.

év telt el a Harmadik Rész kiadásáig. Ellentétben a European Contract Code-dal, a PECL nem egy vagy két nemzeti jogot mintául véve készült, hanem összehasonlító kutatáson alapult, és célja valamennyi európai jogrendszer felölelése.²⁵⁴

A PECL alkalmazása vonatkozásában kimondásra kerül, hogy az Alapelvek azt a célt kívánják szolgálni, hogy az Európai Közösségekben a szerződési jogi kapcsolatok általános szabályaiként kerüljenek alkalmazásra. Jelen Alapelvek akkor kerülnek alkalmazásra, ha a felek úgy állapodtak meg, hogy azokat szerződésük részévé teszik, vagy hogy szerződésükre nézve ezek legyenek irányadók. Jelen Alapelvek alkalmazására sor kerülhet, ha a felek abban állapodtak meg, hogy szerződésükre „a jog általános elvei”, a „lex mercatoria” vagy hasonló szabályok irányadók; vagy szerződésükre nézve egyik jogrendszert vagy jog szabályait sem választották irányadónak. Jelen Alapelvek a felmerülő kérdésekre abban az esetben is megoldást nyújthatnak, ha az alkalmazandó jogrendszer vagy jog szabályai ezt nem teszik.²⁵⁵

A felek gyakran nem nyilvánítják ki a teljes megállapodásukat, így a PECL 1:105. cikke kimondja, hogy bizonyos keretek között azok a szokások és gyakorlat amelyeket akár a felek maguk között alakítottak ki, akár egy hasonló helyzetben lévő felek között alakulnak ki, köti a feleket és azok a szerződés részévé válnak.²⁵⁶²⁵⁷

A PECL 8:101. cikk szerint ha a fél a szerződés szerinti valamely kötelezettségét nem teljesíti, és a nem teljesítés a 8:108. cikk értelmében kimentésre nem kerül, a sérelmet szenvedett fél bármely, a 9. Fejezet szerinti bármely jogorvoslathoz folyamodhat. Ha a fél nem teljesítése a 8:108. Cikk szerint kimentésre kerül, a sérelmet szenvedett fél bármely, a 9. Fejezet szerinti bármely jogorvoslathoz folyamodhat, kivéve a teljesítés követelését és a kártérítést. A fél abban a mértékben, amennyiben a másik fél nemteljesítését az ő saját nem teljesítése eredményezte, nem folyamodhat a 9. Fejezet szerinti jogorvoslatokhoz.²⁵⁸

²⁵⁴ Reinhard Zimmermann: The Significance of the Principles of European Contract Law = European Review of Private Law, Vol. 28., No. 3, 2021, 489. o.

<https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=722009025090071117095003103087115002000071009031061037125098095119009097109100112101099038107061010025028093092095117067096104007010093003076115102107127003081098029057035000101074107081126001001064030029127120088086127087083119126083091105116015078017&EXT=pdf&INDEX=TRUE> 2023. 09. 20.

²⁵⁵ PECL 1:101. (1)-(4) <https://docplayer.hu/33215171-Az-europai-szerzodesi-jog-alapelvei-i-iii.html> 2023. január 22.

²⁵⁶ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, xxx.

²⁵⁷ PECL 1:105. (1)-(2) (1) A feleket köti minden szokás, amelynek alkalmazásában megegyeztek és minden gyakorlat, amelyet egymás között kialakítottak. A feleket köti az a szokás, melyet a felekkel azonos helyzetben lévő személyek általánosan alkalmazandónak tartanak, kivéve, ha az ilyen szokás alkalmazása ésszerűtlen volna.

²⁵⁸ PECL 8:101. (1)-(3)

A PECL rendszere szerint nemteljesítésről beszélhetünk bármikor, amikor az egyik fél bármely szerződéses kötelezettségét nem teljesíti. A nemteljesítés állhat hibás teljesítésben, késedelmes vagy idő előtti teljesítésben, vagy a teljesítés megtagadásában. A nemteljesítés nem csupán a szerződéses főkötelezettségre, de akár mellékkötelezettségre is vonatkozhat, például üzleti titok feltárása. A teljesítés elfogadásának megtagadása ugyancsak megalapozhatja a nemteljesítést. Amennyiben a nemteljesítés nem került kimentésre, a sérelmet szenvedett fél követelheti továbbra is a teljesítést, kártérítést követelhet, visszatarthatja illetve csökkentheti saját esedékes szolgáltatását, és elállhat a szerződéstől. Ha a nemteljesítés kimentésre került, a sérelmet szenvedett fél nem követelheti továbbra is a teljesítést és kártérítésre sem jogosult. Így például, ha például a bérlő arra vállal kötelezettséget, hogy szőlőt telepít az általa 10 évre bérelt földön, de a telepített szőlőt megtámadja a filoxéra és kipusztul, a bérlő ezért kártérítéssel nem fog tartozni, mert a nemteljesítése kimentésre kerül, de a bérbeadó jogosult lesz idő előtt egyoldalúan felmondani a szerződést. Ha a bérbeadó kötelezettnek egyik országból egy másikba kell szállítania a bérbeadandó árut, de a célországban tüntetések zajlanak, így az csupán 15 nappal a szerződéses dátum után érkezik meg, a bérbeadó ugyan nem lesz felelős a késedelemért, de a bérlő addig jogosult visszatartani az ellenértéket, sőt a 15 napos késésre járó bérletdíjjal csökkentheti is azt.²⁵⁹

A PECL 8:103. szerint valamely kötelezettség szerződés szerinti nem teljesítése alapvető, ha a teljesítésre vonatkozó, szigorú értelemben vett kötelezettségvállalás a szerződés lényeges részét képezi; vagy a nemteljesítés jelentős mértékben megfosztja a sérelmet szenvedett felet attól, amit a szerződés alapján jogosult elvárni, kivéve, ha a másik fél nem látta előre, vagy észszerűen gondolkodva nem láthatta előre ezt a következményt, vagy a nemteljesítés szándékos, s a sérelmet szenvedett félnek okot ad annak feltételezésére, hogy a másik fél jövőbeni teljesítésében nem bizakodhat.²⁶⁰

A szigorú értelemben vett kötelezettségvállalás esetében nem a kötelezettségzegés súlya lesz a meghatározó, hanem a felek megegyezése, miszerint akár még a szerződéstől való legkisebb eltérés is alapvető nemteljesítésnek minősül. Ez a kikötés alapulhat a felek akár kifejezett, akár hallgatólagos rendelkezésén, de akár jogszabályon is. Ha a nemteljesítés jelentős mértékben megfosztja a sérelmet szenvedett felet attól, amit a szerződés alapján jogosult elvárni, ezáltal a

²⁵⁹ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 359-360. o.

²⁶⁰ PECL 8:103. a)-c)

teljesítéshez fűződő érdeke megszűnik, a nemteljesítés alapvető lesz. Nem lesz azonban alapvető, ha a nemteljesítő fél nem látta, és nem is láthatta előre az adott következményeket. Ilyenkor azt szükséges megvizsgálni, hogy egy, a nemteljesítő fél helyzetében lévő, észszerűen és megfelelő gondossággal eljáró személy tudhatta, vagy legalábbis előre láthatta volna-e cselekményének következményeit.²⁶¹

Ha a kivitelező arra vállal kötelezettséget, hogy október 1. napjára felépít 5 garázst, és leburkolja a felépítendő garázsok és a megrendelő aznap nyíló raktára között vezető utat, és a garázsokat ugyan felépíti, de az utat nem burkolja le, ami így használhatatlan, és a garázsok nem megközelíthetőek, a kivitelező nemteljesítése alapvető lesz. Ha azonban az út annak leburkolása nélkül is használható, és a kivitelező röviddel a megállapított határidő után megcsinálja a burkolatot, nemteljesítése nem lesz alapvető. Ha a kivitelező arra vállal kötelezettséget, hogy egy borospincébe szerel hűtő/fűtő berendezést abból a célból, hogy a megrendelő ott tárolt borai ne romoljanak meg a hőmérséklet ingadozástól, de a berendezést rosszul szereli be, miáltal a botok tönkre mennek, nemteljesítése alapvető lesz, ugyanis tisztában volt a berendezés felhasználási céljával, így azzal is, hogy szerződésszegése milyen következményekkel járhat. Ezzel ellentétben azonban, ha a kivitelező feladata olyan központi fűtés beszerelése egy házba, mely alkalmas arra, hogy a ház összes helyiségében 20 fokot tartson, és általa nem tudottan az egyik helyiségben egy ritka növény van, mely rendkívül érzékeny még a legapróbb hőmérsékletváltozásra is, és egy hiba folytán ez a növény 2 fok hőmérséklet-különbség hatására kipusztul, a kivitelező szerződésszegése nem lesz alapvető, ugyanis nem látta és nem is láthatta előre, hogy egy ilyen kismértékű hőmérséklet-ingadozás egy magánháiban ilyen jellegű kárral járhat. A nemteljesítés akkor is lehet alapvető, ha a következményei nem jelentősek, vagy ha nem fosztja meg ugyan jelentős mértékben a sérelmet szenvedett felet attól, amit a szerződés alapján jogosult elvárni, de az szándékos, és a sérelmet szenvedett fél okkal feltételezheti, hogy többé nem bízhat a másik fél teljesítésében.²⁶²

A PECL 8:108. alapján a fél nemteljesítése kimentett, ha bizonyítja, hogy olyan akadályra vezethető vissza, mely ellenőrzési körén kívül merült fel, s mely akadály a szerződés megkötésében észszerűen nem volt számításba vehető, vagy az akadály vagy annak következményei nem voltak elháríthatók vagy leküzdhetők. Ha az akadály csak időleges, a

²⁶¹ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2009, 364-365. o.

²⁶² Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 365-366. o.

jelen Cikk szerinti kimentés az akadály fennállása időtartamára bír hatállyal. Mindazonáltal ha a késedelem alapvető nemteljesítésnek számít, a jogosult azt ekként kezelheti. A nemteljesítő félnek biztosítania kell, hogy az akadályról és az akadály a fél teljesítési képességére gyakorolt hatásáról való értesítés a másik fél részéről – miután a nem teljesítő fél tudomást szerzett, vagy tudomást kellett volna, hogy szerezzen e körülményekről – ésszerű időn belül kézhez vételre kerüljön. A másik fél az ilyen értesítés elmaradásából adódó károk és bármely veszteség megtérítésére jogosult.²⁶³

A PECL 8:108. azokat az eseteket szabályozza, amikor a teljesítést a fél ellenőrzési körén kívül eső és előre nem látható körülmény, vagy külső behatás hiúsítja meg, és így kimentésre kerül. A kimentési okok bármely, a szerződésből eredő kötelezettségre alkalmazhatóak, ideértve a pénzfizetési kötelezettséget. A fizetéseképtelenség általában nem minősül ellenőrzési körön kívüli akadálnak, de pl. egy kormányzati tiltás már annak minősülhet. Az „akadály” lehet természeti, de akár harmadik személy részéről történő behatás is. A feltételek általában azonosak a vis maior feltételeivel, és a nemteljesítő félnek kell bizonyítania fennállásukat.²⁶⁴

Az ellenőrzési körön kívüliség azt jelenti, hogy a teljesítést gátló akadályra a nemteljesítő félnek ne lehessen ráhatása, befolyása. A saját működési kockázatát magának kell viselnie, így egy gép elromlása (még ha az valóban előre láthatatlan és megakadályozhatatlan is volt), nem fog ellenőrzési körön kívülinek minősülni. Ugyanez a helyzet pl. azon személyek vonatkozásában akikért a kötelezett felel, különös tekintettel az alvállalkozókra. A nemzeti földgáz-elosztó vállalat alkalmazottjainak váratlan sztrájkja, és így a gázszállítás leállítása miatt nem lesz felelős megrendelői felé az a porcelángyár amelyik kemencéit csak földgázzal tudja fűteni, mert a nemteljesítés ellenőrzési körén kívüli okból történik. A vállalat saját alkalmazottjainak ugyancsak váratlan és előre nem látható sztrájkja azonban ellenőrzési körön belüli körülménynek számít.²⁶⁵

A sikeres kimentéshez az is szükséges, hogy a teljesítést akadályozó körülmény ne lehessen előrelátható a fél számára a szerződés megkötésekor. Nem csak magának a körülmények az előre láthatósága (előre láthatatlansága) lehet kérdés, hanem bekövetkezésének időpontja vagy időtartama is. A hatósági árszabályozás önmagában pl. előrelátható lehet, de annak előre

²⁶³ PECL 8:108. (1)-(3)

²⁶⁴ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 379-380. o.

²⁶⁵ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 380. o.

láthatatlan hosszú ideig való fenntartása már megalapozhatja a kimentést. Az ésszerű előreláthatóság a mérce, vagyis, hogy egy átlagos személy ugyanebben a helyzetben előre látta vagy láthatta volna az adott körülményt. Így például bizonyos területeken az év bizonyos időszakában ciklonokra lehet számítani, de a nem megszokott helyen vagy időben érkező ciklon ésszerűen nem előre látható a felek által.²⁶⁶

A PECL 9:501. szerint a sérelmet szenvedett fél kártérítésre jogosult a másik fél a 8.108 Cikk értelmében kimentésre nem került nem teljesítésével okozott veszteségeiért. A veszteség, amiért kártérítés követelhető magában foglalja a nem pénzben kifejezhető kárt; és olyan jövőbeli veszteséget, melynek bekövetkezése ésszerűen várható.²⁶⁷

Eredménykötelelem esetén, amennyiben nem jön létre a szerződéses eredmény, a sérelmet szenvedett fél kártérítésre jogosult attól függetlenül, hogy a nemteljesítő felet hiba terheli-e, kivéve, ha nemteljesítését kimenti. Gondossággkötelelem esetén kártérítés csak akkor követelhető, ha a kötelezett nem tanúsította a tőle elvárható gondosságot. Ha a kivitelező arra vállal kötelezettséget, hogy olyan központi fűtőrendszerrel szerel fel egy lakóházat, mely 22 fokig képes felfűteni a házat amikor a kinti hőmérséklet nem haladja meg a 0 fokot, de beszerelés után a berendezés csupán 18 fokig képes fűteni, kártérítéssel tartozik. Ezzel ellentétben egy sebész, aki elvállal egy kockázatos és komoly műtétet, ha a rá vonatkozó gondossági és szakmai szabályokat maradéktalanul betartotta, nem lesz felelős a műtét eredménytelenségéért.²⁶⁸

A károsult fél nem tarthat igényt olyan károkra, melyek nem a nemteljesítés következtében merültek fel. Ugyanakkor nem minden külső körülmény, ami növeli a károkat, esik ebbe a kategóriába, még akkor sem ha nem előrelátható. A kérdés minden esetben az, hogy az adott körülmény akkor is befolyásolta volna-e a szerződést, ha azt tartalmának megfelelően teljesítik. Ha erre igen a válasz, akkor lesz a külső körülmény alkalmas arra, hogy az okozatossági láncolatot megszakítsa. A vállalkozó arra vállal kötelezettséget, hogy egy gyárba a gyártási folyamathoz szükséges gépet szállít június 1. napjáig, ezzel azonban késedelembe esik, melynek következtében a megrendelőt hetente 1.000.- font veszteség éri. Június 29. napján tűz üt ki megrendelő gyárában, mely porig ég. Vállalkozó július 16. napján szállítja le a gépet.

²⁶⁶ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 381. o.

²⁶⁷ PECL 9:501. (1)-(2)

²⁶⁸ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 434-435. o.

Megrendelő 4.000.- font kártérítésre jogosult június 29. napjáig, de attól az időponttól kezdve már nem jogosult kártérítést követelni. Ezzel ellentétben, ha a vállalkozó szerb ügyfelének vállal fegyvert szállítani szeptember 30. napjáig, azonban júliusban eláll az üzlettől, majd augusztusban a vállalkozó országának kormánya megtiltja fegyverek szállítását Szerbiába, a szerb ügyfél 18 hónappal később nem jogosult kártérítésre.²⁶⁹

A károsult jövőbeli veszteségének megtérítését is követelheti. Ez az a kár, ami tényleges károk értékelése után következhet be. Ebben az esetben a bíróságoknak két bizonytalan körülményt is értékelniük kell, nevezetesen, a jövőbeli veszteség bekövetkeztének valószínűségét és annak mértékét is. Ez minden olyan várható jövőbeli kiadást jelent, ami nem merülne fel a károsult oldalán, ha a szerződést annak tartalma szerint teljesítik, és azt az előnyt is, melyet a károsult fél ésszerűen várhatott a szerződés megfelelő teljesítésétől. Az esély elvesztése is minősülhet jövőbeli kárnak. Ha egy sales manager 3 éves munkaviszonyát 12 hónap után jogellenesen megszüntetik, és minden ésszerű erőfeszítés ellenére sem talált munkát, akkor 6 hónappal később – amikor is megállapítják munkaviszonya megszüntetésének jogellenességét- nem csupán a 6 havi elmaradt munkabérére jogosult, ha nem a maradék 18 havira is, sőt még a korábban kikötött jutalékra is, amit valószínűsíthetően kapott volna.²⁷⁰

A PECL 9:502. alapján a kártérítés általános mértéke az az összeg, melynek révén a sérelmet szenvedett fél, amennyire csak lehetséges abba a helyzetbe kerül, amelyben akkor lenne, ha a szerződés megfelelően teljesítésre került volna. Ezen kártérítésnek fedeznie kell a károsult által elszenvedett veszteséget, és azt a hasznot, amelytől a nemteljesítés megfosztotta őt.²⁷¹

A fenti rendelkezés kombinálja az ún. nevezett „várakozási érdeket” a klasszikus római jogi felosztással, nevezetesen a tényleges kár (*damnum emergens*) és elmaradt haszon (*lucrum cessans*) kategóriáival, vagyis a károsult fél olyan mértékű kártérítésre jogosult, ami a megsértett szerződési érdekével azonos. Adásvételi vagy vállalkozási szerződéseknél ez az összeg általában a szerződéses és a tényleges vagy piaci ár közötti különbséget jelenti, de ha a károsult fedezeti szerződést is kötött, akkor választhat az eredeti szerződéses és a fedezeti szerződéses ár között. Abban az esetben, ha az eladó jótálással vállalja, hogy egy 1990-es Renault gépkocsit ad el a vevőnek 5.000.- fontért, de végül egy 1988-as modellt szállít le

²⁶⁹ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 435. o.

²⁷⁰ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 436. o.

²⁷¹ PECL 9:502.

részére, melynek piaci értékre 1.500.- fonttal kevesebb, a vevő 1.500- fontos kártérítésre jogosult. A károsult ezen felül az ún. következménykárok megtérítésére is igényt tarthat az előreláthatóság erejéig (erről részletesen alább). Így például, amikor egy vevő egy egyébként 300.- fontos mosógépet vásárol akciósan 200.- fontért, de a hibája miatt 50.- font értékű kimosni szándékozott ruhája tönkremegy, nem csupán az által korábban kifizetett 200.- font, de további 100.- font (a mosógép normális ára), és további 50.- font (tönkrement ruhák értéke) megtérítését is követelheti.²⁷²

A PECL 9:503. szerint A nemteljesítő fél csak azért a veszteségért felel, amelyet a szerződés megkötése idején, mint nemteljesítésének valószínű következményét előre látott, vagy észszerűen előre láthatott, kivéve, ha a nemteljesítés szándékos vagy súlyosan gondatlan volt.²⁷³

A nemteljesítő fél kártérítési felelőssége azokra a károkra van korlátozva, amelyeket előrelátott vagy előre kellett volna látnia a szerződés megkötésekor, mint a nemteljesítés lehetséges következményeit, kivéve, ha nemteljesítése szándékos vagy súlyosan gondatlan volt. Amikor egy bélyeggyűjteményt 10.000.- fontért megvásárló vevő és az eladó június 1.-i szállításban állapodnak meg, és a gyűjtemény aznap már 12.000.- fontot ér, de az eladó késedelme miatt vevő azt nem tudja tovább értékesíteni gyűjteményként harmadik személynek 25.000.- fontért, akkor a vevő 2.000.- font kártérítésre jogosult, mely a szerződéses és a piaci ár különbözete. Nem jogosult a 13.000.- fontos kár megtérítésére, ugyanis azt az eladó észszerűen nem láthatta előre a szerződésük megkötésekor. Ugyanez a helyzet, ha az eladó állateledelt értékesít vevőnek, azonban vevő nem tájékoztatja eladót, hogy különleges fajtájú malacoknak szánja azt. Az állateledel tartalmaz egy kevés mérget, amelyről ismert, hogy kisebb gondot okoznak a malacoknak, de komolyabb hatása nincs. Vevő különleges fajtájú malacai azonban különösen érzékenyek voltak a méregre, így sok közülük elpusztult. Eladó ugyanakkor nem lesz felelős ezért a kárért, ezt ugyanis észszerűen nem láthatta előre.²⁷⁴

Hasonlóan az Egyezményhez, a PECL is rendelkezik a kárenyhítési kötelezettségről. E szerint a nem teljesítő fél abban a mértékben, amennyiben a sérelmet szenvedett fél észszerű lépések

²⁷² Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 439. o.

²⁷³ PECL 9:503.

²⁷⁴ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 441. o.

megtételeivel a veszteséget csökkenthette volna, az utóbbi által elszenvedett veszteségért nem felel. A sérelmet szenvedett fél jogosult mindazon költsége megtérítésére, amely a veszteség csökkentésének megkísérlése során ésszerűen felmerült.²⁷⁵

A károsult nem tarthat igényt olyan károkra, melyek elkerülhetőek lettek volna ésszerű lépések megtételével. A kárenyhítési kötelezettség megszegése abban is állhat, hogy a károsult indokolatlan és ésszerűtlen kiadásokat eszközöl, de abban is, hogy elmulaszt megtenni ésszerű lépéseket, melyek a kárát csökkentenék. Ha például a vevő 750.- fontért vesz egy autót, melyről az eladó jóállással igazolja, hogy jó állapotban van, azonban kiderül, hogy ez nem igaz, és vevő 1.500.- fontot költ javíttatásra mikor ténylegesen jó állapotban lévő autót vehetett volna 800.- fontért, akkor az eladó felelőssége csak 800.- fontig fog terjedni, a többi a károsult vevő indokolatlan és ésszerűtlen kiadása volt. A károsultnak nem minden esetben szükséges azonnal, a szerződésszegésről való tudomásszerzéskor aktívan cselekednie, ez a körülményektől függ. Így például, ha a megrendelőnek beázik a háza és a vállalkozó azt ígéri 24 órán belül azt megjavítja, de késedelembe esik, azonban erről értesíti a megrendelőt és biztosítja, hogy másnap ténylegesen érkezik, akkor a megrendelőtől az az ésszerű, ha azt a napot még kivárja, és csak utána hív ki másik szerelőt, mely plusz költségeire, illetve az esetleges állapotromlás megtérítésére természetesen igényt tarthat. A károsult kárenyhítési kötelezettsége azonban csak addig terjed, hogy megtegyen ésszerű lépéseket, vagy tartózkodjon ésszerűtlenekektől. Odáig már nem, hogy akár saját jó üzleti hírnevét is csorbítsa csak azért, hogy a károkozó felelősségét csökkentse.²⁷⁶

X.6. Összegzés

Amint látható, az Egyezmény megfelelően alkalmazható a határokon átnyúló termékértékesítésből eredő jogviták eldöntésére. Az Egyezményt olyan felek között kell alkalmazni, akiknek a székhelye a szerződő államokban van, és akkor is alkalmazni kell, ha a nemzetközi magánjog szabálya ezt előírja. Az Egyezmény nem alkalmazható, ha a felek székhelye ugyanabban az országban van, illetve ha az árukat személyes, családi vagy háztartási használatra vásárolták. A szerződésszegés tekintetében az első és legfontosabb kérdés az, hogy a szerződésszegés alapvető volt-e vagy sem. Ha a szerződésszegés nem alapvető volt, akkor a károsult fél jogosult a konkrét teljesítés követelésére, ha a szerződésszegés alapvető volt, akkor

²⁷⁵ PECL 9:505. (1)-(2)

²⁷⁶ Ole Lando, Hugh Beale (szerk.), 2000, 445-446. o.

a károsult fél jogosult a szerződéstől való elállásra, az áru kicserélésének követelésére vagy kártérítés követelésére. A károsult fél csak olyan kártérítést követelhet, amelyet a szerződésszegés lehetséges következményeként ésszerűen előre láthatott (vagy előre kellett volna látnia) a szerződést később megszegő félnek. Az előreláthatóság az Egyezményben tehát a kártérítési felelősség alapjául nem szolgál, ugyanakkor a kártérítés mértékének meghatározásakor különös jelentősége van. A károsult fél kárenyhítésre is köteles.²⁷⁷

A PECL alkalmazása esetén elsődleges kérdés, hogy a nemteljesítés (szerződésszegés) kimentésre kerül-e vagy nem. A kimentés akkor sikeres, ha a nemteljesítő fél bizonyítja, hogy nemteljesítése olyan akadályra vezethető vissza, mely ellenőrzési körén kívül merült fel, s mely akadály a szerződés megkötésében ésszerűen nem volt számításba vehető, vagy az akadály vagy annak következményei nem voltak elháríthatók vagy leküzdhetők. Mint látható, a PECL esetében, ellentétben az Egyezménnyel az előreláthatóság nem csupán a kártérítés mértéknek meghatározásául, de a kártérítési felelősség alapjául is szolgál. Ha a kimentés nem sikeres és a kártérítési felelősség megalapozott, a károsult fél valamennyi, a PECL-ben felsorolt jogorvoslat igénybevételére jogosult. Ha azonban a kimentés sikeres a károsult nem követelhet teljesítést és kártérítést. Ugyancsak fontos kérdés a nemteljesítés alapvető volta, ahol szintén szerepet kap az előreláthatóság, mégpedig egy objektivizált előreláthatósági mérce. Az Egyezménnyel megegyezően a kártérítés mértékének meghatározásakor is különös fontossággal bír az előreláthatóság.

XI. A munkajogi kártérítési felelősség bírósági gyakorlata

XI.1. A munkáltató kártérítési felelőssége a régi Munka Törvénykönyvében

A munkajog kárfelelősségi rendszere a polgári jog kárfelelősségi szabályain alapul, számos ponton specialitásokkal rendelkezik. Ennek elsődleges oka, hogy bár a munkajog a magánjog körébe tartozik, azonban a polgári jog főszabályának tekintett mellérendeltség a munkajogban a szerződéses jogviszony ellenére megbomlik, egyenlőtlenséget keletkeztetve a munkavállaló és a munkáltató között. A munkajogi kárfelelősség alapeleme és funkciója attól függően

²⁷⁷ László Schmidt: The practice of the CISG, III. Konferenciakötet a pécsi jogász doktoranduszoknak szervezett konferencia előadásai, Pécs, 2022, 80-81. o.
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/33889/PTE-AJK-20211229.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2022.03.01.

változik, hogy a felelősség feltételeit a munkáltató vagy a munkavállaló oldaláról kerül-e vizsgálatra.²⁷⁸

Az 1992. évi XXII. törvény (továbbiakban: régi Mt.) 174-176.§-ai rendelkeznek a munkáltató kártérítési felelősségéről. E szerint a munkáltató a munkavállalónak munkaviszonyával összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül, teljes mértékében felel. Mentesül a munkáltató a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok vagy kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. Nem kell megtéríteni a kárnak azt a részét, amelyet a munkavállaló vétkes magatartása idézett elő. A munkavállaló bizonyítja, hogy a károkozás a munkaviszonyával okozati összefüggésben következett be. A munkáltató működési körébe esnek különösen a munkáltató által feladatai során kifejtett tevékenységgel összefüggő magatartásból, a használt anyag, felszerelés, berendezés és energia tulajdonságából, állapotából, mozgásából és működéséből eredő okok. A munkáltatót a 174. § szerinti felelősség terheli a munkavállaló munkahelyre bevitt tárgyaiban, dolgaiban bekövetkezett károkért. A munkáltató előírhatja a munkahelyre bevitt dolgok megőrzőben (öltözőben) való elhelyezését, illetve a bevitel bejelentését. A munkába járáshoz, illetve a munkavégzéshez nem szükséges dolgok bevitelét a munkáltató megtilthatja, korlátozhatja, vagy feltételhez kötheti. Ha a munkavállaló az előírt szabályokat megszegi, a bekövetkezett kárért a munkáltató csak szándékos károkozása esetén felel.²⁷⁹

Munkajogi kártérítési felelősségről akkor beszélhetünk, ha a felek között munkaviszony áll fenn, és a munkaviszony egyik alanya a munkaviszonnyal kapcsolatosan kárt okoz a munkaviszony másik alanyának. Míg azonban a munkavállalót csak vétkes károkozás esetén terheli kártérítési felelősség a munkáltató irányában, addig a munkáltató felelőssége vétkességre tekintet nélküli, vagyis objektív.²⁸⁰ A fenti szabályokból látszik, hogy a régi Mt. a szabályai szerint a munkáltatót objektív felelősség terhelte. A régi Mt. Nagykomentárja szerint a munkáltató objektív kárfelelőssége folytán ezen esetekben a jogellenesség már magában a kár bekövetkeztében megvalósul. Ha a munkavállalónak a munkaviszonnyal kapcsolatban kára keletkezik, akkor a munkáltató tudatállapotának vizsgálata nem szükséges,

²⁷⁸ Fézer Tamás: A kártérítési jog magyarázata. DOI: [10.55413/9789632958248](https://doi.org/10.55413/9789632958248) <https://mersz.hu/fezer-a-karteritesi-jog-magyarazata/> 2022. 11. 19.

²⁷⁹ 1992. évi XXII. törvény (rég Mt.) 174-176.§-ok <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99200022.TV/ts/20120301/lr/chain751> 2022. 01. 15.

²⁸⁰ Radnay József (szerk.), A Magyar Munkajog- Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, Hvg-Orac, 1995, 248. o.

tehát nem kell, hogy a munkáltatót szándékosság, vagy akár csak gondatlanság terhelje.²⁸¹ A munkáltató oldalán megjelenő vétkességre tekintet nélkül felelősség Sipka Péter szerint két okra vezethető vissza. Az egyik ok az ún. „érdekelv” megjelenése, ami azt jelenti, hogy azt terheli a veszélyért való helytállási kötelezettség, akinek érdekében azt előidézték, a másik ok a prevenció, ugyanis a munkáltató az objektív felelősség ismeretében feltehetően fokozott figyelemmel jár el, hogy megelőzze a baleseteket. A munkáltató felelőssége ugyanakkor nem csak a munkajog szabályai szerint állnak fenn, hanem pl. a büntetőjog szabályai alapján is.²⁸²

A régi Mt. Javaslatához fűzött miniszteri indokolás szerint: „A Javaslat - a hatályos szabályozással egyezően - a munkáltató vétkességére tekintet nélküli, ún. objektív felelősséget állapít meg a munkaviszonnyal összefüggésben okozott kárért. Ennek indoka az, hogy a munkáltatókat rászorítsa olyan szervezet kialakítására, illetve technológia alkalmazására, amely megteremti a munkavállalók egészségének, testi épségének és egyéb vagyoni érdekeinek biztonságát. A munkavédelmi szabályok pozitíve meghatározzák e körben a munkáltató teendőit, e fejezet szabályai pedig lényegében e szabályok megszegésének szankcióit rendezik arra az esetre, ha e szabályszegés a munkavállalónak kárt okoz. A munkavállaló oldaláról nézve kártérítési igénye akkor keletkezik a munkáltatóval szemben, ha kár érte, ez a munkaviszonnyal összefüggésben, és azzal okozati összefüggésben merült fel. A Javaslatban megfogalmazott „munkaviszonnyal összefüggésben” kifejezés két lényeges elemet foglal magában. Mindenekelőtt jelzi azt, hogy a munkáltatót terhelő ezen szigorú felelősségi alakzat csak a munkaviszonyban álló személlyel szemben áll fenn. Másfelől pedig arra utal, hogy a munkavállalót ért kárnak valamilyen formában összefüggésben kell állnia az általa létesített munkaviszonnyal. E tekintetben a Javaslat által használt fogalom némileg tágabb a hatályos jog által ismert „munkaviszony keretében” kifejezésnél. A bírói gyakorlat ugyanis a munkaviszony kerete alatt ért minden olyan káreseményt, amely a munkaviszony létrejöttével, teljesítésével vagy megszűnésével összefüggésben, arra tekintettel éri a munkavállalót. A Javaslat szóhasználata így lényegében a jelenlegi gyakorlattal hozza összhangba a törvényi szabályozást.”²⁸³

XI.2. Munkaviszonnyal összefüggés

²⁸¹ Nagykommentár a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvényhez <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/311/id/A08Y4818.KK/ts/20090817/> 2022. 01. 15.

²⁸² Sipka Péter: A munkáltatói kárfelelősség elmélete és gyakorlata, Budapest, Hvg-Orac, 2021, 28. o.

²⁸³ 1992. évi XXII. törvény indokolása- a munka törvénykönyvéről <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/99200022.TVI/ts/10000101/> 2022. 01. 15.

A Legfelsőbb Bíróság MK 29. számú állásfoglalása szerint a munkáltató a munkavállalója balesetével és megbetegedésével kapcsolatban előállott kárért (egészségkárosodásért) az Mt. 174. §-a alapján akkor felel, ha az a munkaviszonyával összefüggésben keletkezett. Annak bizonyítása, hogy az egészségkárosodás a munkaviszonnyal összefüggésben következett be, a munkavállalót terheli. A munkáltatót ez a felelősség vétkességére tekintet nélkül terheli, kivéve, ha a munkáltató legfeljebb tíz főfoglalkozású munkavállalót foglalkoztató magánszemély, aki a munkavállalónak okozott kárért csak vétkessége esetén felel.²⁸⁴ Az indokolás szerint „a jogszabályban a „munkaviszonnyal összefüggésben” utalás egyrészt azt fejezi ki, hogy munkaviszonynak kell fennállnia, másrészt pedig azt, hogy a munkavállalót ért kárnak valamilyen formában összefüggésben kell állnia az általa létesített munkaviszonnyal. A munkaviszonyból folyó tevékenység és a károsodás között tehát összefüggésnek, kapcsolatnak kell lennie. Ez az összefüggés fennáll a munkavégzéshez szükséges előkészítő tevékenységgel, a munkavégzéstől el nem választható személyi szükségletekkel (étkezéssel, tisztálkodással stb), valamint a munka befejezésével együtt járó teendők végzése során keletkezett károsodások esetén is. A munkaviszonnyal összefüggésben történik a károsodás akkor is, ha az a munkavállalót a munkáltató telephelyén kívül, pl. kiküldetés során éri. A munkaviszonnyal való összefüggést illetően nemcsak a betöltött munkakörnek van jelentősége, hanem annak is, hogy az adott helyzetben a munkavállalótól mennyiben volt elvárható a munkáltató érdekében a munkaköréhez szorosan nem tartozó tevékenység kifejtése (pl. a munkáltatót fenyegető kár elhárításában való részvétel). A munkaviszonyból folyó köteleességek közé tartozik pl. a munkaidő alatt, azt megelőzően vagy követően a munkával összefüggő értekezleten való részvétel, valamint a munkáltatóra jogszabályi rendelkezés alapján rótt teendők ellátásának a teljesítése is. A munkaviszonnyal összefüggésben elszenvedettnek kell tekinteni azt a károsodást is, amely a munkáltató által üzemben tartott közlekedési eszközön az üzemeltetéssel kapcsolatos munkakörbe beosztott munkavállalót (gépkocsivezetőt, kalauzt stb.) a munkaviszonyból folyó köteleességek teljesítése közben, azzal összefüggésben érte. Ugyanez vonatkozik a közlekedési eszközön más munkáltató működési körébe tartozó feladatot ellátó munkavállalót (étkezőkocsi munkavállalóját, hálókocsikalauzt stb.) ért károsodásra is.”²⁸⁵ Ezzel összhangban állapította meg a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság a 3.Mf.21.248/1992/2. számú, BH1993.269. számon közzétett eseti döntésében, hogy a munkáltató a munkavállalója balesetével kapcsolatban előállott kárért akkor felel, ha az a munkaviszonyával összefüggésben

²⁸⁴ MK 29. szám a) pont <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/00000029.MK/ts/20090817/> 2022. 01. 15.

²⁸⁵ MK 29. szám a) pont indokolás

keletkezett. A tényállás szerint a (később elhunyt) munkavállaló kiküldetésben végzett munkát a munkáltató számára, aki őt egy munkásszállón szállásolta el. A munkásszállón azonban a munkavállaló szén-monoxid mérgezést kapott és meghalt. Ezt követően a munkavállaló özvegye vagyoni és nemvagyoni kártérítés iránt terjesztett elő keresetet a munkáltató ellen. Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította arra hivatkozással, hogy a baleset a munkaviszony keretein kívül következett be. A fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság szerint helyesen döntött a korábban eljáró bíróság. Utalt arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság kialakult ítélkezési gyakorlata szerint a munkásszállón való tartózkodásért, annak használatáért nem terheli vétkességre tekintet nélküli felelősség a munkáltatót. Hangsúlyozta, hogy az MK 29. számú állásfoglalása szerint a munkaviszonyból folyó tevékenység és károsodás között az összefüggés csak a munkavégzéstől el nem választható - a dolgozó napi munkájával összefüggő tevékenységének sorozatába láncszerűen illeszkedő, a személyi szükségletekkel, valamint a munka befejezésével együtt járó - teendőkkel kapcsolatban előállt károsodás esetén áll fenn. A napi munka és az annak befejezésével együtt járó tevékenység elvégzése után a munkaterületen kívül bekövetkezett balesetért a munkáltatót nem terheli vétkesség nélküli felelősség.²⁸⁶ A Legfelsőbb Bíróság az Mfv.I.10.804/2000. számú, BH2002.331. szám alatt közzétett eseti döntésében elvi érveléssel kimondta, hogy a munkáltató a munkavállalót ért kárért akkor tartozik felelősséggel, ha a kár a munkavállaló munkaviszonyával összefüggésben keletkezett. A károsodásnak tehát a munkaviszonyból folyó tevékenységgel kell összefüggésben állnia, nem felel a munkáltató a balesetből eredő kárért, ha a baleset a munkavállaló engedély nélküli magánmunkája (fusizás) során következett be. A tényállás szerint a munkavállaló egy éjszakai műszakban a felettesétől kapott utasítástól eltérően engedély nélküli munkát végzett: villástargoncával egy tábla lemezt a daraboló műhelybe vitetett, amelyet munkatársával együtt három részre vágott. A targonca távozása után a felperes a műhely ajtaját kívánta bezárni, amelynek diópántja elszakadt, és a több mázsás vasajtó a felperesre esett. A baleset során a felperes szeméremcsont-izületszétválást, hasfal- és mellkaszűzódást szenvedett. Az első-és másodfokú bíróságok a munkavállaló kártérítési igényének -részben- helyt adtak. A másodfokú bíróság – többek között- megállapította, hogy a munkavállaló a balesetet nem az engedély nélküli, „fekete” munkavégzés közben szenvedte el, hanem a sérülését a darabolóműhely meghibásodott ajtaja okozta, amelynek javításáról a munkáltató nem gondoskodott. A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati eljárásban

²⁸⁶ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 3.Mf.21.248/1992/2. számú ítélete- BH1993.269.
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/993H0269.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 15.

megállapította, hogy a perbeli esetben a munkavállalót a baleset nem a munkaviszonyából folyó tevékenység során érte, hanem az előírt, utasítás szerinti munkavégzés helyett a munkáltató engedélye nélkül, a saját érdekében végzett, egy tábla lemez darabolásával összefüggő tevékenysége keretében. A felperes saját nyilatkozata szerint az előírt munkavégzési helyétől távolabb történt a baleset, ahová a munkavállaló kizárólag az engedély nélküli munkavégzés végett ment. Ezért a műhely ajtajának leszakadása, amely a balesetet közvetlenül okozta, nem a munkaviszonyával, hanem az engedély nélküli munkavégzéssel állt okozati összefüggésben.²⁸⁷ A Legfelsőbb Bíróság az Mfv.11.202/2011. számú, BH2003.264. számon közzétett eseti döntésében megállapította, hogy ha a jelentős fakitermelésre vállalkozó munkaadó vezetője a munkavállalót kiszállította a munkahelyre, motorfűrész és védőfelszerelést bocsátott a rendelkezésére, és ezt a munkavállaló elfogadta, a felek között munkaviszony jött létre. A munkaviszony keretében bekövetkezett baleset üzemi baleset, amelyért a munkáltató teljes kártérítési felelősséggel tartozik. Vagyis a munkaviszony fennállása körében nem szükséges, hogy formálisan akár szóban akár írásban megkössék a felek a munkaszerződést, elég, ha a körülményekből erre egyértelműen következtetni lehet.²⁸⁸

XI.3. A munkáltató mentesülése – működési kör

Mint a fentibbeikből látható, a munkáltatót objektív felelősség terheli, ez azonban nem jelenti azt, hogy bizonyos feltételek fennállása esetén ne lenne lehetősége a felelősség alóli mentesülésre. Az egyik lehetőség erre, ha a munkavállaló bizonyítja, hogy a kár működési körén kívüli elháríthatatlan ok miatt következett be. A már idézett MK 29. szám szerint ha a kárt a munkáltató működési körébe eső ok idézte elő, a felelőssége akkor is fennáll, ha az ok nem volt elhárítható. Annak vizsgálatánál, hogy a balesetet és megbetegedést előidéző ok az adott esetben a munkáltató működési körébe esik-e, figyelemmel kell lenni a végzett munka jellegére és a munkavégzés körülményeire is. A kárt előidéző ok akkor minősül a munkáltató működési körén kívül esőnek, ha az független a munkáltató tevékenységétől, tehát ha az előidéző ok és a munkáltató tevékenysége között nincs okozati összefüggés. Azt, hogy a kárt előidéző ok az adott esetben a munkáltató működési körén kívül esik-e, a munkáltató működése vonatkozásában és objektív ismérvek alapján kell vizsgálni. A működési körön kívül eső ok fennállása esetén is az Mt. 174. §-ának (1) bekezdése alapján felel a munkáltató, ha a kár oka a munkáltató részéről objektíve elhárítható volt.²⁸⁹

²⁸⁷ BH2002. 331. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A02H0331.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 15.

²⁸⁸ BH2003. 264. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A03H0264.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 15.

²⁸⁹ MK 29. szám b) pont

Az indokolás is hangsúlyozza, hogy a „munkaviszonnal összefüggésben” és a „működési kör” nem azonos fogalmak. A „munkaviszonnal összefüggésben” kifejezés tárgyi köre utal, amelybe tartozó károsodásért a munkáltató felel, a „működési kör” viszont a munkáltatónak a felelősség alóli mentesülésével áll szoros összefüggésben. A kimentés alapja ugyanis az, hogy a munkaviszonnal összefüggésben keletkezett kár olyan okból következett be, amely nincs kapcsolatban a munkáltató működésével, és azt a munkáltató nem is háríthatta el. A kimentésnek az említett körre való korlátozásából következik, hogy ha a kárt a munkáltató működési körébe eső ok idézte elő, a munkáltató felelőssége akkor is fennáll, ha az előidéző ok nem volt elhárítható. Általában a munkáltató működési köréhez tartoznak a feladatai ellátása során kifejtett tevékenységgel összefüggő személyi magatartásokból, a használt anyag, felszerelés, berendezés és energia tulajdonságából, állapotából, mozgásából, működéséből eredő okok.

A működési kör nem korlátozódik a munkáltató telephelyére, a telephelyen kívül végzett munka során keletkezett kár esetén is fennállhat a működési kör és a kárt előidéző ok közötti összefüggés. Sajátosan alakul ez az összefüggés abban az esetben, ha a munkavállaló a munkáját telephelyén kívül végzi, és a munkavégzés során a munkavállaló a munka jellege és a munkavégzés körülményei folytán a baleset veszélyének rajta kívül eső okból ki van téve. Az e munkavégzés során bekövetkezett balesetért való felelősség alól a munkáltató nem mentesülhet azon az alapon, hogy a balesetet működési körén kívül eső ok idézte elő. Az esetben, amikor a károsodást a munkáltató működési körén kívül eső ok idézte elő, a munkáltató a felelősség alól akkor mentesülhet, ha a károsodás oka objektíve elháríthatatlan volt. A villámcsapás például mint természeti erő kívül esik a munkáltató működési körén, adott esetben azonban elvárható a munkáltatótól, hogy a károsodást villámhárító felszerelésével kiküszöbölje.

A munkáltatónak a felelősség alóli mentesülése szempontjából annak van tehát jelentősége, hogy a károsodást előidéző ok és a munkáltató működése közötti okozati összefüggés megállapítható-e. Ha ez megállapítható, a munkáltató a felelősség alól nem mentesülhet, az okozati összefüggés hiánya esetén pedig azt kell vizsgálni, hogy a károkozást előidéző ok elhárítható volt-e. A működési kör és a kárt előidéző ok közötti összefüggést a munkáltató vonatkozásában és objektív ismérvek alapján kell vizsgálni. Elháríthatatlan pedig az olyan behatás, amelyet a technika, a műszaki lehetőségek objektíve adott szintje mellett a rendelkezésre álló idő alatt nem lehet megakadályozni.²⁹⁰

²⁹⁰ MK 29. szám b) pont indokolás

A BH1992. 611 számon közzétett eseti döntés szerint a munkáltató telephelyén kívül - adott esetben külföldön - végzett munka esetén azon az alapon állapítható meg a munkáltató működési köre és a balesetet kiváltó ok között az okozati összefüggés, hogy a dolgozó a munkát a számára előírt körülmények között köteles végezni. Az ezzel összefüggő baleseti veszélyhelyzettel a munkáltatónak is számolnia kell. A döntés alapjául szolgáló tényállás szerint a munkáltató a munkavállalót kiküldetési utasítással külföldre küldte, ahol a partnercég sofőrje által vezetett gépkocsival balesetet szenvedett. Az első és másodfokú bíróságok elutasították a munkavállaló keresetét arra hivatkozással, hogy baleset ugyan a munkaviszony keretében következett be, ezért azonban a munkáltató nem felel, mert a balesetet előidéző ok a működési körén kívüli. A Legfelsőbb Bíróság azonban megállapította, hogy a munkavállaló a kiküldetés teljesítése során a munkáltató érdekében, az általa tudomásul vett módon, a vele szerződéses kapcsolatban álló partnercég gépkocsiját vette igénybe. Ezt a gépkocsit tehát a munkáltató által feladatai ellátása során használt eszköznek, következésképp a működési körébe tartozónak kell tekinteni. A munkáltató telephelyén kívül – adott esetben külföldön - végzett munka esetén ugyanis azon az alapon állapítható meg a munkáltató működési köre és a balesetet kiváltó ok között az okozati összefüggés, hogy a dolgozó a munkát a számára előírt körülmények között köteles végezni. Az ezzel összefüggő baleseti veszélyhelyzettel a munkáltatónak is számolnia kell.²⁹¹

Ezt erősítette meg a BH2000.422 szám alatti esetei döntés is, melynek tényállása szerint a munkavállaló egy építkezésen dolgozott a munkáltató alkalmazottjaként, amikor is harmadik személy munkavállalói általi szétszerelés közben egy daru eldőlt, aminek következtében a felperes munkavállaló is sérüléseket szenvedett. Az elsőfokon eljáró munkaügyi bíróság elutasította a keresetét arra hivatkozással, hogy a baleset a munkáltató működési körén kívül eső, elháríthatatlan okból következett be. A másodfokú bíróság azonban megállapította a munkáltató felelősségét. A Legfelsőbb Bíróság szerint a munkáltatónak számolnia kellett a harmadik személyek által előidézhető körülményekkel, következésképpen helytállóan állapította meg a másodfokú bíróság, hogy a felperes sérülése a munkáltató működési körébe eső okból következett be. Az említettek miatt fennáll a károsodást előidéző ok (a daru szétszerelése) és a munkáltató működése (az építkezésben való részvétel) közötti okozati összefüggés, emiatt a munkáltató alperes nem mentesülhet a felelőssége alól.²⁹²

²⁹¹ BH1992. 611 <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/992H0611.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 15.

²⁹² BH2000. 422 <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A00H0422.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 19.

Mint látható tehát, a régi Mt. alapján a bíróságok gyakorlatilag csupán a tényleges vis maior helyzetekben állapították meg a „működési körön” kívüliséget.

XI.4. A munkáltató mentesülése – a munkavállaló közrehatása

A régi Mt. alapján a munkáltatói mentesülés másik esete, ha a kárt a károsult munkavállaló elháríthatatlan vétkes magatartása idézte elő. Ebben az esetben azonban kármegosztásnak is helye lehet. Ezen kimentési ok vonatkozásában is rendkívül gazdag az ítélkezési gyakorlat.

Ennek alkalmazásában nyújtott segítséget a LB MK 31. számú állásfoglalása, mely szerint „a munkavállaló egészségének a munkaviszonyával összefüggésben történő olyan megsértése esetén, amelynek bekövetkezésében vétkes magatartása is közrehatott a munkáltatónak az Mt. 174. § (1) bekezdésén alapuló felelősségének mérve nem aszerint alakul, hogy a munkáltatót is terheli-e vétkesség, s ez milyen arányban áll a munkavállaló vétkességével. A kárviselés arányát az dönti el, hogy a munkavállaló vétkes közrehatása milyen mérvű volt. A munkavállaló vétkessége súlyának és ehhez képest a kárviselés arányának meghatározásánál azonban jelentősége van annak, hogy a munkáltató a kár bekövetkezésében maga is vétkes magatartással hatott közre.” Az ehhez fűzött indokolás szerint a munkáltató elelőssége alól - egészben vagy részben - csak az Mt.-ben meghatározott feltételek fennállása esetén mentesülhet. Ehhez azonban neki kell bizonyítania, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok vagy kizárólag a károsult munkavállaló elháríthatatlan magatartása okozta. Ennek hiányában is mentesül a kár ama részének viselése alól, amelyet vétkes magatartásával a munkavállaló idézett elő. Ez utóbbi esetben van helye kármegosztásnak. A munkáltatónak az Mt. 174. § (1) bekezdésén alapuló felelőssége objektív, míg a munkavállalónak a kár keletkezésében való közrehatása jogilag csak akkor jelentős, ha a közreható magatartás egyben vétkes is volt. A kárviselés arányát ehhez képest az dönti el, hogy a munkavállaló vétkes magatartásával hozzájárult-e a kár bekövetkezéséhez, s amennyiben igen, ez a közrehatás milyen mértékű volt. A munkavállaló objektív felelősségének mérve tehát nem aszerint alakul, hogy milyen arányban áll egymással a munkavállalónak és a munkáltatónak a kár bekövetkezésében való vétkessége, mert a munkáltató a munkavállaló káráért vétkesség nélkül is felel. A munkavállaló vétkességéhez igazodó kárviselés arányának meghatározásánál az eset összes körülményeit tekintetbe kell venni. Nem hagyható tehát figyelmen kívül az sem, hogy a munkáltató a kár bekövetkezésében vétkes magatartásával maga is közrehatott.²⁹³

²⁹³ Legfelsőbb Bíróság MK 31. számú állásfoglalás
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/00000031.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 19.

A BH1993. 270. számon közzétett eseti döntés például kimondta, hogy ha a baleset kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása miatt következett be, a munkáltató halálos kimenetelű munkahelyi baleset esetén mentesül a kártérítési felelősség alól.²⁹⁴

A BH2005. 192. számú eseti döntés szerint a károsult munkavállalós vétkes közrehatását- és így a kármegosztás alkalmazását- megalapozhatja a mindennapi élettapasztalatot kirívóan figyelmen kívül hagyó gondatlan munkavégzése. A tényállás szerint a munkáltató karbantartó munkakörben közalkalmazottként foglalkoztatta néhai munkavállalót, a felperes férjét. A néhai munkavállaló az intézmény karbantartását látta el, ehhez kapcsolódott az ún. gallyazási munkák végzése is. Az egyik ilyen alkalommal a néhai kb. 3 méter magasságban a fa ágán állva kezdte meg egy ág fűrészelését a saját tulajdonú motorfűrészével, önmagát nem rögzítette, egyéni védőfelszerelést nem használt. A fűrészelés közben elmozduló ág nekivágódott, emiatt lezuhant a földre és súlyos sérülést szenvedett, amikbe később belehalt. Az elhunyt házastársa a munkaügyi bíróságnál benyújtott keresetében a balesettel összefüggésben nem vagyoni, és tartást pótló kártérítés megfizetését kérte. A munkáltató a kártérítési felelőssége fennállását 70%-ban elismerte, míg 30%-ban az elhunyt munkavállalója vétkes közrehatására hivatkozott. A munkaügyi bíróság ítéletében kármegosztást alkalmazott, és azt állapította meg – többek között-, hogy az elhunyt néhai munkavállaló nem tanúsította az elvárható gondosságot és körültekintést, és a nyilvánvalóan jogszabálysértő utasítás, amelynek végrehajtása testi épségét közvetlenül veszélyeztette, megtagadását elmulasztotta. Ezáltal a baleset bekövetkezéséhez vétkesen közrehatott. Az ítéletet a másodfokú bíróság helybenhagyta. A felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság az MK 31. számú állásfoglalás helyes alkalmazásával járt el, amikor a néhai munkavállaló vétkes közrehatását vigyázatlanságában, a mindennapi élettapasztalat figyelmen kívül hagyásában, a művelet veszélyessége felismerésének elmulasztásában jelölte meg (3 méter magasban a fán tartózkodva rögzítés nélkül, faág vágása). Mindezt nem érinti, hogy teljes bizonyossággal a munkáltatói jogkör gyakorló utasításának tartalma nem volt megállapítható, elsősorban azért, mert a néhány napja munkába állt vezető nyilvánvalóan a néhai munkavállaló tapasztalatában és korábbi hasonló munkavégzése helyességében bízva nem adott mindenre kiterjedő részletes utasítást. Az elvi határozatnak minősülő MK 31. számú állásfoglalás helyes alkalmazásával értékelte a jogerős ítélet - az elsőfokú bíróság úgyszintén megfelelő mérlegelése helybenhagyásával – a néhai munkavállaló vétkes magatartását: munkavédelmi oktatás hiánya, a saját munkaeszközének szabályellenes használata,

²⁹⁴ BH1993. 270 <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/993H0270.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 19.

munkavédelmi szabályok mellőzése. A törvény helytálló értelmezése szerint a munkáltató objektív kártérítési felelőssége folytán a kárviselés arányát a munkavállaló vétkes közrehatása dönti el. A munkáltató objektív felelősségének fennállása nem eredményezheti a teljes mértékű kártérítési felelősségének kimondását, amennyiben a munkavállaló terhére vétkes - az adott esetben súlyosan gondatlan - közrehatás állapítható meg.²⁹⁵

A Legfelsőbb Bíróság a BH2007. 241. számú döntésében még akkor is indokoltnak látta a kármegosztás alkalmazását, amikor ugyan nem volt megállapítható, hogy a felperes rokkantságát okozó betegségek a munkáltatónál történt foglalkoztatása idején keletkeztek, de a kedvezőtlen foglalkoztatási körülmények közrehatottak a rokkantságához vezető állapota kialakulásában. A tényállás szerint a munkavállaló munkaviszonyban állt a munkáltatóval erőgépezelő munkakörben, amelyben traktorral történő mezőgazdasági gépi és kézi munkák végzése volt a feladata, nehéz fizikai munkát végzett. A munkavállalónál 4 évvel később 40%-os munkaképesség-csökkenést állapítottak meg, majd 1 évvel később 67%-os munkaképesség-csökkenése alapján rokkanttá vált.

A munkavállaló keresete szerint a betegsége a csontos ízületek, izmok, inak túlzott és egyoldalú igénybevétele miatt a munkavégzésével összefüggésben alakult ki. Az elsőfokú bíróság azt állapította meg, hogy a 15 éves kora óta fizikai munkát végző munkavállalónál degeneratív mozgásszervi elváltozásokban a perbeli munkavégzés kisebb jelentőségű, függetlenül az ezt követő keresőképtelenségekre. A perbeli munkavégzésének hatása a munkavállaló munkaképesség változásában pontosan nem határozható meg, de nem haladja meg a 16%-ot. Erre tekintettel ítéletével elutasította a munkavállaló keresetét, melyet a másodfokú bíróság helybenhagyott. A felülvizsgálati eljárásban hozott határozat szerint azonban annak ellenére, hogy a munkavállalónál nem állapítható meg, hogy a rokkantságát okozó betegségei a munkáltatónál keletkeztek, de az ott fennállt kedvezőtlen foglalkoztatási körülmények közrehatottak állapota kialakulásában (részoki összefüggés). A határozat szerint „a munkáltató kártérítési felelősségét aszerint kell megállapítani amilyen arányban a munkavállaló munkaviszonyával összefüggésben keletkezett egészségkárosodása a kár bekövetkezéséhez hozzájárult. Következésképpen kármegosztásnak van helye.”²⁹⁶

A Legfelsőbb Bíróság EBH2008. 1902. számon közzétett eseti döntésében kiemelte, hogy „a munkáltató vétkessége enyhíti a munkavállaló vétkes magatartásának megítélését, azonban súlyos, vagy sorozatos munkavállalói mulasztások esetén a munkavállalóra terheőbb

²⁹⁵ BH2005. 192. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A05H0192.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 21.

²⁹⁶ BH2007. 241. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A07H0241.MK/ts/20120301/> 2022. 01. 21.

kárviselési arány is megállapítható.” A tényállás szerint a munkavállaló nyomdagép-beállító munkakörben dolgozott a munkáltatónál, a perbeli napon a több méter magasán lévő gyártósorok egyikénél ékszij meghibásodást észlelt, és emiatt a feletteséhez fordult. Amíg a művezető és a szerelő elmentek előkészíteni a javítást, a munkavállaló azt tapasztalta, hogy a készüléken nagy magasságban egy lánckerékről leesett a lánc. A művezető bevétele nélkül ezt a hibát úgy kívánta elhárítani, hogy egy két méter magas gurulóállványra alumíniumlétrát állított, amit kérésére egyik munkatársa a gurulóállványon állva kézzel megtámasztott. A szerkezet felborult, a munkavállaló és a munkatársa is a földre estek, a munkavállaló súlyos sérüléseket szenvedett. A munkáltató a baleset üzemiségét elismerte, perbeli álláspontja szerint a balesetért azonban kárfelelősség nem terheli, miután a balesetet a munkavállaló kizárólagos elháríthatatlan magatartása okozta, mert nem a biztonságos munkavégzéshez rendelkezésre álló eszközt használta, a művelet elvégzésével a művezetőt nem várta be. A munkaügyi bíróság közbenső ítéletével megállapította, hogy a munkáltatót 40%-os kárfelelősség terheli a felperes 2006. március 23-ai balesetéért. Megállapította továbbá, hogy a munkavállaló megsértette a munkáltató hatályos és általa munkavédelmi oktatáson megismert szabályokat, a hiba kijavítását egyedül kezdte meg; a magasban történő munkavégzéshez szükséges háromrészes kitolható létra helyett azonban a munkavállaló egy szakszerűtlen, instabil eszközzel kezdte meg a hiba kijavítását. Miután a baleset bekövetkezésében a munkáltató működési körébe eső, az üzemszerű működéssel összefüggő, az alkalmazott technológia sajátosságaiból adódó okok is közrejátszottak, a munkaügyi bíróság nem találta megállapíthatónak a munkavállaló kizárólagos elháríthatatlan magatartását, hanem a munkáltató súlyos és vétkes mulasztásaira tekintettel a rá terhesebb 60-40%-os kármegosztást alkalmazta. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság közbenső ítéletét helybenhagyta azzal, hogy a baleset bekövetkezésében a munkáltató működési körébe eső sajátos okok is közrehatottak. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a perbeli hibaelhárítás nem volt azonos azzal, amelyhez a munkavállaló korábban segítséget kért. A lánc leesésekor a munkavállalónak munkaköri kötelezettségét képezte a hiba elhárítása, és ehhez a művezetőtől engedélyt, utasítást nem kellett kérni, vagyis egyedül kellett a hibát elhárítania. Nem vitás, hogy a munkáltatónál rendelkezésre állt egy megfelelő létra, az azonban csak hosszas keresés után volt fellelhető a balesetet követően is, mivel egy elkerített helyen került elhelyezésre. A felőlvizsgálati határozat szerint „az Mt. 174. § (1) bekezdésében meghatározott objektív munkáltatói kárfelelősség talaján a munkáltatói vétkekesség esetén a felelősséget nem az dönti el, hogy ezen vétkekesség milyen arányban áll a munkavállaló vétkekességével. Az a körülmény, hogy a munkáltató vétkekessége lényegesen csökkenti a munkavállaló vétkes közrehatásának súlyát, enyhíti a munkavállaló vétkes

magatartásának megítélését, súlyos (és sorozatos) munkavállalói szabálytalanságok és mulasztások esetén azonban nem kizárt a munkavállalóra terhesebb kárviselési arány. Ezt az adott körülmények gondos értékelése és összevetése alapján lehet megállapítani.”²⁹⁷

Mint a fentiekből látható, a régi Mt. rendkívül szűk körben tette lehetővé azt, hogy a munkáltató mentesüljön a munkaviszonnyal összefüggésben a munkavállalót ért kár(ok) tekintetében fennálló felelőssége megállapítása, és így a kár megtérítésének kötelezettsége alól. A munkáltató alig-alig tudta bizonyítani, hogy a kár nem a munkaviszonnyal, illetve működési körével összefüggésben keletkezett, „legjobb” esetben is kármegosztást alkalmaztak a bíróságok.

XI.5. A munkáltató kártérítési kötelezettsége a Munka Törvénykönyvében

A 2012. évi I. törvény (Mt.) 166.§-a szerint a munkáltató köteles megtéríteni a munkavállalónak a munkaviszonnyal összefüggésben okozott kárt. Mentese a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény okozta, amellyel nem kellett számolnia és nem volt elvárható, hogy a károkozó körülmény bekövetkezését elkerülje vagy a kárt elhárítsa, vagy a kárt kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta.²⁹⁸

Az Mt. Nagykommentárja szerint „a munkáltatói kárfelelősség tárgya a munkavállaló munkaviszonnyal összefüggésben elszenvedett károsodásának reparációja. A munkáltatói felelősség szigorú, ún. objektív felelősség, mely jogi természetét tekintve a polgári jogi veszélyes üzemért fennálló felelősséggel rokon. A munkáltatói kárfelelősség karakterisztikusan kártelepítési, illetve kockázatviselési jellegű. A munkavállaló (illetve a munkavállaló hozzátartozója) fokozott védelmet élvez.” Kiemeli továbbá, hogy a felelősség objektív, a munkáltató oldalán a vétkesség nem feltétel. A felelőssége megállapításához három, és ehhez még egy konjunktív feltétel együttállása szükséges. A három pozitív feltétel: a kár keletkezése, a munkajogviszony fennállása, a munkajogviszony és a kár közötti ok-okozati összefüggés, míg a negyedik, negatív feltétel az, hogy a munkáltató ne tudja kimenteni magát. A munkavállalónak kell bizonyítania a károkozás és a munkajogviszony közötti ok-okozati összefüggést a kár keletkezését és ennek mértékét. A kimentési eseteknél (a kimentési okok

²⁹⁷ EBH2008. 1902. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A08H1902.EBH/ts/20120301/> 2022. 01. 21.

²⁹⁸ 2012. évi I. törvény (Mt.) 166.§ (1) – (2) bekezdések
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200001.TV/ts/20210708/lr/chain944> 2022. 01. 22.

fennállta tekintetében) természetszerűen a munkáltató bizonyít. A mentesülési ok pedig az - ha a munkáltató bizonyítja -, hogy a kárt az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény okozta, amellyel nem kellett számolnia és nem volt elvárható, hogy a károkozó körülmény bekövetkezését elkerülje, vagy a kárt elhárítsa, vagy a kárt kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta.²⁹⁹

Az Mt. tehát – a régi Mt.-hez hasonlóan- szigorú, objektív felelősséget állít fel a munkáltató kárfelelősség tekintetében. A munkáltató megelőzéssel kapcsolatos kötelezettségeit a munkavédelmi szabályok határozzák meg. Fontos kiemelni, hogy a munkáltató csak a munkaviszonnyal összefüggésben okozott károkért felel az Mt. szabályai szerint, ha a károkozás nincs összefüggésben a munkaviszonnyal, akkor a Ptk. szabályai alapján kell határozni a felelősség kérdéséről.³⁰⁰ Erről egyébként az Mt. a 177.§-ban kifejezetten rendelkezik is.³⁰¹

XI.6. A munkaviszonnyal összefüggés

Az előzőekben kifejtett, a régi Mt. szabályai alapján hozott bírói döntések, jórészt továbbra is alkalmazhatóak. Így pl. a munkavállaló legalább valószínűsíteni köteles a károsodás munkaviszonnyal való összefüggését, önmagában a közvetett okozati kapcsolat nem zárja ki a munkáltató felelősségét, a munkaszerződés meglétének hiánya önmagában nem elegendő a munkáltató mentesüléséhez, a munkáltató által szervezett képzés, sportrendezvény stb. is összefügg a munkaviszonnyal, ugyanakkor a „fusizás” már nem.³⁰² Az Mt. hatálya alatt sem függ össze a munkaviszonnyal továbbá pl. a sorsszerű, természetes kórokú megbetegedés,³⁰³ azonban, ha a károkozáskor fennállt a munkaviszony, de a károsodás csak később, a munkaviszony megszűnése után jelentkezik, a munkáltató kárfelelőssége -egyéb feltételek fennállása esetén- megállapításra kerülhet.³⁰⁴

²⁹⁹ Nagykommentár a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényhez
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/331/id/A12Y1290.KK/ts/20210301/lr/166> 2022. 01. 22.

³⁰⁰ Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog .Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 2019, 366. o.

³⁰¹ Mt.177.§ : A kár megtérítésére egyebekben a Ptk. 6:518-534. §-a szabályait kell alkalmazni.

³⁰² Horváth István és Szladovnyik Krisztina: Munka Törvénykönyve 2014 – Az Mt. és a Ptk. munkaviszonyra vonatkozó szabályai. Budapest, Vezinfo, 2014, 262. o.

³⁰³ Horváth István: Az új Munka Törvénykönyve- értelmezés és alkalmazás a gyakorlatban, Budapest, Vezinfo, 2012, 180-181. o.

³⁰⁴ Juhász Lívia: A munkáltatói kárfelelősség nóvumai az MT.-ben – különös tekintettel az előreláthatósági klauzulára = Diskurzus: Batthyány Lajos Szakkollégium tudományos folyóirata, 2016, 27. o.
<https://blszk.sze.hu/images/Dokumentumok/diskurzus/2016/2/juh%C3%A1sz.pdf> 2023.09.17.

XI.7. Működési kör – ellenőrzési kör

Az Mt. az 1992-es Mt. 174. §-a által alkalmazott működési kör fogalmát az ellenőrzési körrel váltotta fel. A jogalkotói szándék a működési kör fogalmát kiterjesztően értelmező bírói gyakorlat szűkítésére irányult, a jogalkotó kifejezett szándéka az volt, hogy szűkítse a bírói gyakorlatban kialakult rendkívül széles körű munkáltatói kártérítési felelősséget. Az ellenőrzési körbe esik mindaz a körülmény, melyre a szerződésszegő fél befolyással bír, melyre hatást tud gyakorolni. Ide sorolható többek között a saját üzemi rend szervezési vagy egyéb zavara, a munkavállaló alkalmazottainak magatartása, piaci beszerzési nehézségek. Más megközelítésben: kívül esik az ellenőrzési körön mindaz a körülmény, mely alakulására a szerződésszegő fél befolyással nem bír, mely fölött nincs hatalma. Idesorolandók többek között a vis maior hagyományos esetei, meghatározott állami intézkedések, behozatali, kiviteli tilalmak, devizakorlátozások, embargó, a bojkott. Idetartozhatnak súlyos üzemzavarok és a szerződés szerű teljesítést lehetetlenné tévő radikális piaci változások, például a fizetés pénznemének rendkívüli meggyengülése.³⁰⁵

A Kúria az EBH2016. M.9. számon közzétett döntése szerint munkabaleset esetén a munkáltatót terheli annak bizonyítása, hogy a kár az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény miatt következett be, amellyel nem kellett számolnia, és nem volt elvárható a káresemény elkerülése vagy elhárítása, illetve hogy a baleset oka kizárólag a munkavállaló magatartásában keresendő. Fenntartotta tehát a korábbi gyakorlatot, miszerint önmagában a munkáltató telephelyén kívül végzett munka vagy szolgáltatás ellátása nem eredményezi a kár ellenőrzési körén kívüli bekövetkeztét.³⁰⁶

Az ellenőrzési körbe vonta a Kúria a munkamódszer, a munkaeszköz, anyag, munkavállalói létszám és szakismeret megfelelőségének biztosítását is, tekintettel arra, hogy az a munkáltató kötelezettsége, tehát arra befolyása van.³⁰⁷

A Kúria ugyancsak megállapította, miszerint az ellenőrzési kör alatt minden olyan objektív tény és körülményt érteni kell, amelynek alakítására a munkáltatónak lehetősége van. A baleset közvetlen okát és a balesethez vezető egész munkafolyamatot vizsgálni kell: a munkamódszer

³⁰⁵ Nagykommentár a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényhez (Complex Jogtár, online kiadás)

³⁰⁶ Kúria EBH2016. M.9. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A16H0009.EHM/ts/20151215/> 2022. 01. 22.

³⁰⁷ Kúria EBH2016. M.10. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A16H0010.EHM/ts/20210708/> 2022. 01. 22.

megválasztását, a biztosított munkaeszközt, a munkavállalói létszámot, szakismeretet, mert ezek biztosítása a munkáltató kötelezettsége, így arra befolyása, ráhatása van.³⁰⁸

A joggyakorlat egységességének biztosítása érdekében a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiuma elfogadta a munkáltatónak a munkavállalója egészségi állapotában bekövetkezett károkért fennálló felelősség egyes kérdéseiről szóló 1/2018. (VI.25.) KMK véleményt.

A KMK vélemény II. pontja szerint „a munkáltató ellenőrzési körébe tartozik a feladatainak ellátása, az ezzel összefüggő személyi magatartás, a munka megszervezése; a termeléshez (munkavégzéshez) szükséges anyag, felszerelés, berendezés, energia tulajdonsága, állapota, mozgatása, működése, általában a termelés kockázata. Általában a munkáltató ellenőrzési körébe tartozik a telephelyen (székhelyen stb.) kívül végzett munka kijelölt, körülhatárolt helyszíne, ideértve annak adottságait; a munkavégzés tárgyául szolgáló dolog, növény, állat, talaj, valamint a munkáltató által üzemben tartott, vagy ténylegesen használt járművel, annak a munkáltató által megbízott vezetője magatartásával, mulasztásával összefüggő körülmény. A közlekedéssel összefüggő - előbbieken kívüli - körülmények általában nem tartoznak a munkáltató ellenőrzési körébe. A „nem kellett számolnia” feltétel alkalmazásakor a bíróság arról dönt, hogy a munkáltató milyen gondosságot tanúsított, a jogainak gyakorlása és a kötelezettségeinek teljesítése során észszerűen számolhatott-e a károkozó körülmény valószínű bekövetkezésével. A károkozó körülmény nem minősül elháríthatónak, ha a munkáltató átlagos erőfeszítéssel, a technika átlagos eredményeinek felhasználásával nem befolyásolhatta annak keletkezését, vagy kiküszöbölését.”³⁰⁹

A KMK véleményhez fűzött indokolás szerint az Mt. rendelkezésének hiányában az ellenőrzési kört - amely leginkább fémjelzi a törvényalkotó korábbihoz képest a kimentésről kialakított eltérő koncepcióját - a munkáltató befolyásolási, ráhatási lehetőségével, illetve ennek hiányával határozza meg. Az ellenőrzési kör nem azonos a régi Mt. által szabályozott működési körrel, bár lehetnek átfedések. „A munkáltatónak pl. nyilvánvalóan van ráhatása a munka megszervezésére, de nem befolyásolhatja a közúti közlekedés résztvevőinek magatartását. Ezért ha a munkavállaló a munkáját jellemzően a telephelyen/székhelyen kívül végzi és eközben a közúton kárt szenved (harmadik személy elüti a gyalogátkelőhelyen), a kártérítés iránti követelését a munkáltatóval szemben nem érvényesítheti. Ugyanakkor, ha pl. a balesetet utasként, a munkáltatója által biztosított gépkocsiban kizárólag a munkatársa vétkes

³⁰⁸ Kúria EBH2018. M.20. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A18T2106.KUR/ts/20180517/> 2022. 01. 22.

³⁰⁹ A munkáltatónak a munkavállalója egészségi állapotában bekövetkezett károkért fennálló felelősség egyes kérdéseiről szóló 1/2018. (VI.25.) KMK vélemény II.2-4. pont <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A18V0001.KK/ts/20180625/> 2022. 01. 22.

magatartása folytán szenved el, a munkáltató nem hivatkozhat arra, hogy a károkozó körülmény (a gépkocsivezető hibája) az ellenőrzési körén kívül esik. A munkáltatónak ugyanis van befolyása arra, hogy a jármű vezetője miként végezze a munkáját (pl. vezetésre alkalmas állapotban vezesse a járművet). A közúton, közforgalmú közlekedési eszközön, e közlekedéssel összefüggő átlagos körülmények tehát általában nem tartoznak a munkáltató ellenőrzési körébe.” Ha tehát a kár a munkáltató ellenőrzési körén belül eső körülmény miatt következett be, a munkáltató a kártérítési felelőssége alól akkor mentesülhet, ha bizonyítja (együttes feltételként), hogy a kárt kizárólag a munkavállaló elháríthatatlan magatartása okozta. Az ellenőrzési körön kívül eső okból bekövetkezett kár megtérítése alóli mentesüléshez a munkáltatónak bizonyítania kell a törvényben megjelölt három együttes feltétel megvalósulását. A fentiekből az is következik, hogy ha a kárt a munkáltató ellenőrzési körébe eső körülmény okozta, a törvényben előírt további feltételeknek („nem kellett számolnia”, „nem volt elvárható”) nincs jelentősége. A munkáltató mentesülése vizsgálatánál az Mt. speciális szabályaira tekintettel a Ptk. deliktuális kárfelelősség alól – a felróhatóság hiányára alapított- mentesítő szabálya nem alkalmazható.³¹⁰

A KMK véleményből látható, hogy az ellenőrzési körnek van egyrészt egy tágabb köre, amelyekkel a munkáltató tulajdonképpen felkészíti a munkavállalót az adott munka elvégzésére. Ide tartozik pl. az orvosi alkalmassági vizsgálat, oktatás, betanítás, annak ellenőrzése stb. Ezek során meg kell győződnie a munkavállaló fizikai szellemi alkalmasságáról. Ha ezeket elmulasztja, vállalnia kell annak kockázatát, hogy az ilyen munkavállaló vonatkozásában bekövetkezett kár esetén a bíróság nem fogja megállapítani az ellenőrzési körön kívüliséget, vagyis a munkáltató nem mentesülhet a felelősség alól. A másik, fizikai körbe tartozik az, hogy a munkáltatónak olyan környezetet kell teremtenie a munkavállaló részére, ahol a fizikai védelme teljes egészében biztosított a munkavégzés tényleges helyszínétől függetlenül.³¹¹

Prugberger Tamás véleménye szerint a fenti KMK vélemény csupán egy fikcióval feloldotta a polgári jogi és munkajogi szerződészegés esetében az előreláthatóság vonatkozásában fennálló ellentmondást.³¹²

³¹⁰ 1/2018. (VI.25.) KMK vélemény II. pont indokolása

³¹¹ Sipka, 2021, 53-55. o.

³¹² Részletesen lásd: Prugberger Tamás: Az előreláthatósági klauzula alkalmazási lehetőségének néhány problémája a polgári jogi és különösen a munkajogi szerződéses kötelek esetében = Állam-és Jogtudomány, LXI. évfolyam, 2020/3, 101. o.
http://real.mtak.hu/116032/1/2020-03_PRUGBERGER-tan.pdf 2023. 09. 20.

Az ellenőrzési kör kapcsán a Kúria az EBH2019. M.20. szám alatt közzétett eseti döntésében megállapította, hogy „a munkáltató által ismerten a partnere által a közöttük lévő szerződés teljesítéséhez kapcsolódóan nyújtott vendéglátás, azaz a megrendelőnél a helybeli szokásoknak megfelelően adott vacsorán a munkavállalói részvétel a munkáltató üzleti érdekébe és a gazdasági működésének kockázatába tartozik. A munkavállaló ezzel összefüggő megbetegedése esetén a munkáltató megalapozottan nem hivatkozhat arra, hogy a bekövetkezett kárt az ellenőrzési körön kívül eső körülmény okozta.” A tényállás szerint a munkavállaló gépjárművezetőként dolgozott a munkáltatónál. A munkáltató partnere a munkavállalót vacsorára hívta meg a külföldi telephelyen lévő étkezőbe. A munkavállaló ételmérgezést kapott ezen a vacsorán, amelynek következtében egészségi állapota 45%-ra csökkent. A munkavállaló módosított keresetében az egészségkárosodásáért fennálló kártérítési felelőssége alapján sérelemdíj, elmaradt jövedelem megfizetését kérte. Az elsőfokú bíróság ítéletében a keresetet elutasította. Az eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A Kúria kiemelte, hogy megállapítható volt, hogy a munkavállalók azért fogadták el egy idegen országban a munkáltató gazdasági partnerének vacsorameghívását, mert annak esetleges visszautasítása a munkáltatóra nézve hátrányos lett volna, a megrendelő megsértése egyértelműen nem szolgálta volna a gazdasági érdekét. A munkáltató üzleti partnere által nyújtott vendéglátás a megrendelőnél a helybeli szokásoknak megfelelően adott vacsorán való munkavállalói részvétel nyilvánvalóan a munkáltató üzleti érdekébe tartozik, továbbá adott esetben a munkafeladat teljes körű ellátásához kapcsolódott. A vacsorán való részvétel a munkaviszonnyal állt összefüggésben, ebből pedig okszerűen az következik, hogy a munkáltató ellenőrzési körén belüli volt. Rögzítette továbbá a Kúria, hogy „kétségtelen tény, hogy a felszolgált étel minőségére a munkáltatónak nincs közvetlen ráhatása, befolyása, azonban az adott esetben a vacsora a termelés kockázatába eső tényként értékelendő. Annak ellenére azonban, hogy a munkáltató a külföldi megrendelők eljárásáról, szokásáról tudott, ezzel összefüggésben nem végzett kockázatértékelést, nem írt elő a munkavállalói számára követendő eljárást, nem hívta fel a figyelmüket az általa nem ellenőrizhető ételek fogyasztásával összefüggésben felmerülő veszélyekre.”³¹³ Álláspontom szerint azonban – egyetértve Sipka Péter véleményével³¹⁴ – a Kúria fenti tényállás alapján nem feltétlenül helytállóan állapította meg az ellenőrzési körön belüliséget, a tényállás álláspontom szerint

³¹³ EBH2019. M. 20. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A19H0020.EHM/ts/20190709/> 2022. 01. 22.

³¹⁴ Sipka, 2021, 55.

inkább az előreláthatóság – vagyis a munkáltató felelősség alóli kimentése- körében kerülhetett volna értékelésre.

Az ellenőrzési körrel kapcsolatban egy másik ítéletében a Kúria rámutatott, hogy perben korábban eljáró bíróságok tévesen állapították meg, hogy a felperes munkavégzést követő, közlekedésével összefüggésben – szociális gondozott ingatlanának elhagyása során bekövetkezett balesete a munkáltató ellenőrzési körébe eső körülmény volt. Megállapította, hogy a közlekedéssel összefüggő körülmények általában nem tartoznak a munkáltató ellenőrzési körébe. Arra a körre szorítja a munkáltató kártérítési felelősségét, amelyben annak lehetősége, sőt kötelessége is van a károk megelőzése érdekében intézkedni. Ezen minden olyan objektív tény és körülményt kell érteni, amelynek alakítására bármilyen lehetősége van a munkáltatónak. Ennek ellenére, a döntés szerint, ha a munkabalesetet a munkavállaló ellenőrzési körén kívül elő körülmény okozta, a munkáltató kártérítési felelősség alóli kimentéséhez további együttes törvényi feltételek bizonyítása szükséges.³¹⁵

Ha a kár a munkáltató telephelyén végzett munka közben, illetve annak megszervezése, irányítása alatt következik be, az feltétlenül a munkáltató ellenőrzés körébe tartozónak minősül a bírói gyakorlat szerint.³¹⁶

A Kúria egy másik ítélete szerint az ellenőrzési kör fogalmaként minden olyan objektív tény és körülményt érteni kell, amelynek alakítására a munkáltatónak legalább lehetősége van. A baleset közvetlen okát és a balesethez vezető egész munkafolyamatot vizsgálni kell: a munkamódszer megválasztását, a biztosított munkaeszközt, a munkavállalók létszámát, szakismeretet, ugyanis ezek biztosítása a munkáltató kötelezettsége, így arra befolyással, ráhatással bír. A perbeli esetben a munkáltató biztosította a későbbi balesetet okozó fóliagyártó gépet, meghatározta hozzá a munkavállalói létszámot, a gépen dolgozó munkavállalók részére elméleti, gyakorlati oktatást (szakismeretet) munkavédelmi oktatást kellett tartania. A munkavállaló balesete munkaidőben, munkavégzés közben, a munkáltató telephelyén következett be. Az ítélet szerint így megállapítható, hogy a baleset a munkáltató ellenőrzési körén belül történt.³¹⁷

³¹⁵ Kúria IV.Mfv.10.162/2021/4. számú ítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

³¹⁶ Szegedi Ítéltábla III.Mf.40.048/2021/8. számú közbenső ítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

³¹⁷ Kúria Mfv.I.10.290/2019/3. számú ítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

A fentiekből látható, hogy az Mt. nem csupán terminológiai változást eszközölt, hanem pontosította és szűkítette a munkáltató ellenőrzési körébe vonható események körét, amely kör azonban még így is jelentős, a munkáltató ezen az alapon továbbra is csak szűk körben tudja magát kimenteni.

XI.8. Az előreláthatóság, illetve annak hiánya

Az Mt. szerint a fentiekén túl a munkáltató akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy az ellenőrzési körén kívül eső körülmény egyben olyan körülmény is, mellyel nem kellett számolnia, és nem volt elvárható, hogy a károkozó körülmény bekövetkezését elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. A KMK vélemény II. 3-4. pontjai szerint a „nem kellett számolnia” feltétel alkalmazásakor a bíróság azt vizsgálja, hogy a munkáltató milyen gondosságot tanúsított, a jogainak gyakorlása és a kötelezettségeinek teljesítése során észszerűen számolhatott-e a károkozó körülmény valószínű bekövetkezésével. A károkozó körülmény nem minősül elháríthatónak, ha a munkáltató átlagos erőfeszítéssel, a technika átlagos eredményeinek felhasználásával nem befolyásolhatta annak keletkezését vagy kiküszöbölését. A vélemény indokolása szerint „a munkáltató ellenőrzési körén kívül eső okból keletkezett kár esetén a kártérítési felelősség alóli mentesülés további feltétele az előreláthatóság hiánya, vagyis az, hogy a munkáltatónak a károkozó körülménnyel nem kellett számolnia. Értékelní kell, hogy a közvélekedés szerint, köznapi értelemben, észszerűen az érintett munkáltató minden rendelkezésre álló eszköz használatával el tudta-e kerülni az ok keletkezését, az kiküszöbölhető volt-e, tőle az adott helyzetben mi volt elvárható. A szóban lévő feltétel értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a károkozás időpontjában az előreláthatóság fennállhatott-e annak ismeretében, hogy a jogviszonyt keletkeztető munkaszerződés megkötésekor a felek miről szereztek tudomást, és a jogviszony fennállása alatt miről tájékoztatták egymást. A károkozó körülmény elháríthatatlanságát (harmadik együttes feltétel) az adott munkáltatóra vetítve kell vizsgálni a technika átlagos eredményei és a munkáltatótól a rendelkezésére álló idő alatt elvárható, átlagosnak minősülő erőfeszítés alapulvételével. A munkáltatót tehát nem terheli az átlagot meghaladó ráfordítás teljesítésének kötelezettsége.”³¹⁸

Cséffán József szerint az előreláthatóságon alapuló kimentés és a kártérítés nagyságának korlátozása egyensúlyt teremt a kockázatmegosztás tekintetében a munkáltató és a

³¹⁸ 1/2018. (VI.25.) KMK vélemény II. 3-4. pont és azok indokolása

munkavállaló között. Álláspontja szerint ezzel kapcsolatban a helyes felfogás az, hogy a munkáltató tevékenysége egy szükségszerű kockázatvállalás, ezért nem a munkáltató károkozó körülményeinek vagy magatartásának utólagos értékelése szükséges, hanem a tevékenységgel együtt járó kockázatok értékelése.³¹⁹

Sipka Péter szerint az előreláthatóság a munkajogi jogviszonyokban a munkáltató gondoskodási kötelezettségének körében értelmezendő, amely során figyelemmel kell lennie a munkavállaló egyéni helyzetére képességeire stb. Az előreláthatóság – elsősorban - a jogalap körében vizsgálandó, amennyiben ugyanis a munkáltató sikeresen kimentti magát, mentesül a felelősség alól.³²⁰

Török Tamás Sándor szerint az előreláthatóság alkalmazása annak kérdését is felveti, hogy objektív vagy szubjektív érvényesül-e az Mt.-ben a munkáltató eredményes mentesülése körében. A törvény szövegéből szerinte az következik, hogy a jogalkotó az objektív előreláthatóságot vette alapul, a munkáltató ugyanis csak akkor mentheti ki magát, ha olyan körülmény okozta a kárt, amire nem volt és nem is lehetett ráhatása.³²¹

Az előreláthatóság egyébként szerephez jut a kártérítés mértékének meghatározásakor is, azonban értelemszerűen csak akkor, ha a munkáltató nem tudja magát kimenteni, és így a kártérítési felelőssége megállapítása került.

Az előreláthatóság a munkáltató tudatállapotát jelenti, ami keretein belül kialakítja a munkavégzés helyét, szabályait, környezetét, felméri a lehetséges kockázatokat, ami reálisan bekövetkezhet. Ebből következően eltérő veszélyeségi fokú munkahelyeken eltérő felelősségi szint keletkezhet. Egy fokozott veszéllyel járó munkafolyamatnál, ahol egy baleset bekövetkeztének nagyobb az esélye, ott a munkáltató nehezebben fogja tudni magát kimenteni, míg elképzelhető, hogy egy átlagos veszélyeségi szinten a munkáltató az általános élettapasztalt szerint eljárva könnyebben kitudja magát menteni.³²²

A Kúria az Mfv. 10.720/2015/1. számú ítéletével kimondta, hogy annak vizsgálata során, hogy a károkozó körülménnyel a munkáltatónak számolnia kellett-e, nem hagyható figyelmen kívül az adott munkavégzés azon sajátossága, hogy az nem a munkáltató tulajdonában lévő munkaeszközön történt. A tényállás szerint a munkavállaló távközlési hálózatszerelő szakmunkás munkakörben állt alkalmazásban a munkáltatónál. Feladata többek között

³¹⁹ Cséffán József: A munka törvénykönyve és magyarázata. Szeged, Szegedi Rendezvényszervező Kft, 2016, 485. o.

³²⁰ Sipka, 2021, 64. o.

³²¹ Török Tamás Sándor: A munkáltatói előreláthatóság megítélése a polgári jog és a munkavédelmi törvény tükrében = Magyar Munkajog E-folyóirat 2019/2, 44. o.

https://hllj.hu/letolt/2019_2/M_03_TorokTS_hllj_2019_2.pdf 2023. 09. 17.

³²² Sipka, 2021, 67.

számítógépes, rádió-, telefon- és televíziós átviteli kábelek szerelése, javítása. A munkáltató keretszerződést kötött harmadik féllel kivitelezői és üzemeltetési tevékenységre. Ennek alapján a harmadik fél tulajdonában lévő, a távközlési hálózat részét képező oszlopokon hálózatfenntartási, hibajavítási feladatok elvégzésére is köteles. A keretszerződés alapján a munkavállalónak és a munkatársának munkát kellett végezni egy jóval korábban kiadott építési engedély alapján elhelyezett, dupla betongyámos, úgynevezett sós fenyőoszlopon. Az oszlopot szemrevételezéssel és kopogtatással megvizsgálták, azon sérülést vagy repedést nem észleltek. Az életkorát és a leállításának idejét tartalmazó adattábla azon nem volt elhelyezve. A munkavégzés magasságában két vezetékot levágott, a harmadik elvágása után azonban a betongyámos oszlop dőlni kezdett az úttest irányába, majd közvetlenül a két betongyám fölött eltört. A munkavállaló mindkét oldali sarokcsont törést szenvedett el és a keresetében vagyoni kártérítés megfizetését kérte arra hivatkozással, hogy a baleset oka az volt, miszerint a munkáltatója a biztonságos munka feltételeit részére nem biztosította. Az elsőfokú bíróság közbenső ítéletében megállapította, hogy munkáltató teljes felelősséggel tartozik. A fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság közbenső ítéletével az elsőfokú bíróság közbenső ítéletét helybenhagyta. Az ítélet szerint az eljáró bíróságok helyesen állapították meg, hogy a perbeli balesetet okozó körülménnyel az alperesnek számolnia kellett, mert adott helyzetben nem tett eleget az ésszerű tájékozódás követelményének a munkaterület adminisztratív átvételével, de nem felel meg e követelménynek azon intézkedése sem, hogy az oszlopok állapotának felméréseként a munkavállalóit külső szemrevételezéssel, kopogtatással bízta meg. A munkáltatótól legalább elvárható lett volna, hogy felderítse az oszlopok korát, mert ebből is következtetés lett volna levonható állagukra, vagy az, hogy az oszlopok tulajdonosától, egyben a megrendelőtől beszeresse az oszlopok állagmegóvása, azok felmérése tárgyában tett intézkedési jegyzéket. Elvi éllel kimondta továbbá, hogy „kárfelelőség alóli sikeres kimentése érdekében alappal csak akkor hivatkozhat a munkáltató azon feltételezésére, hogy a részére átadott munkaterületen az átadó személy valamennyi jogszabályi kötelezettségének eleget tett, ha objektíve megállapítható, hogy ezen feltételezést ésszerű tájékozódásra, vagy intézkedések megtételére alapította.”³²³

A Kúria az egyik, fentebb már ismertetett ítélete szerint a munkáltató felelőség alóli mentesüléshez szükséges figyelembe venni az előreláthatóságot és az elháríthatóságot. Az előreláthatóság megállapíthatóságához az szükséges, hogy az adott munkafolyamat

³²³ Kúria Mfv. 10.720/2015/1. számú ítélet <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A1644155.KUR/ts/20160721/> 2022. 01. 22.

elvégzésekor a munkáltatónak tisztában kell lennie az esetleges kockázatokkal, veszélyekkel. Ebben az esetben nem a kár összegét, illetve a sérülés mértékét kell előre látni, hanem az esetlegesen felmerülő veszély fajtáját és annak nagyságrendjét. A perben megállapítható volt, hogy a kézsérüléssel járó baleset veszélye fennállt, azzal a munkáltatónak számolnia kellett. Az ítélet szerint kézi vágás és feltekerceselés olyan veszélyforrás volt, amelynek elhárítása a technika átlagos eredményei és a munkáltatótól a rendelkezésre álló idő alatti átlagos erőfeszítés alapulvételével elvárható volt.³²⁴

Egy munkavállalót külső helyszínen ért fizikai bántalmazás kapcsán indult munkaügyi perben az eljáró bíróságok – többek között- azt vizsgálták, vajon a munkáltató számolhatott-e azzal, előre kellett-e látnia, hogy a külső helyszínen történő munkavégzés során a munkavállalót akár tetteles bántalmazás is érheti. A jogerős ítélet szerint a munkáltató azt valóban nem láthatta előre, hogy a konkrét munkavégzés során ténylegesen éri-e bántalmazás a munkavállalót, ugyanakkor a gyakorlati tapasztalatok alapján ezzel észszerűen számolnia kellett. Erre utalt az is, hogy a munkáltató nem csupán átlagos ügyfélkapcsolati tréninget, hanem kifejezetten konfliktuskezelésre irányuló oktatást is tartott a munkavállalóknak, illetve a perbeli tevékenység elvégzésével később más vállalkozást bízott meg. Szintén az előreláthatóság kapcsán állapította meg a jogerős ítélet, hogy a KMK vélemény III. 3. pontja szerint a személyi károk esetén az előreláthatóságnak nem a kár nagyságrendjére kell kiterjednie, csupán a kár típusára. Ennek következtében tehát a károsult munkavállaló nem ismert, sajátos tulajdonsága a munkáltató felelősségét nem érintette. Nem volt jelentősége annak, hogy a munkavállaló a bántalmazás tényét a személyében rejlő okból dolgozta fel nehezebben és reagált érzékenyebben. A jogerős ítéletet a Kúria hatályában fenntartotta.³²⁵

A bírói gyakorlat szerint az előreláthatóság nem felelősségi feltétel, hanem kimentési alap, vagyis az alperes köteles az előreláthatóság hiányát bizonyítani. Az előreláthatóság továbbá objektív kategória, az észszerűen és gondosan eljáró személy, a bonus pater familias előreláthatóságát kell vizsgálni. Az előreláthatóság tehát annak értékelését jelenti, hogy az adott helyzetben a munkáltatónak az Mt. 6. §-át alapul véve miről kellett tudnia. A munkáltatónak a károkozás időpontjában nem a pontos kárösszeget, hanem a kár nagyságrendjét és fajtáját kell előre látnia. Figyelembe kell vennie azonban, hogy a felek a munkaszerződés megkötésekor és a jogviszony fennállása alatt miről tájékoztatták egymást.

³²⁴ Kúria Mfv.I.10.290/2019/3. számú ítélete

³²⁵ Kúria X. Mfv. 10.038/2021/6-II. számú ítélete

<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

Az előreláthatóság arra vonatkozó szabály tehát, hogy az adott helyzetben szokásosnak tekinthető károk megtérítésére a károkozó köteles, míg az adott helyzetben szokatlanok tekinthető károkért csak akkor tartozik felelősséggel, ha azok kockázatát felismerte, felismerhette. Az előreláthatósággal kapcsolatosan nem a konkrét kár összegének kell előre láthatónak lenni, hanem csak a kár fajtájának, típusának, azaz a jogszabályi előírás a szokatlan károk kizárását célozza. A szerződő feleknek nem szükségszerűen a lehetséges károkról kell tájékoztatni a másik felet, elegendő, ha az adott szerződéssel kapcsolatban felmerülő sajátos körülményekről adnak tájékoztatást. A munkaviszonyon kívüli elmaradt jövedelem tipikus következménykár. A perbeli esetben a munkáltató tudta, hogy a felperesek választott szakszervezeti tisztséget látnak el, ismerete volt arról, hogy annak ellenében korábban rendszeresen, hosszú évekig tiszteletdíjban is részesültek. A bekövetkezett kár nagyságrendje a bíróság szerint nem volt olyan mértékű, ami nem lett volna előrelátható, egyáltalán nem haladta meg az átlagos tiszteletdíjak összegét.³²⁶

Az előreláthatósággal kapcsolatban a Kúria elvi érveléssel kimondta, hogy objektív kategória, a kárnak az általános tapasztalati tények alapján kell előre láthatatlannak lenni a mentesüléshez. Az előreláthatóság vagy annak hiánya bizonyítása a munkáltatót terheli, mivel az előreláthatóság nem felelősségi feltétel, hanem kimentési alap. Erre tekintettel a munkavállalónál kialakult krónikus fájdalomszindróma a munkáltatónál bekövetkezett balesettel áll okozati összefüggésben. A munkavállaló egészségkárosodásából származó károk esetében előre látható, hogy a káresemény miatt a munkavállaló a munkavégzésben akadályozottá válik, ebből következően jövedelemkiesése keletkezik.³²⁷

XI.9. A károsult kizárólagos elháríthatatlan magatartása

A KMK vélemény 5. pontja szerint a munkavállaló kizárólagos és elháríthatatlan magatartása vétkességére tekintet nélkül megállapítható. A munkavállaló magatartása akkor vezet a munkáltató felelősség alóli mentesüléséhez, ha a kárt kizárólag a munkavállaló maga okozta, és az a munkáltató részéről elháríthatatlan volt. Ha a kár bekövetkezése nem kizárólag a

³²⁶ Fővárosi Ítélet 1.Mf.31.238/2021/13-I. számú ítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

³²⁷ Kúria Mfv. I. 10.179/2019/11. számú részítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

munkavállaló magatartására vezethető vissza, a munkáltató a felelősség alól nem mentesülhet.” A vélemény indokolása szerint „a munkavállaló kizárólagos és egyben elháríthatatlan magatartása a törvény kifejezett rendelkezése hiányában vétkességére tekintet nélkül fennállhat. Vizsgálni kell azonban az eset összes körülményeit, mivel e mentesülési feltétel fennállása akkor állapítható meg, ha a munkáltató bizonyítása sikeres arról, hogy a kár keletkezésében egyéb ok nem hatott közre. Amennyiben a bizonyítási eljárás eredménye alapján a munkavállaló károkozó magatartása és a munkáltató terhére értékelhető körülmény is megállapítható, vagyis kizárólagos és elháríthatatlan munkavállalói magatartás nem bizonyított, fenntartandó a kármegosztást alkalmazó ítélkezési gyakorlat.³²⁸

Ezzel kapcsolatban a Kúria az EBH2019. M.13. számon közzétett döntésében kimondta, hogy a munkavállaló kizárólagos és elháríthatatlan magatartása a baleset bekövetkezésénél nem állapítható meg, ha a munkáltató nem tett eleget az egészséges és biztonságos munkavégzés biztosítására vonatkozó jogszabályi előírásoknak. Amennyiben a baleset bekövetkezésének pontos oka a rendelkezésre álló adatok alapján nem határozható meg, úgy nem vonható le következtetés arra, hogy a baleset kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása miatt következett be. A tényállás szerint a munkavállaló gépkezelő munkakörben volt a munkáltató alkalmazásában. Az éjszakai műszakban balesetet szenvedett egy nyomtatógépen végzett munka során. Ujjai erősen véreztek, ezért elsősegélyben részesült, majd egy kórház baleseti sebészeti osztályának ambulanciáján látták el. A felperes gyűrűsujját az éjszaka folyamán a traumatológiai osztályon megműtötték. A munkavállaló sérelemdíj fizetésére kérte kötelezni a munkáltatót. Az első-és másodfokú bíróságok elutasították a keresetet. A Kúria szerint azonban a baleset okaként a munkavállaló kizárólagos és elháríthatatlan magatartása nem megállapítható, ha a munkáltató nem tett eleget az egészséges és biztonságos munkavégzés biztosítására vonatkozó jogszabályi előírásoknak. Mivel az Mt. 166. § (2) bekezdés b) pontja szerint a károsult magatartásának nem kell vétkesnek lennie, ebből következően - az eset összes körülményének vizsgálata mellett - következetes az ítélkezési gyakorlat abban, hogy ha a baleset oka nem állapítható meg (vagyis a munkáltató kimentésre irányuló bizonyítása eredménytelen), akkor az sem állapítható meg, hogy a balesetet kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta.³²⁹

Erre az álláspontra helyezkedett a Győri Ítéltábla is, amikor kifejtette, hogy amennyiben a károkozás munkaviszonnyal való összefüggése megállapítható, azonban a baleset oka nem

³²⁸ 1/2018. (VI.25.) KMK vélemény II.5. pontja és indokolása

³²⁹ EBH2019. M.13. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A19H0013.EHM/ts/20210708/> 2022. 01. 22.

állapítható meg pontosan, akkor a kárfelelősség alól a munkáltató sem egészben, sem részben nem mentesülhet. A mentesüléshez, de legalább a kármegosztáshoz ugyanis az szükséges, hogy a baleset pontos oka és lefolyása megállapítható legyen. Amennyiben ez pontosan nem rekonstruálható, úgy az sem lehet megállapítható, hogy a balesetet kizárólag a sérült munkavállaló elháríthatatlan, vagy a károkozásban közreható magatartása okozta. A baleset bekövetkezése pontos ismertének hiányában tehát nem vonható le következtetés arra, hogy a munkavállaló valamely kötelezettségét megszegte, a további károsodás elhárítására nem megfelelő módot választotta, a piktogramokat esetlegesen figyelmen kívül hagyta. A baleset pontos okfolyamata körében ugyanis nem csupán azt kell vizsgálni, hogy a munkavállaló esetlegesen megszegte a kötelezettségét, hanem azt is, hogy ennek a magatartásának a kiváltó oka mi volt. Ha az nem állapítható meg, akkor azt sem lehet megállapítani, hogy a balesetet kizárólag a sérült munkavállaló elháríthatatlan vagy közreható magatartása okozta, vagy az a munkáltató ellenőrzési körén kívül és előre nem látható módon következett be.³³⁰

A baleset okaként a munkavállaló kizárólagos és elháríthatatlan magatartása nem állapítható meg, ha a munkáltató nem tett eleget az egészséges és biztonságos munkavégzés biztosítására vonatkozó jogszabályi előírásoknak. A munkáltatónak az Mt. 166. § (1) bekezdése alapján fennálló objektív felelőssége azt jelenti, hogy ennek megállapításához a vétkesség bizonyítása nem szükséges. A munkáltató felelősségének mértéke nem aszerint alakul, hogy a munkavállalót is terheli-e vétkesség, és az milyen arányban áll a munkáltató vétkességével, hanem azt kell értékelni, hogy a munkavállaló vétkes közrehatása milyen mérvű volt. A munkavállaló vétkességéhez igazodó kárviselés arányának meghatározásánál az eset összes körülményeit kell értékelni. Különösen tekintettel kell lenni arra, hogy a munkáltató a kár bekövetkeztében esetleg vétkes magatartásával maga is közrehatott-e. A munkáltató ilyen magatartása lényegesen csökkenti a munkavállaló vétkes magatartásának súlyát és az eset összes körülményei mellett kihat a kárviselés arányára.³³¹

A Kúria abban az esetben sem látta megállapíthatónak, hogy a balesetet a munkavállaló kizárólagos és elháríthatatlan magatartása okozta, amikor a munkáltató a munkafeladatok ellátása során potenciálisan kialakuló veszélyekre és azok elhárítására a munkavállalót nem

³³⁰ Győri Ítéltábla V.Mf.30.018/2021/9. számú ítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

³³¹ Kúria Mfv. X. 10.028/2020/4. számú ítélete
<https://itr.justice.hu/anonimizalt-hatarozatok> 2022. 08. 04.

oktatta ki, továbbá nem biztosított számára a csúszásmentes közlekedést lehetővé tevő lábbelit, amely adott esetben megelőzhette volna a baleset bekövetkezését.³³²

A Kúria a BH2020. 339. számon közzétett eseti döntése szerint az Mt. 166. § (2) bekezdés b) pontja alapján a kártérítési felelősség alóli mentesüléshez két együttes feltétel szükséges, az, hogy a balesetnek egyáltalán ne legyen olyan oka, amely a munkavállaló magatartásán kívül esik és annak oka a munkáltató részéről objektíve elháríthatatlan legyen. Ha ugyanis nem kizárólag a munkavállaló elháríthatatlan magatartása okozta a kárt, vagy a kár oka egyébként nem bizonyítható, nem állapítható meg a kimentési ok bizonyítása a bizonyításra kötelezett munkáltató részéről. A tényállás szerint a munkavállaló kézbesítői feladatokat látott el a munkáltatónál. Egyik alkalommal kézbesítési feladat ellátása céljából egy tanya címhelyére közlekedett a motorkerékpárjával, amely során egy, az esőzéstől nedves és sáros földúton balesetet szenvedett. A munkavállaló keresetében kártérítés megfizetésére kérte kötelezni a munkáltatót. Álláspontja szerint a bekövetkezett balesetért a munkáltató teljes kártérítési felelősséggel tartozik. A közigazgatási és munkaügyi bíróság ítéletével a felperes keresetét elutasította. Álláspontja szerint a balesetet a felperes vezetéstechnikai hibája okozta. A felperes fellebbezése folytán eljáró törvényszék közbelső ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és megállapította, hogy a munkáltató a munkavállaló balesetéből eredő teljes kárát köteles megtéríteni.

A Kúria hangsúlyozta, hogy a munkavállalós felülvizsgálati ellenkérelmében helytállóan utalt arra, hogy a munkavédelmi szakértő véleménye szerint a terepgumi használatának hiánya is szerepet játszhatott a baleset bekövetkezésében, amely önmagában kizárja a munkavállaló kizárólagos és elháríthatatlan magatartása megállapíthatóságát. Az Mt. 166. § (2) bekezdés b) pontja alapján a kártérítési felelősség alóli mentesüléshez az szükséges, hogy egyáltalán ne legyen olyan ok, amely a munkavállaló magatartásán kívül esik és a munkáltató részéről objektíve elhárítható sem legyen. Ha ugyanis nem kizárólag a munkavállaló elháríthatatlan magatartása okozta a kárt, vagy a kár oka egyébként sem bizonyítható, nem állapítható meg a kimentési ok bizonyítása a bizonyításra kötelezett munkáltató részéről. A tényállás szerint több olyan körülmény is felmerült, melyek kizárják, hogy a munkavállaló magatartása volt a baleset kizárólagos oka. Így az, hogy a munkavállalónak földúton kellett közlekednie, amely a novemberi esőzés miatt sáros, csúszós volt. A munkavállaló által vezetett motor a stabilitását a „rendkívül rossz minőségű úton” veszítette el alacsony sebesség mellett. A perbeli szakértő a baleset időpontjában aktuális útviszonyokat szemléltető fényképfelvételek alapján úgy foglalt

³³² Kúria IV.Mfv.10.162/2021/4.

állást, hogy olyan útviszonyok mellett a gépjárművön alkalmazott gumiköpennyel biztonságosan és komfortosan nem lehetett közlekedni az útszakaszon. Nem volt munkáltatói elvárás, hogy ilyen esetben a munkavállaló csak gyalogosan vagy más gépjárművel közlekedhetett volna és arra sem merült fel peradat, hogy a tanyára történő kézbesítési feladatok az időjárás vagy útviszonyok függvényében szünetelhetek volna. Kiemelte, hogy a törvényszék a jogerős közbenső ítéletében helytállóan vonta értékelési körébe a felperes több évtizedes motorkerékpár-vezetői tapasztalatát, amely alapján úgy ítélte meg, hogy a célállomás az útviszonyok ellenére balesetmentesen megközelíthető. A jármű megcsúszásakor, a baleset elkerülése érdekében választott vezetéstechnikai módszere ugyan nem vezetett sikerre, a balesetet nem tudta elkerülni, azonban a bírói gyakorlat szerint nem eshetett a terhére, hogy egy előre nem látható, váratlan helyzetben a lehetséges magatartások közül nem a legelőnyösebbet választotta.

XI.10. Összegzés

Az előbbiekből láthatóan az Mt. a régi Mt.-hez képest jelentős változásokat hozott mind a munkáltatói kárfelelősség alapja, mind a kártérítés mértékének meghatározása tekintetében. A munkáltató továbbra is felróhatóságától függetlenül, objektív alapon felel, ugyanakkor kimentheti magát, ha bizonyítja, hogy a kárt az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény okozta, amellyel nem kellett számolnia és nem volt elvárható, hogy a károsító körülmény bekövetkezését elkerülje vagy a kárt elhárítsa, vagy a kárt kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. A felek közötti munkaviszony fennállása továbbra is feltétele a munkajogi felelősség megállapításának, azonban nem feltétlenül megkövetelt az írásba foglalt és aláírt munkaszerződés. A károsodásnak azonban mindenképpen a munkaviszonnyal összefüggésben kell felmerülnie, és a munkáltató ellenőrzési körébe tartozónak is kell lennie, és az is szükséges, hogy objektíve előrelátható legyen. Az ellenőrzési körkapcsán elmondható, hogy önmagában a munkáltató telephelyén kívül végzett munka vagy szolgáltatás ellátása nem eredményezi a kár ellenőrzési körén kívüli bekövetkeztét. Idetartozik a munkamódszer, a munkaeszköz, anyag, munkavállalói létszám és szakismeret megfelelésének biztosítását is, és minden olyan objektív tény és körülmény, amelynek alakítására a munkáltatónak lehetősége van.

XII. A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, különös tekintettel az előreláthatóság alkalmazhatóságának kérdésére

XII.1. A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége a régi Munka Törvénykönyvében és a 2006-os Gt.-ben

Az 1992. évi XXII. törvény (régí Mt.) 188.§-a szerint e törvény alkalmazásában vezető állású munkavállaló a munkáltató vezetője, valamint helyettese (a továbbiakban: vezető). A vezető állású munkavállaló tekintetében e törvény rendelkezéseit az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.³³³ A régi Mt. kimondta továbbá, hogy a vezető a vezetői tevékenységének keretében előírt szabályok megsértésével okozott károkért a polgári jog szabályai szerint felel,³³⁴ míg az egyéb esetekben a vezető felelősségére az általános – munkajogi- kárfelelősségi szabályok az irányadóak, azzal az eltéréssel, hogy gondatlan károkozás esetén a felelősség mértéke a vezető tizenkét havi átlagkeresetéig terjedhet.³³⁵ A régi Mt. kommentárja szerint „a vezető kártérítési felelőssége eltérő attól függően, hogy a kár vezetői tevékenységének keretében, vagy azon kívül álló ok miatt történt. A vezető, ha vezetői tevékenységének keretében (pl. irányítási, szervezési hibák miatt, vagy megrendelések hiánya miatt) kárt okoz, azért nem a Munka tv., hanem a polgári jog szabályai szerint felel. A polgári jogi felelősség azonban kibővült, ugyanis, ha a vezető megszegi az összeférhetlenségére vonatkozó szabályokat és ezzel kárt okoz a munkáltatónak, akkor szintén a polgári jog szerinti felelősség terheli. A polgári jog általános szabályai akkor mentesül a vezető a felelősség alól, ha bizonyítani tudja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Az általános elvárhatóság a gazdasági társaságokról szóló törvényben meghatározott, a vezető tisztségviselőkkel szemben támasztott fokozott gondosságot jelenti. A vezetőnek minősülő munkavállaló is a polgári jog szabályai szerint felel az összeférhetlenségre vonatkozó szabályok megszegésével okozott kárért. Ha a kár okozása nem a vezetői funkció, illetve az összeférhetlenségi tilalom megszegésével kapcsolatban keletkezett, akkor a Munka tv.-nek a munkavállaló kártérítésére irányadó általános szabályai szerint kell eljárni”³³⁶ A régi Mt. szerint a munkaviszony törvény eltérő rendelkezése hiányában munkaszerződéssel jön létre, melyet írásba kell foglalni.³³⁷

³³³ 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről 188.§ (1)-(2) bekezdések
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99200022.TV/ts/20111210/> 2022. 01. 29.

³³⁴ régi Mt. 192/A.§ (1) bekezdés

³³⁵ régi Mt, 192/A. § (3) bekezdés

³³⁶ Kommentár a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvényhez <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99200000.MTX/> 2022. 01. 29.

³³⁷ régi Mt. 76.§ (1) és (2) bekezdések

A 2006. évi IV. törvény (Gt.) 21.§ (1)-(3) bekezdései szerint a gazdasági társaság ügyvezetését - a gazdasági társaságok egyes formáira vonatkozó rendelkezések szerint - a társaság vezető tisztségviselői vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület látja el. E törvény alkalmazásában ügyvezetésnek minősül a társaság irányításával összefüggésben szükséges mindazon döntések meghozatala, amelyek törvény vagy a társasági szerződés alapján nem tartoznak a társaság legfőbb szervének vagy más társasági szervnek a hatáskörébe. A közkereseti és a betéti társaság ügyvezetését az üzletvezetésre jogosult tag vagy tagok vezető tisztségviselőként látják el. A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetését egy vagy több ügyvezető látja el.³³⁸

A 22.§ (1)-(2) bekezdései alapján vezető tisztségviselő - a közkereseti és a betéti társaság kivételével - csak természetes személy lehet. A vezető tisztségviselő a társaság belső működése körében a társasággal, illetve annak testületeivel, valamint más tisztségviselőivel kapcsolatos feladatait csak személyesen láthatja el, képviseletnek nincs helye. A vezető tisztségviselőt e minőségében megillető jogokra és az őt terhelő kötelezettségekre - a törvényben meghatározott eltérésekkel - a Ptk. megbízásra vonatkozó szabályait (társasági jogi jogviszony) vagy a munkaviszonyra irányadó szabályokat kell alkalmazni.³³⁹

A 2007. évi LXI. törvény módosította a Gt.-t, miszerint a vezető tisztséget - ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik - nem láthatja el munkaviszonyban az egyszemélyes gazdasági társaság tagja, illetve a közkereseti és a betéti társaság üzletvezetésre egyedül jogosult tagja.³⁴⁰ Érdekes ugyanakkor, hogy a fenti módosítást a módosító törvény indokolása nem érinti, arra magyarázatot nem ad.

A Gt. kommentárja szerint a vezető tisztségviselőt megillető jogokra és az őt terhelő kötelezettségekre - a törvényben meghatározott eltérésekkel - a Ptk. megbízásra vonatkozó szabályait vagy a munkaviszonyra irányadó szabályokat kell alkalmazni. 2007. szeptember 1-jétől a vezető tisztségviselő e minőségében munkaviszonyt létesíthet. Ha a vezető tisztségviselő nem áll munkaviszonyban a gazdasági társaságnál, akkor a gazdasági társaság és a vezető tisztségviselő jogviszonya alatt egy sajátos társasági jogi jogviszonyt kell érteni, amelyre elsődlegesen a Gt., másodlagosan (a nem szabályozott kérdésekben) a Ptk. megbízásra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.³⁴¹ A kommentár is hangsúlyozza, hogy amennyiben a vezető tisztségviselő e körben eljárva harmadik személynek okoz kárt akkor azért a társaság

³³⁸ A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (Gt.) 21.§ (1)-(3) bekezdései
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A0600004.TV/ts/20140101/> 2022. 01. 29.

³³⁹ Gt. 22.§ (1)-(2) bekezdései

³⁴⁰ Gt. 22.§ (3) bekezdés (hatályos: 2007. szeptember 1-től)

³⁴¹ Kommentár a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvényhez
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A0600000.GT/ts/20130713/> 2022. 01. 29.

felelő, ha azonban a vezető tisztségviselő magának a társaságnak okoz kárt, akkor a polgári jog általános szabályai szerint lesz felelős a társasággal szemben.³⁴² A Gt. szerint a vezető tisztségviselői az erre felkért személy általi elfogadással jön létre.³⁴³

A Legfelsőbb Bíróság BH2011. 288. szám alatt közzétett eseti döntésében megállapította, hogy az ügyvezető nem a tőle elvárható gondossággal járt el, amikor a kft. nevében olyan személynek adott kölcsönt, akinek személyes adatai ismeretlenek voltak, így tőle a követelést nem lehetett behajtani. A Legfelsőbb Bíróság osztotta az első-és másodfokú bíróságok álláspontját, miszerint a vezető tisztségviselő nem az ügyvezetőtől elvárható fokozott gondossággal járt el a kölcsön nyújtásakor. A kölcsönszerződést az adós személyének azonosításához szükséges adatok ismerete nélkül kötötte meg, elzárva a társaságot annak reális lehetőségétől, hogy a kölcsönszerződésre alapítva igényt érvényesíthessen és ezzel kárt okozott annak, melynek megtérítésére köteles.³⁴⁴

Az EBH2011. 2417. szám alatt közzétett eseti döntésében a Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy „a vezető tisztségviselő felelősségének megállapításához az vezethet, ha a vezető a gazdasági társaság helyzetét, valamint a piaci környezetet teljes egészében tévesen felmérve, előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt. Felróható módon jár el a vezető tisztségviselő, ha úgy köt általa nem ismert idegen nyelven szerződést, hogy annak valós jogi tartalmáról nem győződik meg, úgy utal át külföldi illetőségű off-shore cégnek, mint szerződő félnek jelentős összeget, hogy a teljesítésnek vagy a teljesítés lehetetlenné válásának esetére semmilyen biztosítékot nem köt ki, a társaság mérleg adataiból megállapítható módon, kintlévőségei behajtásának lehetősége csekély, a szerződésszegésből eredő követelésének érvényesítése céljából pedig a szükséges intézkedéseket mindezek ellenére nem teszi meg.”³⁴⁵

A vezető tisztségviselőtől általában elvárható gondosság kapcsán az EBH2012. M.11. számú eseti döntésében a Kúria elvi éllel leszögezte, hogy „gazdasági társaságnál munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosságot akkor tanúsítja, ha a társaság által kötendő szerződés valamennyi gazdálkodási szempontú lényeges feltételét igyekszik megismerni és feltárni. A körültekintő eljáráshoz a munkáltató ésszerű és megalapozott döntését elősegítő - általában előzetes - tájékoztatása is hozzátartozik, különösen, ha a szerződés jelentős mértékű vagyont érint.”³⁴⁶

³⁴² Kommentár a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvényhez

³⁴³ Gt.24.§ (2) bekezdés

³⁴⁴ BH2011. 288. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A11H0288.GK/ts/20140101/> 2022. 01. 29.

³⁴⁵ EBH2011. 2417. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A11H2417.EBH/ts/20140101/> 2022. 01. 29.

³⁴⁶ EBH2012. M.11. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A12H0011.EHM/ts/20140101/> 2022. 01. 29.

A Fővárosi Ítéltábla BDT2020. 453 számú eseti döntésében rávilágított arra, hogy a vezető tisztségviselő kártérítési felelőssége a gazdasági társasággal szemben nem állapítható meg olyan kár vonatkozásában, mely még nem következett be. A kárveszéllyel fenyegető helyzet önmagában nem alapozza meg a kártérítési felelősséget. Hangsúlyozta, hogy a kártérítési jogviszonyt és a kártérítési kötelezettséget a kár bekövetkezése keletkezteti. Ez alapján kártérítési felelősség megállapítására és a kárért felelős személy kártérítésre kötelezésére csak akkor van lehetőség, ha a kár már bekövetkezett. A Gt. vonatkozó szabálya a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőivel szemben az általánosnál szigorúbb felelősségi szabályokat határoz meg, de a vezető tisztségviselők kártérítési felelősségének is elengedhetetlen feltétele a kár bekövetkezése. Kárnak a károsult vagyonaiban beállott értékcsökkenés, az elmaradt vagyoni előny és a károsultat ért hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költség minősül.

Az, hogy a társasággal szemben bírság és eljárási költség került kiszabásra, önmagában még nem okozott kárt a társaságnak, mert e körülmények folytán még nem csökkent a vagyona, nem esett el vagyoni előnytől és nem merült fel költsége sem. A társaság vagyonaiban akkor állt volna be értékcsökkenés és ilyen módon akkor keletkezett volna kára, ha megfizette volna a bírságot és az eljárási költséget, vagy azt behajtották volna tőle. Erre azonban még nem került sor. A kárt nem lehet bekövetkezettnek tekinteni arra a körülményre tekintettel, hogy a jogerős határozattal megállapított bírság és eljárási költség bizonyosan kiegyenlítésre kerül majd a felszámolási eljárásban. A bírság és az eljárási költség jogerős határozattal történt megállapítása ugyanis károsodás veszélyével fenyegeti a társaságot, a kárveszéllyel fenyegető helyzet viszont - kár tényleges bekövetkezése nélkül - nem alapoz meg kártérítési felelősséget és nem keletkeztet kártérítési kötelezettséget. Mivel a társaságnak még nem következett be kára, nem állapítható meg a vezető tisztségviselő kártérítési felelőssége és nem kötelezhető kártérítés megfizetésére.³⁴⁷

XII.2. A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége a Munka Törvénykönyvében és a Ptk.-ban

A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 208.§ (1) bekezdése szerint vezető állású munkavállaló a munkáltató vezetője, valamint a közvetlen irányítása alatt álló és - részben vagy egészben - helyettesítésére jogosított más munkavállaló (a továbbiakban együtt:

³⁴⁷ BDT2020. 453. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/25/id/A20H4253.BDT/ts/20140101/> 2022.

vezető).³⁴⁸ A 209.§ (5) bekezdés alapján a vezető gondatlan károkozás esetén a teljes kárért felel.³⁴⁹

Az új Ptk.-ban a jogi személyek tagjai, alapítói mellett a tisztségviselők magánjogi felelősségére vonatkozó szabályok is reagáltak a gazdasági-piaci változásokra. Kitöltésre került a felelősségi vákuum a nem gazdasági társaság jogi személy (pl. egyesület) tagjai és tisztségviselői esetében.³⁵⁰

Ehhez képest a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 3:21.§ és 3:24.§-a szerint a jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe, egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult. A vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekének megfelelően köteles ellátni. A jogi személy első vezető tisztségviselőit a jogi személy létesítő okiratában kell kijelölni. A jogi személy létrejöttét követően a vezető tisztségviselőket a jogi személy tagjai, tagság nélküli jogi személyek esetén a jogi személy alapítói választják meg, nevezik ki vagy hívják vissza. A vezető tisztségviselői megbízás a tisztségnek a kijelölt, megválasztott vagy kinevezett személy által történő elfogadásával jön létre.³⁵¹

A vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. A vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért a jogi személy felel. A vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta.³⁵² A Ptk. 3:112.§ (1)-(2) bekezdései szerint a társaság ügyvezetését a vezető tisztségviselő - a társasággal kötött megállapodása szerint - megbízási jogviszonyban vagy munkaviszonyban láthatja el. A vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján önállóan látja el. E minőségében a jogszabályoknak, a létesítő okiratnak és a társaság legfőbb szerve határozatainak van alávetve. A vezető tisztségviselőt a társaság tagja nem utasíthatja, és hatáskörét a legfőbb szerv nem vonhatja el.³⁵³

³⁴⁸ 2012. évi I. törvény (Mt.) 208.§ (1) bekezdés

<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200001.TV/ts/20210708/lr/chain1942> 2022. 02. 27.

³⁴⁹ Mt. 209.§ (5) bekezdés

³⁵⁰ Nochta Tibor: A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján = Gazdaság és Jog 2013/6, 3-8. o.

³⁵¹ 2013. évi V. törvény (Ptk.) 3:21.§ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300005.TV/ts/20210701/lr/3%3A21> 2022. 02. 27.

³⁵² Ptk. 3:24. §

³⁵³ Ptk. 3:112. § (1)-(2) bekezdések

XII.3. Az új szabályozás következtében felmerülő kérdések

A vezető tisztségviselők jogállása és felelőssége kapcsán élénk vita alakult ki mind a jogirodalomban, mind pedig a joggyakorlatban, mely leginkább azon alapul, hogy 1) az új Ptk. a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség körében lényegesen változott, és egy új, sokkal szigorúbb rendszert vezetett be, 2) a Ptk. egyrészt kimondja, a fentebb idézett 3:24.§ (1) bekezdésben, hogy a vezető tisztségviselők a jogi személyekkel szemben a kontraktuális kárfelelősség szabályai szerint felelnek, de 3) a Ptk. a gazdasági társaságok esetében megadja a lehetőséget, hogy pozíciójuk megbízási jogviszonyon vagy munkajogi jogviszonyon alapuljon, 4) az új Mt. alapvetően megtartotta a felróhatóságon alapuló kárfelelősségi rendszert, és 5) az új Mt. – szemben a régi Mt.-vel – nem mondja ki, hogy a vezető a vezetői tevékenység körében okozott károkért a polgári jog szabályai szerint felel.³⁵⁴

A jogirodalomban a problémát – többek között – Ferencz Jácint és Trenyisán Máté szerint (is) az jelent, hogy a fentebb ismertetett Mt. és Ptk. szabályok alapján nem egyértelmű, hogy a gazdasági társaságok vezető tisztségviselői által a társaságnak okozott károkért a vezető tisztségviselők a Ptk. kontraktuális felelősségi szabályai szerint, vagy az Mt. – felróhatóságon alapuló- kárfelelősségi szabályai szerint felelnek-e? Ugyanis a Ptk. 3:112.§-a ugyanis a gazdasági társaságok vezető tisztségviselői vonatkozásában kifejezetten utal mind a munkaviszony, mind pedig a megbízási jogviszony lehetőségére.³⁵⁵ A Ptk. a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség kapcsán egy nagyon szigorú, objektív felelősségi mércét vezetett be, melyben a károkozónak kell kimentenie a károkozását azzal, hogy a károkozó körülmény számára a szerződéskötés idején nem volt előrelátható.³⁵⁶ Az Mt. általános munkavállalói kárfelelősségi szabálya ugyanakkor továbbra is felróhatóságon alapul.³⁵⁷ Ferencz és Trenyisán szerint a Ptk. 3:24.§ (1) bekezdése és 3:112.§ (1) bekezdése együttes alkalmazása azt eredményezné, hogy a megbízási jogviszonyban álló vezető tisztségviselő a

³⁵⁴ Tercsák Tamás: Vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, In: Pál Lajos (szerk.) A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége. Budapest, Hvg-Orac, 2017. 94–95. o.

³⁵⁵ Ferencz Jácint – Trenyisán Máté: Jogértelmezési kérdések a vezető tisztségviselő társasággal szembeni kártérítési felelősségének köréből, In: Pál Lajos (szerk.), 2017, 114.

³⁵⁶ Ptk. 6:142.§ Aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.

³⁵⁷ Mt. 179.§ (1) A munkavállaló a munkaviszonyból származó kötelezettségének megszegésével okozott kárt köteles megtéríteni, ha nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.

Ptk. szigorúbb, míg a munkajogi jogviszonyban álló vezető tisztségviselő az Mt. szerinti enyhébb felelősségi szabályok szerint felelne, ami nyilván nem megengedhető.³⁵⁸ A különböző jogviszonyok természetével összefüggésben Tercsák arra is utal, hogy a vezető tisztségviselői jogviszonyra az önállóság, és kezdeményező aktivitás jellemző. Az önállóságot a törvény kifejezetten is rögzíti, és az utasíthatatlanság tilalmából is ez adódik, továbbá azért is, mert a jogszabályok, a létesítő okirat és társaság határozatai – természetüknél fogva – legfeljebb orientációs jelleggel határozhatják meg a vtv.-től elvárt tevékenység kereteit. Kezdeményező aktivitás pedig azért, mert működő társaság érdekeinek (folyamatos) védelme aktivitás nélkül aligha képzelhető el, valamint azért is, mert a jogszabályokból, a létesítő okirattól és társaság határozataiból adódó feladatok ellátása kezdeményező aktivitást igényel.

Ezzel szemben a munkajogi jogviszonyban az alá-főlérendeltség a meghatározó, a munkáltató utasíthatja a munkavállalót, aki ennek köteles eleget tenni. Álláspontja szerint tehát a vezető tisztségviselői jogviszony nehezen egyeztethető össze a munkavisztonnyal, hiszen teljesen más attitűdöt kíván, illetve tesz lehetővé a két jogviszony. A vezető tisztségviselői jogviszony a jellegét tekintve, a megbízási jogviszonyhoz áll a legközelebb, ugyanakkor a megbízotti felelősség és a Ptk. 3:24.§ (1) bekezdése szerinti felelősség nem összeegyeztethető.³⁵⁹

A Ptk. 3:24.§ (1) bekezdése kapcsán a Nagykommentár a következőképpen foglal állást: „Mivel a Ptk. eltérően szabályozza a szerződésszegéssel, illetve a szerződésen kívül okozott károkért való felelősséget, a vezető tisztségviselőknek a jogi személlyel szembeni felelősségével kapcsolatban is meg kellett határozni, hogy ez mely szabály szerinti felelősséget jelent. A jogalkotó a szerződésszegésért való felelősség szabályait választotta, mert mindazok a jogpolitikai célok, amelyek a kontraktuális felelősség megszigorítását indokolják, a vezető tisztségviselő és a jogi személy közötti viszonyban is fennállnak. A vezető tisztségviselő sosem véletlenül, nem az akarata ellenére kerül ebbe a pozícióba, hanem tudatosan vállalja a jogi személlyel szemben a jogi személy érdekeinek megfelelő irányítási feladatok ellátását. Ha ezt az előzetesen mérlegelt, tudatosan elvállalt kötelezettségét szegi meg a vezető tisztségviselő, akkor indokolt vele szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felróhatósági felelősségnél szigorúbb fellépés. A vezető tisztségviselő és a jogi személy között konszenzus alakul ki a tisztség keletkezését tekintve, és az egyező akaratnyilatkozat esetleges sajátos megnyilvánulása (például a jogi személy részéről a választás, a vezető tisztségviselő részéről

³⁵⁸ Ferencz Jácint – Trenyisán Máté: Jogértelmezési kérdések a vezető tisztségviselő társasággal szembeni kártérítési felelősségének köréből, In: Pál Lajos (szerk.), 2017, 117.

³⁵⁹ Tercsák Tamás: A vezető tisztségviselő jogállása, felelőssége. <https://ptk2013.hu/szakcikkek/tercsak-tamas-vezeto-tisztsegviselo-jogallasa-felelossege/6424> 2022. 02. 27.

pedig a választás elfogadása) ellenére a két fél egybehangzó akaratnyilatkozata tartalmilag is szerződéses viszonyt hoz létre a két fél, azaz a jogi személy és a vezető tisztségviselő között.”³⁶⁰

Tercsák arra is utal, hogy az új Ptk.-nak kontraktuális felelősség körében bekövetkezett változásai szintén jelentősen érintik jelen témakört is. Az előreláthatósági elvnek kettős szerepe van, a felelősség alapja és a megtérítendő károk korlátja körében. A jogalkotó ugyanis nagy valószínűséggel elsősorban azt a célt követette, hogy a szerződő felek a konkrét szerződéssel kapcsolatos kockázatok ismeretében kössék meg a szerződést. A szerződésszegő felet csak olyan körülményből eredő károkozásért lehet felelőssé tenni, amit a szerződéskötés időpontjában előre láthatott, és –a tapadókárok kivételével – csak olyan károkért felelős, amelyek a szerződéskötés időpontjában előreláthatóak voltak. Ha a szerződést kötő fél ezeket a körülményeket, tényezőket ismeri, eldöntheti, hogy a vonatkozó feltételekkel meg akarja-e kötni a szerződést, illetve változtatni kíván-e a szerződéses feltételeken. Ha a kockázatok jellege miatt kétely merülhet fel, hogy a szerződő fél ismeri-e ezeket, illetve, ha a másik fél biztosra akar menni ebben a vonatkozásban, akkor a szerződő fél számára a kockázatokat fel kell tárnia. A szerződő fél ezek ismeretében eldöntheti, hogy akar-e szerződést kötni, és ha igen, milyen feltételekkel. Az előreláthatósági elv alkalmazásának célja tehát egy igazságosabb, tudatosabb, kifejezetten a szerződéses megegyezés tárgyává tett kockázatelosztási helyzet megteremtése. Következésképpen az előreláthatósági elvre támaszkodó kártérítési szabályok ott érhetik el elsősorban kitűzött céljukat, ahol a szerződéssel kapcsolatos kockázatok egyáltalán megismerhetők, legalább az egyik fél számára a szerződés megkötésének időpontjában ismertek. A vezető tisztségviselők a rájuk irányadó szerződés megkötése időpontjában nincsenek abban a helyzetben, hogy a tevékenységükkel kapcsolatos kockázatokat részletesen előre láthassák, azokat a pozíció elfogadása előtt mérlegelhessék, és az ellenértéket (ha van) eszerint állapíthassák meg. Ehhez a vállalat (társaság) gazdasági környezetét (gyakran a teljes gazdaság állapotát) kellene előre látni, esetleg évekre előre. Ez nyilvánvalóan lehetetlen. A társaság sincs abban a helyzetben, hogy az ügyvezetői tevékenységgel összefüggő általános kockázatokon túl, a konkrét pozícióból adódó kockázatokról információt adjon, ezzel előreláthatóvá téve azokat a vezető tisztségviselő részére. A gazdasági életben felmerülő általános kockázatokon túl, csak azt lehet biztosra venni, hogy valamilyen formában mindig létezni fognak, de jellegük folyamatosan változik. A

³⁶⁰ Ptk. Nagykommentárja <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20210301/lr/3%253A21> 2022. 02. 27.

vállalat (társaság) vezetőjével kapcsolatban éppen az az elvárás, hogy a mindenkor fenyegető kockázatokat felismerve irányítsa a vállalatot, folyamatosan teljesítve az alapvető gazdasági célt, a profitot. Ez nyilvánvalóan nem járhat túlzottan kockázatkerülő magatartással, de nem járhat észszerűtlen, túlzott kockázatvállalással sem. Ha pedig ez így van, akkor a szerződés megszegéséből adódó felelősségre vonatkozó szabályokat úgy kell(ene) alkalmazni a vezető tisztségviselővel szemben, hogy neki nincsen valódi lehetősége arra, hogy a vezető tisztségviselői jogviszony létrejöttékor, azaz a szerződés megkötésekor minden lehetséges, és a későbbi felelősségét esetlegesen megalapozó kockázatot mérlegeljen. Nyilvánvalóan az sem cél, hogy az előreláthatósági alapú felelősségi rendszer a törvényhozói szándékkal ellentétes eredményre vezessen, azaz a vezető tisztségviselő a kinevezéskori előreláthatóság hiányával mentesülhessen az esetleges kártérítési felelősség alól.³⁶¹

Az úgynevezett referencia-időpont kapcsán a Ptk. Nagykommentárja is elismeri, hogy az a vezető tisztségviselők felelőssége kapcsán jelentős problémát okoz. „A megbízatás az esetek jelentős részében hosszú időre, évekre vagy akár határozatlan időre is szólhat. Ilyen módon a szerződéskötés időpontja és a tényleges károkozás olyan messzire kerülnének egymástól, hogy az előre nem láthatóság bizonyítása túlzottan egyszerűvé válna. Kérdés, hogy erre a problémára a bírósági gyakorlat reagál-e olyan módon, hogy a szerződéskötés időpontjaként nem a vezető tisztségviselői jogviszony keletkezését, hanem a vezető tisztségviselő károkozó magatartásának elkövetését tekinti. Ez azért is vetődhet fel, mert az esetek jelentős részében a károkozó magatartás is egy szerződéshez kapcsolódik, a vezető tisztségviselő károkozó magatartása abban áll, hogy a társaság nevében egy szerződést nem kellő körültekintéssel köt meg. Ennek ellenére a felelősségi szabály szerkezetéből egyértelműen az a következtetés adódik, hogy a szerződéskötéskor előre látható körülmény annak a szerződésnek a megkötésére kell hogy vonatkozzon, amely szerződés megszegésére a kártérítési igényt alapítják. Márpedig a jogi személy az itt vizsgált szabály alapján a saját vezető tisztségviselőjével szemben léphet fel, tehát a közöttük fennálló szerződés megkötésének időpontja kell hogy irányadó legyen. Ez egyértelműen következik abból is, hogy a szerződő feleknek a szerződéskötéskor ismert körülmények alapján kell felmérniük a szerződéssel kapcsolatos kockázataikat, és ezek a kockázatok utóbb felmerülő körülmények folytán már nem változhatnak meg. Ha tehát a vezető tisztségviselő a tisztsége elvállalásakor valamely körülményt nem láthatott előre, akkor később ennek a körülménynek a bekövetkeztét nem lehet az ő terhére figyelembe venni.”³⁶²

³⁶¹ Tercsák Tamás: A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, 104-106.

³⁶² Ptk. Nagykommentár (Complex Jogtár, online kiadás)

A Ptk. 3:112. § (1) bekezdésének funkcióját Tercsák nem abban látja, „hogy a jogviszonyok megkettőzésének lehetőségére vagy szükségességére utaljon, hanem, hogy – a jogviszony egységességének érintetlenül hagyása mellett – utaljon a munkaviszony lehetőségére, valamint különösen abban, hogy kijelölje az egységes vezető tisztségviselői jogviszony keretében alkalmazandó felelősségi szabályokat. Eszerint, ha a felek nem állapodnak meg kifejezetten munkaviszonyban, akkor jogviszonyuk a megbízási jogviszonynak tekintendő. Ennek tartalma a Ptk. Harmadik Könyvének rendelkezéseiből adódik azzal, hogy az ügyvezető felelőssége azonban a megbízotti felelősség Hatodik Könyvbéli szabálya szerint alakul. Munkaviszonyban való megállapodás esetén a helyzet ettől csak abban különbözik, hogy a Harmadik Könyv szabályai mellett – hangsúlyozottan csak kiegészítő jelleggel – a vezető tisztségviselő társasággal fennálló jogviszonyára alkalmazandók az Mt. megfelelő rendelkezései is. A Ptk. Harmadik Könyvének diszpozitivitása miatt annak nincs akadálya, hogy – a társaság és a vezető tisztségviselő kizárják a megbízási szerződésre, illetve munkaviszonyra irányadó szabályok alkalmazását, jogviszonyukra egyedi szabályokat rendeljenek, illetve – amennyiben az értelmezhető – kiegészítő jelleggel más szerződéstípus szabályainak alkalmazását rendeljék a jogviszonyukra. Az is lehetséges természetesen (még ha a gyakorlati tapasztalatok szerint nem is nagyon gyakori), hogy a felek a vezető tisztségviselő felelősségét részletesen szabályozzák a szerződésben.³⁶³

Az Mt. Nagykommentárja szerint ugyanakkor „a vezető tisztségviselő és a vezető állású munkavállaló két különböző jogállást jelent, azaz egymással nem felváltható kategóriák. Álláspontunk szerint ebben a kontextusban az érintett fő jogállása a társasági jogi vezető tisztségviselői státusz, amelynek mintegy keretet ad a megbízási jogviszony vagy a munkajogviszony. A vezető állású munkavállaló - ebben a kontextusban - tehát munkavállalónak minősül, másképpen fogalmazva a munkajogviszony egyik alanyi pozíciója. Ebben a minőségében jogviszonybeli partnere nem általában a jogi személy, vagy a gazdasági társaság mint ilyen, hanem a munkáltató mint a munkajogviszony másik alanya.”³⁶⁴ A Ptk. Indokolása szerint „az ügyvezetési döntések meghozatalára a jogi személy vezető tisztségviselői jogosultak. Mivel ők nem szükségszerűen érintettek vagy érdekeltek a jogi személy működésében, ezért szükséges annak kimondása, hogy ügyvezetési tevékenységük során a vezető tisztségviselők a jogi személy érdekeinek megfelelően kötelesek eljárni. E

³⁶³ Tercsák Tamás: A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, 109-110.

³⁶⁴ Mt. Nagykommentár <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/331/id/A12Y1290.KK/ts/20210301/tr/chain23072> 2022. 02. 27.

kötelezettségük megszegése a jogi személlyel szembeni kártérítési felelősséggel jár, és mivel a vezető tisztségviselő és a jogi személy közötti viszony a felek akaratán alapul - még ha a jogviszony létesítése nem is feltétlenül a klasszikus szerződéskötési szabályok szerint történik -, a szerződésszegésért való felelősség szabályait kell alkalmazni. Az itt szereplő felelősségi szabály csak a jogi személy és vezető tisztségviselője közötti belső viszonyra vonatkozik. Ha a vezető tisztségviselő a jogi személy ügyében eljárva harmadik személynek okoz kárt, ezt a kívülálló vonatkozásában a jogi személy által okozott kárnak kell tekinteni, és ekként kell levonni jogkövetkezményeit azzal, hogy a jogi személy utóbb igényelheti a vezető tisztségviselőtől a harmadik személynek megtérített kár részére történő megtérítését, amennyiben ennek a belső jogviszonyban megvannak a feltételei.

A törvény rendelkezik a vezető tisztségviselői megbízatás keletkezésének és megszűnésének polgári jogi szabályairól. Mivel a vezető tisztségviselőknek személyesen eljárva kell döntéseket hozniuk, illetve a jogi személyt képviselniük, a törvény - a további közvetítések elkerülése érdekében - abból indul ki, hogy a vezető tisztségviselőnek e feladatok ellátására alkalmas, természetes személynek kell lennie. Ha egyes jogi személy típusoknál megengedett, hogy jogi személy legyen vezető tisztségviselő, akkor is ki kell jelölni azt a természetes személyt, aki személyesen eljárva a vezető tisztségviselők feladatait teljesíteni tudja.”³⁶⁵

A gazdasági társaságok ügyvezetése kapcsán az Indokolás a következőképpen fogalmaz: „, a törvény a gazdasági társaságok ügyvezetését a vezető tisztségviselők önálló tevékenységként írja le, amely tevékenységért a vezető tisztségviselő a társasággal szemben felelősséggel tartozik. A vezető tisztségviselő önállóságát nem befolyásolja az, hogy megbízási vagy munkajogviszonyban látja el feladatát. Kétségtelen, hogy a munkajogviszony általában a munkáltató és a munkavállaló közötti alá-, fölérendeltségi viszont feltételez, azonban a munkajogi szabályok alkalmazása se zárja ki azt, hogy egy vezető nagy önállósággal és teljes felelősséggel lássa el a munkakörébe tartozó feladatokat. Természetesen a vezető tisztségviselő önállósága nem jelenti azt, hogy teljes mértékben függetleníthetné magát a társaság tagjai által kifejezésre juttatott társasági akarattól: a vezető tisztségviselő alá van rendelve nemcsak a jogszabályoknak, hanem a társaság létesítő okiratában és legfőbb szervi határozataiban foglaltaknak. A legfőbb szerv azonban csak a hatáskörébe tartozó kérdések eldöntésével befolyásolhatja az ügyvezetést; az ügyvezetés hatáskörébe tartozó ügyeket ad hoc módon nem vonhat el az ügyvezetés hatásköréből. A tagok azonban nincsenek elzárva attól, hogy a legfőbb

³⁶⁵ A Ptk. Indokolása <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1300005.TVI/ts/10000101/lr/3%253A21> 2022. 02. 27.

szerv hatáskörét a létesítő okiratban bővítsék, és ezzel korlátozzák az ügyvezetés mozgásterét.”

366

Álláspontom szerint az új szabályokból következő anomáliák teljes körű és megnyugtató kiküszöböléséhez jogalkotói korrekció lenne szükséges, addig az ellentmondások feloldása a bírói gyakorlatra marad.

A vezető tisztség viselő felelőssége kapcsán az új szabályozás mellett is fenntartandónak tűnik – többek között- az a korábbi bírói gyakorlat, miszerint akkor lehet megállapítani a vezető tisztségviselő felelősségét, ha a vezető a gazdasági társaság helyzetét, valamint a piaci környezetet teljes egészében tévesen felmérve, előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt. Felróható módon jár el a vezető tisztségviselő, ha úgy köt általa nem ismert idegen nyelven szerződést, hogy annak valós jogi tartalmáról nem győződik meg, úgy utal át külföldi illetőségű off-shore cégnek, mint szerződő félnek jelentős összeget, hogy a teljesítésnek vagy a teljesítés lehetetlenné válásának esetére semmilyen biztosítékot nem köt ki, a társaság mérleg adataiból megállapítható módon, kintlévőségei behajtásának lehetősége csekély, a szerződésszegésből eredő követelésének érvényesítése céljából pedig a szükséges intézkedéseket mindezek ellenére nem teszi meg.³⁶⁷

A Legfelsőbb Bíróság abban az esetben is megállapította az ügyvezető felelősségét, amikor a kft. nevében olyan személynek nyújtott kölcsönt, akinek személyi adatairól nem bírt információval, így ezek hiányában sem személy, sem a vagyona nem volt fellelhető, így nem volt behajtható a részére korábban nyújtott kölcsön. Az irányadó tényállás szerint a társaság ügyvezetője a társaság képviseletében eljárva kölcsönszerződés alapján kölcsönt nyújtott egy természetes személynek, aki azonban a lejáratkor nem teljesített. A társaság időközben felszámolás alá került. A felszámolóbiztos által az adósnak küldött fizetési felhívás a szerződésben írt lakcímről „ismeretlen” jelzéssel érkezett vissza. Az adós személyi adatai ismeretének hiányában a lakcímkutatás nem járt eredménnyel. A másodfokú bíróság szerint a társaság ügyvezetője nem a tőle elvárható fokozott gondossággal járt el a kölcsön nyújtásakor. A kölcsönszerződést az adós személyének azonosításához szükséges, igazolt adatok ismerete nélkül kötötte meg, elzárva a társaságot annak reális lehetőségétől, hogy a kölcsönszerződésre alapítva igényt érvényesíthessen és ezzel kárt okozott a társaságnak. A Legfelsőbb Bíróság szerint az ügyvezető által nyújtott kölcsön behajthatatlan, ugyanis nemcsak arról volt szó, hogy

³⁶⁶ A Ptk. Indokolása

³⁶⁷ Legfelsőbb Bíróság EBH2011. 2417 <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A11H2417.EBH/ts/20210301/> 2022. 02. 27.

az adós a szerződésben írt lakcímen ismeretlen, hanem az adós személye is azonosíthatatlan. Maga az ügyvezető is sikertelenül kísérelte meg az adóssal a kapcsolatot felvenni. Annak személyére vonatkozóan semmilyen adatot nem tudott szolgáltatni, amely alapján az adós, vagy annak vagyona fellelhető lenne. Olyan személyt sem tudott megnevezni az ügyvezető, aki az adós létezését igazolta volna. Az ügyvezető előadása szerint senki sem tudott a kölcsönről, a kölcsönnyújtásnak tanúja sem volt. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint ilyen körülmények között nem várható el a társaságtól az ismeretlen helyen tartózkodó adós ügygondnok útján való perlése. Marasztalás esetén a végrehajtás is kilátástalan lenne, mert a kölcsön visszafizetésének biztosítékaul mellékkötelezettség nem került kikötésre, az adós vagyonáról az ügyvezető semmilyen adatot nem tudott szolgáltatni. Megállapította tehát, hogy a társaság károsodása bekövetkezett, a további eljárás az adós ellen csak felesleges költséget okozna.³⁶⁸

A vezető tisztségviselő Mt. szerinti felelőssége kapcsán a Kúria kifejtette, miszerint a károkozás időpontjában hatályos új Mt. a vezető kártérítési felelőssége körében nem utal a Ptk. szabályainak alkalmazására, az általános munkavállalói felelősséghez képest csupán a gondatlan károkozás esetén tartalmaz szigorúbb szabályt, amikor úgy rendelkezik, hogy a vezető gondatlan károkozás esetén is a teljes kárért felel.³⁶⁹

A Szegedi Ítéltábla nemrég közzétett eseti döntése szerint a vezető tisztségviselő szerződésszegése megvalósul, ha akár a szerződésben rögzített, akár a jogszabály szerint fennálló kötelezettségét megszegi. A mentesülés alapfeltétele, hogy a károkozó körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül merüljön fel, ennek hiányában a kimentés további feltételeit nem kell vizsgálni. Ellenőrzési körbe eshet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem befolyásolható, és amely gondos ellenőrzéssel sem elhárítható. Az Ítéltábla indokolása szerint „az „ellenőrzési körön kívül” fordulat a jogalkotói törekvés fényében helyesen a vis maior tartalmi elemeként értelmezendő, és semmiképpen nem lehet mérhető a „gondos ellenőrzés” vagy a felróhatóság mércéjével. A szerződésszegésért való felelősség szabályai a „belső” vis maior esetén nem teszik lehetővé a felelősség alóli mentesülést. A szerződésszegő fél a kártérítési felelősség alól csak akkor mentesülhet, ha az elháríthatatlan körülmény az ellenőrzési körén kívül esik. Önmagában az a körülmény, hogy a szerződést megszegő fél az adott körülményt nem képes befolyásolni, illetve nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell

³⁶⁸ Legfelsőbb Bíróság BH2011.288. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A11H0288.GK/ts/20210301/> 2022. 02. 27.

³⁶⁹ Kúria EBH2018. M. 19. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A18H0019.EHM/ts/20210708/> 2022. 02. 27.

tekinteni. Ebből következően ellenőrzési körbe eső lehet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem befolyásolható, és amely a gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható. A szerződésszegés kimentési szabályai tehát nem felróhatósági alapon teszik lehetővé a mentesülést, ezért nem sértett eljárási szabályt az elsőfokú bíróság azzal, hogy mellőzte az alperes szakértő kirendelés iránti kérelmét; ha az alperes belátási képessége korlátozott lett volna, vagy hiányzott volna az általa állított időpontban, az ellenőrzési körbe eső „belső” körülmény nem mentesítheti a felelősség alól.”³⁷⁰

Az a bírói gyakorlat is fenntarthatónak és fenntartandónak tűnik, miszerint ha a vezető tisztségviselő a társaság nevében kötött szerződések megkötésekor kellő gondossággal járt el, a szerződés azonban mégsem ment teljesedésbe, az elmaradt teljesítés miatti kárért nem felel, mert a magatartása nem jelenti a kötelezettségei jogellenes megszegését.³⁷¹

XIV. Összegzés és de lege ferenda javaslatok

Mint a fentiekből látható, hogy Mt. és a Ptk. szabályozása a vezető tisztségviselők vonatkozásában korántsem egyéges és egyértelmű. A jogalkotó azzal ugyanis, hogy kivette az Mt.-ből az általános polgári jogi felelősségre való utalást, viszont a Ptk-ban a gazdasági társaságok (és csak ezen entitások) vezető tisztségviselői részére mind a munkajogi jogviszony, mind pedig a megbízáson alapuló jogviszony lehetőségét megadta, álláspontom szerint bizonytalanságot okozott, melyet véleményem szerint jogalkotói korrekciónak lenne szükséges feloldania.

XIV.1. De lege ferenda javaslat I.

Az Mt. 209.§-a kiegészül a következő, (7) bekezdéssel: *A vezető a vezetői tevékenységének keretében okozott károkért a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerint felel a munkáltatóval szemben.*

³⁷⁰ Szegedi Ítéletábla PJD2021. 26. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A21H0026.PJD/ts/20210701/> 2022. 02. 27.

³⁷¹ BH 2004.372. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A04H0372.GK/ts/20210301/> 2022. 02. 27.

XIV.2. De lege ferenda javaslat II.

A Ptk. 3:24.§ (1) bekezdése az alábbiakkal egészül ki: A vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. *Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az ügyvezetési kötelezettségének megszegését ellenőrzési körén kívül eső, a jogvitára okot adó szerződéskötés vagy más jognyilatkozat megtétele vagy meg nem tétele időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.*

XIV.3. Indokolás

Állásponatom szerint a fenti kiegészítésekkel, módosításokkal orvosolhatóak a korábban felvetett problémák. Egyrésztől ugyanis az Mt.209. §-ának kiegészítésével a munkaviszonyban álló vezető tisztségviselő is a Ptk. kontraktuális kárfelelősségi rezsimje alá kerül, másrészt pedig a vezető tisztségviselőkre vonatkozó felelősségi szabály pontosításra, egyúttal korlátozásra kerül. Az Mt.-ben javasolt változás természetesen csupán a vezető vezetői tevékenységével összefüggésben a munkáltatónak okozott károkért való felelősségére vonatkozik, a vezető munkavállaló egyéb, vezetői tevékenységén kívül eső kártérítési felelősségét nem érinti, azok vonatkozásában továbbra is az általános munkajogi, vagy deliktuális felelősség szabályai szerint felel.

Véleményem szerint a vezető tisztségviselők kártérítési felelősségére vonatkozóan az ún. referencia-időpont időbeli „kitolása” egy egészséges egyensúlyi helyzetet teremt. A vezető tisztségviselőtől így nem várjuk el, hogy a kinevezésekor, adott esetben sok-sok évre „előre lásson”, de a jogi személlyel szembeni fokozottabb felelőssége is megmarad. A vezető tisztségviselőktől állásponatom szerint rendkívül méltánytalan lenne elvárni, hogy akár több évre az egész gazdaság, de akár csak az adott gazdasági társaság helyzetét felmérjék és annak megfelelően cselekedjenek. Főleg az utóbbi években tapasztalható „permanens válságok” mutattak rá, hogy adott esetben napról-napra, de akár óráról-órára is változhat az egész gazdaság vagy egyes szektorok alapvető helyzete. (Lásd Covid-19, Ukrajna Oroszország általi lerohanása, energiaválság, hatósági árak, rendeleti kormányzás stb.) Állásponatom szerint tehát a vezető tisztségviselőktől az azonban joggal elvárható, hogy ügyvezetési tevékenysége körében egy adott jognyilatkozat megtétele (leggyakrabban értelemszerűen szerződés megkötése) előtt megfelelően tájékozódjon akár a szerződéses partnert, akár a szerződés

tartalma, nyelve stb. iránt. Amennyiben ezt az egyébként tőle, mint (saját maga által is jóváhagyottan) kijelölt/kinevezett vezető tisztségviselőtől elvárt magatartást nem tanúsítja, úgy indokolt, hogy a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint feleljen a jogi személlyel szemben azzal, hogy a kimentési feltételek vizsgálatának időpontja az adott jognyilatkozat megtételének vagy meg nem tételének időpontja lesz.

XV. Véggövetkeztetések

Mint látható tehát, az új Ptk. jelentősen átalakította a magyar magánjogi felelősség rendszerét. A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősséget elszakította a felrőhatóságtól, és a veszélyes üzemi felelősséghez hasonló, gyakorlatilag objektivizált felelősségi rezsímet vezetett be, ahol a szerződés megszegő fél csupán nagyon kis körben tudja kimenteni a szerződésszegését. Ezzel párhuzamosan – gyakorlatilag ezt ellensúlyozandó – ugyanakkor a megtérítendő károk mértékét az előreláthatósági klauzula segítségével észszerű, előrelátható korlátok közé szorítja, ezzel egyensúlyi helyzetet teremtve a felek érdekei között. A kontraktutális felelősség elszakítása a felrőhatósági elvtől álláspontom szerint indokolt és helyes lépés volt, hiszen egy szerződéses kötelezettség teljesítése vagy nem teljesítése nem lehet a fél igyekezetétől függő. A károsult kontraktutális kártérítés esetén csak akkor követelheti a kárának a megtérítését, ha a kár és a szerződésszegő magatartás között ok-okozati összefüggés áll fenn, a kár tehát a szerződésszegés következménye (és annak az oka nem más), de a bekövetkezett károk közül csak az(ok) térítendő(k) meg, amely(ek) előre láthatóak voltak. A megtérítendő károk körének meghatározásakor szükséges eldönteni azt, hogy a szerződésszegéssel okozatos kárkövetkezmények közül melyek azok, amelyek előre láthatóak voltak, akár szokásos kárként, akár szokatlan kárként, mert bekövetkezésükkel a szerződés megkötésének időpontjában a megismert tények és átadott információk birtokában számolni lehetett, és ezért azokat a szerződésszegő félnek meg kell térítenie. Álláspontom szerint az előreláthatóság megfelel a piaci-üzleti viszonyoknak, és megfelelően telepíti a kockázatokat a felek között. Az előreláthatóságot annak céljának megfelelően alkalmazza a magyar bírói gyakorlat is.

A deliktuális kárfelelősség kapcsán a bizonyítás teher nem változott, a károsultnak (felperesnek) kell bizonyítani a károkozó személyét, a károkozó magatartást, a magatartás és a bekövetkezett kára közötti okozati összefüggést, és a kár nagyságát. A károkozónak

(alperesnek) pedig a mentesüléshez vagy azt kell bizonyítania, hogy károkozása nem volt jogellenes, vagy pedig, hogy ugyan jogellenes volt, de nem volt számára felróható a károkozó magatartás, vagyis úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Az előreláthatóság vonatkozásában pedig elengedhetetlen annak hangsúlyozása, hogy a deliktuális kárfelelősségnél alkalmazott előreláthatóság nem azonos a kontraktuális kártérítési felelősségnél alkalmazott előreláthatósággal. A deliktuális kárfelelősség esetében alkalmazandó előreláthatóság pedig – ahogy arra már fentebb is történt utalás – elvágja az okozati láncot az olyan károk tekintetében, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia. Álláspontom szerint a magyar ítélkezési gyakorlat itt is megfelelően alkalmazza az előreláthatóságot, ennek megfelelően többször is kimondásra került, hogy a bekövetkezett kár pontos mértékét és fajtáját nem szükséges előre látni, elegendő csupán azt, hogy általánosságban milyen jellegű kárt okozhat a károkozó magatartás.

A common law tort joga kapcsán elmondható, hogy a Donoghue v Stevenson-ügyben alkalmazott „szomszéd-tesztől” eljutott a „három lépéses tesztig”. Így már nem csupán az előreláthatóság, vagy akár az ésszerű előreláthatóság, és/vagy nem csupán az ok-okozati összefüggés, szükségeltetik a kártérítési felelősség megállapításához, hanem az, hogy ezen felelősség megállapítása tisztességes, igazságos, és ésszerű is legyen az eset összes körülményeit figyelembe véve. Az azonban az előreláthatóság vonatkozásában elmondható, hogy a kár bekövetkezte (még ha annak valószínűsége csekély is), egy ésszerűen és kellő gondossággal eljáró ember számára előrelátható, ugyanakkor a bekövetkező kárnak sem konkrét mértékét vagy fajtáját nem szükséges előre látni, elég csupán a kár fajtáját, típusát és annak bekövetkezésének lehetőségét.

Amint látható, az Egyezmény megfelelően alkalmazható a határokon átnyúló termékértékesítésből eredő jogviták eldöntésére. Az Egyezményt olyan felek között kell alkalmazni, akiknek a székhelye a szerződő államokban van, és akkor is alkalmazni kell, ha a nemzetközi magánjog szabálya ezt előírja. Az Egyezmény nem alkalmazható, ha a felek székhelye ugyanabban az országban van, illetve ha az árukat személyes, családi vagy háztartási használatra vásárolták. A szerződésszegés tekintetében az első és legfontosabb kérdés az, hogy a szerződésszegés alapvető volt-e vagy sem. Ha a szerződésszegés nem alapvető volt, akkor a károsult fél jogosult a konkrét teljesítés követelésére, ha a szerződésszegés alapvető volt, akkor a károsult fél jogosult a szerződéstől való elállásra, az áru kicserélésének követelésére vagy kártérítés követelésére. A károsult fél csak olyan kártérítést követelhet, amelyet a

szerezésszegés lehetséges következményeként ésszerűen előre láthatott (vagy előre kellett volna látnia) a szerződést később megszegő félnek. Az előreláthatóság az Egyezményben tehát a kártérítési felelősség alapjául nem szolgál, ugyanakkor a kártérítés mértékének meghatározásakor különös jelentősége van. A károsult fél kárenyhítésre is köteles.

Az Mt. kapcsán megjegyzendő, hogy a régi Mt.-hez képest jelentős változásokat hozott mind a munkáltatói kárfelelősség alapja, mind a kártérítés mértékének meghatározása tekintetében.

A munkáltató továbbra is felelősségétől függetlenül, objektív alapon felel, ugyanakkor kimentheti magát, ha bizonyítja, hogy a kárt az ellenőrzési körén kívül eső olyan körülmény okozta, amellyel nem kellett számolnia (nem kellett előrelátnia) és nem volt elvárható, hogy a károkozó körülmény bekövetkezését elkerülje vagy a kárt elhárítsa, vagy a kárt kizárólag a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. A felek közötti munkaviszony fennállása továbbra is feltétele a munkajogi felelősség megállapításának, azonban nem feltétlenül megkövetelt az írásba foglalt és aláírt munkaszerződés. A károsodásnak azonban mindenképpen a munkaviszonnyal összefüggésben kell felmerülnie, és a munkáltató ellenőrzési körébe tartozónak is kell lennie, és az is szükséges, hogy objektíve előrelátható legyen.

Az előreláthatóság vonatkozásában ugyanakkor kritikaként említhető, hogy tartós jogviszonyokban nem, vagy csak nagy nehézségek és bizonytalanságok árán alkalmazható. A vezető tisztségviselők felelőssége kapcsán felmerülő kérdések bemutatásával – álláspontom szerint – ezt be is mutattam. Ugyanakkor az általam fentebb említett de lege ferenda javaslat véleményem szerint megoldással szolgálhat a problémára.

XVI. Irodalomjegyzék

XVI. 1. Hazai jogesetek:

- Fővárosi Ítéltábla Gf.40.195/2017/4. számú határozata

- BH2021. 258. számon közzétett Kúria Pfv. V. 20.077/2021/12. számú határozata
- Fővárosi Törvényszék P.25.530/2015/40. számú határozata
- BDT2022. 4541. számon közzétett Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.361/2021/4. számú határozata
- BH2021. 259.
- BH2022. 156. számon közzétett Kúria Pfv.V.20.666/2021/6. számú határozata
- BDT2018. 3823.
- BDT2017. 3719. (Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.052/2017/5.)
- BH2020.70 számon közzétett Kúria Pfv. III. 21.266/2018. számú határozata
- BH2022. 262. számon közzétett Kúria Pfv.III.21.396/2021/7. számú határozata
- BH1975. 145. számon közzétett Legfelsőbb Bíróság V. 20 656/1974. számú határozata.
- BDT2005. 1261. számon közzétett Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.158/2003. számú határozata
- BDT2007. 1689. számon közzétett Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.359/2006. számú határozata
- BH2021. 256. számon közzétett Kúria Pfv. III. 20.775/2020/4. számú határozata
- PJD2021. 4. szám alatt közzétett Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.828/2019/6/II. számú határozata
- BH2021. 45. szám alatt közzétett, Kúria Pfv. III. 21.585/2018/14. számú határozata
- PJD2018. 22. szám alatt közzétett Debreceni Ítéltábla Pf.II.21.077/2017/3. számú határozata
- BH2021. 74. szám alatt közzétett Kúria Pfv. III. 21.414/2019/4. számú határozata
- BH2020. 329. számon közzétett Kúria Pfv. I. 20.874/2019. számú ügyében hozott határozat
- MK 29. szám
- Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 3.Mf.21.248/1992/2. számú ítélete- BH1993.269.
- BH2002. 331.
- BH2003. 264
- BH1992. 611
- BH2000. 422
- MK 31. számú állásfoglalás
- BH1993. 270.

- BH2005. 192.
- BH2007. 241.
- EBH2008. 1902.
- Kúria EBH2016. M.9.
- Kúria EBH2016. M.10.
- Kúria EBH2018. M.20.
- A munkáltatónak a munkavállalója egészségi állapotában bekövetkezett károkért fennálló felelősség egyes kérdéseiről szóló 1/2018. (VI.25.) KMK vélemény
- EBH2019. M. 20.
- Kúria IV.Mfv.10.162/2021/4. számú ítélete
- Szegedi Ítéltábla III.Mf.40.048/2021/8. számú közbenső ítélete
- Kúria Mfv.I.10.290/2019/3. számú ítélete
- Kúria Mfv. 10.720/2015/1. számú ítélete
- Kúria Mfv.I.10.290/2019/3. számú ítélete
- Kúria X. Mfv. 10.038/2021/6-II. számú ítélete
- Fővárosi Ítéltábla 1.Mf.31.238/2021/13-I. számú ítélete
- Kúria Mfv. I. 10.179/2019/11. számú részítélete
- EBH2019. M.13.
- Győri Ítéltábla V.Mf.30.018/2021/9. számú ítélete
- Kúria Mfv. X. 10.028/2020/4. számú ítélete
- BH2011. 288.
- EBH2011. 2417.
- EBH2012. M.11.
- BDT2020. 453.
- EBH2011. 2417.
- BH2011.288.
- Kúria EBH2018. M. 19.
- Szegedi Ítéltábla PJD2021. 26.
- BH 2004.372

XVI.2. Külföldi jogesetek :

- Arbitral Tribunal - Chamber of National and International Arbitration of Milan Case 1190
- Bundesgerichtshof (Germany) VIII ZR 159/94
- C Czarnikow Ltd v Koufos (The Heron II) [1967] UKHL 4 (17 October 1967)
- Court of Appeal of Turku S 04/1600
- Donoghue v Stevenson 1932 SC (HL) 31, [1932] AC 562, [1931] UKHL 3, [1932] UKHL 100
- Federal Court of Australia VID 1080 of 2010 (Castel Electronics Pty. Ltd. v. Toshiba Singapore Pte. Ltd.)
- Hadley v Baxendale 1854] EWHC Exch J70 (1854) 9 Ex Ch 341; 156 ER 145
- Handelsgericht des Kantons Zürich; HG930634
- ICC Arbitration case 7531 of 1994.
- Oberster Gerichtshof (Austria) 1 Ob 292/99v
- Oberster Gerichtshof; 10 Ob 1506/94
- Oberster Gerichtshof (Austria) 7 Ob 301/01t
- Overseas Tankship (UK) Ltd v Morts Dock & Engineering Company Ltd [1961] UKPC 2 (18
- Re Polemis and Furness, Withy & Co Ltd [1921] 3 KB 560 January 1961) [1961] 2 WLR 126, [1961]
- Szczecin Court of Appeal (Poland) I ACa 637/12
- The Netherlands: Court of Appeals of Arnhem No. 2000/605
- The Wagon Mound No.2 [1967] 1 AC 617 *Privy Council*
- Transfield Shipping Inc v Mercator Shipping Inc [2008] UKHL 48 (9 July 2008)
- Tribunal Supremo (Internationale Jute Maatschappij, BV v. Marín Palomares, SL)
- U.S. Court of Appeals (11th Circuit) 05-13995 (Treibacher Industrie, A.G. v. Allegheny Technologies, Inc.)
- Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation 340/1999

XVI.3. Jogszabályok:

- 1999. évi kínai szerződési törvény (Uniform Contract Law)
- 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat (Mtj.)

- 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (régii Ptk.)
- 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről (régii Mt.)
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99200022.TV/ts/20120301/lr/chain751>
- 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról (Gt.)
- 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről (Mt.)
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
- A Kínai Népköztársaság Polgári Törvénykönyve
<http://www.npc.gov.cn/englishnpc/c23934/202012/f627aa3a4651475db936899d69419d1e/files/47c16489e186437eab3244495cb47d66.pdf> 2023. 08. 15.

XVI.4. Indokolások, kommentárok:

- Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez szerk.:
Vékás Lajos/Gárdos Péter
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20220528/lr/chain29364>

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (új Ptk.) Indokolása

<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1300005.TVI/lr/chain1981>

- Jogtár-komentár a régi Ptk.-hoz
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/95900004.TV/ts/20140101/>
- Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényhez (szerk.:
Gellért György)
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/312/id/A08Y2649.KK/ts/20140101/lr/chain8822>
- Nagykomentár a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvényhez
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/311/id/A08Y4818.KK/ts/20090817/>
- 1992. évi XXII. törvény indokolása- a munka törvénykönyvéről
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/99200022.TVI/ts/10000101/>
- Nagykomentár a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvényhez
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/331/id/A12Y1290.KK/ts/20210301/lr/166>
- Kommentár a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvényhez
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A0600000.GT/ts/20130713/>

- A Ptk. Indokolása
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1300005.TVI/ts/10000101/lr/3%253A21>
- 2012. évi I. törvény (Mt.)
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200001.TV/ts/20210708/lr/chain944>

XVI. 5. Könyvek, monográfiák, cikkek:

- Barta Judit, Barzó Tímea, Csák Csilla (szerk.): Magyarázat a kártérítési jogról. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2018.
- Benke József, Nochta Tibor (szerk.): Magyar Polgári Jog Kötelmi Jog I. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2018.
- Bridge, Michael: Avoidance for fundamental breach of contract under the UN Convention on the International Sale of Goods.” International and Comparative Law Quarterly.
https://www.researchgate.net/publication/48910665_Avoidance_for_fundamental_breach_of_contract_under_the_UN_Convention_on_the_International_Sale_of_Goods
2021. 05. 24.
- Caroline Delisle Klepper: The Convention for the International Sale of Goods: a practical guide for the State of Maryland and its trade community = Maryland Journal of International Law, Vol15., Issue2, 1991. 237-261. o.
<https://core.ac.uk/download/pdf/56359274.pdf>
- Christiana Fountoulaki: Remedies for breach of contract under the United Nations Convention on the International Sale of Goods”
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-010-0179-3.pdf> 2021.05.24.
- Cséffán József: A munka törvénykönyve és magyarázata. Szeged, Szegedi Rendezvényszervező Kft, 2016,

- Csöndes Mónika: Előrelátható károk? Az előreláthatósági korlát hatása szerződésszegési kártérítési jogunkra. Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 2016.
- Csöndes Mónika: A Ptk. 6:521. § szerinti előreláthatóságról a Miskolci Törvényszék 13.P.21.001/2017/7. számú és a Debreceni Ítéltábla Pf.II.21.077/2017/3. számú ítélete tükrében = Polgári Jog 2018/10. – Jogesetelemzés
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A1801002.POJ/ts/20220801/>
- Csöndes Mónika: A szerződésszegési jog előreláthatósági korlátjának joggazdaságtani modellje és annak kritikája = Állam-és Jogtudomány, LV. évfolyam, 2014/1, 3-35. o.
<http://real.mtak.hu/18118/1/2014-1-csondes.pdf>
- Csöndes Mónika: Az előreláthatósági szabály mint a szerződésszegéssel okozott károk megtérítésének korlátja- hatékony és/vagy igazságos?, Pázmány Law Working Papers, 2012/24, 1-32. o.
<http://plwp.eu/docs/wp/2012/2012-24-Csondes.pdf>
- Eörsi Gyula: Összehasonlító polgári jog. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.
- Ferencz Jácint – Trenyisán Máté „Jogértelmezési kérdések a vezető tisztségviselő társasággal szembeni kártérítési felelősségének köréből” in A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, szerk. Pál Lajos (Budapest: Hvg-Orac, 2017)
- Fézer Tamás: A kártérítési jog magyarázata
- Fuglinszky Ádám: A polgári jogi felelősség útjai vegyes jogrendszerben Québec, Kanada. Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 2010.
- Fuglinszky Ádám: Az előreláthatósági klauzula egyes kérdései, avagy kinek, mikor és mit kell előrelátnia = Magyar Jog, 2011/7, 412-425. o. https://fuglinszky.com/wp-content/uploads/2017/01/Magyar_Jog_2011_El%C5%91rel%C3%A1that%C3%B3s%C3%A1g.pdf

- G.H. Treitel: The Law of Contract by Edwin Peel. London, Sweet & Maxwell Co., 2015.
- G.H. Treitel: Law of Contract London, Sweet & Maxwell Co., 1991.
- Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog .Budapest, Elte Eötvös Kiadó, 2019,
- Holtzer Imre Gábor: A Bécsi Vételi Egyezmény 74. cikke, mint általános kártérítési szabály alapján megtéríthető károk kapcsolata az előreláthatósági klauzulával = Iustum Aequum Salutare XVI. 2020. 4. 223-244.o.
https://ias.jak.ppke.hu/20204sz/16_Holtzer_IAS_2020_4.pdf.
- Horváth István: Az új Munka Törvénykönyve- értelmezés és alkalmazás a gyakorlatban, Budapest, Vezinfó, 2012.
- Horváth István és Szladovnyik Krisztina: Munka Törvénykönyve 2014 – Az Mt. és a Ptk. munkaviszonyra vonatkozó szabályai. Budapest, Vezinfó, 2014.
- Ingeborg Schwenzer, Pascal Hachem: The CISG-The story of Worldwide Success, 2009, 119-140.
https://edoc.unibas.ch/45574/1/20110913164502_4e6f6c6e5b746.pdf
- Ibrahim Gül: Freedom of Contract, Party Autonomy and its Limits under CISG = Hacettepe HFD, 6(1) 2016,77-102. o.
<https://hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C6S1makale4.pdf>
- Islam, Zahidul.: Applicability of the Convention on Contracts for International Sale and Goods (CISG)”. IOSR Journal Of Humanities And Social Science. 14. 78-81. 10.9790/1959-1437881.
https://www.researchgate.net/publication/271256183_Applicability_of_the_Convention_on_Contracts_for_International_Sale_and_Goods_CISG 2021. 05. 20.

- James P. Quinn: The Interpretation and Application of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods”
<http://classic.austlii.edu.au/au/journals/IntTBLawRw/2004/9.html> 2021.05.21
- John Felemegas: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods: Article 7 and its uniform interpretation, PhD-értkezés, University of Nottingham, 2000. <https://eprints.nottingham.ac.uk/11055/1/325698.pdf>
- Jorge Oviedo-Albán : Mitigation of Damages for Breach of Contract for the International Sale of Goods”
<https://www.redalyc.org/jatsRepo/825/82556549010/movil/index.html> 2021. 05. 27.
- Juhász Livia: A munkáltatói kárfelelősség nívumai az MT.-ben – különös tekintettel az előreláthatósági klauzulára = Diskurzus: Batthyány Lajos Szakkollégium tudományos folyóirata, 2016, 25-36. o.
<https://blszk.sze.hu/images/Dokumentumok/diskurzus/2016/2/juh%C3%A1sz.pdf>
2023.09.17.
- Kecskés László: A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszerében. Budapest, Hvg-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft, 2009.
- Kecskés László: Polgári jogi fejlődés az angol és a skót jogban. Budapest, Hvg-Orac Lap És Könyvkiadó Kft. 2012.
- Landi Balázs: A jogellenesség eszme-és forrástörténete a magyar magánjogban. Budapest, Szent István Társulat- Az apostoli Szentszék könyvkiadója, 2021.
- László Schmidt: The practice of the CISG, III. Konferenciakötet a pécsi jogász doktoranduszoknak szervezett konferencia előadásai, Pécs, 2022, 69-81. o.
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/33889/PTE-AJK-20211229.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Legal text of the CISG http://www.cisg-online.ch/_temp/CISG_english.pdf
2021.05.20.

- M.J.P: Foresaability of injury and remoteness of damage Wells v Sainsbury & Hannigan Ltd. [1962] N.Z.L.R.=V.U.W Law Review
<http://www.nzlii.org/nz/journals/VUWLawRw/1964/4.pdf>
- M.Pothier: A treatise on the law of obligations or contracts. (ford.: William David Evans). Philadelphia, Robert H. Small, Minor Street, 1853.
https://books.google.hu/books/about/A_Treatise_on_the_Law_of_Obligations_Or.htm?id=Nd4wAAAAIAAJ&redir_esc=y
- Niu, Z: The law of damages in Chinese contract law: A comparative study of damages calculation in Chinese law, English law and the CISG, with empirical results from Chinese practice. <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/the-law-of-damages-in-chinese-contract-law-a-comparative-study-of> 2021. 05. 24.
- Nochta Tibor: A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján = Gazdaság és Jog 2013/6. 3-8. o.
- Ole Lando, Hugh Beale (szerk.): Principles of European Contract Law, Kluwer Law International, 2000.
- Ole Lando: Salien Features of the Principles of European Contract Law: A comparison with the UCC = Pace International Law Review, Vol. 13., 2001, 340-365.o.
<https://core.ac.uk/download/pdf/46711796.pdf>
- Part III of the CISG. In: UN Law on International Sales. Springer-Lehrbuch. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-540-49992-3_3 2021.05.24.
- Pen Guo, Linxuan Li: The Reform of Contract Rules in China's New Civil Code = European Journal of Law Reform 2021 (23) 2, 242-263. o.

- Peter Schlechtriem: Basic structures and general concepts of the CISG as Models for a Harmonisation of the Law of Obligations = *Juridica International* X/2005, 27-34. o.
https://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2005_X_27.pdf
- Prugberger Tamás: Az előreláthatósági klauzula alkalmazási lehetőségének néhány problémája a polgári jogi és különösen a munkajogi szerződéses kötelmek esetében = *Állam-és Jogtudomány*, LXI. évfolyam, 2020/3, 97-114. o.
http://real.mtak.hu/116032/1/2020-03_PRUGBERGER-tan.pdf
- Radnay József (szerk.), *A Magyar Munkajog- Kommentár a gyakorlat számára* (Budapest: Hvg-Orac, 1995).
- Reinhard Zimmermann: *The Law of Obligations – Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Cape Town, Juta & Co Ltd., 1992.
- Reinhard Zimmermann: *The Significance of the Principles of European Contract Law = European Review of Private Law*, Vol. 28., No. 3, 2021, 487-495. o.
<https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=722009025090071117095003103087115002000071009031061037125098095119009097109100112101099038107061010025028093092095117067096104007010093003076115102107127003081098029057035000101074107081126001001064030029127120088086127087083119126083091105116015078017&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
- Schmidt László: Gondolatok az előreláthatósági klauzula kialakulásáról és annak alkalmazásáról nemzetközi és hazai viszonylatban. Tavaszi Szél 2019 Konferenciakötet I. kötet
https://dosz.hu/_doc/dokumentumfile/2019/11/Tavaszi_Szel_Spring_Wind_2019_Tanulmanykotet_-_I._kotet_1.pdf
- Schmidt László: *The practice of the foreseeability clause. X. Interdiszciplináris Jubileumi Konferencia Tanulmánykötet, 2021, 712. o.*
https://dok.pte.hu/sites/dok.pte.hu/files/Nyomtatv%C3%A1nyok/IDK2021_Tanulmanykotet_tomoritett.pdf

- Sipka Péter: A munkáltatói kárfelelősség elmélete és gyakorlata. Budapest: Hvg-Orac, 2021.
- Szladits Károly: A magyar magánjog vázлата. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1933.
- Tercsák Tamás: Vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége, In: Pál Lajos (szerk.) A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége. Budapest, Hvg-Orac, 2017.
- Thomas D. Musgrave: Comparative Contractual Remedies=The University of Western Australia Law Review VOLUME 34 2008–2009.
- Török Tamás Sándor: A munkáltatói előreláthatóság megítélése a polgári jog és a munkavédelmi törvény tükrében = Magyar Munkajog E-folyóirat 2019/2, 42-56. o. https://hlj.hu/letolt/2019_2/M_03_TorokTS_hlj_2019_2.pdf 2023.09.17.
- UNCITRAL: Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods—2008 UNITED NATIONS 2008 Edition <https://iicl.law.pace.edu/cisg/page/2008-uncitral-digest-case-law-united-nations-convention-international-sale-goods-digest-10> 2021. 05. 22.
- UNCITRAL: Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods—2012 UNITED NATIONS 2012 Edition <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/cisg-digest-2012-e.pdf>
- UNCITRAL: Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods—2016 UNITED NATIONS 2016 Edition https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/cisg_digest_2016.pdf 2021.05.22
- Vadász Vanda: Szemelvény a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazása köréből – tekintettel a magyar bíróságok legújabb esetjogára = Külgazdaság, Jogi melléklet,

LXI. évf. 2017. január-február, 1-22. o.

https://kulgazdasag.eu/api/uploads/06_jogi_60bad87a1e.pdf 2023. 09. 20.

- Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Complex Kiadó, Budapest, 2013.
- Vékás Lajos: Előreláthatósági klauzula szerződésszegésből eredő kártérítési igényeknél = Magyar Jog, 2002/9, 513-526. o.
<https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2916863>
- Wayne Barnes: Hadley v. Baxendale and other common law borrowings from the civil law = Texas Wesleyan Law Review, 2005/11, 627-648. o.
<https://core.ac.uk/download/pdf/217218118.pdf> 2023.09. 17.
- Wethmar-Lemmer: Applying the CISG via the rules of private international law: Articles 1(1)(b) and 95 of the CISG – analysing CISG Advisory Council Opinion 15” 2016 De Jure 58-73 <http://dx.doi.org/10.17159/2225-7160/2016/v49n1a4> 2021. 05. 20.
- Yan Li: Remedies for Breach of Contract in the International Sale of Goods – A Comparative Study between the CISG, Chinese Law and English Law with reference to Chinese Cases” (University of Southampton, School of Law, Doctoral Thesis, 253pp.) <https://eprints.soton.ac.uk/188007/> 2021. 05. 24.